

RELECTIO
FRATRIS DOMINICI
SOTO SEGOBIENSIS THEOLOGI
ORDINIS PRÆDICATORVM, CÆSARÆ
MAIESTATI A SACRIS CONFESSIONIBVS
DE RATIONE TEGENDI, ET DETEGENDI
SECRETVM.

SECUNDA ÆDITIO NVPERRIMÆ AB
*autore recognita, multisq; in locis aucta, & à mendis quàm maxi-
mè fieri potuit, repurgata.*

SALMANTICÆ,
Excudebat Ioannis Baptista à Terranoua.

M. D. LXXIIII.

RELECTIO
FRATRIS DOMINICI
SOTO SEGOBIENSIS THEOLOGI
ORDINIS PRÆDICATORVM, CÆSARÆ
MAIESTATI A SACRIS CONFESSIONIBVS
DE RATIONE TEGENDI, ET DETEGENDI
SECRETVM.

SECUNDA ÆDITIO NV PERRIMÆ AB

*auctore recognita, multisq; in locis aucta, & à mendis quàm maxi-
mè fieri potuit, repurgata.*

SALMANTICÆ,

Excudebat Ioannis Baptista à Terranoua.

M. D. LXXIIII.

ILLVSTRISSIMO DOMINO AC REVEREN-
DISSIMO PRAESVLI D. IOANNI A TOLETO, SANCTAE

Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Burgenſiq; episcopo, ex ordine prædicatorum assumpto, ſuus frater Dominicus Soto eiusdem ordinis. S.

HA V D nescio, Præful clarissime, quã sit libellus hic impar quem Dominationi tuæ, aut nuncuparem, aut certè Romã mitterem. Verum tamen cum tecum soleas (quæ tua humanitas est) itidem exposulare, cur quæ in gymnasium publicè dictamus, quæ que auditores tumultuariè codicibus excipiunt, non aliquando exacta & polita prælo permittimus, animũ subit has D. tuæ meditationibus exhibere, de quibus, quæ nos cætera præstare possimus, facile conijcias: atque adeò ut rigore tu iubendi remittas, si indigna iudicaueris quæ in lucem prodeant, aut si diuersa fortè steterit sententia, timorem ego temperem obsequendi. Vereor namque, hoc me quoque nomine traducere pergas: sanè quem, post quàm à sæculi vndis, cathedris (inquam) alijsque id genus scholarum nominibus, in hunc me religionis secessum recepi, nunquam (quod votis omnibus optaueram) latere sinisti. Nam quòd patres huiusmodi sæcularibus titulis mundo me rursus prodiderint, tuum certè studium fuit, tuæque prorsus autoritas. Adeò enim D. tuæ animo sedit cùm literarum omnium, tum maximè sacrarum studia fouere & locupletare, ut quantulam nos cunque accessione ad eam rem facere possimus, non neglexeris. Verum enimverò dum fidem hac ratione religionemque sanctissimè colis, agis profecto nihil aliud, quam quod vobis gentile est ac domesticum institutum. Vestra enim Albanorum domus, tametsi utroq; parente regibus ædita, ob hoc tamen apud nostrates clarissima habetur, quòd præ se semper tulerit, fidei, Christianæque religioni honorem & cultum summa obseruatione deferre. Vnde ducibus vestris semper id solenne fuit, ut nullum vnquam Hispania Mauris, Turcis, alijsque barbaris Christiani nominis hostibus bellum indixerit, quo non sese armauerint primi, sanguinemque & plurimi animas fuderint. Testis est vel Africana illa expeditio, ubi frater tuus Gaspar à Toletò, quem honoris gratia nomino, pro patria, pro fide & religione tam sese generosè denouit. Sed & in longa illa expugnatione regni Granatæ, quæ tantũ Hispanis negotium facescit, tantoque sanguine constitit, quam se vestri strenuè gesserint, illius corona perpetuo fuerit testimonio, quam de capta tunc signorum ac vexillorum turba insignibus vestris circumdederunt. Quam ergo fidem armis tui, ac rebus clarè gestis propugnauerunt, hanc nimirum, si moribus tu & literis omni autoritate & studio operæpretium duxeris asserere, extollere, & amplificare. Quocirca cum tu Præful reuerendissime domum hanc tuam, vnde ad istum ordinem summumque senatum assumptus es, amplissimis ædificijs, monumentis que exornes, modisque omnibus augere & nobilitare studeas, tamen ego, cuius interest officio publico gratias referre, nihil gratius D. tuæ vicissim rependere possum, quàm literaria hæc munuscula. Quæ, quantulacunque sint, acceptare (ut reor) non dedignaberis: quandoquidem non minus regium est, exigua libenter accipere, quàm ampla magnifice tribuere. Vale.

ARNOLDVS SCHVRRERIVS BRABANTVS LECTORI.

Quum canit Aufonius vares, non ambo placere,
Multa loqui, & summa cuncta silere fide:
At Cato, Simonides contra cælam elata putarunt,
Sic & Aristides: nè Metanoe apremat:

Ac honor, & nomẽ clarũ (ab Ioue quæ inquit Homer?)
Aneurãda, probis, an remouenda forent?
Certus ut hic fias, librum hunc Amplissimè Lector
Sumito, quo Soto iudice, doctus eris.

Relectio Fratris Dominici Soto Segobienſis, Theologi ordinis Prædicatorum, Cæsareæ Maiestati à lacris confessionibus, De ratione tegendi & detegendi secretum.

PROVIDENTER maiores nostri, patres grauis simi, concioq; bonarũ literarum studiosissima, & resapienter explorata, instituerunt, ut de cunctis quæ annis singulis publicè legimus, selectũ aliquid relegeremus, sanè quòd paulo esset accuratius elaboratũ: pro cuiusq; ingenio suis numeris absolutũ. Enimvero, Quũ relego (ait quidã) scripsisse pudeat: nam plurima cerno, Me quoq; qui scripsi, iudice, digna lini. Atqui cum pleraq; omnia quæ anno præsentide præclarissima virtute iustitiæ interpretati sumus, ardua quidẽ sint, atq; adeò cognitũ tum iucunda, tum etiam in primis necessaria, tamen ex tam varia supellectile hoc vnum argumentum & vos impendio efflagitatis, & nos potissimũ iudicauimus, de quo relectione hanc conficeremus: quòd est, De ratione tegendi & detegendi secretũ. Nam inter ea quæ ad vitã humanã præcipuũ habent momentum, id profectò nec in postremis est, si pro dignitate perpendamus, quã ratione tacere, quãve profiteri debeamus, quæ nobis sunt secretò concredita, ac fidei nostræ commissa. Vt. n. arcanum amici temerè effutire nõ modo vanitas est, sed iniquitas, atq; adeò infidelitas, ita contra, tunc occultum celare crimen, quando magistratus via id & ratione percõtat, delictum est. Imo verò si crimẽ in perniciem spectet Reipublice, qui nõ, vel sua sponte, illud statim defert, impius est, & patriæ proditor. Quocirca, qui suam astrinxit fidẽ arcani tacendi, inter Scyllam se intelligat, & Charybidein nauigare. Quòd Philippides ille, Lyſimacho regi gratissimus, sapienter admonuit: nã cum à rege rogaretur, quidnam sibi vellet suarum rerũ impartiri, respondisse fertur, Quiduis õ rex, modò nequid arcani. Et Aristoteles rogatus quid in vita esset difficillimũ, respondit, Ea reticere quæ minimè esset opus vnquã efferti. Et Socrates facilius esse dicebat imperitis & malis hominibus flammam in ore ardentem continere, quã arcanũ. At cum argumentum hoc animo iustrare incipio, & membratim explorare, latius patere video, quã vt vna relectione possit absolui. Etenim, si res à carceribus (quòd aiunt) ad metã vsq; tractanda est, accersere huc materias oportet de correptione & denuntiatione fraterna, de Accusatione &

de inquisitione: quippe in quibus summa huius disputationis posita sit. Illic enim, cum reis, tum etiam testibus periculum imminet, aut velandi quòd ius esset denũtiare, aut reuelãdi quòd neuiquam opus esset prolato. Ob idque boni consulite, si dum relectionem instituere cepimus, currente rota, iustus liber exierit. Enimvero, quanquam hæc diuersis in locis vulgata, verfatãque sint, & apud theologos, & plurimum apud iuris consultos, tamen hoc hæctenus desideratur, ut rationes vniuersæ tegendi & detegendi secretum in summa comprehenderentur: quas tam prælati, quàm subditi simul habeant ante oculos. Quòd si pro expectatione vestra præstiterimus, non fuerit, puto, inutilis labor noster: sin minus, temeritatem accusate meam, qui materiam sumpserim, non meis viribus æquam. Nam etsi cura nos publica Prioratus nostri, cui per obedientiam deesse nõ possumus, frequenter à quiete studiorũ nostrorũ interpellat, tamen nullã inde præteximus excusatione. Debuissimus enim silere potius, ut culpa careremus, quã quidpiam edere, cuius veniam deprecaremur. Sed faxit Deus ut oratio nobis contingat digna, quæ à nobis, & in hoc vestro confesso, & de re gratissima habeatur.

SED ad rem descendentes, ab illo prologo sapientis rectè arbitramur proficisci: quòd est prouer. 11. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autẽ fidelis est, celat amici commissum. Nam ita mos est aliquòd prothema initio proponendi, quòd sit totius relectionis fundamentum. Atqui tria esse existimo necessaria membra huius disputationis. Primũ quo explicetur quòdnam genus virtutis sit, secreta contegere: quãque lege ad id officium teneantur mortales. Alterum, quo perscrutemur quibus de causis, aut sua quisq; sponte, aut si quis fuerit interrogatus, iure, debeat occultum crimen detegere. Tertium ac postremum, quo ostendamus quãdo quispiam vi & iniuria petitur secretum pandere, qua prudẽtia, quibusque verbis sese licebit circa mendaciũ protegere, atque adeo quid tũ prius perpeti debeat, quàm vel se, vel amicũ prodatur. Stylus verò scholasticus erit & peripateticus, quippe qui ad veritatẽ vestigandã & differendam lucidior est, atq; ad concludendã & iudicandã aptissimus. Sint enim quanuis ipsi latinissimi, qui res scholasticas oratoriè tractant, nosque barbaros existimant

Argu. operis.

Prothema.

Distributio operis.

Membri primi

ment, tamē nunquā eas potuerūt eo dicēdi genere, de suis cuiusq; principijs efficaciter ratio cinari, & perspicue definire. Nos vero vniuersis literarū studiosis morē geramus: eō vel maxime, quod multis licet, citra eloquentiam Ciceronis, esse theologos.

MEMBRVM PRIMVM.

Quæstio Prima.

VTRVM celare secretum sit officium fidei. ¶ Ad partē negatiuam arguitur. Fides est virtus intellectualis: sed secretū seruare est virtus moralis: ergo seruare secretū nō est officium fidei. Quod si dixeris præter fidē intellectuāle, aliam esse fidem morālē, replicatur hoc modo. Fides moralis est pars & species iustitiæ: imo fundamentū totius iustitiæ, vt author est Cicero primo de offic. c. de iustitia. sed seruare secretū nō est actus iustitiæ: ergo nec est actus fidei. Probat minor. Seruare proprium secretum non pertinet ad iustitiā: iustitia enim (inquit Aristot. 5. Ethic.) est ad alterum: quare hominis ad se ipsū nec iustitia est, nec iniustitia: celare autē alienum secretum est opus charitatis & amicitiae: quod verbis propositis Salomonis insinuat. Qui si lelis est, seruat amici commissum: ergo neutrum secretum seruare est actus iustitiæ. ¶ Secundō arguitur. Velare, aut, pro ratione, reuelare secretum, pertinet ad prudentiā, cuius est discernere inter tempus tacendi, & tempus loquendi: vnde Prou. 10. Qui moderatur labia sua prudentissimus est. & ca. 11. proximē ante prouerbiū thematis. Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit: id est, tacebit in publico, occultē autē castigabit: vt habet glossa interlinearis: ergo celare secretum, officium potius est prudentiæ, quā fidei. ¶ Tertio & postremo arguitur. Secretum temere & sine causā effatire, hoc vanitas est, & incontinentia: etenim, vt docet Aristot. 7. Ethic. cap. 4. quanquā continentia, absolute dicta, circa solas verberet voluptates rēctus: tamē, cū addito dicta, ad alias etiā affectiones extenditur: est etiā quis incōtinēs honoris, aut iræ, atq; adeo lingue: quocirca, qui temerē secreta p̄fundit, vaniloquus appellatur. Atqui secretum, præter rationem, merus causa reuelare, cōtrariū est formidini: vixū quis in eculeo leui tormento victus, crimē prodit, de quo iniuste interrogatur: ergo celare secretū: officium proprius est, aut cōtinentiæ aut fortitudinis, quā iustitiæ, atq; adeo fidei. ¶ In contrariū est prouerbiū propositū: vbi qui reuelat arcana, fraudulentijs appellat: atque adeo, fidelis, qui celat amici commissum,

Quæstio prima.

SECRETORVM aliud est dere propria eius qui secretū apud se continet: aliud verō est de re aliena. Et quæ hæc varias habent cōsiderationes, tres erūt qōnes in hoc primo mēbro. Prima de secreto in gñe: altera de secreto alieno: & tertia, de secreto cuiusq; proprio. ¶ Sed ante solutionē primæ qōnis, circa expositionem terminorū nō tacitō præteribo, esse quosdā, qui hoc nomine, secretū, quod in scholis frequētissimū est, scrupulose vtatur, pro eo quod est arcanū & occultū, insinuantes nō esse in hac significatione satis latinū. Sed nihilominus, quanquā secretū idem est quod separatū: vt est illud iuris consultorum: Secretorū secreta est ratio, id est, Diuersorū diuersa est ratio, atq; iudiciū: vnde secreto loqui, est in secessu & sine arbitris loqui: tamē profectō id ipsum quod quis secreto loquitur, secretū etiā latinē dicitur. Nam apud iurisconsultos, latinitatis nō negligentes, nō rarus est vsus huius noīs in hac significatione. Vt ff. de re militari. l. Omne delictū. Exploratores qui secreta nūciant hostibus, proditores sunt. Atq; adeo Quintil. in altera declamatione pro cæco, nō semel vitur hoc noīs. Poterā (inquit) iudices secretum hoc lenis, profundumque vocare consiliū. Sed de hoc satis. ¶ Quod tamen ad rē attinet, loquimur primū omnium de secreto in tota disputatione formaliter, nōpe de re quæ suapte natura digna est vt secreta seruetur, scilicet, quæ aut mala est & peccatum, aut cuius reuelatio est perniciofa. Ad hūc enim modū loquūtur hoīes de secreto: nā virtutes & opera quæ ad gloriam hominis spectant, nō sunt celatu digna: nec appellantur secreta. Quapropter cæci illi euangelici Matth. 9. nihil fecerunt cōtra virtutem, diffamātes Christum de miraculo: nā, vt ait illic Hierony. dñs propter humilitatem fugiens iactantiā hominū, præceperat ne se diffamarent: & illi propter memoriā gratiæ, non potuerunt tacere beneficiū. ¶ Secūdo notādū est quod secretū & occultū & (quod his opponitur) manifestū, multis modis dicitur, vt videbim⁹ in fronte statim secūdi mēbri: tamen in præsentī quō ne secretū vocam⁹, quicquid nec est notoriū, nec infamia proclamatum. Ita vt dicamus secretū, quicquid ab ecclesia tolerat: vt habetur ca. Vestra. De cōha. cler. & mul. Tametsi varij sint gradus secretorū: nā aliqd est omnino secretū, quod præter Deū, solus ipse nouit, qui ctimen admittit, aut forsan confessor. Alio modo accipitur secretū, pro eo quod iuridicē probari non pot: vt qñ vnus solus est testis sine aliis iudicijs. Tertio mō dicitur secretū, quicquid non est in iudiciū delatum, nec publica infamia laborat:

Nomen Secretum.

Secretū multiplex.

Membri primi

borat: licet possit probari. Et quanto secretū inter pauciores cōtinetur, tātō grauius scelus est illud prodere. Sed de his oībus generaliter mota est qō. ¶ Tertio notādū est quod nomē fides, duplex est & æquiuocū ad duas virtutes: alterā intellectuālem, & alterā moralem. Significat etiā primō habitū & virtutem mētis, qua certō & cōstanter & (quod dicitur) firmiter, dictis cui iustiam adharemus. Quemadmodū Aristot. in Top. lib. 4. Fides (inquit) est opinio cum vehemētia: id est, assensus sine hēsitationē. Quæ quidem ad præsens negotiū nihil atinet. Significat secūdo habitum volūntatis, qui & fidelitas nuncupatur, quo dicta & promissa factis cōplemus, & certa facimus. Quō accipitur illic, Accipe, daq; fidē. Quā graphicē describit Cice. offic. c. de iustitia. dicens. Fides est dictorū cōuentorumq; constantia & veritas. Et dicitur fides (quod præter Cicero adnotauit etiā Aug. lib. de mēdacio, ca. 20.) quia fit quod dicit. Id. n. præ se ferūt duæ illæ syllabæ fides: quarum prior insinuat facere, posterior verō dicere. Quā virtutē tāti fecere Romani, vt statuā ei, louis optimi vicinā, in Capitolio statuerēt. Quod ex oratione Catonis refert Cice. offic. lib. 3. Et vsq; adeo eā semp coluerūt, vt pro fide, vel hostib⁹ seruāda, Marcus Regulus mortē oppeteret. Et de hac loquimur in p̄sentiarū. ¶ Sed quia hoc primum ad notitiā dicendorū cōducit, notādū est quare versatur circa debitū legale: qd est verē & iure debitū: quale est in cōmercij & cōtractibus ciuilib⁹. in quibus est ratio dati & accepti. v. g. Fides est, emptorē statuto tēpore promissum pretiū persoluere, & cōiuges mutuas sibi operas impendere: & ciues principi parere: ac deniq; principē qui tributa populū recepit, ciues vicissim armis tueri, ornare moribus, & legibus emēdare. Quod sonat illud euāgelij. Quis putas est fidelis seruus & prudēs, quē cōstituit dñs super familiam suā: Matth. 24. Et huiusmodi fides nulla ratione à iustitia separat, imo est ipsa iustitia: atque adeo p̄ omnes materias iustitiæ diffūdit. Et de hac loquitur Cic. loco citato: vbi dicit, adē fundamentū esse iustitiæ: vt pote quod omnis iustitia in de p̄deat, si certū quisq; faciat quod dicit. Vnde, in vsu abijt mortalibus, vt quoties qs iniuriā passus est, deorū hominūq; fidem impioret. Alia vero est fides & fidelitas quæ versat⁹ circa debitū morale, qd non est absolute debitū, sed ad quandā naturalē pertinet honestatē. Vt si quis quid ex liberalitate sua & bonitate promissit, fides est vt impleat. Quod sapiēs admonet. Eccl. 5. Si qd vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet. n. ei infidelis & stulta p̄missio. Et huiusmo-

Fides duplex.

Quæstio prima.

di fides nō est proprie iustitia: nam vbi debitū fūdat in sola liberalitate & bonitate promittētis, nō est vera rō debiti: nec est p̄inde integrā rō iustitiæ. Est tñ, vt docet S. Tho. 2. 2. qō. 80. pars potentialis iustitiæ: nā partē potētiāle cardinalis virtutis vocat philosophi illā virtutem, in qua nō est tota ratio talis virtutis cardinalis: sed propter similitudinem reducit ad illam: velut liberalitas reducit ad iustitiā. ¶ HIS prænotatis respōdetur ad qōnem trib⁹ conclusionibus. Prima, secretū seruare alienū, est officium fidei. Probat. Actus exterior illius potētiæ & virtutis est, cuius proprium obiectū proximē mouet ad talē actū, & proprie intēdit p̄ illū: vnde dimanauit regula illa philosophorū, Habitus & proprius actus versant⁹ circa idē obiectū. Vt visio iudicat esse proprius actus potētiæ visuæ, quia color, qui est p̄priū obiectū illius potētiæ, proximē mouet ad talē actū: & dare elemosynā est act⁹ misericordiæ: quia misericordia, quæ est obiectū misericordiæ, mouet ad talem actū: & subleuatio miserix intendit per illū: sed p̄priū obiectū fidei, vt expositū est, est facere quod quis dixit, & implere quod p̄misit: & hoc est quod mouet ad seruandum secretū & quod intēditur p̄ talē actum: ergo seruare secretū est officium fidei. Exponit minor. Senator, aut canonicus, aut quæcūq; p̄sona publica alstringitur iurando: seruare secretū senatus aut capituli: fides ergo est quæ inclināt ad seruandū tale secretū. Et eadē ratione, si p̄sona priuata, data si de secreto, recepit arcanū alterius. Sed qui visū aut relatione tertiæ p̄sonæ nouit crimē alienū, quanquā expresse nō promiserit secretū, censetur tñ virtualiter promississe, propter vinculū & ius naturale, quo quisq; tenetur seruare secretum proximi, vt quæstione sequenti manifestabitur. ¶ Scda cōclusio. Seruare secretū ad quod quis tenet ex officio publico aut legali debito, est officium fidei, quæ est pars subiectiua & propria species iustitiæ: sed seruare secretū ad quod quis ex honestate solū naturali obligatur, est officium fidei, quæ est pars potētiālis iustitiæ. V. g. Senator aut canonicus & quicūq; publica alstringitur fide, virtute iustitiæ tenet seruare secretū publicum: & Ep̄s secretū Papæ, quod iurat seruare. c. Ego episcopus. De iureiurādo. quod si reuelat, committit iniustitiā: & grauiorē ex gñe suo, quā si nō redderet mutuū aut furtum. Et maiori rōne sacerdos tenetur vinculo iustitiæ seruare secretū cōfessionis, quia hoc illi incūbit ex officio. Imò verō sacerdotē seruare secretū, nō solū est iustitia, sed religio: atq; adeo reuelare, nō solum est iniustitia, sed sacrilegiū. Sed inter p̄sonas priuatas, quæ data fide recipit arcanū amici, tenet illud

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

abscondere de iustitia, veluti tenetur quis seruare depositum. Atq; adeo qui per iniuriam extorsit ab alio secretum suum, tenet illud seruare: sicut fur tenet restituere furtum. Vt si quis literas alienas aperuit, preterquam quod grauiter peccauit, obnoxius est secreti seruandi. At vero quando quis visu, aut relatione tertie persone secretum nouit, tunc non proprie de iustitia, sed de honestate naturali tenetur illud seruare. Colligitur ergo quod seruare secretum proximi, est proprie officium fidei, ut habetur in verbis thematis. Ob idque in epistola Philiberti episcopi, q. 22. 5. can. De forma, inter sex officia fidelitatis quae seruus debet iurare domino, secunda est, de secreto seruando.

Colligitur deinde, huiusmodi fidei parte esse iustitiam: & ideo Ioseph sponsus Virginis ut iustus commendatur ab euangelista, Matth. 1. qui de flagitio sponsae, quod forte fuerat suspicatus, ut putat Aug. noluit ea traducere, i. prodere & diffamare: quia id probare non poterat. Tertia conclusio. Seruare secretum de re propria, non est proprie officium fidei, sed continentiae, & charitatis, qua se quisque tenetur diligere: & famae suae conseruare. Prima pars persuadet illa replica primi argumenti principalis: nam fides est pars iustitiae: hominis autem ad se ipsum nec iustitia est, nec iniustitia. Secunda pars est manifesta: nam qui secretum suum temere reuelat, vanus est, & incontinentis lingua, atque adeo lux prodigus famae.

Ad primum argumentum rursus est in secundo notabile. Et ad replicam per prioris parte respondimus modo in tertia conclusio. Sed ad secundam negat quod seruare secretum alienum sit proprius actus charitatis aut amicitiae: et remote imperatur a charitate: nam charitas, quia est vniuersalis virtus, habet imperium super omnes alias virtutes, & omnes mouet ad suum finem. Ut charitas patriae mouet ad aggressum bellicum: qui tamen est proprius actus fortitudinis: & charitas propriae personae mouet ad ieiunium, ne nocent cibis: qui tamen est proprius actus temperantiae: & ad hunc modum charitas amici mouet ad seruandum eius secretum, qui tamen est actus fidei.

Ad secundum argumentum principale respondet Arist. 6. Ethic. c. 12. ubi dicit quod virtus facit rectam intentionem & propositum finis: sed prudentia disponit & inuenit media quibus illum consequimur. Ut fortitudo facit propositum strenue agendi in bello: sed quando expediat aggredi, quando ve receptui canere, hoc prudentia discernit. Et temperantia facit intentionem comedendi quantum conuenit valeitudini: sed quando oporteat aut non oporteat comedere, hoc ostendit prudentia. Eodem modo, fides est quae inclinatur ut non reuulet sine causa secretum: sed quando oporteat velare, quando oportet reuelare, hoc dirigit prudentia. Ad tertium re-

spondetur quod nihil vetat idem opus a duabus virtutibus, etiam particularibus, aut a duobus vitijs, ab vno proxime, & ab alio remote dimanare. Et hac ratione, quanquam reuelare secretum sit proprium peccatum infidelitatis: nascitur tamen quandoque ex defectu continentiae, & quandoque ex defectu fortitudinis. Nam virtutes sunt connexae: & ideo, vna sublata, reliquae fiunt debiliores, neque habent iustum gradum virtutis.

QUESTIO SECUNDA.

TRVM seruare secretum proximi sit sub precepto? Ad partem negatiuam occurrit imprimis exemplum Christi seruatoris nostri, cuius nos admonet Paulus ad Ephes. 5.

vt simus imitatores, qui crimen proditoris iuda caeteris Apostolis nunciavit dicens, Vnde ex vobis me tradet. Ioan. 13. & interroganti Ioanni, Domine quis est? Respondit: Cui ego intinctum panem porrexero. Et, vt de thesauro scripturae noua proferamus & vetera, Leuit. 5. praecipiebatur, Qui audierit vocem iurantis (scilicet falso) testisque fuerit, &c. nisi indicauerit, potabit iniquitatem suam. Vnde colligit Augustinus, vt refertur 2. 2. quaestio. 5. capitul. Hoc videtur, quod non solum ante peccatum admonendus est frater ne peccet, sed postquam peccauit, quanuis peccatum sit secretum, denunciandus est illi qui possit prodesse & non obesse. Et, vt ab utroque iure testimonium petamus. ff. De iniurijs. habetur, eum qui nocentem infamauit, non esse bonum & aequum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota esse oportere & expedire. Ergo seruare secretum crimen, non est sub precepto.

Secundo arguitur. Omnia praecipita necessaria ad salutem, comprehenduntur sub decalogo, secundum illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: & subnectantur solum praecipita decalogi. Non homicidium facies, Non adulterabis, &c. sed non constat quo praecipito decalogi comprehendatur secretorum fides: ergo non est praecipitum.

Tertio arguitur. Non videtur minus malum pronuntiare peccata futura, quam denunciare praeterita: sed licet Astrologo praenuntiare hominum peccata quae de astris & complexione hominum coniectat, ut etiam habetur lege. Item apud Labeonem. §. Si quis Astrologus. ff. de iurijs. dummodo id non faciat

faciat arte magica: nam ut vltore gladio puniendus est, vt iubetur l. Nemo. C. de maleficis & mathe. ergo licet & peccata praeterita reuelare. Et confir. Historici multa enarrant peccata, quae vel erant occulta, vel non fuissent adeo publica, si non historijs proderetur: ergo seruare secretum non est sub precepto. Sed in contrarium est, quia opera iustitiae sunt sub precepto: de quo admonemur Matth. 7. vt quaecumque volumus faciant nobis homines, haec & nos faciamus illis: sed si delitas est pars & species iustitiae, & seruare secretum est fidelitatis officium, vt dictum est: ergo seruare secretum est praecipitum.

ANVIS superiori quaestione definitum sit, seruare secretum esse virtutem, superest tamen sub iudice an sit sub precepto: nam sunt virtutes multae ad vitae perfectionem spectantes, quae non sunt nisi sub consilio: vt de paupertate insinuauit Christus iuueni illi euangelico, Si vis perfectus esse, vende omnia quae habes &c. & de virginitate dicit Paul. 1. Cor. 7. praecipitum domini se non habere, consilium autem dare. Atqui, dum quaerimus an fides secreti sit sub precepto, loquimur de secreto formaliter: id est, de re quae suapte natura digna est vt secreto seruetur, nepe quae mala est aut mali causa. Respondetur ergo ad questionem quinquae conclusionibus. Prima. Ad fidem alieni secreti, quod est de re proximi, naturali iure tenemur diuino, atque humano. Conclusio receptissima est omnibus philosophis & theologis, sed locos seruari oportet, a quibus veritatem eruamus. Et quod sit ius naturale celare secreta quae sunt peccata, probatur primo ex ipsa peccatorum natura. Hoc enim differt inter virtutum opera & vitiorum, quod natura virtutum, quia bonae sunt, est, vt manifestentur: sed peccatorum natura, quia mala sunt, est vt contegantur, nec, nisi ex necessitate correctionis aut punitionis detegatur. Qualia, n. sunt rerum principia, tale sortiuntur & natura: procedunt autem virtutes a naturali lumine, peccata vero ab ignorantia: nam omnis prauus ignorat. 3. Ethic. c. 1. sunt ergo virtutes suapte natura dignae quae palam fiat, peccata vero sunt celatu digna. Vnde, mos scripturae est peccata vocare tenebras, virtutes vero lucem. Vt Io. 3. Dilexerunt homines tenebras, magis quam lucem. Et Ro. 2. Abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Et Esa. 3. reprehenduntur qui peccata sua sicut Sodoma praedicauerunt. Sed Matth. 5. praecipit Christus vt luceant opera nostra bona coram hominibus, & natura, ea quae in nobis imperfectiora sunt, cuncta esse voluit, facie vero voluit contra, patere. Est ergo contra naturam criminosa detegere, nisi correctionis gratia ordine seruato iuris

Prima conclusio.

Tertia conclusio.

atque adeo praecipitum naturale est secreta celare. Et confir. hac ratio. Amicitia, quae hominibus tam est necessaria, nulla sane esse posset, nisi peccata & praua hominum corda occulta essent. Nam si mala quae tu secreto admittis, cunctis essent manifesta, quis te prosequeretur amore? Et si quae alij in corde cogitant mala, tibi essent conperta, quae posses vniquam amare? Reuera preclare nobiscum actum est, cum hominum mala Deus & natura occulta esse voluerunt, vt, vel hac ratione amicitia inter homines coalesceret. Secunda ratio sumitur a dano dato, & procedit non solum de secreto peccato cuius reuelatio esset infamia, sed de omni secreto cuius reuelatio esset perniciofa: vt si quis latentem proximi thesaurum aperiret latronibus, aut latentem hominem proderet hostibus. Ratio est huiusmodi. Naturale vinculum charitatis est vt proximos sicut nosipsum diligamus. Matt. 22. cui proxima est illa generalis iniustitia, vt quaecumque volumus vt nobis faciant homines, haec & nos faciamus illis, atque adeo (vt est in libro Tobiae) quod nolumus ab alijs nobis fieri nec nos alteri faciamus vniquam: vnde lex pendet & propheta: id est, omnia praecipita iustitiae, tam affirmatiua, quam negatiua: sed quicumque mortalium recta ratione cupit vt quod alteri secreto commisit, secretum seruetur, vt pote vni honor & fama, & sapientissime vita pendet: ergo aequa ratione, quicumque naturali iure constringitur simile officium alteri vicissim praestare. Tertia ratio sumitur a fine. Necessitas, n. & ratio mediorum a fine sumenda est auctore Aristot. 2. Phys. tex. 88. Sed in vita humana necessarium est alios alijs arcana sua committere & credere ad capiendum consilium futurorum, vel ad leuanda & exoneranda tristitia & aegritudinem animi, ad aliasque multas utilitates quas affert sapientium amicitia: sed si homines non astringerentur ad fidem secreto rum, non esset quae haec committeret amico: ergo fides secretorum est sub praecipito naturali: alias multa & egregia cessarent amicorum officia. Et confir. hac ratio. Lex naturalis est vt res & concilia publica non temere committantur cuiquamque de plebe, sed sint senatores & rectores spectatae virtutis & prudentiae, quorum fidei concedatur: hoc vero seruari non posset nisi esset secretorum fides: ergo ad fidem secretorum personae praesertim publicae tenentur: quod vltimum manifestum est tempore belli: nam tunc capitale est secreta reipublicae hostibus prodere, vt l. Omne delictum. ff. de re milit. sancitum est. Atque, adeo postremo confirmatur conclusio. Natura in hoc homines produxit, vt in pace & tranquillitate conuiuatur: est in homine suapte natura ciuile animal, vt auctor est Arist. Ethic. 9. sed si homines hominum secreta detegerent, maximè inde perturbatio atque adeo reipublicae. pueris commoueret: ergo praecipitum naturale est, vt homines hominum vicissim secreta custodiant.

Quod autē secreto: ū fides sit itē sub p̄cepto diuino positio, vel ex illo maxime cōprobatur. Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripere illū inter te & ip̄m solū. vbi Christus, vt mittissimus medic⁹, sum̄mopere sollicitus fuit, quod occulta crimina nō fierēt manifesta, nisi oībus prius tentatis, vt secreto corrigerentur. Imo verō, vsq; adeo fuit honoris nostri & famæ protektor, vt caueret, ne vel p̄ coniecturas occulta p̄ximorū crimina iudicaret. Nolite. n. (inquit) iudicare & non iudicabimini. Mat. 7. Quod reuera rationi cōsonū fuit: nā in hac mortali vita, in qua locus est p̄nitentiæ & emendationi, vtilis est, atq; adeo necessaria fama, tum peccatoris ipsi vt respiciat, tū etiā alijs proximis, quibus homo bonæ famæ prodesse potest: ob idque peccata in hoc seculo velāda deus esse voluit & cōtegenā, sed in die iudicij, vt iā fama peccatoribus nō erit necessaria, tunc expedit vt omnia ad manifestā vindicationē in publicum traducantur. Vnde 1. Cor. 4. Nolite (inquit Apost.) ante tēp⁹ iudicare, quo ad usq; veniat dñs, qui illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordiū. ¶ Postremò probatur cōclusio ex iure humano. Nā primū vtroq; iure cautum est ne quis, nisi via iuris, alterius crimē prodas, vt C. de famo. libel. l. vni. vbi Valētinianus & Valēntius strictē admonent, vt nemo quēquā, nisi in iudicio, diffamet: atq; adeo, his qui extra iudiciū libellos famosos spargūt p̄nam decernūt capitīs. Quæ lex in cōcilio Illiberitano approbatur. §. q. 1. c. Si qui. vbi præterea anathematizatur qui id genus libellos in ecclesia ponūt. Qua causa & quæst. Greg. c. Quidam maligni, excōmunicauit quendam qui libellū famosum produxit. Et Adria. c. 1. huiusmodi infamatores præcepit flagellari. Nā p̄na capitīs nō intelligitur nisi quādo libellus infamatorius crimina profert capitalia. Et ff. De iniurijs. l. lex Cornelia. §. si quis, accumulatur p̄na hisce infamatoribus, vt intestabiles sint: id est vt nec testamentum facere possint, nec ad testamentum, tanquam testes, adhiberi, vt exponitur l. 1. s. cui. ff. de testa. §. Si quis, quæ lex refertur in cap. Si testes. 4. q. 3. ¶ Et cōfirmatur conclusio. Nā leges humanæ non solū prohibēt quenquā nisi in iudicio diffamari, sed ne quis alium in iudicium deferat, nisi cuius crimē idoneis testibus probare possit: vt cauetur C. de proba. l. si. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. q. 8. cap. Sciāt. Nam crimen quod nō probatur, pro falso habetur in iure. Quocirca accusator qui in accusatione defecerit, decreto Damasi papæ p̄na plectitur rationis. c. p. Calūniator. 2. q. 3. Et ibidē Adria. Qui nō probauerit (inquit) quod obiecerit, p̄-

nam, quam ipse intulerit, patiat. Et idem habetur, ff. ad Senatusconsultū Turpilianum. l. 1. & C. de accusa. l. final. ¶ Et tertiò confirmatur. Quia non solū circa priuatas personas hoc cautum est vtroq; iure, sed & prælati p̄scriptum est ne crimina puniant, quauis sibi sint nota nisi in iudicio fuerint probata. Stāt decreta cōciliorum Varenen. & Aphri. cap. si tantum episcopus. & cap. Placuit. 6. q. 2. vbi habetur, nullā iniuriā Episcopo irrogari, si ei soli non credatur. Nam secretorum solus Deus & cognitor est & iudex. d. 32. c. Erubescāt. Et hæc de secreto in generali. Nā de quibusdam secretis in particulari sunt etiam iura. Vt de p̄nitentijs & remiss. sub grauissima p̄na cauetur ne sacerdos quoquo modo secreta confessionis reuelat. Et cap. Ego episcopus. De iureiuran. episcopus iurat seruare secretū papæ. Et 22. q. 1. c. de forma. iubetur seruus esse fidelis domino in secreto seruādo. Et ff. de re militari. l. Omne delictum. §. Exploratores. plectuntur p̄na capitīs, qui exercitus secreta hostibus pandunt. Colligamus ergo, triplici nos iure constringi ad fidem secreti seruandī. ¶ Secunda conclusio. P̄ceptum seruandī secretum, tamen si habeat formā affirmatiuū, est negatiuum. Probatur. Nam seruare secretum, est non reuelare nisi ordine iuris: & ideo obligat semper & pro quocunq; tempore. Quotiescunq; n. quis reuelat secretū alterius, nocet illi, atq; adeo peccat. Itaque perinde est seruare secretum ac si dicas, non diffamare proximum: si secretum est de re infami, aut non dare dānum, si secretum est de re cuius reuelatio est causa damni. ¶ Tertia conclusio. Secretū alienum temerē & sine causa reuelare peccatū est ex genere suo mortale, leuius quidē quā homicidiū & adulterium, sed grauius quā furtū. Loquimur hic de secreto crimine: nā de hoc est principalis intentio in tota relectione. Probatur ergo prima pars. Peccatum illud est mortale ex genere, quod ratione obiecti est cōtra charitatem, sed reuelare secretum est huiusmodi: ergo. Explicatur hæc minor. Propriū & per se obiectū, & malū quod sequitur ex reuelatione occulti sceleris, est infamia proximi: nā fama est clara cum laude notitia: & qui reuelat crimē alterius, per se generat malā opinionem illius: sed per accidens est q̄ tale crimē obijciat peccatori in faciē, quod est contra honorē, pertinens ad contumeliā: aut q̄ talis reuelatio vergat in detrimentū bonorū, aut vitæ alterius (& hoc memoria teneat ad notitiā dicendorū) sed q̄ denigrare famā proximi sit contra charitatē, patet, quia fama cōputatur inter bona humana: & ideo non stat q̄ quis diligit aliū, & tamē

1. Conclusio.

3. Conclusio.

denigret famam illius. ¶ Secunda & tertia pars conclusionis asseruntur à S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 3. Et probantur ambæ. Nam grauitas peccatorum ex genere, debet artēdi secūdum grauitatem obiecti: sed vita mai⁹ bonū est q̄ fama: & mors, maius malū quā infamia: ergo homicidiū grauius peccatū est, quā denigratio famæ. Et quia adulterium de se opponitur futuræ vitæ & educationi prolis, sit, vt grauius etiā sit q̄ reuelatio criminis, quæ est contra famā. Dixerim ex genere: quia in indiuiduo, si reuelatio est contra vitā, vel infamia est valde notabilis, poterit esse maius peccatum quā adulterium. ¶ Pari ratiōe probatur quod reuelatio criminis sit maius peccatū quā furtū. Nā fama est maius bonū q̄ bona exteriora tēporalia. Primò quia est bonum magis spirituale. Vnde Prouer. 22. Melius est nomen bonū quā diuitiæ multæ. De inde, quia latius & ad plures se extendit, sicut odor vnguenti. Vnde Eccl. 7. Melius est nomē bonū, quā vnguenti pretiosa. Et postremò quia diuturnius est. Vnde Eccl. 4. 1. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quā mille thesauri pretiosi & magni. ¶ Et cōfirmatur ex S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. quia infamia plus nocet quā amissio bonorū tēporaliū. Nocet enim nō solū in tēporalibus (in quibus etiā sape iacturā facimus) sed etiam in spiritualibus: quia multi timore infamiæ arcentur à peccato, qui perdita fama obdurantur in illo. Vnde Hierony. super 18. ca. Matth. Corripendus (inquit) seorsum est frater, ne, si semel pudorē vel verecūdiam amiserit, permaneat in peccato. Et secundò, quia infamia vnus vergit in infamiam aliorum. Vnde August. in epist. ad plebem Hipponēsem: In famato vno religioso, totus cōuentus infamatur. Et tertiò, qui prodi to peccato vnus, exēplo illius alij trahuntur ad peccandū. At verò hæc dicta sint de reuelatione secretorum in genere. Nam sunt in particulari nōnullæ reuelationes, vbi, præter infidelitatem accumulatur circūstantiæ aliorū genere peccatorū. Vt patefacere latronibus vbi latitet thesaurus proximi, præter infidelitatem, genus est furti: quemadmodū prodere latentē hominem hostibus occidendū, genus est homicidij. ¶ Serui ergo sunt & mancipia, qui pluris æstimant in pecunia fidem, quā in secreto: vt est apud Comicum: Cuius tu fidem in pecunia perspexeris, verēte ei verba credere? Nā sapientes lōge aliter sentiunt. Socrates enim celebratissimus lumine naturali, colēdam fidem potius docebat in arcanis, quā in creditis pecunijs. Et Cato, vel de hoc potissimū celebratus est, q̄ amicorum arcana mira sanctitate cela-

bat. Et Simonides, homines infimæ notæ censēbat eos, qui secreta cōtinere nō possent: atq; adeo similes seruo illi apud Comicum, qui rimarum plenus cūcta effundebat arcana. Quid plura? Vsq; adeo apud summos Philosophos celebrata est secretorū fides, vt, vel ob hoc maximē, antiqui mysticas olim ceremonias in tēplis deorum statuerint, quas nefas erat in publicum efferre: vt capta inde silendi cōsuetudine, fidem secretorū colere & obseruare docerentur homines: vt est apud Plutarchum in De liberis educandis. Sed multo sanē sanctior est Christianis magisq; religiosa secretorū fides: nam (quod tres positas cōclusiones summo argumēto stabiliamus) vsq; adeo Ecclesiæ solenne est secreta celare, vt sacrosanctū Eucharistiæ sacramentum sacerdos occulto peccatori ministrare debeat, antequā eius crimē prodas: etiā si illud extra sacramētum secreto nouerit. Quæ doctrina est August. homil. 10. de p̄nitent. & refertur secunda quæst. prima. cap. Mult.

4. Cōclusio.

¶ Quarta conclusio. Grauius peccatum est reuelare secretum quod quis ex debito iustitiæ tenetur tacēre, quā illud, ad quod solū tenetur de honestate naturali, cæteris paribus. Verb. gra. Senatori aut canonico grauius peccatum est reuelare secreta publica, quā priuatæ personæ reuelare illud quod non incumbit sibi ex officio tacēre: nam in priori est vera ratio iustitiæ, & in altera non est tam propria ratio iustitiæ. Atque adeo, sacerdoti summum scelus est reuelare secretum cōfessionis: quia non solū est infidelitas contra ius naturale, sed est sacrilegium & contaminatio sacramenti cōtra ius diuinum: & præterea est in perniciem maximam Christianismi: nam sublato sigillo secreti, tolleretur sacramētū confessionis, quod Christianis maximē est necessarium.

¶ Quod si quis percontetur vbi in Euangelio expressum sit illud ius diuinum, respondetur quod licet nullibi sit expressum, tamen manifestē colligitur ex necessitate finis. Ex illis namque verbis Ioan. 20. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta erunt: colligitur p̄ceptum sigilli: tanquā medijs ad finem. Quare id genus secretum nulla de causa nec propter summum bonum totius orbis, reuelandum est: vt inf. à dicturi sumus, quæst. vlt. membri tertij. Quapropter, sacerdoti reuelanti summa p̄na destinata est, vt scilicet officio priuatus perpetuam agat p̄nitentiam: videlicet (secundum antiquam formam) ignominiosē peragūdo per orbem. cap. Sacerdos. De p̄nitent. distinct. 7. Sed iam modo intrudi debet in arctissimū monasterium,

Secretorum
gradus.

ca. Omnis vtriusque; sexus. De pœn. & re. ¶ Sed & in secretis priuatis sunt etiã gradus. Vnde si ordinẽ secretorũ colligere iuuat, in primo gradu est secretum cõfessionis: in secundo secretũ publicum extra confessionẽ: in tertio quando priuata persona p̄ iniuriã extorsit secretũ alterius: nã tunc de iustitia tenet illud seruare: quẽ admodũ fur tenetur restituere furtũ: vt si iudex vel alia persona vi & iniuria extorsit secretũ ab aliquo, tenet illud celare. Et eodẽ modo qui literas alienas aperuit preter peccatũ quod cõmisit aperiendo, peccat reuelãdo, cõtra iustitiam. In quarto gradu est quã quis ex sua bonitate, data fide, recepit arcanũ amici. Tũc enim etiã de iustitia, tenet illud tacere: nã alter nõ cõmisisset secretũ nisi ille daret fidẽ, & ideo illic est fides secreti, sicut fides depositi. In quinto & vltimo gradu est quãdo quis visu aut relatione alterius nouit secretũ: nã tũc solum tenetur seruare de honestate naturali. Nihilominus esset peccatũ mortale reuelare, nisi via iuris, nã honestas naturalis pars est iustitiã, vt dictũ est, potentialis. Augetur etiã aliunde obligatio secretorũ: vt si quis accepit secretũ sub iuramento, aut si reuelatio illius esset in periculum vitæ, &c. Insinuat se hic quæstio, an seruari secretũ vsq; adeo sit in præcepto, vt teneatur quis aliquãdo prius mortẽ oppetere, quã illud reuelare: sed hæc in tertio membro cõgruentiũs disputabitur: vbi tractabimus quando quispiã contra ius de occulto crimine interrogatur, quidnam sit acturus.

5. Cõclusio.

¶ Quinta & vltima cõclusio. Qui secretũ alienũ temerẽ, & sine causa reuelat, tenetur ad restitutionẽ famę. Hoc patet, postquã fama est verẽ bonum alienũ, quod ille abstulit. Sed tamen hæc cõclusionem non est præsentis loci tractare: diximus enim latius de illa in materia de restitutione. Sed satis est hic meminisse quod reuelator secreti non tenetur restituere retractãdo se: nã retractatio illa esset mēdaciũ. Sed dicunt quidã quod debet dicere se malẽ & præter ius esse loquutum: quod tamẽ ego nõquã credidi: nã potius esset hoc cõfirmare infamatiõem. Enimuerõ qui nõ dicit se fuisse mēditum, insinuat se verũ dixisse. Sed alia via faciendã est restitutio: vt si ille infamator bene aliã loquatur de infamato: vel in aliis bonis cõpenset infamiã. Nã potest cõmutari fama cũ bonis alterius generis, vt dicit S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. ad secundũ. Potest tamen diffamatus remittere restitutionẽ famę, sicut restitutionẽ aliorũ bonorũ, vt illic cõprobauim⁹. ¶ AD PRIMVM argumentũ multis modis solet respõderi. Primò quod Christus nõ reuelauit personã Iudæ in singulari, sed in cõmune dixit: Vnus vestrũ me traditur⁹ est: vt dicit Eugenius

cap. Si sacerdos. De officio ord. Sed tamen hæc solutio nõ prorsus satisfacit: nã quanquã Matt. 26. sint illa verba generalia, tamen statim subiungitur: Qui intingit manũ meũ in paropsyde, hic me tradet. Quod si quis dicat multos simul intinxisse in eadẽ paropsyde: saltẽ Ioã. 13. (quod est argumentũ nostrũ) Iudam propriẽ designauit dicens: Cui ego panem intinctũ porrexero. ¶ Aliter etiã respondet S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. scilicet quod Christus, tanquã Deus habebat publicum peccatũ Iudæ, & ideo poterat illud statim denuntiare. ¶ Vel dicendũ (vt reor) quod Christus nõ denuntiauit peccatũ præsens Iudæ quod habebat in animo, sed tanquam propheta prænuntiauit quod futurum erat: & prænuntiatio erat necessaria ad finẽ redẽptionis, vt persuaderet se non tradidit in scium aut inuitũ. Vnde, publicẽ solũ prænuntiauit illud in genere: scilicet, Vnus vestrũ, vt dicit Eugenius: sed peculiaritẽ Ioãni designauit Iudã ad petitionẽ Petri, vt tutus esset se nõ esse illiũ traditorem: nã id verbatẽ Petrus. ¶ Ad illud Leui, quinto cõceditur quod tenet quicunq; reuelare peccatũ secretũ proximi, illi qui potest prodesse & non obesse, vt latius explicabimus mēbro secundo. Et eadẽ ratione intelligitur illa lex, Eum qui, ff. de iniuriis, videlicet quod eũ qui nocẽtem infamauit (scilicet ordine iuris) non est bonũ ob eã rem condemnari. ¶ Ad secundũ principale respõdetur quod præceptum fidelitatis secreti seruandi reducitur ad octauum præceptũ, Non falsum testimoniũ dices: nam quod nõ probatur, pro falso. quodam modo habetur in iure. ¶ Ad tertium conceditur quod licet Astrologis, aut de astris, aut de cõplexione, aut de physionomia, affectiones hominum & quodã modo peccata in genere prænuntiare, dummodò fiat salua fama alterius: nec certò affirmetur, tanquam res manifesta. Vt si asserat talem hominẽ, quia tali sydere natus, in tale genus virtutũ naturã habere tẽperatã, aut in tale genus vitiorũ eã habere corruptã. Et hoc nõ est reuelare occultũ crimẽ, sed docere quid sit in natura rerum. At verò in particulari asseuerare eũ aut hoc futurum, aut homicidium patraturum, temeritas est. ¶ Et ad cõfirmationem de historicis, primò nõ est necessarium oẽs historicos excusare: nã sunt qui multa scribunt, quæ potius essent silentio prætereunda. Et secũdò quanquam multa crimina scribant quæ nõ essent aliã adẽ publica: hoc tamen licet propter bonũ publicũ vt homines exẽplis antiquorum instruantur & perterreantur. Eò vel maximẽ si enarrantur historie priuscorum: nã occulta delicta vitiorum in publicũ asferre, libellum esset cõficere diffamatorium. Vtrum

TRVM hominem infamare seipsum reuelãdo temerẽ proprium crimen, sit mortale peccatum.

¶ Ad partem affirmatiua illo præcepto pro Sapientis recitato, Eccl. 41. Curam habẽ de bono nomine. Et Esai. 3. reprehẽditur qui peccata sua sicut Sodoma prædicant, nec abscondunt: & Psal. 55. Quid gloriaris in malitia? & Psal. 93. Vsquequo peccatores gloriabuntur, effabuntur & loquentur iniquitatem?

¶ Secũdò arguitur ratione. Reuelare peccatum est contra naturam peccatorum: quæ suapte natura, vt diximus, sunt abscondenda: sed quicquid fit contra naturam: videtur esse peccatum mortale: ergo.

¶ Tertio arguitur. Fama est bonũ: ergo illam negligere est peccatum: quod videtur esse mortale: nam est contra naturam boni, quod omnia suapte natura appetunt. ¶ Et cõfirmatur. Infamare proximum, reuelando eius crimẽ, est mortale, vt dictum est quæstione proxima: ergo & infamare seipsum. Consequẽtia patet ex ordine charitatis: qui in quocunq; homine incipit à se ipso. ¶ Ad hæc accedit autoritas Augusti, in libello De bono viduitatis, c. 20. quod refertur 11. q. 1. cap. Non sunt audiendi, vbi vehementer increpat illos, qui putant satis esse habere bonam conscientiam apud Deum: imprudenter & crudeliter, contemnẽtes propriã famam: quia nobis (inquit) necessaria est vita nostra, aliis verò fama nostra. Idem repetit in sermone De cõmuni vita clericorum: quod habetur 12. quæst. 1. cap. Nolo. ¶ Sed in cõtrarium est: quia vbi nulla est iniuria, non est peccatum mortale: sed hominẽ reuelare propriũ crimen non est iniuria: quia hominis ad se non est iniustitia: vt est apud Aristo. 5. Ethic. ergo reuelare proprium crimen non est mortale.

D quæstionem respõdetur septem cõclusionibus. Prima. Hominẽ reuelare proprium crimen temerẽ & sine causa peccatum est. Cõclusio hæc satis cõprobata est argumentis propositis ad partem affirmatiua: nam est contra naturam peccati: quod debet celari, cũ sit malum: & cõtra naturam famæ: quæ cum sit quoddam bonum, cõseruanda est. Dixerim, sine causa, quia reuelare crimen proprium ad capiendum cõsilium, vel velandã tristitiã, non est aliud, quã operã pretium, atque adẽ virtus.

Cõclusio.

¶ Secũda cõclusio. Ex genere suo non est contra iustitiã, sed solum præter charitatem, qua quicunq; tenetur se & sua diligere. Hæc itidem cõclusio in priori quæstione probata

est: nam iustitia, vt inquit Aristoteles 5. Ethic. est ad alterum: & ideo hominis ad seipsum, nec iustitia est, nec iniustitia: & volẽti, vt ibidem dicit Aristoteles, non fit iniuria. Quare, qui prodigus est famæ, ex genere suo, nisi aliã qualitates circumstent, nemini facit iniuriam.

¶ Tertia cõclusio. Hominẽ reuelare proprium crimẽ sine causa, ex genere suo, vt existimo, non est peccatum mortale, sed solum veniale. Cõclusio hæc sæpe in has scholas producta est: & sunt magistri nostri qui eã affirmauerunt: & nostris nos lectionibus eã obiter attigimus: at nondum hætenus de suis penitus principiis eã comperi ratiocinamur: quãpropter in animo est prorsus examinamur quid habeat veritatis. Explico primò cõclusionem. Reuelare quempiã suum crimen proprium ex genere suo, nihil aliud est, quã denigrare propriã famam: nam si id fiat per iactantiam aut per complacentiam peccatorum, circumstantiã sunt addentes grauitatem supra genus peccati infamiã. ¶ Et vt opposita iuxta se posita clariũs elucescant, sententia est domini Caietani nobilissimi auctoris contraria huic nostræ, super 2. 2. quæstio. 73. articulo. secundo, quæ complectitur tres propositiones. Prima. Hominẽ infamare seipsum: ex genere suo est peccatum mortale, sicut occidere seipsum. Et quanquam non ponat exemplum, nisi in casu quo quis infamat se, imponendo sibi falsum crimen, tamen rationes eius æquo pede procedunt, quãdo quis præter ius reuelat occultum suum crimen: nã generalitẽ illic, & in summa in verbo, Detractio: dicit quod infamare seipsum est mortale: & grauius, quã infamare alium: & manifestum est quod reuelare proprium crimen, est infamare se. Secũda eius propositio est. Hoc non solum est contra charitatem, sed contra iustitiã: nam, infamans se facit iniuriam Ecclesiæ & Republicæ, cui necessaria est cuiuscunq; fama. Vnde colligit quod nulla de causa quis excusatur à peccato mortali infamando se: etiam si positus in tormentis infamet se, ad liberandã vitam.

3. Cõclusio.

¶ Tertia propositio eius est, quod qui infamat se, tenetur sibi restituere famam: quia illam per iniustitiã sibi abstulit. At verò, salua auctoritate doctoris grauissimi, atque adẽ mihi colendissimi, probatur in cõtrarium cõclusio nostrã, videlicet quod hominẽ infamare se ipsum, non fit ex genere suo mortale. In primis non est contra charitatem proximi: quia nemini nocet, nec contra charitatem propriã: nam charitas, qua quisque tenetur se diligere, de per se & primò solum obligat

obligat quantum ad bona spiritualia virtutum & gratia: sed quantum ad bona temporalia, non obligat, nisi quatenus sunt necessaria ad finem spirituale: ergo quando fama mea non est simpliciter mihi necessaria ad virtutem, non est contra meam charitatem eam negligere: sed solum erit præter charitatem: id est, contra feruorem charitatis, postquam est verum bonum. Et ideo ex genere suo non est nisi peccatum veniale. ¶ Secundò arguitur. Prodigalitas pecuniarum ex genere suo, ut solum dicat, sine causa abicere bona, non est peccatum mortale: quia homo habet liberum arbitrium suorum bonorum, sed solum esset mortale ex circumstantia, si homo teneretur alere familiam aut providere pauperibus in graui necessitate: ergo neque prodigere famam, neque honorem, ex genere suo est mortale: quia postquam fama & honor sint bona exteriora, tam liberum arbitrium habet homo super famam & honorem, quam super alia bona. Hic autem insinuatur punctum opinionis Caietani: est enim notandum duo esse genera bonorum. Alia namque sunt quorum homo est dominus: ut sunt pecuniarum & facultates, quas homo pro libito potest donare aut abicere: quare, si sine causa quis abiciat huiusmodi bona, non peccat mortaliter. Sed aliud est bonum cuius homo non habet arbitrium: ut est vita quia non potest homo se occidere. Existimat ergo dominus Caietanus quod honor & fama sunt omnino sicut vita, itaque homo non habet potestatem suam famam: sed quod solus Deus & respublica habent dominium famam: & ideo qui infamat se, facit iniuriam Reipublicæ & tenetur restituere. ¶ Nos tamē, saluo meliori iudicio, censemus contra, honorem & famam esse sicut pecuniam, quantum ad hoc: & hominem habere arbitrium illorum, sicut pecuniarum: nisi quod in genere venialis grauius esset prodigere famam, quia est maius bonum, quam pecuniam. Et mouemur hac ratione: quia de vita est expressum præceptum. Illo enim præcepto, Non occides: non minus prohibetur quisque se occidere, quam alium, ut docet egregie Augustinus, libro primo de ciuitate Dei, c. 20. Ita de vita legimus solum Deum esse Dominum illius: ut Deuter. 23. Ego occidam, & ego viuere faciam: & Sap. 16. Tu es domine qui vitæ & mortis habes potestatem: unde colligitur, nos non esse dominos propriæ vitæ. Item ratio naturalis est manifesta: quia cum vita sit fundamentum omnium bonorum, atque adeo naturalissimus appetitus omnium rerum sit conseruandi se, consequens est, ut homo non habeat arbitrium vitæ: sed solum Deus est qui potest hominem occidere, etiam pro libito: & Respublica, quæ potest eum occidere so-

Duo bonorum genera.

lum pro bono publico. Unde colligit S. Th. 2. 2. q. 64. art. 5. quod occidens se ipsum non solum facit contra charitatem, sed contra iustitiam: respectu Reipublicæ, cuius est vita hominis. Sed tamen de fama, nihil tale legimus: imo ratio naturalis oppositum docet: videlicet quod sit in arbitrio nostro, ut sine peccato mortali possimus illam negligere. Quod profectò loco modò citato S. Th. in solutione ad tertium aperte videtur sentire. Ait enim quod licet potest homo de seipso disponere quantum ad ea quæ pertinent ad hanc vitam quæ hominis libero arbitrio regitur. Sed trans situs de hac vita ad aliam feliciorē, non subiacet libere arbitrio hominis, sed potestati diuinæ: & ideo non licet homini se interficere. Ac si aperte dicat. Vniuersa hominis sunt posita in eius arbitrio præter vitam. Unde nec famam excipit, nec honorem. ¶ Et confirmatur hæc ratio. Quæuis fama & honor sint præstatiua bona suapte natura, quam pecunia & facultates, nihilominus magna copia pecuniarum in ciuili æstimatione præualet alicui famam: quemadmodum licet aurum præstet argento, nihilominus magnū pondus argenti præualet paruo auro. Quis dubitet decem milia ducatorum pluris æstimada esse, quam famam priuata personæ? Si ergo homo habet liberum arbitrium supra magnam pecuniam, consequens est, ut habeat arbitrium supra famam suam & honorem. ¶ Secundò confirmatur ratio. Fama potest pecuniis recompensari, ut doctores consentiunt in 4. dist. 5. Imo homo pauper rationabiliter mallet restitutionem famam sibi fieri pecuniis, quam recuperationem famam: imò verò habet infamatus arbitrium remittendi gratis restitutionem famam, ut concedit etiam Adri. nobilis author in 4. q. De restitutione famam. & in Quol. 11, sicut potest homo remittere latroni pecunias quas ei depredata est: ergo habet homo arbitrium & potestatem super famam, ut sit vere dominus illius, sicut & aliorum bonorum exteriorum. ¶ Sed tertio probatur conclusio principalis. Christus redemptor noster Matth. 5, docet nos contemnere tria bonorum genera, in quibus gentes statuebant felicitatem: scilicet, diuitias: Beati pauperes spiritu: & secundò famam & gloriam mundi: Beati mites: & tertio voluptates: Beati qui lugent. Nec illic solum, sed vbiq; Euangelij frequentissimum est consilium mundi contemnendi: & tamē omne quod est in mundo, ut inquit Ioan. in prima cano. c. 2. concupiscentia carnis est, id est voluptas sensuum, aut concupiscentia oculorum, id est, auiditas diuitiarum: aut superbia vitæ, id est, ambitio honoris & famam: ergo consilium est ex genere suo honorem & famam nihili perdere: tantum abest ut sit mortale peccatum famam negli-

negligere. ¶ Quarto arguitur principaliter. Si esset peccatum mortale reuelare proprium crimen sine causa, esset pari ratione mortale non respondere detractoribus & obiciētibus nobis publice & iniuste peccata nostra: nam certè perinde est non respondere diffamanti me, cum facile possim, ac si me ipse diffamasset: sicut perinde est, non resistere latroni cum possim, ac si prodigerem bona mea: at cum quis detrahit mihi, non teneor respondere: imò est arbitrio meo tacere: ut dicit S. Th. 2. 2. q. 73. art. 4. ad primum argumentum. imò verò, licet quis mihi falsum crimine imponat, non teneor respondere, nisi esse ego persona publica, aut crimine esset contra religionem: ut si quis me appellasset hæreticum. Exemplum dedit nobis Christus redemptor noster, qui, ut inquit Apost. 1. Pet. secundò, cum malediceretur, non maledicebat. Et præter alia loca Euangelij, quæ plurima notari possent, id maxime exhibuit in passione, Matth. 27. vbi cum multa falsa testimonia ei obicerentur, & Pilatus dixisset: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia: tamē non respondit ei vllum verbum: ita ut miraretur præses vehemēter: nepe quod nollet se compurgare cum facile posset. Et quanquam necessariū erat ad finem redemptionis ut non responderet, tamen id etiā fecit (quod notat doctores) ut exemplum nobis daret non respondendi maledicentibus. Unde in instructione Apost. Matth. 5. Beati (inquit) eritis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me. ¶ Et explicatur amplius hæc ratio. Si non essemus magis domini famam nostram quam vitam, sequeretur quod quotiescunq; possemus famam nostram defendere, sine proximi noxamento, mortalis esset ommissio defensionis: consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur sequela. Nam qui si ne cuiuspiam detrimento potest vitam defendere: si non defendit, mortaliter peccat: ut qui ruente domo, aut inuadente tauro, non fugeret: nam ille tunc virtualiter se occideret: Sed falsitas consequens probatur, quia dum priuata persona diffamatur, quamquam se posset compurgare sine infamia & detrimento alterius, non tenetur saltè sub peccato mortali compurgare se, ut iam modò dicebamus: quia potest cedere iuri suo: quemadmodum posset cedere latroni inuadenti res suas. ¶ Et quinto arguitur. Si non essemus domini propriam famam aliter quam vitæ, sequeretur quod nulla ratione possemus exponere famam nec propter salutem spiritualem: consequens est falsum: ergo & antecedens. Sequela probatur: Nam quamquam quis certus esset, vitam nocere sibi ad salutem spiritualem, nullo modo posset se occidere, aut si

ne alia ratione permittere homicidium sui, ut Augustinus late docet primo de ciuitate Dei, c. 20. Sed falsitas consequens probatur: Nam proculdubio quicumque cognoscens præclaram famam & honorem sibi plurimum nocere ad vitam spiritualem: posset permittere propriam infamiam: at qui forsitan ad illum finem posset detegere aliqua sua crimina, ut per infamiam humiliatus, tutius viueret, saltè non esset mortale, ea detegere. Imò, Scotus 4. dist. 15. q. 2. videtur insinuare, quod occultus homicida debet se prodere, ut puniatur: nam dicit quod debet patienter tolerare poenam talionis, quia aliter non potest fieri plena satisfactio pro homicidio. Nescio an intelligat quod homicida tenetur se prodere. Quod tamē ego nullo modo crediderim: quia nullus reus tenetur esse actor aduersus se extra sacramentum: imò nec illud esset consilium. Sed tamen forsitan contra peccatum mortale, posset scelerosissimus & perniciosissimus homo prodere se iudici cum periculo famam & vitam, ut pateretur poenam quam Deo & Reipublicæ satisfaceret. Id maxime, si non sperasset alia se vniquam corrigendum fore: ¶ Et confir. Quia si non essemus magis domini famam quam vitam, sequeretur quod nulla ratione possemus extenuare aut minuere famam nec propter vitam spiritualem: consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur sequela: quia non licet, nec propter opera poenitentiarum ad satisfactionem pro peccatis, minuere vitam: secundum illud Hieronymi: Non differat vni magno vel paruo tempore te interimas. Sed falsitas consequens probatur: quoniam licitum est opera poenitentiarum austerissima facere: ut admonet Ioan. Ma. 3. quanquam inde coniectari possit huiusmodi poenitentem peccatorem esse in genere. Atqui sacerdotes possunt pro grauissimis sceleribus graues poenitentias imponere, quamquam inde sumatur argumentum quod poenitens in genere est peccator: dum modò caueatur ne reueletur peccatum in particulari. Imò verò quando in primitiua Ecclesia pro graui peccato mortali imponebatur septennium poenitentiarum, quis dubitat, per illas poenitentias quodammodo diffamatos esse poenitentes? Quare si fama tam esset custodienda, quam putat opposita opinio, certè Ecclesia nunquam illas poenitentias permisisset. ¶ Et sexto principaliter arguitur ab honore ad famam. Honor enim est reuerentia quæ alicui defertur propter aliquam excellentiam, sed fama est bona existimatio quæ de homine habetur seu illata dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. de variis & extraordinariis cognition. l. Cognitio num. Argui-

Arguitur ergo. Negligere honorem & gloriam mundi, non est ex genere suo peccatū mortale: ergo nec negligere famam. Cōsequētia est nota: quia idē fere iudicium est vniūq; . Et probatur antecēdēs. Nam qui assumeretur ad amplas dignitates & magistratus: & totis viribus renueret, imo qui quas haberet, abiceret, & ad vilem statum se summitteret, profectō nihil aliud faceret quā Euangelicum consiliū: & qui hostem fugerit, cum se facile posset defendere: & qui se prādicaret infami genere natū, cum id posset celare, profectō prodigus esset honoris, & tamen nō condemnaretur de peccato mortali: nec vllus se vnquam de hoc accusauit in sacramento: alias deberent prādicatores in concionibus exhortari populum vt curam haberēt honoris: quod esset cōtra prādicatōnem Euangelicā. ¶ Et septimō principaliter probatur conclusio exemplo sanctorū, qui errata sua sēpe scriptis prodiderunt, quā tamen potuissent celare. Vt Augustinus cum alibi sēpe, tum in confessionibus: & maxime lib. 2. cap. 2. vbi deplorat cōcupiscentiam carnis quam passus est in adolescentia. Rapiebat (inquit) caligo libidinis imbecilem aetatem per abrupta cupiditatum: atque merfabar gurgite flagitiorū: ibam longius à te, & effandebam & diffuebam & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. Et Ambro. (vt in eius legitur vita) publicas mulieres publicē ad se ingredi fecit, vt visis his, diffamaretur apud populum, atque adeo, vel illa ratione impediret, ne eligeretur in episcopum. Et religiosissimus Anselmus in Meditationibus deplorat amissam turpiter virginitatē. O virginitas (inquit) iam non dilecta mea, sed perdita mea: o fornicatio sordidatix mentis meae, perditrix animae meae. Et sunt qui idem impingant Hieronymo. At verō Hieronymus id non planē testatur. Verba eius sunt in Apologia ad Pammachium. Virginitatem in cælum fero, non quia habeam, sed quia magis miror quod non habeo. Ingenua & verecunda cōfessio est, quo ipse careas, id in aliis prādicare. Vbi non manifestē cōfiteretur se non esse virginem: sed dicit se nō laudare virginitatem, eo q; ipse habeat. Vel negat se habere perfectā mentis virginitatem: cum frequentes impulsus carnis fuerit, etiā in senectute perpessus: vt ipse fatetur ad Eustochium de custodia virginitatis. ¶ Octauō & postremō probatur cōclusio ex vniuersali sensu hominum. Nam licet quis pandat crimina sua, etiā ex animi leuitate: modō id non faciat iactantia aut complacētia peccatorū: certe non censetur ab hominibus mortaliter peccasse: nisi inde sequatur periculū

vitae aut scandalum. ¶ Quarta conclusio. Sape est peccatū mortale cū quis proprium crimen reuelat. Primō si id faciat per iactantia aut complacētia peccati. Par enim peccatū est homicidium, & cōplacētia in homicidio: atque adeo grauius iactantia illius. Et hoc clamant illae auctoritates primi argumenti ex Esa. & Psal. Secundo potest esse mortale ratione scandalī: vt si quis haberetur & suspiceretur vt sanctissimus, & reuelaret grauiissima sua peccata: vnde alij aut sumerent occasionē peccandi, aut contemnerent tale genus hominū. Si em̄ esset religiosus alicuius ordinis, contemneretur ille ordo. Et tertio potest esse mortale propter conditionem personae. Vt si esset persona valde necessaria Reipublicae: vt prelatus. cuius officium alius tam digne gerere non posset. Tunc enim profectō graue peccatum mortale esset infamare seipsum. Et quartō esset mortale, si ex reuelatione proprii secreti quis incurreret periculum vitae, vt Samson videtur mortaliter peccasse reuelando mysterium capillorū Dalidae: vbi abscondita erat eius fortitudo. Iud. 16. quāquam postea occidendo se cū hostibus nō peccauit: vt dicit Aug. 1. de ciuitate Dei, ca. 21. quia intinctu id fecit Spiritu sancti. ¶ Quinta conclusio. Hominē infamare seipsum sēpe est officiū virtutis. Primo, vt dictū est, ad capiendum consilium vel leuandā tristitia, si aliter fieri non potest, decet reuelare propria crimina, licet sit nō nulla infamia, illa esse amicis nota. Et secundō ratione iustitiae, vt cū quis proximū falsō diffamauit, tenetur publicē se retractare, cū periculo proprię famae. Et tertio esset officiū virtutis q; quis se permitteret infamari pro amico. Vt si ego feci crimē quod falso imponitur amico meo, quāquā esset casus in quo nō teneor reuelare meū crimē: quia videlicet nō fui causa vt alteri attribueretur: tamē possum cedere iuri meo, & prodere me ad protegēdum famam amici. Imō verō si ē conuerso amicus meus fecisset crimē quod falsō mihi impingitur, quāuis possem me cōpurpare, liceret nihilominus mihi tacere, vt infamia mea custodirē famam amici: sicut licet ponere vitā pro amicis: secundum illud Ioā. 15. Maiorem hac charitatem nemo habet, quā vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Cōclusio hęc quinta facile probat: quia in omnibus casib; positis, est honesta causa reuelandi crimina: & ideo nulla est prodigalitas reuelare. Et quartō pari ratione ille qui in equuleo vehemēter torquetur, licitū est crimē occultum cōfiteri, etiā si contra ius interrogetur, si aliter tormenta vitare non potest. Sed de hoc latior erit sermo in calce tertij membri.

¶ Sexta

¶ Sexta conclusio. Si quis sibi falso imponat crimen, non est mendacium perniciosum, sed solum officiosum. Hanc conclusionem obiter adnotauerim: bona venia reuerendissimi Cardinalis Caietani contrarium asserentis loco citato. Et probatur. Qui falso sibi crimen imponit, nulli alteri facit iniuriam nec sibi: quia volenti non fit iniuria: sed solum est famae prodigus. Quo fit, vt illud mēdaciū ex genere suo non sit peccatum, nisi veniale: sed esset mortale, si circumstaret aliquis casus quartae conclusionis, aut si diceretur mendaciū sub iuramento aut si esset in periculum vitae. Sed forte, si quis sibi imponeret falsum crimen vt seruaret vitā patris, & poenam eius capitis in se transferret: dum modō id faceret sine iuramento & scandalo & c. non esset mortale. ¶ Quod si quis arguat contra hanc conclusionem ex verbis August. 1. de ciuitate Dei cap. 20. vbi dicit q; falsi testimonij non minus reus est, qui de se ipso falsum fatetur, quā si aduersus proximum id faceret: sed aduersus proximum, falsum testimonium est mortale: ergo aduersus se ipsum. ¶ Respondetur q; Aug. solum prēdedit, quod illo octauo praecepto: Non falsum dices, prohibetur omne falsum testimonium: etiā illud quod quispiam aduersus se dicit: sicut illo praecepto. Non occides, prohibetur etiā quicūq; se occidere, q; nos ingenuē fatemur: tamen non prætendit quod tantum sit de se peccatū cum quis dicit falsum aduersus se sicut aduersus proximum: nam quāquā falsum testimonium ex genere suo sit mortale, quia omnia praecepta decalogi obligant sub mortali, tamen in diuiduo non est necesse quodcūque esse mortale: nisi vbi est iniustitia, qualis non est hominis ad seipsum, esset tamen mortale si esset eū perurio aut cum conditionibus explicitis in 4. conclusione. ¶ Septima & vltima cōclusio. Quomocūq; quispiam se diffamauerit, nō tenetur ad restitutionem suae famae, etiā si per mendacium se diffamauerit. Primo, quia nemi fecit iniuriam: & secundō, quia si alicui deberet famam, non deberet nisi sibi: qui est dominus illius: ob idque potest sibi restitutionē remittere.

¶ AD PRIMVM argumentū principale respōdetur primō, q; praeceptum illud sapientis: Curam habe de bono nomine: non sonat obligationem sub reatu mortali: nam comparat bonum nomen pecuniae: & praeceptum de custodia pecuniarum non obligat sub mortali: quia prodigalitas ex genere suo non est peccatum mortale, cum non sit contra iustitiam, vt colligitur ex S. Thom. 2. 2. quaest. 11.

¶ Et secundō respondetur, quod praeceptum & consilium custodiendi famam, hoc modo intelligitur: vt quis satagat exercere se officijs honestis virtutis: quae digna sunt fama & honore apud deum & homines, secundum illud Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona & c. & secundum illud Apost. Phil. 4. Quaecūq; sunt vera, quaecūq; sancta, quaecūq; bona fama, hęc cogitate. Non tamen est praeceptū, saltem obligans sub mortali ad custodiendum famam, in se consideratam, tanquā bonum temporale. Fama etenim atq; honor (vt inquit Salustius) est vmbra virtutis: vnde, sicut illum qui recta pergit ad solem, vmbra etiā inuitum sequitur: sed qui soli tergum vertit, vmbra sequitur, quam nunquā attinget: ita eum qui virtutē colit, bona fama consequitur: sed qui anxie post famam & honorem currit, fieri non potest vt sequatur vnquā. ¶ Ad alias auctoritates Esaiæ & psalmistae responsum est in quarta cōclusionē concedendo esse mortale quod quis iactet se de peccato. ¶ Ad secundum principale respondetur, quod quāquam negligere & prodigere propriam famam sit contra naturā boni temporalis, non tamen est cōtra charitatem, nisi quando fama est necessaria ad finem spiritualem: nam iocosum mendacium contra naturam, est tamen veniale. ¶ Et eodem modo respondetur ad tertium argumentum. Et ad confirmationem negatur consequentia: nam hominem infamare proximum: est contra iustitiam: sed infamare seipsum: nulla est iniustitia: & ordo charitatis inter se ipsum & alium debet attendi quantum ad bona spiritualia: sed tamen bona temporalia nullus sibi tenetur magis cōcupiscere, quā alij. ¶ Ad auctoritatem tandem Augustini, quae videtur vehementer pugnare aduersus secundam & tertiam & vltimam cōclusionem (videtur enim sentire quod conseruare propriam famam sit opus iustitiae: quia est necessaria alijs: & quod sit proinde mortale, illam negligere: atq; adeo, quod infamans se teneatur ad restitutionē) respondetur primo q; Aug. loquitur illic de sanctissimis quibusdā mulieribus, quae à populo venerabatur vt religiosissimae, & tñ negligebant famā suā, putantes esse virtutē vt aestimaretur malae & vilipenderetur. Et hoc cōdemnat August. ratio scandali, quod dabat populo: scandalū n. erat q; mulieres quae prius aestimabatur religiosae, crederent postea peccatrices: & maxime in primitiua Ecclesia cauendū erat Christianis ne crederent scādālū gentilibus: qñ infamia vni? Christiani cedebat in infamā totius Christianitatis.

¶ Et

¶ Et secundo respondemus, quod Augustinus intelligit famam nostram esse necessariam Reipublice, sicut sunt bona exteriora: puta, quando Respublica & proximi indigerint. Unde, sicut non teneor seruare diuitias, ut seruiam Reipublice aut succurram proximis, sed solum teneor quando illas habeo succurrere proximo in necessitate: ita nec teneor, si sum persona priuata, custodire famam & honorem meum. Et quemadmodum prodigus bonorum suorum non tenetur restituere Reipublice, ita nec prodigus suae famae. ¶ Sed quid ad Paulum quem adducit illic Augustinus. 1. Cor. 10? Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo: non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salui fiant. ¶ Respondetur, quod Paulus erat Apostolus: quapropter ex officio tenebatur habere bonam famam: & idem praecipiebat ceteris praetis: sed priuatae personae solum tenentur habere bonam famam faciendo opera digna honore & fama. Et haec primo membro.

MEMBRUM SECVNDUM

IN HOC membro secundo iuxta partitionem huius operis inuestigaturi sumus causas, quibus quispiam tenetur secreta reuelare, praesertim secreta criminum: nam de his est intentio huius secundi membri. Sed ante titulum quaestio nis primae, pro distributione disputationis, notandum est, tres esse genere vias, quibus ad cognitionem occultorum criminum iure proceditur: ut habetur De accus. c. Qualiter & quando. 2. §. Ad corrigendos. & c. Licet Hely. de simonia. Quae sunt, Denuntiatio: Accusatio: & Inquisitio: quae secundum varios modos occulti criminis, discernuntur. ¶ Vbi secundo ad notandum est, doctores decretorum ac digestorum multifarie distinguere nomen occultum: ut refert Panor. capit. Ex literarum. De temporibus ordi. sed ex professe. c. Vestra. De coha. cle. & mulierum. At, omnia turba citationum, tribus modis aliquod crimen dicitur occultum in iure: primo, ut opponitur probabili: secundo, ut opponitur publico: & tertio, ut opponitur notorio: nam auctore Aristot. 1. Top. c. 13. aequiuocum ex consideratione contrariorum cognoscitur. ¶ Notorium dicitur bifariam, aut notorietate iuris, aut notorietate facti. Notorietate quidem iuris: quando, aut

Tres viae cognoscendi criminum.

Occultum triplex.

Notorium.

manifestissima iudicis sententia quis damnatus est de tali crimine: quae nulla ratione possit inficiari, aut quando reus ipse recto ordine iuris crimen confessus est: aut quando idoneis testibus ita comprobatur, ut nulla possit tergiversatione celare. Notorietate vero facti, quando quis in conspectu populi scelus patrauit: ita ut vno verbo dicatur: notorium: quod nulla tergiversatione celari potest: ut habetur. c. Tua nos. De cohab. cler. & muli. Publicum vero, quanuis etiam accipiatur pro notorio: tamen ut distinguitur a notorio: accipitur pro eo quod fama publica proclamatum est, quamuis possit aliqua tergiversatione celari: & alio nomine dicitur famosum. Et utrumque tam notorium quam publicum, dicitur etiam manifestum. Sed probabile est illud cuius sunt legitimi testes, ut in iudicium deferri possit. Occultum ergo in primo gradu & simpliciter, est illud quod opponitur probabili: id est cuius non sunt legitimi testes: & de huiusmodi occulto intelligitur illud Urbani. c. Erubescant. d. 3. 2. Secretorum & cognitor Deus & iudex est: nam de his non est iudicium humanum. Occultum in secundo gradu est illud quod opponitur publico simul & notorio, quanquam sit probabile: itaque occultum dicitur quicquid ad Ecclesiam toleratur: ut habetur in. d. c. Vestra. De coha. cle. & mulie. Notorium .n. aut publicum non toleratur: quia notorium statim punitur, & publicum inquirendum est ut puniatur. Occultum in tertio gradu: quod largè dicitur occultum, est illud quod aliqua tergiversatione celari potest, licet laboret infamia. ¶ Igitur peccata notoria non indigent aliqua via ut cognoscantur: quia satis cognita sunt ut puniantur. De quibus ait Aposto. 1. Timot. 5. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, praecedentia ad iudicium: & 2. quae 1. capit. Manifest. & sequentibus. Manifesta criminum accusatione non indigent. & glossa Augustini super illud Genesis quarto: Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Euidencia (inquit) patrat sceleris non indiget clamore accusatoris. De accus. cap. Euidencia. Quocirca secundum tria genera occultorum, sunt tres viae cognitionis. Quod enim occultum est in primo gradu, cognoscitur solum via correptionis fraternae & denuntiatione Euangelica: sed quod occultum est secundo modo, est materia, non solum correptionis, sed etiam accusationis: quod tamen occultum est tertio modo, materia est, & correptionis, & accusationis, & inquisitionis. Itaque, inquisitio solum est de crimine, cuius percrebuit infamia: sed accusatio, de

Publicum

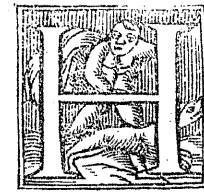
Probabile

tio de omni crimine probabili: siue laboret infamia, siue non: & correptio & denuntiatio euangelica, de omnibus, etiam occultis. De his ergo tribus viis dicturi sumus in hoc secundo membro. Sed de denuntiatione loquemur sub nomine fraternae correptionis: quod in usu doctorum frequentius est. De qua quatuor operapretium est disputare quaestiones, nempe an correptio sit sub praecipio, quando obliget hoc praecipium, quos obliget, & quo ordine.

QUESTIO PRIMA

VTRUM correptio fraterna sit sub praecipio. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primo. Nemo obligatur ad impossibile, secundum illud Hieronymi: Maledictus qui dicit Deum aliquid impossibile praecipisse: at correptio peccatoris non est in potestate hominis, sed solius Dei: qui cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Roma. 9. unde Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum: & Ecclesiast. 7. Considera opera Dei quod nemo possit corrigere quem ille desperaverit: ergo correptio fraterna non est sub praecipio. ¶ Secundo arguitur: praecipia quae sunt erga proximos sunt propter eorum necessitatem: sed nulli peccatorum necessarium est ut ab alio corripiatur: ergo correptio non est sub praecipio. Probat minor: nam cuiuscunque correptio & emendatio in sua ipsius est potestate cum solo auxilio diuino: Deus enim constituit hominem & reliquit illum in manu consilij sui. Ecclesiast. 15. ergo nullus indiget auxilio alterius ut seruetur a morte spirituali: quemadmodum indigent homines aliorum auxilio, ut seruentur a morte temporali. ¶ Tertio arguitur. Omnia praecipia necessaria ad salutem, ut dictum est quaestione secunda membri primi, reducuntur ad aliquod praecipium decalogi: sed non apparet quo illorum decem praecipitur correptio fraterna: ergo correptio fraterna non est sub praecipio. ¶ Et confirmatur haec argumeta: quia rarissimi sunt, qui assument tanquam peccatum omissionem correptionis: nec est usus ut homines in sacramento confessionis huiusmodi peccati meminerint. ¶ In contrarium est praecipium redemptoris nostri Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: & 1. Thess. 5. Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, &c.

IC primum omnium notandum est quod quanquam correptio & correctio promiscue sapere pro eodem accipiantur, differunt tamen inter haec nomina: quod correptio est via ad correctionem: correctio vero, finis correptionis: quod & August. docet, 1. De Civitate Dei, cap. 9. dicens: Nolunt quidam plerumque corrumpere, cum fortasse possint aliquos corripiendo corrigere. Unde quod frater corrigatur, non est in potestate corripientis: & ideo correctio non est in praecipio, sed correptio: nam teste Aristot. 1. Top. ca. 2. Nec rhetoris est persuadere, nec medici sanare: sed nihil eorum omittere, quae sunt necessaria. Aliter distinguit S. Thom. inter haec nomina, in 4. d. 19. q. 2. ar. 1. scilicet quod correptio sit fratris ad fratrem, correctio vero, est praetati respectu subditorum. Sed eodem ferme modo dicitur: nam correctio est proprie attribuitur praetatis, quod habet vim coactiuam, qua possunt usque ad correctionem, vel punitionem corripere. ¶ Secundo, ut ex collatione harum viae ut perspicacius de singulis iudicemus, notanda sunt illa quibus differt inter correptionem fraternam & accusationem & inquisitionem. Et quia, ut auctor est Aristot. Ethic. 7. ut principium in speculabilibus, ita se habet finis in operabilibus: atque aded, actus morales a fine sortiantur speciem, ut idem docet 5. Ethic. a fine operapretium est exordiri. ¶ Differt ergo primo correptio fraterna ab accusatione & inquisitione, sine. Nam finis correptionis est bonum priuatum particularis personae: sed finis accusationis & inquisitionis est bonum publicum. Enimvero homo consideratur primo ut singularis persona, & secundo ut membrum Reipublice (sumus enim, ut ait Aposto. primae Corinth. 12. vnus corporis membra) quare crimen cuiuscunque hominis ambabus rationibus malum est: & quia homini proprie nocet, & quia in perniciem rei publicae generaliter diffunditur. Quocirca, correptionis fraternae finis est correctio & recuperatio fratris: quod illo verbo euangelico insinuat: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sed accusationis & inquisitionis finis est publica punitio, ut poena publica vnus, terrori sit ceteris, secundum illud Paul. 1. Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. Hoc enim differt inter poenam huius vitae, & poenam aeternam inferni: nam poena huius vitae non per se experitur, nec debet intelligi propter malum hominis, sed in quantum sunt medicinales vel ipsi cui infliguntur, vel alijs: at poena inferni non est medicinalis,

Correptio & correctio.

Finis correptionis.

sed solum est in malum, & supplicium damnatorum, propter bonum iustitiae: tamen in hac vita nos inuuet ad terrorem.

¶ Et ex hac prima differentia nascitur secunda, ut ratiocinatur S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 1. quae ad euidenciam dicendorum praecipuum habet fundamentum. Correptio fraterna differt ab accusatione & inquisitione, genere virtutis. Nam correptio fraterna est actus & officium charitatis, accusatio vero & inquisitio sunt opera iustitiae. ¶ Quod si percoteris an sit actus proximus, & ut dicunt, immediatus charitatis. Respondetur quod non est nisi actus proximus & immediatus misericordiae: quae est species & effectus particularis charitatis: nam benefacere fratribus, est generale officium charitatis: sed benefacere specialiter ad leuandum miseriam, est species & effectus particularis charitatis, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 31. & cum peccatum sit summa inter miserias hominum, fit, ut corripere peccatorem, sit praecipuum opus misericordiae, post illud quod est remittere peccatum inimico. Vnde Albinus (quod est in decretis, d. 45.) Tria, inquit, sunt genera elemosynarum: vna corporalis, egei dare quicquid poteris: altera spiritalis, dimittere a quo laesus fueris: tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis: elemosyna vero Graece idem est quod misericordia. Et hoc modo correptio est opus charitatis: quod significant illa verba Hebr. 12. Deus quos diligit corrigit: imò & illa: Si peccauerit in te frater: nam, nomen fratris affectum explicat charitatis: & inde sumptum est nomen, correptio fraterna, ad differentiam correptionis & castigationis praelati per accusationem aut inquisitionem, quae dicitur iudicialis. ¶ Quod si arguas contra, correptionem esse potius actum iustitiae, ex glossa illa Rabani, Matt. 18. Peccante zelo iustitiae corrigamus: respondet S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 1. quod vel loquitur de correptione praelati, quae est actus iustitiae: vel loquitur de iustitia, ut est generale nomen omnium virtutum. Sed forsitan Rabanus voluit insinuare quod licet corripere peccatorem sit opus misericordiae: tamen si comparetur ad hoc quod est parcere penitenti, habet quodammodo speciem iustitiae. At enim, Peccantem zelo iustitiae corrigamus, & penitenti viscera misericordiae pandamus. Et licet utriusque sit misericordiae, tamen condonare peccata, est meta misericordiae: sed corripere & arguere habet aculeum iustitiae. Distinctio Archidiaconica. Si peccauerit. 2. q. 1. vide licet, quod quatenus correptio ordinatur ad emendationem fratris, est opus charitatis: sed quatenus ordinatur ad exemplum aliorum, est opus iustitiae.

Correptio actus est charitatis.

Quaestio prima.

fratris, sine ratione conficta est. Sed de Archidiacono non faciemus amplius mentionem: nam si habet per oraculo in hac materia est, quae ad litteram, nec iota mutato, transfert omnes octo articulos S. Tho. 2. 2. q. 33. ¶ Ex his duabus differentijs sequitur alia: scilicet quod correptio per accusationem & inquisitionem habet vim coactiuam & coerciuam: quae proinde solis praelatis & magistratibus incumbit: sed fraterna correptio omnes in vniuersum obligat: ut quae 3. manifestabimus. ¶ Ex his tandem colligitur definitio correptionis fraternae: quae est apud Albertum, & apud S. Tho. in 4. dist. 19. Correptio fraterna est admonitio fratris de emendatione delictorum, ex fraterna charitate: vbi exprimitur, & finis, & genus virtutis.

¶ HIS praedictis respondetur ad quaestionem quatuor conclusionibus. Prima, Correptio fraterna est sub praepcepto naturali, diuino, & humano. Conclusio est receptissima cunctis doctoribus, & theologis, & iurisperitis: ut sunt Altisiod. lib. 3. tract. 25. cap. 1. S. Thom. 2. 2. quaestione 33. art. 2. Richar. & ceteri sententia in 4. d. 19. & Panor. & canonista cap. Nouit. De iudicijs. & capit. Si peccauerit. 2. quaest. 1. Quam conclusionem tenet etiam illic Innocentius: tamen Panor. falso intellexerit eius mentem. Verba enim Innocentij sunt haec in dicto cap. Nouit. ad istam denuntiationem non credimus aliquem teneri, nisi sicut tenetur ad alia opera charitatis: nisi sit talis, ad quem ratione officij & curae hoc pertineret. Ex quibus falso colligit Panormita. intentionem Innocentij eam esse, ut solis praelatis sit praepceptum fraternae correptionis, cum tamen ille dicat quod alij non tenentur: nisi sicut ad alia opera charitatis: quae tamen sunt sapientissime in praepcepto. Quare, nullus potest negare quin sit omnibus sub praepcepto, est tamen nobis in votis in hac materia conclusiones vulgatas, & singularibus rationibus asserere, & ad particularia applicare: hoc enim in materia potissimum desiderandum est.

¶ Probat ergo primo conclusio iure naturae. Homo est animal suapte natura civile & sociabile, ut auctor est Aristotel. 9. Ethicorum. & ut primo Polit. id latius explicat, non solum ad societatem natus est ut oves & boues, ceteraque id genus animalia: quae in hoc solum gregalia sunt, quod affectiones suas illiteratis vocibus sibi mutuo manifestant: sed homo in hoc est animal sociale, ut alios alij ratione & sermone instruant: atque adeo, quid vtile sit, quidve noceat: quid denique iustum sit, aut iniustum se inuicem doceant admoventque: ergo quisque hominum iure naturae

Correptio fraterna.

1. Conclusio.

Membri secundi

teneretur errantem consilio suo & exhortatione in viam reducere: instar membrorum corporis: quae cum nulli sibi solum sufficiat, mutuas sibi operas impendunt. ¶ Et augetur haec ratio. Nam lex haec naturalis arctius ligat Christianos: sane quod non naturali modo, sed baptismatis vinculo, membra vnius corporis sumus in Christo (verba sunt Apostoli, 1. Cor. 12. In vno spiritu omnes nos, in vnum corpus baptizati sumus) ergo quemadmodum manus stomacho alimenta ministrant, sed stomachus vicissim manus alit: pedes sustentant oculos: & oculi pedes dirigunt: ita debent pauperes diuitibus seruire, & diuites vicissim pauperes alere: atque adeo iuuenes & robusti, senes & debiliores debent sustinere: sed qui tanquam senes, prudentia & consilio valent, tenentur velut oculi, ignorantes & errantes ad veritatem & virtutem reuocare: ut in fabulis est Graecorum de amicis illis, quorum cum alter claudus esset, alter vero caecus: haec claudum humeris gestabat, ille vero gressus caeco dirigebat. ¶ Secundo probatur conclusio iure diuino. Primo. Ratione creationis Deus est omnium communis Pater: qui debuit proinde nobis providere secundum nostram conditionem: sed cum nullus sibi solus sufficiat, non respiceret Deus nobis ut pater, nisi vnicuique mandaret de proximo suo, ut habetur Ecclesia. 17. at vero inter humanas necessitudines, vna nec in summa est, ut quisque errantem corripiat: ergo hoc est praepceptum diuinum. ¶ Et confirmatur ex praepcepto morali veteris legis. Exod. 23. & Deut. 22. legitur. Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum: ergo, a fortiori, si quis viderit proximum suum errantem & deuiantem a Deo, tenetur eum reducere: quanto proximus plus est quam bos aut asinus. Sed tertio & potissimum probatur conclusio praepcepto Evangelico, Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. vbi Christus seruator noster, nihil aliud quam naturale praepceptum explicuit, nisi quod cum esset sol iustitiae, hoc, ut cetera praepcepta naturalia illustrauit, formam quidem docens corripiendi, qua pudori & famae nostrae consuleret optimè, ut sua fuit erga nos immensa charitas. Et quod verba illa sonent praepceptum, non solum colligitur ex verbo imperatio, corripe, sed ex verbis proximè precedentibus. Postquam enim meminit Christus quemadmodum venerat saluare quod perierat: atque adeo parabola de illo, qui nonaginta nouem ouibus in monte relictis, iuit quaesitum eam quae perierat, exaggerauit quatenus ei constitisset salus humani generis: subnectit: Sic non est voluntas ante patrem ve-

Quaestio prima.

strum qui in caelis est, ut pereat vnus de pusillis istis. Et subsequitur, Si autem peccauerit in te frater, corripe eum, &c. ac si aperte dixisset: voluntas patris est ut tanta sit vnicuique cura fratris sui, ne pereat, quanta fuit mihi: & quemadmodum mandatum est mihi a patre ut perditos homines lucrifacerem, ita & vobis sit in praepcepto. Vnde Innoc. cap. Nouit. De iudicijs. referens praelatis Franciae, verba haec Euangelij, subiungit, Quomodo nos mandatum diuinum possumus non exaudire? Vbi insinuat illud esse praepceptum. Anima advertite qui nomina vestra Christo in baptismo dedistis, quam nobis commendauerit fraternam correptionem, quam nos tamen contra curamus tam negligenter: quantoque nos honore dignatus est, qui, quatenus ipse fuit animarum redemptor per passionem, nos quodammodo per correptionem seruatores esse voluit. Si tamen (inquit) audierit, lucratus es fratrem tuum. Quod bene adnotauit Iacobus capit. quinto, vbi inquit: Fratres mei, si quis vestrum errauerit a veritate, & conuerterit quis eum: scire debet quoniam qui conuerterit seceperit peccatorem ab errore viae suae, saluabit animam eius a morte: & operit multitudinem peccatorum. Ergo qui fratres corripere parui faciunt, non Christum, sed Cain imitantur: qui vel in hoc fuit caput ecclesiae malignantium, quod fratricidium excusans, custo de se esse fratris falso negauit. ¶ At vero quod dicta conclusio sit de iure positivo, multis canonibus comprobatur, vbi praepicitur correptio fraterna: ut d. 83. cap. Prouidendum. & cap. Consentire. & 86. dist. cap. Facientis. & expressè, 2. q. 3. capit. Tam sacerdotes. ¶ Secunda conclusio. Praepceptum correptionis fraternae obligat ex genere suo sub reatu mortali. Probat. Peccatum est grauissimum malum hominis: quare qui omittit fratrem a peccato liberare, cum possit, non habet erga illum charitatem: & ideo talis ommissio est contra charitatem. Vnde August. super can. Ioan. tract. 7. exponens illud: Si sic dilexit Deus nos, & nos debemus alterutrum diligere. 1. Ioan. 4. Non putes (inquit) te tunc amare seruum tuum, quando eum non caris, aut tunc amare filium tuum, quando ei non das disciplinam, aut tunc amare vicinum tuum, quando eum non corripis. 5. q. 11. capit. Non putes. & sermone 16. De verbis domini, exponens praepceptum Christi Matt. 18. Si neglexeris (inquit) conuiciatorem corripere, peior es tacendo, quam ille conuiciando: sed qui conuiciatur, mortaliter peccat: ergo & qui omittit corripere. ¶ Secundo probatur conclusio. Super illud R. o. m. 1. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus.

2. Conclusio.

bus: dicit glossa. Consentire est tacere, cum pos-
 sit arguere: & super illa verba dicitur: 20. Succi-
 dam omnes qui consenserunt ei in fornicatione:
 ait glossa: Consentientes qui possunt accusare,
 arguere vel inuicere, & non faciunt, non effa-
 gant iudicium: Quibus auctoritatibus confir-
 mat Ioan. octavus, 85. dist. ca. Facientis, graui-
 ter peccare qui negligit emendare quod corri-
 gere potest: Ergo omnis correctio sit: est ex
 genere mortalis. Tertio id comprobatur, Ele-
 mosynae corporales, quando sunt necessariae,
 sunt in precepto sub reatu mortali: omni-
 sio est uti contra est charitas secundum illud
 Ioan. 1. cap. 2. c. 10. Qui habet in labiantiam
 huius mundi, & videt fratrem suum necesse
 habere, & claudit viscera sua, quomodo cha-
 ritas Dei manet in illo? Et Ambrosius. Pisce fame
 morietur: si non pareris, occidit. d. 86. cap. Pisce.
 & Symmachus 8. dist. Mortem laqueantibus pro-
 batur intelligere qui hanc, cum possit, non exclu-
 dit: ergo, a fortiori, elemosynae spirituales sunt
 in precepto sub reatu mortali: sed inter spiri-
 tuales miserias summa est peccata ergo cor-
 riptio peccatorum summa est misericordia: post
 illam quae est remittere peccata: Vnde glossa
 Math. 18. Ita inquit peccat qui videns fratrem
 peccare tacet, sicut qui peccanti non indul-
 get. Postremo confirmatur conclusio. In iu-
 dicio finali, ut est Math. 25. omisso operam
 misericordiae obliuiscitur damnatus in causa da-
 nationis: sed nullus damnatur poena aeterna, nisi
 de peccato mortali: ergo omisio misericordiae
 si peccat mortalis: misericordiae spirituales pre-
 stant corporales: & correctio est misericordia
 spiritualis: ergo omisio illius est mortalis. Pos-
 set tamen in iudicio esse quoad: venialis: imo
 quandoque sine peccato, ut statim quod sequitur
 explicabimus. Sed dubium est hic non paruum,
 ut sit maior obligatio, correctionis ne, an e-
 lemosynae corporalis: nam certe homines non tanti
 faciunt comperere fratrem, quantum pauperes
 in necessitate neque existimant tam necessarium
 esse illud quod hoc: cum tamen aliunde moueat quod vi-
 ta spiritualis praestantior sit corporali. Subiuncta
 ergo tertia conclusio. Item notanda. Maior est obli-
 gatio correctionis quam elemosynae corporalis
 ex genere obiecti: minor tamen ratione necessitatis.
 Gratuitas, a peccato estimanda est, & penes ob-
 iectum, & penes circumstantias, praesertim penes
 necessitatem, ut auctor est S. Thom. 1. 2. q. 73.
 Prima ergo pars conclusionis manifesta est: quia
 vita spiritualis praestantior est corporali. Vnde Greg.
 in ho. super illud Math. 11. Cum audisset Ioan.
 in vinculis: Plus (ait) est animam aeternam victu-
 ram pabulo verbi reficere, quam ventre mortuam

carnis terreo pane satiare. Et Chryso. in homi-
 3. super epist. Cor. Et summentas pecunias pau-
 peribus eroges: plus tibi feceris, si vna conuer-
 tis animam. Sed probatur secunda pars: nam elemosynae
 spirituales non sunt ita frequenter simpliciter neces-
 sariae, sicut corporales. Vbi notandum quod peccan-
 tu aut peccat ex ignorantia, aut ex passione, aut
 ex auidia. Quando procedit ex ignorantia, tunc
 correctio est magis necessaria: quia tunc pecca-
 tor respicitur: non potest, nisi instruat. Sed quia pro-
 cedit aut ex passione, aut malitia, non est, nisi plu-
 rum: iam necessaria correctio, quae est neces-
 saria elemosynae patienti extrema, aut graue ne-
 cessitate: nam peccator sine auxilio aliquis
 potest conuertere: solo auxilio diuino. Et tamen pauper
 non potest seruare vitam sine auxilio fratris.
 Vnde colligitur quod correctio esset simplici-
 ter necessaria: tunc grauior esset omisio illius,
 quam omisio elemosynae corporalis in extrema
 necessitate. Vnde si haereticus persisteret Chri-
 stianos peruersa dogmata, & ego solo-
 lus aut ego comodius possem illos liberare il-
 li ignorantia, profecto grauius peccasse non cor-
 ripiendo, quam si permittere perire hominem fame.
 Probat quia necessitas est eadem, & detrimendum
 est grauius: Et isto modo sunt intelligenda ver-
 ba Aug. ad Bonifatium, quae habentur 2. q. 4. ca.
 Ipsa pietas: ubi dicit, multo magis nos teneri
 ad elemosynas spirituales, quam ad corporales: intel-
 ligit (inquam) ubi est quia necessitas, sed quan-
 do peccatum non procedit ex ignorantia, regulari-
 ter non est tanta necessitas, quanta elemosynae
 corporalis. Quare regulariter plures sunt casus
 in quibus tenemur ad elemosynas corporales
 plus, quam ad correctionem. Quod si quis querat, in
 quo gradu tenendum est esse peccatum, ut correctio
 ne faceret, an sit haereticum oppositum senti-
 re: quia videtur in no. dicit. Nouit de iudicij, de
 terminasse quod sit praecipuum particulare corre-
 ptionis Matth. 18. Respondeatur per quarta conclu-
 sione. Non censetur haereticus qui negaret esse pre-
 ceptum particulare correctionis, sicut dicitur Matt.
 18. priuatis personis: esset tamen haereticum dicere quod
 non comprehendit sub generali precepto, charitatis
 & elemosynae. Prima pars probatur, quia illa ver-
 ba Matt. 18. quae in re veritate explicet pra-
 ceptum naturale, ut diximus, tamen possent aliquo-
 modo gloriarum, aut quod suat de consilio, aut quod non
 est absolute preceptum corrigendi, sed solum preceptum
 de ordine: ut quod quis corrigat, illud ordinem ser-
 uet, aut quod solum est preceptum respectu prelatorum:
 nam Petrus particulatim dicitur. Vnde Ioan. quia
 erat papa, putabat sibi esse preceptum corrigendi re-
 ge Franciae. Sed 2. pars probatur: nam lege charitatis
 continetur, ut necessitate proximo praedestinetur.
 Ad

Ad primum argumentum. Conceditur quod
 nullus potest conuertere, nisi misericordia Dei
 praecedente: & ideo quem Deus indurat, sicut
 Pharaonem, non potest homo corrigere: nihilomi-
 nus homines debemus adiuuare misericor-
 diam Dei: sumus enim secundum Ioan. in 3. cano. ut
 cooperatores veritatis: scilicet, disponentes ad
 gratiam quam Deus infundit: secundum illud 1.
 Cor. 3. Ego plantavi, Apollo rigauit: Deus au-
 tem incrementum dedit. Vnde Augustinus quod
 habetur 23. quaest. 4. cap. Sicut. Licet aliqui (in-
 quit) a solo Deo corrigantur, ut Petrus: nihilomi-
 nus non est negligenda correctio nostra:
 quia tunc ex correctione homo proficit, cum
 Deus miseretur & adiuuat. Et statim, ca. Nabu-
 chodonosor dicit e contrario, quod licet aliqui etiam
 correpti non emendentur, ut Pharaon, nihilomi-
 nus non est a correctione cessandum.
 Ad secundum argumentum respondetur pri-
 mo quod saepe est tanta necessitas correctionis,
 quanta elemosynae: ut puta quando peccatum
 procedit ex ignorantia, ut dictum est in ter-
 tia conclusione. Et secundum respondetur, quod
 quando procedit ex passione aut malitia, quan-
 uis non sit tunc adeo necessaria, nihilominus
 magnopere peccator indiget admonitione: ut
 egregie docet Chryso. super primam episto-
 lam Cor. Homilia 44. nam quauis qui peccat
 ex passione in vniuersali cognoscit peccatum
 & priuationem gloriae & poenas inferni, tamen
 in particulari habet exaceratum iudicium: &
 ideo indiget peccator identidem haec admoneri.
 Vnde, Si verbis tuis (inquit Chryso. som.) non
 obediat peccator, interim custodi & contine a
 maligno negotio: fortasse enim reuerbitur.
 Ad tertium argumentum respondetur, quod
 praecipuum correctionis fraternae reducitur
 ad quartum praecipuum de honoratione pare-
 tum: sub quo militant omnia praecipua: qui-
 bus tenemur impendere aliquod beneficium
 proximo. Nam in decalogo solum sunt illa pra-
 cepta quae statim proposita recipiuntur sine ali-
 quo doctore: sed quae non sunt adeo manife-
 sta quin indigeant expositione sapientum, vir-
 tualiter comprehenduntur sub illis, ut docet S.
 Thom. 1. 2. quaestio. 100. artic. 3. Atqui pra-
 ceptum honorandi parentes statim propositum
 naturali lumine recipitur, sed benefacere alijs
 proximis, licet non sit ita manifestum, tamen
 facili negotio persuadetur.
 Ad vltimam confirmationem nescio quid
 aliud respondeamus, quam ut exhortemur ne
 tanta sit negligentia huius praecipui. Nam in
 religionibus, & inter viros timorata conscien-
 tia non est tanta incuria huius praecipui. Ca-

QUESTIO SECUNDA.

TRVM praecipuum
 correctionis obliget sem-
 per & pro quocumque tem-
 pore. Ad partem affir-
 matiuam arguitur primo.
 Apostolus admonet Ti-
 motheum: Argue, obse-
 increpa, opportunè, importunè. 1. Timot. 4.
 & Propheta: Clama, ne cesses: annuncia popu-
 lo meo scelera eorum. Esai. 58. ergo nulla no-
 bis est opportunitas obseruanda, sed sine ces-
 satione corripiendum. Secundum arguitur. Si
 aliqua de causa cessandum esset a correctione,
 maxime quando timeretur peccatorem de cor-
 reptione scandalum accipere & deteriorem fie-
 ri: sed (ut inquit Hieronymus) veritas vitae non
 est dimittenda propter scandalum: nam, aucto-
 re Beda, vtilius scandalum nasci permittitur,
 quam veritas relinquatur. De regn. iuris. capi.
 Qui scandalizauerit, ergo propter scandalum
 non est cessandum a correctione: exemplo Chri-
 sti, Math. 18. qui propter scandalum Pharisaeo-
 rum non cessauit praedicare veritatem.
 Tertium arguitur. Si aliquid nos posset excu-
 sare a correctione, id esset praesertim quando
 corripere non possumus sine magno incom-
 modo nostro & detrimento: sed non excusa-
 tur a peccato mortali, qui vel metu mortis o-
 mitemit, corripere: ergo praecipuum correctionis
 obligat pro quocumque tempore. Minorem vi-
 detur docere Augustinus. 1. De ciuit. Dei, cap.
 9, cuius verba sunt, Propterea cum malis fla-
 gellantur & boni qui non corripunt: quia re-
 formidatur vulgi iudicium, carnis excruciatio,
 aut peremptio. Sed in contrarium est quod
 praecipuum correctionis est affirmatiuum: &
 praecipua affirmatiua non obligant pro quocum-
 que tempore.
 Ad quaestionem respondetur nouem con-
 clusionibus: Prima. Praecipuum corre-
 ptionis non obligat pro quocumque tempo-
 re, sed conuenientibus necessitate & opportu-
 nitate. Probat conclusio. Hoc differt inter
 praecipua affirmatiua & negatiua, quod pra-
 cepta negatiua prohibent malum, affirmati-
 ua verò praecipunt bonum: bonum autem, ut
 ait Dionys. 4. capit. De di. no. confurgit ex in-
 B b 3 tegra

Dubium

3. Conclus.

4. Conclus.

1. Conclus.

regra causa: malum verò ex quocunq; defectu: quo fit vt malū nunquā bene fiat, sed quomodo cunq; & quociescunq; fiat, est peccatū, nisi ignorantia excusetur: sed tamen id quod est bonum ex obiecto, non bene fit, nisi quando suis circumstantijs vestitur: & ideo quauis vtrunque præceptum obliget semper, id est quāram ad præparationem animi: tamen quantum ad exercitiū, negatiuum obligat (vt dicunt) pro semper: affirmatiuum verò, non nisi concurrentibus circumstantijs secundum necessitatem: & quia finis correptionis est correctio & emendatio fratris, tunc obligat hoc præceptum, quando emendatio est necessaria & fieri potest commode. Et quidem Gerson inter theologos, De correptione, tractat. 3. 4. & Astenis iuriconsultus libro secundo, titul. 6. constituunt sex conditiones necessarias ad correptionem: tres ex parte corripientis: quæ sunt, certa peccati cognitio, mansuetudo, & commoditas, ita vt non sit alius qui comodius corripere possit: & tres ex parte corripienti videlicet, quod eius peccatum sit mortale, quod sit spes emendationis, quod non expectetur aliud tempus opportunius. Hæc autem operæ pretium est de suis principijs enucleare: necessitas namque corripienti iudicanda est, & ex obiecto, & ex circumstantijs, scilicet, ex peccato, & ex conditionibus peccatoris atque corripientis. ¶ Sic ergo secunda conclusio. Omne peccatum mortale est materia necessaria correptionis. Probat. Finis correptionis est lucrari & recuperare fratrem, vt patet ex verbis euangelij: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ergo omne illud per quod frater perditur est materia correptionis: sed per peccatum quodcunq; mortale perditur homo: & aueritur à Deo, ergo omne peccatum mortale est materia correptionis. Ex ratione conclusionis exprimitur eius sensus: intelligitur enim quoniam peccatum pendet quodam modo in futurum, ita vt maneat, aut pertinet, aut periculum peccati. Nam si peccatum est omnino præteritum, non est materia correptionis. Hoc adnotauerim propter glossam in capitulo, Si peccauerit, secunda quæstio. 1. dicentem quod præceptum correptionis est solum de peccato futuro, vt enuncietur: sed præteritum corripere solum est consiliū: quam glossam alij non probant; dicentes qd respectu peccati, etiam præteriti, currit præceptum correptionis: sed tamen his non obstantibus manifestū est quod si peccatum est iam præteritum, ita vt nec maneat complacentia, nec periculum in illo, non est præceptum, nec consiliū corre-

a. Conclus.

libro 2. r

ptionis. Probat. quia cessante fine, cessat necessitas medij: quando ergo peccator emendatus est: nulla est necessitas corripiendi. Imò verò perniciosum esset cicatricem sanati vulneris resiccare, cum Propheta beatos eos censeat quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et in hoc differt correptio fraterna ab accusatione & inquisitione, quæ locum etiam habent in peccatis præteritis & emendatis: quia finis earum est punitio propter bonum commune. ¶ Ex secunda conclusione subsequitur secundo, peccatum veniale aliquando esse necessariam materiam correptionis: puta quando in periculum hominem conicit peccandi mortale: vt cū qd domū ingreditur suspectam, aut familiaritatem conferit cum mulierculis: quod illo præcepto regulæ Augu. admonemur: Si oculi petulantiam in aliquo vestrum aduerteritis, statim aduerte, ne male cœpta progrediaur. Sicut enim qui videret hominem subire periculum mortis temporale, mortaliter peccaret nisi eum seruaret, ita & qui non seruaret hominem à periculo mortalis peccati. ¶ Sed contra hanc secundā conclusionem, quatenus vniuersalis est, arguitur. Super illis verbis euangelij: Si peccauerit in te frater tuus: ait glossa interlinearis: Id est, si iniuria te affecerit: ergo solum est præceptum vt suas quisque iniurias corripiat, & non alia peccata. Quod confirmatur ex glossa Hieronymi: Si peccauerit in nos frater, & in qualibet causa nos laeserit, dimittendi habemus potestatem: si autem in Deum quis peccauerit, non est nostri arbitrij. Vbi insinuat quod peccata in Deum non sunt materia correptionis, sed accusationis potius. ¶ Respondetur quod illa glossa non intendit limitare præceptum correptionis ad solas proprias iniurias: nam Christus, vt diximus, nihil aliud fecit quam exprimere ordinem præcepti naturalis, quocertè tenemur corripere quacunq; peccata proximi: & ideo non est præceptum de his aut illis peccatis corripientis, sed de ordine corripienti omnia: & maxime quia vanum esset corripere propriam iniuriam, postquam illata est. Imò verò proprias iniurias, si probare possumus, non tenemur secreto corripere, sed licet nobis istud in iudicio vindictam petere: sed si recipienda est illa glossa, intelligenda est hoc modo: vt omne peccatum quod sit in præsentia mea appelletur quodam modo iniuria mea, quia est contra pudorem & reuerentiam meam. Sed verba Hieronymi potius continent ad indulgentiam peccatorum, quam

ad cor

ad correptionem: scilicet quod possumus dimittere peccata propria, sed tamen peccata in Deum, aut bonum commune: vt sunt hæreses, & prodiciones, denuntiare tenemur: vt infra dicemus, si secreta correptione statim extingui non possunt. Sed omnia sunt nihilominus materia correptionis, si certa spes sit emendæ. ¶ Arguitur tamen secundò ex glossa Augustini super eisdem verbis. Si peccauerit in te: id est, te sciante. 2. quæstio. 1. capit. Si peccauerit, quæ germana est illius textus: ex qua colligitur quod sola peccata occulta sunt materia correptionis: & non publica. Respondetur quod nos solum asserimus omne genus peccati esse materiam correptionis: sed Augustinus loquitur de ordine corripienti expresso in Euangelio: quod scilicet peccata secreta secreto corrigantur, cum illa quæ sunt publica, possint publicè corripri: de quo latius quæstione quarta. ¶ Tertia conclusio. Peccata venialia singularis personæ nisi sint per se ordinata ad mortalia non tenemur corripere sub reatu mortali: secus, si in republica iam percubissent. Prima pars probatur: quia nullus tenetur sese de venialibus corrigere, nisi sub reatu veniali: ergo nec frater tenetur corripere fratrem ab illis sub reatu mortali. Et de huiusmodi venialibus puto intelligit Palud. 4. distin. 19. quando dicit quod de veniali non est necessaria correptio. Qui tamen posset fratrem emendare à consuetudine leuiter mentiendi, aut iurandi, teneretur quidem: aliàs peccaret venialiter: illud enim etiam est quoddammodo lucrari fratri. Et hoc est præceptum Christi, Ioan. 13. Si ego laui pedes vestros, vos debetis alter alterius lauare pedes. Per lotionem enim pedum intelligitur ablutio peccatorum venialium, vt notant doctores super illis verbis præcedentibus: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. Secundam verò partem conclusionis mihi persuaddeo, saltem de prælatis. Prælati enim qui posset plebem suam à leuibus iuramentis purgare, aut ab alijs consuetudinibus peccandi venialiter, teneretur id facere sub reatu mortali. Probat. Nam prælatis ex officio incumbit cura boni publici: & ideo tenentur notabile damnum publicum sub reatu mortali purgare si possunt: & peccata venialia, quauis in singulis personis non sint notabile malum, tamen quando sunt frequentia in republica, magni momenti est illa extirpare. ¶ Et confirmatur. Nam si in religione nostra caderent obseruationes nostræ, vt puta fratres passim vterentur lineis, vescerentur carnibus, & silentia

3. Conclus.

rumperent, quauis hæc apud nos nulla sint peccata, tamen prælati qui huiusmodi damna resarcire posset & ad regulam reuocare, teneretur certè sub reatu mortali id fatigare. Sed de hoc aliàs: ne lineam correptionis fraternæ transgrediamur. ¶ Quarta conclusio. Tres sunt circumstantiæ requiritæ, vt sit obligatio corripienti: scilicet, cognitio peccati, spes emendæ, & opportunitas: loquitur enim hæc conclusio de solis circumstantijs quæ faciunt necessitatem & obligationem corripienti: nam prudentia, mansuetudo, &c. sunt circumstantiæ, vt ritè fiat correptio. Primò requiritur antequam quis corripiat, vt nouerit fratrem esse aut in peccato mortali, aut in periculo peccandi: vnde Ecclesia. 20. Prius quam interroges ne vituperes quenquam. Sunt qui dicant fati esse hominem dubitare de peccato fratris, vt debeat ipsum corripere: sicut ad eleemosynas corporales non solum tenemur quando manifesta est necessitas corporis, sed quādo verisimiliter dubitamus. Sed tamen profectò non est par ratio quoniam in corporalibus nullum est periculum, si eleemosyna erogetur non indigenti: at in spiritualibus, nocet proximo qui leuiter & temerè iudicans eum esse peccatorem, obiicit ei peccatum. Verum est tamen quod pensandæ sunt coniecturæ facientes rem probabilem, & conditiones personarum: licet enim quandoque insinuare fratri crimina sua, de quibus rumor spargitur, dum modo prudentia & temperamento id fiat. Hoc tamen admonitos esse volo sacerdotes: sanè nullatenus licere, de his quæ in confessione audierunt, peccatorem extra confessionem corripere: vsq; adeo enim sacrosanctum est sigillum confessionis, vt nisi in confessione, nullo modo liceat peccata exprobrare aut insinuare penitenti. ¶ Secunda conditio est, vt sit spes emendæ: nā alias correptio esset vana: & ad opus vanū nemo obligatur: & præcepta mediocri sunt propter consecutionem finis, debet namq; qui arat, in spe arare, & qui triturat triturare in spe fructus percipiendi. 1. Cor. 9. & Matth. 7. prohibemur sanctum dare canibus & margaritas ante porcos proicere, & prouerb. 9. Noli corripere derisorè ne oderit te. At verò, non debent hinc animam capere Christiani vt sint negligentes corripienti: excusant enim multi negligenciam suam, causantes iram esse spem emendationis, cum tamen frequentissimos contra sentiamus emendatos, de quibus male sperabamus: vt admonet August. 23. q. 4. ca. Nabuchodonosor. ¶ Vnde prudenti distinctione vtendum nobis est in proposito. Aut enim quis certus est

4. Conclusio.

B b 4 sufficien

sufficientibus coniectaris nihil se esse profuturum: & tunc non tenetur corripere: nam, vt inquit Ioannes capit. 5. r. cano. Est peccatum ad mortem: nō dico pro illo vt roget quis, sed tunc locum habet glossa super illud Ioan. 2. Zelus domus tue comedit me. Bono zelo comeditur qui quęlibet parua quę viderit, corrigere satagit: & si nequit, tolerat & gemit.

Quod si quis arguat, quia semper erit spes proprię pręmij ex merito correptionis. Respondetur q̄ quando correptio est vana, nō est meritoria. Si verō quis dubitat an proderit: & certus est q̄ non oberit corripiendo, tunc debet corripere: sicut medicus quando certus est medicinam nihil obfuturam, & dubitat esse profuturam, adhibere debet. Hanc regulam docet August. de pœnitent. distinet. 7. ca. Si quis, & secundo. Ideo do tibi pœnitentiam, quia nescio an tibi proderit, nam si scirem nō tibi prodesse, non tibi darem: & in libro De correptione & gratia: Nescientes quis pertineat ad prędestinatorum numerum, & quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri. Itaq; solū excusamus à correptione quando certissimi nihil nos profuturos: quia debet qui arat in spe arare, sed quādo opinamur sub dubio nos posse prodesse, corripere debemus: alius qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet.

Dubium.

¶ Sed quid si quis timet potius corripiendo obesse quā prodesse? Tunc, aut timet obesse nō solū peccatori qui indurabitur, sed bono cōmuni & religioni, & tunc cessandum est à correptione, verbi gratia, Vereor si corripiam impudentē & perditum hominem, blasphematum nomē Dei: aut si ex sacris illum admoneā literis, cōtempturum & falso interpretaturum, cessandum est tūc à correptione: quia bonum cōmune, & maxime religionis, pręferendum est bono particulari: & illud esset dare sanctū canibus, & mittere margaritas ante porcos: non enim canes aut porci censentur quibus nihil prodest disciplina, sed qui illam impugnant, contemnuntque. Verba sunt Augustini libro secundo de sermo. domi. in monte, ca. 31. Canes pro oppugnantibus, porcos pro contemptoribus, non improprie accipimus. At si quis timet obfuturum solū peccatori in temporalibus: quia si corripio, verbi gratia, fratrem, maxime inde tristitia & pudore affectus infirmabitur, aut aliud detrimentum incurret, tunc adhibenda est cautela, vt quā minimo damno fieri possit correptio, fiat. Nihilominus non est propterea cessandum: quia

bona spiritualia pręferenda sunt temporalibus: secundum illud Matthęi quinto. Expedi tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quā totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. ¶ Hoc veruntamen habet quęstionem: si quis timet obesse soli peccatori in spiritualibus corripiendo, an debeat nihilominus corripere? Ad cuius partem affirmatiuam formatum est secundum argumentum principale.

¶ Sanctus Thomas secunda secundę, quęstione trigesimalertia, articulo sexto, distinguit duplicem esse correptionem: alteram iudicialem, quę pertinet ad pręlatos, & hęc non est dimittenda propter turbationem delinquentis: etiam si sit incorrigibilis: sed puniendus est ex ordine iustitię propter bonum publicum. Alia est correptio fraterna, & dimittenda est quando timetur turbatio & maior peruersio peccatoris. Vnde nos possumus colligere q̄ quando peccatum est in perniciē publicā aut in pręiudiciū tertij, vt hæresis, aut proditio: aut cum quis machinatur occidere aliū: tunc, quāuis timeatur turbatio & obduratio peccatoris, est denunciandū illi qui potest prodesse & non obesse, si peccatum est secretum: & si sit probabile, potest etiam denunciari vt puniatur correptione iudiciali, vt lauius explicabimus quęst. 4. Sed si peccatū non est huiusmodi, tunc, si timetur induratio fratris & lapsus in peiora, nulla est necessaria correptio. Nam iudicialis non est tunc necessaria: & fraterna, quia solū ordinatur ad emendationem fratris, esset tunc perniciofa. Vnde August. 1. de ciuitate Dei, ca. 9. Si propterea quis obiurgādis & corripiendis male agentibus parcit, quia eisdem ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, consilium est charitatis. Et hoc intendit Sapiens, dicens, Noli arguere derisorem, ne oderit te. vbi glossa: Non est timendum ne tibi derisor cum arguitur contumelias inferat, sed hoc potius prouidendum, ne tractus ad odiū inde peior fiat. ¶ Sed est magnum argumentum, q̄ licet peccatum non sit in pręiudiciū reipublicę, nec tertię personę, non obstante timore maioris indurationis & peruersionis peccatoris, sit corripiendus. Christus enim pręcipit corripere fratrem: primò secretò: mox adhibere testes: deinde denunciare: & tandem pertinacem excommunicare: ergo quāuis nulla sit spes emendę, corripiendus est frater, vt de pertinacia excommunicetur. Et Christus loquitur illic de correptione fraterna, quę est respectu cuiuscunque peccati. Panor. in capit. Nouit. De iudicijs, propter hoc argumentum tenet q̄ non est cessan-

cessandum à correptione: licet non sit spes correptionis: imò quāuis timeatur, peccatorem futurum esse deteriozem: quia tunc debet denunciari propter bonum exemplum aliorum. ¶ Sed certē hoc solum est verum quando peccatum est publicum, aut vergit in detrimentum aliorum. Aliās falsum est, vt iam modò probatum est.

¶ Respondetur ergo ad argumentum quod Christus in illo pręcepto semper supponit spem emendę, vt certē habenda est: esset enim nequissimus qui post exhortationem amici, & adhibitionem testium & denunciationem, nō obediret Ecclesię. Vnde tanquā rarissimum addit Christus: Si ecclesiam non audierit (scilicet, vt sperabatur) tunc sit sicut ethnicus &c. Vnde, si à principio timetur potius peruersio fratris, quā speretur emendatio, cessandum est à correptione.

¶ Tertia & postrema conditio vt quis sit obligatus corripere, est opportunitas: primò ex parte personę, vt non sit alius qui commodius corripere possit: possit, inquam, de potentia (vt dicunt) proxima: nam quāuis ego nouerim alios adesse qui melius corripere possint, vt est prælatus aut doctor: tamen video negligentes esse, tunc ego teneor: quemadmodum cum video hominem grauem pati necessitatem, licet sint parentes & cognati, qui subleuare possint miseriam hominis, video tamen eos non facere, tunc ego teneor. Nec tamen quum primum videmus fratrem in peccato, tenemur corripere, quia forsā sine correptione ipse emendabitur. Requiritur pręterea opportunitas temporis: nam si vis hominis recenti iniuria affectu feruentem bilem extingueret, nihil aliud facias quā igni adhibere ligna. Vnde Augustinus libro De ciui. Dei. Cap. 9. Si quis obiurgādis & corripiendis male agentibus parcit, quia opportunum tempus inquiritur, non videtur esse cupiditatis occasio: sed consilium charitatis. ¶ Sed vtrum liceat aut expediat quandoque perditum hominem permittere in peiora prolabi crimina, vt ignominia peccatorū confusus facilius respiscat & emendetur. Est enim pro parte negatiua argumentum quod cum peccatum sit offensā Dei, non est propter aliquem finem permittendum: videtur nanque quòd quemadmodum mala non sunt facienda vt inde veniant bona, ita nec sunt permittenda. Respondetur. Deus, qui nunquam permittit malum nisi propter bonum, bifariam permittit mala: vno modo in pœnam priorum peccatorum: sicut gentes, eo quòd eum non glorificauerunt, tradidit in repro-

bum sensum: vt dicit Apostolus Rom. primo. & hac ratione non licet nobis permittere peccatum quod euitare possumus: non enim pertinet ad iudicium humanum punire homines illa via. Alio modo permittit Deus peccata vt cautius homo viuat: sicut forsā permittit peccatum Petri: nam, vt habetur Ecclesię 4. 2. Melior est iniquitas viri (id est hominis prudentis & fortis) quā mulier (id est, homo ignauus, & imprudens) bene faciens: quia ille ex peccato cautius resurgit: hic verò ex boni operis complacentia vana securus periculosus cadit. Et hac ratione licet nobis aliquando permittere peccatorem ad tempus peius cadere, vt cautius resurgat: nam correptio est propter emendationem: & ideo facienda est vt melius conducit ad illum finem. Nec est idem, propter bonum permittere malum.

¶ Quinta cōclusio colligitur ex superioribus. Omissio correptionis trifariam contingit.

Quandoque enim est officium & virtus charitatis: quandoque peccatum veniale: & quandoque mortale. Conclusionem hanc colligit Sanct. Thom. 2. 2. quęst. 33. articul. 2. ex Augustino, 1. De ciuitate Dei, capit. 9. Et prima quidem pars facilis est: nam, quāquam ommissio correptionis, quādo est necessaria, peccatū sit ex genere mortale, vt dictum est, tamen si omittatur propter causas expressas in tertia cōclusionē, est virtus. Secūda & tertia pars habent plus difficultatis apud Sanct. Tho. & doctores. Verba Sancti Thomę sunt hæc: Fraterna correptio prętermittitur cum peccato mortali, vt dicit Augustinus, quando formidatur iudiciū vulgi, & carnis excruciatio, vel peremptio: dummodo hæc ita dominentur in animo, quòd fraternę correptioni pręponantur. Et hoc videtur contingere quando aliquis pręsumit de aliquo delinquente probabiliter, q̄ posset eum à peccato retrahere, & tamen propter timorem vel cupiditatem prętermittit. Sed alio modo ommissio est peccatum veniale, quando timor & cupiditas tardiozem faciunt hominem ad corripiendum, non tamen ita q̄ si hoc constaret, quòd fratrem posset à peccato retrahere, propter timorem vel cupiditatem dimitteret, quibus in animo suo pręponit charitatem fraternam. Hęc Sanct. Thomas. Et similia verba dicit Richardus, & omnes theologi in quarto, distinet. decimanona, quos sequuntur canonistę. Quę verba profectò subobscura sunt.

¶ Pro quorum expositione quęritur vtrum quotiescunque quis omittit corripere fratrem timore mortis peccet mortaliter. De qua quę-

¶ Cōclusio.

¶ Quęstio pręcipua.

stione sunt duæ per extremum opiniones: in quarum medio, ut puto, consistit veritas. Vna est quod quotiescunque quis omittit corripere timore mortis, peccat mortaliter. Ita inter alios expressè opinatur Gabri. l. 74. Si quis (inquit) probabiliter crederet se posse fraterna correptione retrahere adulterâ ab adulterio, & timet adulterum ne ab eo occidatur, & metu mortis omittit, peccat mortaliter: & sic in similibus. Altera opinio est quod nunquam priuata persona peccat mortaliter omittendo correptionem, nisi quando cõsentit & cooperatur peccato. Ita opinatur Franciscus Mayronis super verbis August. commemoratis veritate 7. Adrianus q. De cor. frater, licet non ponat tam expressum exemplum sicut Gabriel, tenet tamen opinionem Gabriel. Et ambo videntur sibi manifestè elicere illam opinionem ex verbis August. & S. Thom. nam dicit August. bonos flagellari: quia omittunt corripere, eò quod formidatur carnis excruciatio vel peremptio: quod S. Thom. exponens, dicit quod quando quis probabiliter præsumit quod potest alium auertere à peccato, & omittit propter cupiditatem vel timorem, peccat mortaliter. Et ratio insinuat manifesta: quia tunc postponitur charitas vitæ corporali: nam ordine charitatis tenemur magis diligere vitâ spiritualem proximi, quàm corporalem propriam. Et Caiet. illic dicit quod ex quacunque causa quis omittat correptionem, non est peccatum mortale, si saluetur in præparatione animi, quod si crederet alii posse retrahere à peccato, omnia postponeret charitati. Vbi designat vniuersalem cõclusionem, quod quicumque & quotiescunque credit probabiliter se posse corrigere fratrem, quacunque causa omittat, peccat mortaliter. Sed quicquid sit de aliis, puto nec August. nec S. Thom. id in vniuersum sensisse. ¶ Vnde ad euidenciam quintæ cõclusionis statimus sextam. Personæ priuatae nullum est peccatum timore mortis aut amissionis notabilis famæ, aut bonorum exteriorum cessare à correptione, vbi correptio nõ est simpliciter necessaria: quauis certum sit correptionem profuturam, ver. grã. In casu posito Gabrielis, quo quis timore mortis cessaret corripere adulteram, nullo modo peccaret. Probat. Præceptum correptionis priuatum hominem solum obligat ex charitate, & non de iustitia: sed ad opera charitatis nemo tenetur cum detrimento vitæ: aut cum notabili detrimento bonorum, aut famæ, aut honoris: ergo nec ad correptionem. Probat. minor. Nullus tenetur facere eleemosynam existenti in extre-

ma necessitate, si inde subsequatur extrema necessitas propria: ut videlicet quando est grauis necessitas proximi, nullus tenetur incurere tantam necessitatem ut succurrat alienæ. ¶ Secundò probatur. Quando correptio mea non est simpliciter necessaria: quia videlicet frater potest se corrigere sine correptione mea: tunc ego non postpono charitatem proximi vitæ meæ, quauis cessem corripere timore mortis: quia tunc vita mea non est illi simpliciter necessaria. Et eadem ratione, si quis sine periculo honoris mei & bonorum meorum ipse potest se corrigere, ego non præpono bona mea charitati, quauis non exponam illa pro correptione: quemadmodum si quis comminaretur se peieraturum aut furaturum citra extremam necessitatem, nisi darem illi bona mea, ego nihilominus non teneor dare, ut seruem illum à peccato: quia ille ex malitia peccat, & non ex necessitate bonorum meorum: sed correptio mea nunquam est simpliciter necessaria peccatori, saltem vbi peccatum non procedit ab ignorantia (de quo statim) nam quicumque cognoscit se esse in peccato, solo auxilio diuino potest intra se conuerti: ergo tunc non postpono charitatem proximi vitæ meæ corporali: quauis timore mortis cessem corripere. ¶ Tertio probatur cõclusio ex vniuerso hominum, & sapientum sensu: vnde magnum sumimus in moralibus argumentum. Qui enim timore mortis omittit corripere, à nemine profectò argueretur peccati: quauis si quis postponeret vitam ut emendaret fratrem, laudaretur de opere supererogationis & consilij. Et quartò arguitur. Quia secundum doctores nemo obligatur baptizare puerum cum periculo propria vitæ: saltem quando periculum est ab extrinseco: puta ex malitia tyranni prohibentis me baptizare puerum: ergo à fortiori, nec teneor cum tali periculo corripere fratrem: nam maior est necessitas puero, baptismi, quàm adulto, correptionis. ¶ Et hæc omnia confirmantur. Nam iugum Domini suaue est, qui non obligat nos ad opera difficillima: sed esset difficillimum in vniuersum priuatos homines obligare ut vitam exponerent pro correptione. Imò credo nec tenemur corripere cum magno periculo honoris: aut cum magna iactura bonorū temporalium. Et confirmatur secundò ex sententia Sancti Thom. 2. 2. quæstio. 36. artic. 5. vbi quærit an teneatur homo diligere salutem spiritualem proximi, potius quàm corpus proprium: & facit tertium argumentum ad partem negatiuam: quia homo non tenetur exponere vitam cor-

pora

poralem pro salute spiritali proximi, sed hoc est perfectorum: & respondet concedendo. Quia (inquit) non est tanta cura nobis vitæ spiritualis proximi, quanta est corporis proprii: nisi in casu quo quis tenetur prouidere salutem illius. Quod intelligit, quando alicui incumbit ex officio: vel quando vita nostra est simpliciter necessaria salutem proximi: aliàs exponere vitam pro correctione perinet ad perfectionem charitatis. ¶ Septima conclusio. Prælati aliquando tenentur pro correptione subditorum exponere vitam, etiam vbi peccata non procederent ex ignorantia. Nam quanquam tunc non est vsque adeò simpliciter necessaria eorum correptio, tamen, quia ratione officij incumbit illi correptio: fieri potest ut vbi priuata persona fuerit consilium ponere vitam pro fratre, prælati sit præceptum ponere illam pro filio. Vnde de omnibus in vniuersum amicis ait Christus Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis: quasi hoc ad perfectionem pertineat: sed de pastoribus ait Ioan. 10. Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis: quasi hoc pertineat ad necessitatem. ¶ Sed tunc est dubium, quid sentiat S. Tho. in illis verbis allegatis: scilicet, Quia si quis præsumit de alio quod possit eum à peccato retrahere, & omittit timore peremptionis aut excruciationis carnis, peccat mortaliter: quia vitam corporalem præponit charitati proximi. Non enim solum loquitur de prælati, sed de vniuersis hominibus. ¶ Respondetur quod si daretur casus quo vita corporalis priuati hominis esset simpliciter necessaria salutem spiritali proximi, tunc non dubito quin teneretur ille mori pro correptione fratris. Et hic est sensus S. Thom. nam aliàs præponeret vitam charitati. Sed nescio an talis casus necessitatis correptionis possit occurrere: nam si peccatum procedit ex malitia aut passione, ipse peccator se potest corrigere: postquam cognoscit se esse in peccato: & si ex ignorantia inuincibili, tunc non est peccatum: & si ex ignorantia vincibili, tunc ipse tenetur querere doctorem. At verò in tali casu si, qui peccat ex ignorantia vincibili, querit doctores qui illum instruat, tunc credo quæcumque etiam priuatum hominem, teneri, non obstante periculo mortis, docere illum veritatem, si non sit alius qui corripiat: nam ille esset casus simpliciter necessitatis. Et præterea tenetur quis pro bono communi corripere non obstante periculo mortis. Ut si hæreticus peruerteret Christianos persua-

8. Cõclusio.

dendo falsa dogmata, quicumque, qui commodè posset, teneretur, non obstante periculo mortis, obicere se huiusmodi malo. ¶ Sed nunc restat dubium, vtrum nunquam priuata persona peccet mortaliter omittendo correptionem, nisi quando correptio est simpliciter necessaria, ut expositum est. Nam si hoc esset verum, rarissimè occurreret necessitas huius præcepti: quod tamen nobis summo opere cõmendauit Christus redemptor noster: quin imò lex ipsa naturalis. ¶ Ad hoc respondet octaua conclusio. Non solum quando correptio est simpliciter necessaria: sed etiã de peccatis cõmunibus quæ non procedunt ex ignorantia, tenetur priuatus homo fratres corripere sub reatu mortali: quando id fieri potest sine notabili detrimento vitæ aut bonorū temporalium. Probat. Correptio obligat sicut reliquæ eleemosynæ: præceptum autem eleemosynæ non solum obligat in extrema necessitate: sed etiam in graui necessitate, de superfluo: at quando peccatum nascitur ex passione vel malitia, quauis peccator non sit in extrema necessitate correptionis: quia posset ipse respicere, tamen est in graui necessitate: quia difficile homines emendantur sine correptione. Et sicut in diuitibus censetur superfluum diuitiarum illud quo citra graue detrimentum possunt largiri, ita in correptione: quando quis facili negotio & sine detrimento potest corrigere fratrem, tunc tenetur sub reatu mortali corripere: nam aliàs negligit salutem fratris: quod repugnat charitati. ¶ Nona & postrema conclusio. Multis modis contingit omissionem correptionis esse peccatum veniale. Primo quando quis omittit, putans se nihil posse proficere: tamen leuibus cõiecturis perdit spem: aut quando ex aliquo metu cessat corripere, qui tamen est leuis: & multis aliis modis. ¶ AD PRIMVM argumentum principale respondetur quod Apostolus non præcipit importunè corripere, ac si non debeat expectari opportunitas: quia correptio est actus virtutis, quæ requirit circumstantiam temporis: sed importunè intelligitur, quantum ad æstimationem perditorum hominum, quibus semper prædicatores & correptores sunt importuni. Et idem dicendum est ad illud: Clama, ne cesses. ¶ Ad secundum argumentum, iudè responsum est conclusione quarta: sed ad formam illius dicendum, quod quando ex correptione timetur scādalu publicum, aut maior peruersio peccatoris, cessandū est. Et ad illud Hieronymi: Vtilius scandalum nasci permittitur

8. Cõclusio.

9. Cõclusio.

rum; quam veritas relinquatur: respondetur dupliciter: primo quantum ad veritatem vite, homo non debet facere contra precepta Dei, quae sunt necessaria ad salutem, propter scandalum aliorum. Possimus tamen praeferre opera consilij, quae non sunt simpliciter necessaria ad salutem, propter scandalum, secundum illud primae Cor. 8. si esca scandalizauerit fratrem meum, carnes in aeternum non manducabo. Quare cum praecipuum correptionis sit propter emendationem fratrum, cessante sine cessat praecipuum: & ita non relinquatur veritas vite, si ad vitandum scandalum vel peruersitatem fratris, dimittatur correptio. Sed quantum ad veritatem doctrinae non debet homo cessare a praedicatione veritatis propter scandalum Pharisaeorum, exemplo Christi Matthaei 15.

¶ Ad tertium late responsum est sexta & septima conclusionibus: quando scilicet timore mortis licet omittere, quando vero non. Sed ad verba Augustini. De ciuitate Dei, dupliciter possumus respondere: primo quod verba illa non sonant esse peccatum mortale omittere correptionem timore mortis: ait enim quod propterea boni flagellantur cum malis, quia omittere corrumpere eo quod timetur peremptio: & loquitur de flagellis temporalibus. Quare non intelligit nisi quod est forsitan peccatum veniale: & ideo illos qui ita omittere vocat bonos. Sed quia S. Thom. & Ricar. & omnes glossant illud esse peccatum mortale, exponatur, ut dictum est in septima conclusione de praelatis, aut quando correptio est simpliciter necessaria.

QVAESTIO TERTIA.

VTRVM omnes in vniuersum homines quoscumque peccatores corripere teneantur. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primo. Praecipuum corripionis Matth. 18. soli Petro, tanquam praelato ecclesiae, datum est, & Matth. 5. solis Apostolis (quibus succedunt episcopi, capite Quorum vice. 68. distinctione) & caeteris discipulis, (quibus succedunt inferiores praelati, cap. In nouo. 21. d.) dictum est, Vos estis sal terra. Vos estis lux mundi: & in veteri lege Ezech. 3. & inferius 33. soli speculatores, id est, praelati admonentur illis verbis: Si dicente me ad impiu, morte morieris, non anunctaueris ei vt auertatur a via sua impia, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. vnde Hiero. Sacerdotes (inquit) studeant illud euangelij implere. Si peccauerit in te frater tuus: ergo soli praelati obligantur

praecipuum correptionis: quod officio pastoris, quales ipsi sunt, maxime congruit. Et ratione naturali confirmatur nam interiora haec caelorum influentia & motu gubernantur: & praelati in sacra scriptura, caelorum nomine per metaphoram censentur, qui enarrant gloriam Dei. Secundo arguitur quod non tenentur corripere quoscumque peccatores. Correptio, vt dicemus questione sequenti, procedit, vsq; ad denuntiationem quae fit praelato: sed multi sunt qui non habent praelatum: vt papa, nisi in materia haeresis, vt habetur cap. Si papa. 40. d. & infideles: de quibus Paulus 1. Cor. 5. Quid mihi (inquit) de his qui foris sunt iudicare? & vsurarios qui permittuntur ab ecclesia, vanu esset corripere, postquam vanum esset denuntiare: immo meretrices videtur esse perniciosum corripere: na, vt inquit Aug. Tolle meretrices, & omnia turbabis libidine: & hereticos post primam & secundam monitionem praecipit Paulus euitare Tit. 3. immo nec cum excommunicatis licet comunicare, vt dicit Paul. 1. Cor. 5. ergo nec illos licitum cuiquam est corripere. ¶ Tertio arguitur. Subditis non licet praelatos suos corripere: ergo non omnes tenentur praecipuum correptionis respectu omnium. Probatur antecedens. Correptio (vt nomen sonat) fieri non potest sine increpatione: sed Paul. 1. Timoth. 5. Seniore (inquit) ne increpaueris, sed admoone vt patrem: vnde Exo. 19. Bestia quae tetigerit mortem lapidabitur. & 2. Regum 6. Oza percussus est a domino quia tetigerat arcam, cum se inclinaret ad casum: vbi significantur praelati, qui & latores legis sunt & custodes: sicut in monte dabatur lex, & in arca custodiebatur. ¶ Quarto & postremo arguitur. Peccatoribus non est ius alios corripendi: ergo non tenentur hoc praecipuum: alias vtroque modo peccarent & corripendo & non corripendo: & sic daretur perplexitas: quae tamen est impossibilis in lege Dei. Probatur antecedens. Christus reprehendit eos qui vident festucam in oculo fratris, & non vident trabem in oculo proprio: & Paul. Rom. 2. In quo aliu iudicas, te ipsum condemnas, & Psal. 49. Peccatori autem dixit Deus quare tu enarras iustitias meas & assumis testamentum meum per os tuum? Et de poenitent. d. 6. cap. 1. S. Sacerdos. Potentissimum crimen est sacerdotum qui non prius se iudicat quam alios ligant. & Isidorus de summo bono: Non debet vitia aliorum corrigere, qui est vitii subiectus. Et ratione id confirmatur: quia correptio est officium charitatis: peccator autem qui corripit alium, cum se non corrigit, non videtur id ex charitate facere, sed ex superbia:

nam

nam in quo quis se non diligit, non praesumitur alium diligere. ¶ Sed in contrarium est decretum Anacleti Papa. 24. quae 3. Tam sacerdos, quam reliqui fideles, omnes summam debent habere curam de his qui peccant: quatenus eorum peccata, si corrigantur, a peccatis, aut si non corrigibiles appareant, ab Ecclesia separentur.

QVAESTIO haec duo insinuat: primum, an omnes attingat praecipuum correptionis: alterum, an vniuersis peccatoribus teneantur id officium praestare. Ad quam questionem respondetur sex conclusionibus. ¶ Prima. Omnes in vniuersum mortales, modo sint rationis compotes, tenentur praecipuum correptionis: Duplex enim est correptio, vt inquit a. adnotandum: altera quae est actus iustitiae: & haec, quia procedit vsque ad condemnationem & vindictam, atque a deo vim habet executionis, solis praecipibus incumbit, & praelatis publicam habentibus auctoritatem: qui, vt habetur 1. Pet. 2. sunt tanquam a Deo missi ad vindictam malefactorum: laudem vero bonorum, vnde Apostolus Rom. 13. Non sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram eius qui malum agit. Altera vero est correptio quae est actus charitatis: cuius finis est emendatio fratris: de qua, & mota est praesens quaestio, & respondet prima conclusio, quae facile colligitur ex superioribus: Praecipuum enim illud euangelicum charitatis: Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum sicut teipsum, omnes mortales in vniuersum attingit lege naturae: sed correptio est opus charitatis, & necessarium, vt iam manifestatum est: ergo omnes mortales ligat, atque ad eum non modo Christiani tenentur hoc praecipuum, sed quauis gentes, quacumque lege aut secta vivant.

1. Conclusio.

2. Conclusio.

¶ Et secundo probatur. Ad elemosinas corporales omnes in vniuersum mortales lege naturae sunt astricti: ergo ad spirituales: qualis est fraterna correptio. ¶ Et tertio probatur. Quemadmodum in corpore duplex est habitudo, scilicet capitis ad membra, & membrorum adinuicem: & in exercitu alia est habitudo: ducis ad milites, cui ex officio incumbit exercitum gubernare: alia vero singulorum ad singulos milites, qui sese motus protegere tenentur: ita in humana Republica, & in militia spirituali, qualis est vita hominis: super terram, praeter curam quae praelatis ex officio & ex iustitia incumbit, est matua ne-

cessitudo & charitas inter ciues, vt seruicem ope & consilio inuent, ¶ Secunda conclusio. Omnes tenentur, quocumque cuiusvis legis & fortis hominis corripere: ita vt Christiani teneantur corripere infideles, & vice versa. Probatum. Nam actus potentiae & virtutis extenditur ad omnia quae continentur sub subiecto illius potentiae: aut virtutis: vt visio extenditur ad omnes colores: sed charitas extenditur in vniuersum ad omnes homines: ergo praecipuum correptionis (quod est charitatis) cuncti tenentur quocumque alios corripere. ¶ Et confirmatur ex verbis Euangelij: Si peccauerit in te frater: omnes enim mortales ratione creationis censentur fratres, secundum illud Matth. 23. Vnus est Magister vestrorum, omnes autem vos fratres: quare non modo Christiani dicuntur fratres, qui lauacro regenerationis in filios Dei adoptati: vt ait Chrysostomus super epistolam ad Hebraeos: & referuntur vadei. quaestione tertia, capitulo. Admetum facti: sed & infideles. sunt proximi nostri, vt est glossa capit. Charitas. secundo. De poenitentia distinctio secunda. ¶ Tertia conclusio. Praelati arctius tenentur praecipuum correptionis: quam priuati homines. Itaque praeter praecipuum iustitiae, quod peculiariter praelati tenentur corripere iudiciali arcere subditos in peccatis, praecipuum charitatis magis tenentur, quam priuati homines: Quae sententia est Sancti Thomae, in quaestione trigesima tertia, articulo tertio: secundum Augustinum primo. De ciuitate Dei capite nono. Conclusio haec, vt non satis comprobatur rationibus, & testimoniis, quae in primo argumeto principali adducta sunt: nam vbiunque sacrae paginae mentio incidit huius praecipui, praelati peculiariter designantur. ¶ Et secundo probatur ratione. Nam praelatus, eo quod est persona publica, & est custos iustitiae: vt dicit Aristotel. quinto Ethico. & exemplat populi: ad omnia opera praecipuum, cuiuscumque sunt virtutis, arctius tenetur ratione status, quam populus. ¶ Et tertio probatur. Praelatus (vt inquit illic Aristoteles) tenetur proprio officio bona facere ciues: ergo arctius tenetur quocumque praecipuum quod institutum est ad correptionem & emendationem ciuium: sed praecipuum correptionis fratrum ad hunc finem ordinatur: ergo strictius ligat praelatos, quam plebem. ¶ Et quarto id confirmatur. Praelatus tenetur magis diligere filios, quam pri-

2. Conclusio.

3. Conclusio.

uati homines alios fratres: vnde Christus Ioa. 21. non commisit Petro gregē suum, antequam tertio ipsum interroget, an se plus aliis diligeret: ergo ad opera charitatis, qualis est correctio, maiori vinculo tenetur erga filios, quam fratres erga se inuicem. ¶ Quod postremo confirmatur. Nā quemadmodum quisque elemosynas corporales potius tenetur filiis & domesticis largiri quam extraneis: ita praelatus qui est pater spiritualis tenetur spirituales elemosynas filiis impendere, magis, quam priuatus homo aliis fratribus. ¶ Sed dubium est circa hanc conclusionem, an aliquid teneantur facere praelati praecepto correctionis fraternae, amplius quam priuatus homo. ¶ Dominus Caietanus 2. q. 33. ar. 2. quanquam concedat conclusionem hanc, negat tamen praelatum teneri praecepto correctionis fraternae inquirere peccatores, magis quā vnus de plebe: quia hoc (inquit) esset obligare praelatum nouo praecepto charitatis: cum tamen praeter praeceptum iustitiae quo tenetur corrigere tanquam iudex, non habeat particulare praeceptum correctionis fraternae, nisi quod habet priuatus homo. ¶ Nihilominus (arbitror) praelatus praeter praeceptum iustitiae quo tenetur inquirere tanquam iudex diffamatos de crimine, vt dicemus inferius, tenetur praecepto fraternae correctionis oculatius vigilare super gregem, quā vnus de plebe, & accuratius inquirere crimina: non qui dem ordine iudiciali, vbi non praecessit infamia: sed tamen tenetur esse magis attentus vt coniecturis possit rimari crimina subditorum, vt fraternaliter corripiat. Et primò credo esse sententiam S. Thom. contra dominum Caietanum, in illo loco quem ipse exponit: puta, in solutione ad 4. ait enim S. Thom. quod illud quod debetur alicui determinatae personae oportet quod ei expendamus, non expectantes quod nobis occurrat, sed debitā sollicitudinem habentes vt eū inquireamus: vnde, sicut ille qui debet pecuniam, debet creditorem requirere, cum tempus fuerit: ita qui habet spiritualem curam alicuius, debet eum querere, ad hoc vt eum corrigat de peccato: & manifestum est quod non loquitur de correctione iudiciali: sed de fraternae: vnde subiungit, priuatos homines nō obligari ad inquirendum corrigenda crimina: quibus ait August. De verbis domini. Admoneris corripere, non querendo quid reprehendas, sed videndo quid corrigas. Sed probatur adhuc responsio nostra. Nam quanquam non teneatur praelatus nouo praecepto correctionis fraternae, tamen illo communi praecepto tenetur arctius: ob idque, ratione illius tene-

tur facere aliquid quod non tenentur singuli de plebe. ¶ Et confirmatur hoc maxime. Praelati praecepto correctionis fraternae tenentur quandoque, exponere vitam vt corripiant subditos, quando frater non tenetur vitam exponere pro fratre, vt diximus quaestione proxima: ergo pari ratione tenentur taliter inquirere crimina, qualiter non tenetur frater vt corrigat crimina fratris. Et tertio confirmatur. Quia propterea apud Ezechielem praelati dicuntur speculatores, quibus officium est vigilare super gregem: quia non solum tenentur praecepto iustitiae inquirere crimina vt iudicialiter puniantur, propter bonum commune, sed certè quia tenentur habere curam particulariter singularum personarum, propter bonum priuatum cuiuscunque: & praesertim Ecclesiastici praelati, quibus cura & sollicitudo incumbit, non solum peccata punire quae in forum publicè deferuntur, sed occultè etiam peccata fraternaliter emendare, atque adeo purgare corda & mentes subditorum. Quare non satis est ecclesiastico praelato forū habere causarum vt praeatores habent, vt maior eorum cura circa doctrinā & fraternam correctionem quae à charitate procedit, esset collocanda. Sed absit vt os ponamus in caelum. ¶ Sed dubium est secundum circa hanc tertiam conclusionem, vtrum patres familias teneantur maiori vinculo corripere filios & domesticos, quam extraneos. ¶ Respondetur quarta cōclusionē. Quilibet tenetur corripere domesticos potius quam extraneos. Conclusio est Augustini, quae habetur cap. Duo ista. 23. q. 4. vbi ponit septem conditiones personarum, quibus ab officio incumbit correctio: vt episcopus debet corrigere plebem: paterfamilias domum: maritus uxorem: praetor prouinciam: rex regnū &c. & loquitur de correctione fraternae: nam paterfamilias nō potest corripere familiā, nec uxorem, nec filios, correctione iudiciali & coercitiua: quia non potest infligere penas legis: quare nō tenetur arcere seruum à concubina expellendo eum domo, nisi forsā propter scandalum: nec tenetur compellere familiam ad ieiunia Ecclesiae: sed solum tenetur fraternaliter corripere, maiori tamen diligentia, quam extraneos. Imò verò non tam strictè tenetur ad correctionem fraternam filiorum aut domesticorum, quam praelatus respectu subditorum: nam quanquam pater, quantum ad vitam corporalem, tenetur magis diligere filios quam praelatus subditos: tamen quantum ad vitam spiritualem pater spiritualis plus astringitur diligere subditos & vigilantius

4. Cōclusio.

1. Cōclusio.

lantius illis prospicere, quam pater temporalis filiis suis. ¶ Quinta conclusio. Subditi strictius obligantur corripere praelatos, quā alios fratres aut priuatos homines. Quod teneantur subditi ad correctionem praelatorum manifestè sequitur ex conclusione prima. Duplicem enim correctionem adnotauimus: aliam de iustitia coercitiua, qua subditi in praelatos vti non possunt: aliam fraternam, quae à charitate dimanat: & manifestum est subditos teneri ad charitatem praelatorum: vnde Grego. in epist. ad concilium Nichacium, quae refertur 2. q. 7. cap. sicut. secundum. Sicut (inquit) laudabile discretumque est, reuerentiam & honorem exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris est si qua in eis sunt quae indigent correctione nulla dissimulatione postponere: ne totum (quod absit) corpus morbus inuadat, si languor non fuerit curatus in capite. Sed quod arctius teneantur praelatos corripere, quā alios quoscunque, etiam quā patres temporales, ex vltimis verbis recitatis sumitur primum argumentum. Nam accuratius tenetur occurrere malo communi, quā priuato: sed peccata praelatorum vergunt in perniciem publicam. vnde idem Greg. vt habetur 11. q. 3. cap. Praecipue. Scire praelati debent quod si peruersa vnquā perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt: ergo subditi accuratius obstringuntur praelatos corripere, quā quosuis alios. ¶ Et secundo, quia subditi propensius tenentur diligere praelatos quantum ad spiritualia, quā quoscunque alios, etiam quā patres naturales. Nam sicut in corporalibus post amorem patrū in filios, secundum locum tenet amor filiorum in patres, ita in spiritualibus: sed praeceptum correctionis fraternae est praeceptum charitatis, ergo pressius obligat subditos respectu praelatorum, quā respectu aliorum fratrum. ¶ Et tertio quia praelati plus indigent correctione, quā priuati homines, vnde Augu. in regula. Non solum vestri sed etiam ipsius (scilicet praelati) miseremini, qui quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. ¶ Quarto id comprobatur. Quia inde grauius indigent praelati correctione, quod rarissimi sunt qui praelatos & maiores corripiant. Nam alij verecundia, alij timore, alij ambitione gratiae comparandae apud praelatos, à correctione erga praelatos prohibentur: quae iniquissima conditio & fors infelicissima est praelatorum & principum, atque adeo quantò in sublimiori gradu sunt, tantò sunt hoc beneficio peius priuati. ¶ At verò quia iuste quod iustum est, exequi debemus,

vt est Deut. 16. plures sunt obseruandae circumstantiae in correptione praelatorū quā priuatorum hominū. Primò vt summa ratio habeatur famae & pudoris eorū, nempe vt de occultis criminibus occultissimè corripiantur. Nam, vt inquit Anaclētus, sententia Cham filij Noë damnantur qui suorum doctorum vel praepositorum culpā produunt: ceu Cham, qui pudenda patris non operuit, sed irridenda monstrauit. 2. q. 7. Secundo, vt nō quicumque de plebe praelatū corripere, sed ille qui sit & spectatae virtutis & prudentiae. Nam si homo de plebe & peccator tentaret corripere praelatum, ille esset vt bestia quae tangit montē, & vt Oza qui non erat dignus tenere arcam. Vnde Gregorius in Pastoralis. Sanctorum vitam corrigere non praesumat, nisi qui de se meliora sentit. ¶ Quod si arguas contra, quod asina reprehendit Balaam. Respondetur inde solum sumi exemplum, vt quiuis in causa propria, cum iniuste vexatur à praelato, possit interrogare causam vt se compurger: sicut dixit asina: Cur percutis me etiam iam tertio, nō ne animal tuum sum? &c. Tertio, qui corripit praelatum, maxime Episcopum, aut principem, debet id facere cum reuerentia, nō increpando, sed admonendo, sicut dicit Paul. hoc est explicando gravitatem flagitiorum, quae augentur ex dignitate personae: & detrimentum subditorū quod patiuntur ex malo exemplo superioris. Vnde Diony. in epist. ad Demophilū, eum reprehendit quod sacerdotem irreuerenter correxerat. ¶ Quod si peccata praelatorum fuerint in perniciem reipublicae: tunc publicè fas est illos reprehendere: primum si sit crimen haeresis, nec Papae ipsi in hoc parcendū est, vt habetur ca. Si Papa. 40. d. Vnde Paulus Petro in facie restitit, Gala. 2. quia scandalum dabat Gentilibus in fide. ¶ Quod si quis arguat quod adhuc in materia fidei & scandali non licet publicè subditis reprehendere praelatum, ex glossa Hiero. illic, Paulus Petrum reprehendit: quod nō aunderet, nisi se non imparē sciret. ¶ Respondetur quod omnis fidelis, quantumcunque minimus censetur par cuiuscunque quantumcunque maximo in materia fidei, vt possit & debeat ipsum reprehendere & denunciare. Tanta est enim labe illius criminis, quod ad eius accusationem & serui aduersus dominum, & quilibet criminosi & infames aduersus quemlibet admittantur. capit. Praesumunt. secund. quaestio. septim. Nec solum in materia fidei, sed quando peccata praelatorum sunt scandalosa, licet eos reprehendere publicè: vt habetur in capit. Paulus dicit. eadem causa & q.

& q. Imò Petrus non admiserat peccatum hæresis, sed quia scandalum dabat, nec adeò graue vt esset mortale, reprehensus est. Vnde August. illic: Petrus exemplum maioribus præbuit, vt sibi rectum tramitem reliquissent, non dedignarentur à posterioribus corrigi. Quinimo Christus ipse magister summus qui peccatum non fecit, voluit legi correptionis se subiicere, vbi ait: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo. ¶ At verò inter priuatas personas magis tenemur corripere eos qui in vita spiritali coniunctiores sunt nobis, quàm alios: vt religiosi maiorem diligentiam adhibere tenentur corripiendis fratribus spiritalibus, quàm fratribus naturalibus. Atqui in æquali necessitate strictius obligamur melioribus, quàm peioribus: vt si homo aliàs probus incipit labari, maiori cura tenemur eum seruare, quàm perditum hominem. Nam ex genere obiecti propensius tenemur diligere meliores: sed quia peiores plurimum grauius indigent correptione, ex hac parte augetur quandoque obligatio respectu illorum.

6. Conclusio.

¶ Sexta conclusio. Peccatores cuiuscumque generis sint, tenentur præcepto correptionis: atque adeò, cum sunt in peccato possunt corripere. Prima pars probatur. Præceptum charitatis omnes in vniuersum obligat: ergo peccatores ratione peccati non liberantur illo præcepto: aliàs commodum reportarent à peccato. ¶ Secunda pars probatur. Duplex est correptio, vt dictum est, scilicet iudicialis & fraternalis: & à iudiciali correptione multi repelluntur ratione peccati: vt lege cauetur, 3. q. 4. per totam, & alibi sæpe in iure, vt videbimus in De accus. Infames enim & publici peccatores, & excommunicati accusare non possunt, nec ius dicere: & hoc, quia ad publicum iudicium requiritur æstimatio & opinio probitatis, & iudicis, & accusatoris, & testium, vt fidem faciât: sed tamen à correptione fraternali nullus repellitur: quia de necessitate & natura correptionis solum est docere & persuadere veritatem: quod quicumque mentis & rationis cõpos facere potest: & cum peccatum rationis vsum non tollat, fit vt peccatores non sint prorsus inhabiles correptioni. ¶ At verò peccatum multis modis extenuat & impedit efficaciam correptionis. Primò ex parte corripientis, quem indignum reddit vt alium corrigat: maximè si corripientis maioribus criminibus sit obnoxius. Vnde Hieronymus super illud Matth. 7. Quid vides festucam &c. De his (inquit) loquitur, qui, cum mortali crimini detineantur obnoxij, minora peccata fratribus non concedunt. Et secundo,

ratione condonatus peccati: vt patet, si publicus peccator publice corripit alios: tunc enim non solum correptio nihil prodest, imò nocet ratione scandalum: nam ille non præsumitur corrigere ex charitate cum seipsum prius nõ corrigat, sed vt per bonam doctrinam propria celeret flagitia, vt inquit Chrylost. super eisdem verbis, Matth. 7. Et tertio ratione periculi. Nam peccator qui aliena peccata obiurgat, inde superbia effertur, quod proximis sese indignè præfert. Vnde Augustinus lib. De ser. Dom. in monte. Accusare vitia officium est bonorum & beneuolorum: quod cum mali faciunt, alienas partes agunt. Et de peccatore publice prædicante intelligitur illud Psal. Quare tu enarras &c. vbi glossa, Quare communi sermone ad populum proferis aliquid de mea maiestate?

¶ Sed est dubium, vtum peccatoribus peccatum sit corripere. Arguitur enim pars affirmatiua: quia correptio est opus charitatis: peccator autem non est in charitate, ergo si corripit, nunquam corripit ex charitate. ¶ Respondetur quod quicumque peccator potest sine peccato corripere: imò meritorè: si modo correptio fuerit circumspecta: primò ne publicus peccator publice corripiat: nam illud esset peccatum ratione scãdali: deinde vt peccator corripiat, non increpando & superbe accusando, sed aut gemendo proprium peccatum, aut reprehendendo se simul cum alio. Isto modo & usurarius & meretrices & perditissimi homines possunt alios suæ sanitatis corripere. Vnde Aug. in lib. De serm. Dom. in monte, loco citato, Cogitemus (inquit) cum aliquem reprehendendos nos necessitas cogit: vtum tale sit vitium quod nunquã habuimus, & tunc cogitemus nos homines esse, & habere potuisse, vel tale quod aliquando habuimus, & iam non habemus: & tunc tangat memoriam communis fragilitas, vt illam correctionem, non odium, sed misericordia præcedat. Si autem inuenerimus nos in eodem vitio esse, non obiurgemus, sed congemiscamus: vt non alium solum ad pœnitendum, sed ad æqualiter conandum inuitemus. Hæc Augustinus. Adde quod non solum peccatori meritum est alium corripere, sed certe meritum peculiariter accomodum ad obtinendam remissionem proprii peccati. Nam opera misericordie peculiariter conducunt ad remissionem peccatorum: secundum illud Danielis 4. Peccata tua eleemotynis redime. Sed maximè ad id cõfert remittere aliena peccata, secundum illud Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cui proximum est corripere fratrem. ¶ Vnde ad argumentum

gumentum modo factum responderetur, quod quaquam correptio non procedat ex habitu charitatis infuso, sufficit tamen ad implendum præceptum quantum ad substantiam, atque adeò vt inter alios bonos mores sit laudabilis, quod procedat ex naturali charitate.

¶ Sed tandè adnotaui, quod si esset quispiam tam perditus & infamis homo, vt correptio sua proflus redderetur inutilis, tunc non teneretur præcepto correptionis: nam ad opus vanum obligatur nemo. Quod si contra arguas, quod tunc peccator teneretur respicere, vt possit corripere (quod insinuat Richard. 4. dist. 9. artic. 2. ad 1. & Palud. q. 3.) aliàs peccatum esset ei cõmodum, cum eum excusaret à præcepto. Respondetur, quod nemo obligatur ad opera misericordie, nisi quando habet facultatè exhibendi. Vnde sicut non tenetur quis recuperare perditam pecuniam ad subueniendum pauperibus, quauis possit, nisi forte in extrema necessitate, nec tenetur procurare scientiam, quæ requiritur ad corripiendum: ita nec tenetur respicere à peccato, ea ratione vt adimpleat præceptum correptionis. Nec propterea est cuiuspiam commodum peccatum: nam cuiusque salubrius esset agere in gratia quàm excusari ab aliqua lege Dei. At verò prælati quia ratione officij semper tenentur ad correptionem, reuera obligantur tales esse, vt suo exemplo & correptione prodesse possint: quare si sunt publici peccatores, tenentur aut abire officio, aut taliter corrigi, vt fugi esse possint subditis.

¶ Ad primum argumentum responsum est in tertia conclusione. Probant enim illa testimonia: prælatos arctius teneri præcepto correptionis, quàm priuatos homines: non tamen excipiunt quæquam ab illo præcepto. Vnde Aug. 1. de ciuit. Dei, cap. 9. ad hoc populorum præpositi constituti sunt in ecclesiis, vt non parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiusmodi culpa penitus alienus est, qui licet præpositus non sit, in eis tamen quibus vita huius necessitate coniungitur multa monenda, vt arguenda nouit, & negligit.

¶ Ad secundum responderetur, argumentum non probare, quod non liceat omnes peccatores corripere, sed quod non semper oporteat vsq; ad denunciationem procedere, quando illi qui corriguntur non habent superiores prælatos quibus conuincantur. Vnde, quando Papa secreta admonitione non emendatur, illic sistendum est, nisi sit in crimine hæresis: quia Papa non potest denuntiare, nisi quando potest accusari, vt notat glossa ca. Si Papa. 4. o. dist. 1. Item in correptione infidelium, si corripatur de crimini-

bus contra legem suam denunciandi sunt præpositis suis: si modo apud illos notitia fuerit fraternalis correptionis. Et hoc est quod dicit Paul. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Id est: Nos non possumus eos in iudicio compellere: nisi, aut nobis infesti essent, aut nostra detinerent, aut essent fidei contumeliosi: at de infidelitate admonere illos licet, & increpare, & ad fidem pro viribus appellere: vt notatur ca. Infidelis, 23. quæstio. 4. Sed tamen denunciare illos vanum esset, postquam compelli iurisdictione non possunt ad fidem. Et eadem ratione meretrices & usurarios publicos sanctissimum est corripere: imò præceptum, si sit spes emendatæ. Sed verba Augustini hoc solum sonant, vt principes impunè permittant meretrices, ad euitandum maiora mala. Cum hereticis verò, post secundam monitionem non licet disputare, nec conuersari, vbi fuerit periculum ne nos perueriant. Qui tamen certò speraret hereticum lucrari, posset & deberet ipsum corripere. Sed cum excommunicatis, quaquam non licet cibum sumere, licet tamen correptionis gratia conuersari. Vnde idem Apostolus qui Corinthiis interdixerat cum excommunicatis cibum sumere, admonet Thessalonicenses: Si quis non obedit verbo nostro, hunc noate, & ne commiscamini cum illo, vt confandatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem.

¶ Ad tertium argumentum late responsum est in quinta conclusione. Non enim argumentum probat, quod non debeant subditi corripere prælatos, sed quod debeant id reuerenter præstare. ¶ Et eadem ratione responsum est ad quartum in sexta conclusione. Sed ad illud De pœnit. dist. 6. Potentissimum est crimine sacerdotum, &c. responderetur, illud intelligi de sacerdotibus ministrantibus sacramenta, in mortali: quod est mortale, nisi forsàn quando ministratur baptismus in extrema necessitate, citra solemnitatè.

QVÆSTIO QVARTA.

TRVM ordo Euangelicus fraternalis correptionis cadat sub præcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur, quod non sit necessario à secreta monitione inchoandum. Deus, cuius nos vult Paulus imitatores esse, Ephes. quinto, occultos peccatores non nunquam publice absque præuia monitione castigat: vnde Apostolus 1. Corinth. 11. dicit propter oc-

culta peccata, & maxime indignè sumentium Eucharistiam infirmos esse multos & dormire multos. Et sancti, ex quorum gestis conuicere oportet, qualiter sunt præcepta scripturæ sacræ intelligenda, vt inquit August. libr. con. mend. sæpe leguntur publicè denunciassè, quos antea secreto non admonuerant: vt Ioseph Genes. 36. legitur accusasse fratres suos apud patrem de crimine pessimo: & Petrus Actuum 5. refertur publicè reprehendisse Ananiã & Sapphiram, qui occultè defraudauerant de pretio agri: in quibus locis nulla fit mentio de secreta monitione, & Leuit. 5. præcipitur vt qui audierit vocem falsò iurantis statim indicet crimen: vbi nec commemoratur, vt fiat aliqua monitio. Neque August. 22. quæstio. 5. cap. Hoc videtur, exponens illud præceptum, meminit de aliqua monitione: sed dicit indicandum esse occultum crimen illis, qui possunt prodesse, & non obesse: ergo nulla est necessaria secreta monitio, ante denunciationem fraternam.

¶ Et confirmatur argumentum vsu religiosorum, qui est, vt fratres proclamantur in sapitulo, quamuis non fuerint secreto præmoniti. Et secundò confirmatur. Grauior est accusatio qua publica petitur punitio, quam denunciatio, qua sola intenditur emendatio fratris: & ante accusationem nulla est necessaria admonitio, sed sola in scripto causæ: vt habetur cap. Superbis, & cap. Qualiter & quando el segudo. De accusat. ergo nec denunciationem fraternam necèssum est, vt admonitio præcedat.

¶ Secundò arguitur, quod non oporteat post admonitionem testes ante denunciationem adhiberi. Aut enim peccatum est publicum: & tunc, vt dictum est, publicè arguendum est: nam quæ manifesta sunt, iudicarium ordinem non requirunt, 2. quæst. 1. cap. Prohibentur. Aut est secretum, quod tamen probari potest: & tunc non videtur opus esse nouis testibus, quia potest probari. At si peccatum est simpliciter secretum: tunc vel adducendi sunt testes ad probandum crimè præteritum: & hoc esset vanum: postquã probari non potest, vel ad obseruandum & capiendum peccatorem si reciderit in futurum: & hoc apparet non esse licitum: quia, vt dicit Augustinus de verbis Domini, nõ debemus esse exploratores vitæ aliorum: ergo nullatenus, dum crimè est omnino secretum, ius est adhibere testes.

¶ Tertio & principaliter arguitur, Augustinus in regula admonet vt prius præposito crimen ostendatur, quàm testibus: ergo inductio testium non debet antecedere denunciationem, sed vice versa.

¶ Quarto & postremo hæc omnia confirmantur. Obedientia quæ debetur prælato præstantior est, quàm iustitia quæ debetur priuatis hominibus: sed quandoque prælatus interrogat subditum iureiurando occultum crimen fratris, ante admonitionem & inductioem testium: ergo tunc tenetur, prætermisso ordine euangelico veritatem patefacere.

¶ In contrarium est præceptum euangelicum, quo, vt supra adnotauimus, explicatur ordo iuris naturalis in correptione fraterna obseruandus.

QUÆSTIO hæc de ordine fraternæ correctionis præcipua est huius materiæ: vt pote, quo seruando aut anteuertendo, ius & iniuria lecturi tegendi consistat. Atqui, ordo correptionis, vt verba sonant Euangelica, tribus membris constat: quæ sunt, secreta admonitio, testium inductio, & fraterna demum denuntiatio: nam inobedientis excommunicatio ad iudicalem spectat correptionem. Et vt de singulis perspicuè dicamus, respondetur ad quæstionem octo conclusionibus. At illius in primis meminisse opus est, quod supra statuimus fundamentum: videlicet, correptionis fraternæ eum esse finem, vt frater corrigatur, & emendetur, sed accusationis & inquisitionis finis est, vt puniatur. Quare de crimine fratris distinguendum est. Aut enim publicum est, aut secretum.

¶ Si primum, tunc est prima conclusio. Peccatum publicum non in secreto corripiendum est, sed publicè arguendum. Nam finis tunc non est sola emendatio fratris, sed quo illi, qui bus scandalum datum est occasio peccandi, exemplum capiant, & terrore arceantur. De quo peccatorum genere inquit Paul. 1. Timot. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant, & de pæni. & remis. cap. 1. Manifesta peccata non sunt occulta correptione purganda, & 2. quæstio. 1. cap. Si peccauerit. Corripienda ipsa sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipsa verò corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distingue tempora, & concordabis scripturas, scilicet, illam: Si peccauerit in te, corripe inter te, & ipsum, & illam: Peccantem coram omnibus argue.

¶ Sed conclusio primum intelligitur de peccato publico, quod est notorium notorietate facti: quod videlicet nulla tergiversatione celari potest: nã alia, etiam si probabilia sint & infamia laborent, non sunt continuo publicè corripienda,

Prima conclusio.

ripienda. Atqui secundò intelligitur, nõ solum de peccatis quæ sunt in præiudicium reipublicæ, aut tertiæ personæ, sed de quibuscunque, quomodocunque scandalosis.

¶ At percontatur quispiam, an ad publicam correptionem soli prælati teneatur: nam postquam eiusmodi correctio nõ fiat gratia fratris emendandi, non est fraterna, atq; adeo, nec obligare videtur priuatos homines. Respondetur, priuatos etiam homines teneri publicè reprehendere fratrem, in conspectu populi delinquentem: quoniam præcepto charitatis nõ solum tenemur corripiere fratrem, sed succurrere scandalo aliorum. Hoc veruntamen differt, qd prælati tenentur præcepto iustitiæ publicè corripiere: priuati verò solum præcepto charitatis. Quocirca hi non tenentur ad publicam correptionem, nisi sicut ad alia opera charitatis: vt pote quando id possunt sine notabili detrimento præstare. Qui enim timeret honori aut vitæ suæ, si corripere quempiam publicè, tunc non astringitur: nisi forsitan dum peccatum grauius laederet honorem Dei. Si enim sacrilegus homo impiè blasphemaret nomen Dei, vnde offendiculum præsentibus obijceret contemnendi diuinum nomen, obligatus esset quicumque blasphemiam retundere. Et ille est casus quo obligat præceptum dilectionis Dei, & quandoque cum periculo vitæ.

¶ Sed quauis tenetur quisque notorium peccatum scandalosum statim in facie reprehendere, non tamen obligamur statim denunciare iudici, quando non vergit in perniciem publicam: quia multa licet, quæ non expediunt. 1. Corint. 6. & 10. Quare peccata priuata corripienda sunt eo modo, qui melius conducit ad emendationem fratris.

¶ Si verò peccatum sit secretum, tunc subdistingendum est. Aut enim vergit in perniciem publicam, in nocumentumve proximi. Et de hoc est secunda conclusio. Peccata perniciofa Reipublicæ aut proximo statim denuncianda sunt. Probat, quia si sunt cõtra bonum publicum, illud præferendum est particulari, qualis est fama delinquentis. Et quanquam non sint nisi contra priuatam personam, melior est in hoc conditio iniuriam patientis quàm inferentis: atq; adeo potius debemus cõsulere illi, denunciando, quàm huic tacendo. Moderantur tamen doctores conclusionem hoc modo. Nisi forte quis firmiter æstimaret, qd statim per secretam admonitionem posset huiusmodi mala impedire, verba sunt Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 37. arti. 7. cui subscribunt doctores theologici, quart. distinct. 19. & iuriconsulti super ca.

Nouit, de iudic. & super ca. Si peccauerit, 2. quæstio. 1. Nos tamen perspicaciter censemus audiendam esse hanc moderationem. Nam quando peccata sunt in perniciem publicam, vt proditione ciuitatis, aut crimen læsæ maiestatis, aut hæresis, quam rarissimè vsu venire potest, vt priuatus homo posset abundè succurrere huiusmodi cõtagionibus, Et ideo dicit S. Thom. Nisi forte quis firmiter æstimaret, &c. Atque adeo, non est qui debeat confidere soli correptioni secretæ & priuatæ, nisi vir forte magnæ autoritatis, & efficacis, cui compertissimum esset, per secretam monitionem posse penitus extinguere id genus flagitia. Quapropter in proditione, vt plurimum, & hæresi statim procedendum est ad denunciationem. Id vel maxime, si sit hæreticus dogmatizans, quales ferè sunt hæretici omnes. De quibus iustissima lex est, vt quàm primum absque aliqua præuia admonitione denunciarentur. Sed quando peccatum secretum est in præiudicium tertij priuati hominis, non imminet tantum periculi si secretè corripiatur: vt cum secreto noui latronem, qui furatus est bona proximi, satis est si dem operam vt secreto restituat: aliàs teneor denunciare: modo id possem sine detrimento meo: quia solum ad id teneor ex præcepto charitatis. Nec vetat quòd quis iureiurando fidem secreti promiserit, quominus teneatur huiusmodi crimina manifestare.

¶ Sed quid si secreto scio Petrum insidias parare Paulo, quem certus est occidere, nec cohibere possum? Nam iuriconsultus quidam temporibus nostris Maiorica censebat in tali casu denunciandum esse, etiam iudici.

¶ Nihilominus respondetur, qd dum crimen omnino est occultum, ita vt probari non posset, denunciandum est illi, qui solum posset prodesse, & non obesse: secundum Augustinum 22. quæstio. cap. Hoc videtur, vt doctè respondit tunc dominus Adrianus: quia crimè quod probari nõ potest, nec per infamiam aut per indicia disquiri, iudici, tanquã iudici denunciari nõ licet. At verò in casu posito quo Petrus parabat insidias Paulo, si nullo alio modo ille qui sciebat, poterat illum amouere ab homicidio, deberet certè denunciare Paulo, vt ipse sibi prouideret: & Paulo licet denunciare hostem iudici, tanquam iudici, vt se protegeret.

¶ Verum est tamen, quòd in his criminibus secretis & perniciosis detegendis cauendum est, vt quàm minimo fieri possit, nocumentum famæ detegantur, si sunt secreta: vt si damna publica aut priuata euitari possunt per reuelationem in genere, non fiat reuelatio in

particulari. Et si fieri potest, non est reuelanda persona, si satis est reuelare crimen, aut alia via euitare illud. Sed si nullatenus euitari possunt grauius damna, nisi reueletur persona, reuelanda est, nisi sit secretum sacramenti confessionis. Si tamen crimen probari potest quod est in perniciem publicam, denunciari potest iudicia liter & accusari, vt dicemus quæstione sequenti.

¶ Sed dubium est vtrum clericis liceat huiusmodi perniciofa crimina reuelare, maxime quando est periculum effusionis sanguinis, vt puta si reueletur latro aut proditor, aut hæreticus. Et videtur id non esse licitum: nam in concilio Toletano 23. quæstion. 8. cap. His à quibus, & capitul. Clericus, & capit. Sententiam, extra. Ne clerici vel monachi, prohibentur clerici sententiam sanguinis proferre: aut quoquo modo se immiscere iudicio sanguinis. Et quamuis, cap. Prælati. De homicidio lib. 6. fiat illis facultas petendi emendam in seculari iudicio à malefactoribus in causis propriis, tamen non datur facultas in causis alienis proximorum.

¶ Respondetur cum Caetano 212. quæstione 33. articulo 7. licitum esse hoc clericis, etiam sacerdotibus: non solum quando peccatum est perniciosum reipublicæ, sed quando est in detrimentum graue tertie personæ, dummodo id faciant, protestantes, non reuelare huiusmodi criminosos petendo vindictam sanguinis: sed quò euitent damna. Nam, quanquam in dicto capitul. Prælati, solum exprimitur facultas defendendi causas proprias, etiam cum periculo sanguinis, tamen iure naturali extenditur illa facultas, etiam ad causas proximorum. Quia licet ecclesia prohibeat clericis quæ licita essent laicis, vt venationes, tamen non censetur prohibere illa, ad quæ tenentur iure naturali: & unicuique iure naturali mandatum est de proximo.

3. Conclusio.

¶ At si crimen occultum solum est in malum peccantis, de hoc est tertia conclusio. Crimen secretum quod non est perniciosum nisi peccanti, ante denunciationem, & ante testium inductionem, secreta monitione corripiendum est. Probatum conclusio: primò ex verbis euangelij Matthæi 18. Si peccauerit in te frater, corripe eum inter te, & ipsum solum, quæ verba particulariter intelliguntur de huiusmodi peccatis. Vnde Augustinus loco sæpe citato sermone 16. De verbis Domini, qui refertur, secunda quæstione prima, capitulo, Si peccauerit. Si peccauerit (inquit) in te frater, corripe eum inter te & ipsum solum: Quare? Quia in te peccauit. Quid est, In te peccauit? Tu scis

quia peccauit. Quia enim secretum fuit quando in te peccauit, secretum quare cum corrigis quod peccauit in te: nam si solus nosti quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, nõ eris corrector erroris, sed proditor. Quare illa particula: In te: non est exponenda: Si te iniuria affecerit: (quæ est glossa inter lineas) sed intelligenda est, de omni peccato quod fit coram te, vt notauimus quæstione 2. Vnde subiungit Augustinus, Sic agendum est, non solum quando in nos peccatur, sed etiam quando peccatur ab alio, & ab altero nescitur. Nam quodcumque peccatum fiat coram me, est quodammodo aduersum me: quia mihi est offendiculum: vnde quodammodo iniuria afficior, quòd peccator præsentiam meam non veretur. Et forsitan iste est sensus illius glossæ interlinearis: Si te iniuria affecerit.

¶ Et secundò, conclusio probatur ratione. Differt enim correctio fraterna, ab accusatione & inquisitione: quia finis correctionis est emendatio fratris: accusationis verò & inquisitionis, punitio: ergo correctio eo modo fieri debet qui melius conducatur ad eius emendationem: fama verò plurimum iuuat vt peccator resipiscat: vnde Hieronymus: Seorsum corripiendus est frater, ne si semel pudorem & verecundiam amiserit, remaneat in peccato: ergo primum omnium tentandum est vt peccata, salua peccatoris fama, corrigantur.

¶ Et confirmatur exemplo medici corporalis: qui quàm minimo fieri possit dispendio tenetur ægroto mederi. Vt enim qui sanare possit sine abscissione membri, grauem inferret iniuriam abscindendo: ita qui fratrem corrigere possit sine dispendio famæ, quæ pretiosum bonum est, inutilissimus esset diffamado. Quocirca, De accusatio. Qualiter & quando, secundo, habetur. Et si tribus modis possit procedi: per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem: tamen, vt diligens adhibeatur omnibus cautela, ne fortè per breue cõpendiũ ad graue dispendium veniatur: sicut accusacionem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio præuenire. Et secunda quæstione 7. cap. Accusatio prima, excommunicantur qui sacerdotes, ante charitatiuam monitionem lacerare, aut accusare præsumperint. ¶ Sed mouentur circa hanc conclusionem dubia nonnulla. Primum aduersus distinctionem inter peccatum illud quod est in perniciem publicam, & illud quod priuatim cedit in malum peccatoris. Est argumentum: Omnia cuiuscumque generis peccata videntur

viderentur offendere bonum publicum: nullum enim est peccatum quod non sit in scandalum & malum exemplum fratribus: ergo vniuersa deberent statim denunciari.

¶ Multum refert hic scire quæ peccata dicuntur in perniciem publicam: & pro hac materia correptionis, & pro materia accusationis, & præsertim pro materia inquisitionis: nam sunt qui putant omnia peccata esse in perniciem publicam. Respondetur ergo quòd illa sola peccata censentur in præsentiarum & in sequentibus in perniciem publicam, quæ habent pro obiecto proximo bonum publicum: puta quæ ex genere suo contagiosa sunt & contaminant rem publicam: vt hæreses & prodiciones: nam huiusmodi homines peruertere moluntur populum. Item ambitio & subornatio suffragiorum in cathedris & in aliis electionibus: & in vniuersam quando quis in aliquo conuentu aut ciuitate satagit peruertere fratres. Hæc enim sunt quæ statim sine admonitione, si sit periculum, sunt denuncianda & accusanda. Item compilatio ararum publici: crimen læsæ maiestatis. Sed adulterium, homicidium, & simplex furtum, non sunt propriè in perniciem publicam: quia sunt aduersus priuatas personas, & ideo huiusmodi peccata vocabimus in præiudicium tertij. Latrones verò publici qui vias publicas obsident, ij censentur in rem publicam peccare: nempe quorum animus est quo seunque de populo occidere & depreddari. Sed fornicatio & gula & similia sunt omnino priuata. Ex quo sequitur ad intelligentiam dicendorum, quòd peccatum publicum, vno modo dicitur vt distinguitur contra secretum, vt supra diximus: alio modo vt distinguitur contra priuatum: quia scilicet fit in perniciem publicam.

.Dubium.

¶ Alterum dubium est, vtrum secreta admonitio in huiusmodi peccatis priuatis debeat semper necessariò præcedere in quocumque peccato quomodocumque occulto, quaquam sit notum pluribus, aut de illo sit infamia. Nam videtur non esse necessaria quando peccatum est pluribus notum, sed tunc licitum esse statim corripere coram aliis qui sciunt crimen, postquam tunc non violatur fama proximi.

¶ Respondetur quòd quamuis peccatum sit pluribus notum, non est statim coram aliis, etiam scientibus, arguendum: nam quanquam non lædatur fama, læditur tamen pudor & verecundia proximi, cum reprehenditur in præsentia plurium. Ob idque experiendum est prius, an per secretam admonitionem frater corrigatur. Quòd ego noto in illis verbis

Augustini, secund. quæstione prima, capitul. Si peccauerit. Fortè quod scis & ego scio: non tamen coram te corripio: quia curare volo, non accusare. Vbi docet quòd nec coram illo qui scit, corripiendus sit in principio frater.

¶ Tertium dubium est. An quando ego solus noui crimen fratris, liceat antequam illum admonere id patefacere amico illius qui comòdius quàm ego possit eum corripere? Videtur nanque hoc esse licitum postquam confert vt facilius frater corrigatur.

¶ Respondetur quòd nullo modo sine extrema necessitate licet crimen occultum fratris ante admonitionem, quantuncumque cordatissimo & eius amicissimo detegere. Sūt enim qui ignoranter putant non diffamare fratrem, quando amico illius secretò reuelant occulta eius peccata: cum tamen optatè ego peccata mea nota esse tribus aut quatuor, quàm vni grauissimo & mihi coniunctissimo viro: sanè cuius bonam de me æstimationem pluris facio, quàm si quatuor alij benè de me opinarentur. Sed quando illi qui scit crimen, non pateret accessus ad fratrem, qui est in peccato, aut comperitissimum illi esset suam admonitionem nihil profuturam, tunc licitum esset alteri insinuare, qui id vtiliter faciat. Atqui, consulerem ego tunc vt prælato primum id tanquam patri insinuaretur, dum tamen ille esset qualem oportet esse prælatum: vt puta, qui prodesse possit, non obesse fratri. Nam postquam in correctione fraternâ tandem procedendum est vsquè ad denunciationem quæ fit prælato, optimè consulitur fama fratris, si quando est necessarium, soli prælato denunciatur. Et in hoc casu consentiunt cum Richardo in quart. distinct. 19. articulo quarto, quæstione prima, vbi ait quòd ante secretam monitionem potest fieri denunciatio prælato tanquam patri: atque ad id quòd prælatus potest ad id compellere subditos: Consentiunt (inquam) casu quo subditus certissimus esset nihil profuturam suam admonitionem: alias profectò iniustitiam faceret qui ante monitionem denunciaret prælato: nam fama subditi apud prælatum magno æstimanda est: & ideo sine extrema necessitate non est prodigenda. Nec prælatus potest ad id compellere: imò in visitatione debet monere vt occulta peccata non denunciarentur nisi prælato admonitione. Et Augustinus in regula: quanquam dicat, ante inductionem testium denunciandum esse fratrem prælato tanquam patri, non tamen id permittit ante monitionem.

Tertium dubium.

Quarta conclusio.

¶ Quarta conclusio. Si secreta admonitione corrigitur frater, ita ut nullum sit reliquum recidendi periculum, illic sistendum est. Quapropter cautè legendus est Richardus in loco modo citato, ubi dicit, quod quanquam frater sit correctus per secretam admonitionem, denunciandus est tamen prelato, ut obseruet ipsum à reciduo. Intelligitur enim dum correctus adhuc manet in periculo verisimili: aliàs nullatenus denunciandus est, postquam correptor consecutus est finem correptionis: quia luctatus est fratrem: iuxta illud: Si te audierit, iuratus es fratrem tuum: ubi insinuat illic esse sistendum. Quare, iniuria est fratrem emendatum denunciare.

5. Conclusio.

¶ Quinta conclusio. Quando frater secreta monitione non corripitur, tunc adhibendi sunt vnus aut duo testes antequam denunciatur prelato. Conclusio hæc omnibus concorditer est receptissima: quia est in euangelio: non tamen omnes eodem sensu eam intelligunt: sunt enim due opinioniones, ut meminit Sanctus Thomas. 2. 2. questione 33. art. 8. ad primum. Dicunt quidam quod quando peccatum est occultum in secundo gradu, ut diximus ante primam questionem huius secundi membri, ut puta, quando plures sciunt per quos iuridicè probari potest: tunc habet locum, ordo euangelicus, & adhibendi sunt testes in correptione, non quidem noui, sed illi quibus aliàs notum est crimen. Sed quando peccatum est omnino secretum, ut pote quod solus scit ille qui admonuit, tunc non sunt adhibendi testes, nec de illo loquitur Euangelium. Quare siue frater corrigatur secreta admonitione, siue non, illic sistendum est quoad usque sint aliqua indicia vel testes per quos conuincatur: Quam opinionem sustinet Durandus quarta distinctione 19. questionis quarta. sed ante tenuit illam. Alti. libro 3. tracta. 25. capitulo secundo, unde desumpsit eam Durandus. addit tamen quod poterit tale peccatum secretum sine testium inductione reuelari prelato in secreto tanquam patri qui possit prodesse & non obesse. Subscribunt huic opinioni nonnulli canonistæ. Quæ opinio fundatur in argumeto quod secundo loco posuimus ante questionem. Enimuerò, quando peccatum est omnino secretum, aut adhibendi sunt noui testes ad probandum præteritum crimen: & illud esset vanum, postquam probari non potest: aut ad obseruandum peccatorem, si in futurum reciderit: & hoc est iniuriosum: quia (ut dicit Augustinus) non debemus esse exploratores alienæ vitæ. Imò tunc (dicit Durandus) magis esset secundum cha-

ritatem indicandum illi qui possit impedire, quam illi qui possit capere peccatorem in delicto. Nec potest dici (inquit Durandus) adhibendos esse testes ad probandum, quando denunciatur, quod frater fuit prius admonitus: hoc enim esset sine fructu. Nam quando denunciatus non probat crimen per testes criminis, vanum est probare se admonuisse: quia ratio potest tunc iudex procedere ad punitionem, ut statim dicturi sumus.

¶ Et secundo arguit Durandus. Quia si, dum crimè est omnino secretum, quis addit testes, exponitur periculo talionis: nam reus potest illum conuenire de infamia: & ideo puniendus est, si non probauerit crimen.

¶ Et vltimò nos arguimus in gratia illius opinionis. Nemo habet ius diffamandi proximum ipso inuito, nec propter eius bonum spirituale: sed qui reuelat crimen illis qui non norunt, quodammodo diffamat fratrem: ergo illud non licet. Probat maior. Nullus habet ius nocendi proximo in bonis temporalibus, propter bonum spirituale: licet enim nulli rapere bona proximi, ne illa alea & scortatione dilapidet: sed fama pretiosius bonum est, quam exteræ facultates: ergo nec ius est lædere famam proximi, quo arceatur à peccato.

¶ His veruntamen non obstantibus opinio est Sancti Thomæ loco citato, & Richardi & Pauli. in quart. distinctione 19. & Gabriel. in cano. lectu. 74. & Caieta. & Theologorum quos ego viderim præter Durand. & Alti. si dorensem, quod quinta conclusio debet intelligi etiam de crimine quantumcunque occulto, & Adrianus idem sentit. Et puto, si oculatè res inspiciantur, neitiquam posse recta ratione inficiari, quin debeant adhiberi testes noui in crimine occulto, si modò speretur emenda. Et probatur primò ex verbis Euangelicis: ubi nihil distinguitur de hoc aut illo peccato, sed in vniuersum præcipitur: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: unde subinde consequitur, ut non solum quando peccatum est probabile, sed quotiescunque peccator secreta monitione non corrigitur, sint adhibendi testes. Imò verò expressè loquitur euangelium de peccato secreto: nam de eodem peccato de quo dixerat: Si peccauerit in te frater (id est te solo sciente, ut dicit August.) subiungit: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: ergo dicere quod de peccato secreto sit necessaria admonitio, & tamen quod non liceat post admonitionem tunc inducere testes, est negare formam Euangelij.

¶ Et secundo id probatur: quia verbum ipsum,

sum, adhibe, hoc designat quod est, neuos testes adiunge: ut quod tu solus noueras, plures sciant. Nam re vera non diceretur adhiberi ad cognitionem rei illi, qui antea nouerat.

¶ Et tertio arguitur. Salus spiritualis proximi multo est præstatius bonum quam fama: ergo quando salus spiritualis recuperari non potest sine detrimento famæ, non solum licet, sed magnoperè expedit iacturam facere famæ proximi, pro eius salute spirituali. Sicut medicus nihil aliud quam operæpretium facit dum membrum ægroto secut, quo vitam seruet. Eò vel maximè, quod qui pernix est in peccato, ius quodammodo famæ perdit, saltè ut testes necessarii adhibeantur.

¶ Et confirmatur hæc ratio. Si quispiam avarissimus mori mallet, quam dispendio parua pecuniæ seruare vitam, posset quicumque; furtim ab illo capere pecuniam, qua vitam eius seruaret: ergo potiori ratione licet famam proximi postponere salutem eius spirituali: quam nobis Christus redemptor noster tantopere commendatam esse voluit.

¶ Quarto & postremo probatur, quod inductione testium in Euangelio præcipitur, quando peccatum est omnino secretum. Nam ratio illius ordinis procedendi, ut explicant omnes doctores, est ut ab vno extremo in aliud non procedatur, nisi per medium: ut videlicet cognitio paulatim diffundatur ad plures: sed si non liceret adhibere testes, nisi illos qui peccatum nouerant, tunc vix potest intelligi, quomodo transeat ab vno extremo in aliud per medium: ergo ordo ille intelligitur in peccato secreto: ut quod vnus solus scit, non denunciet in publico ecclesiæ, nisi prius id paucioribus patefaciat.

¶ Et confirmatur: quia ille ordo præcipitur iure naturæ, ut quam minima fieri potest iactura famæ corrigatur frater: ut scilicet prius diffametur apud paucos, quam apud multos: si autem non liceret inducere testes, nisi illos qui iam nouerant, non videtur quomodo diffamatur prius frater apud paucos: quia apud illos qui nouerant, non diffamatur de nouo. Et hæc omnia confirmantur autoritate Augustini in regula: ubi ait, Si autem post admonitionem iterum, aut alio quoque die, id ipsum eum facere videritis, iam veluti vulneratum sanandum prodat, quicumque hoc potuerit inuenire, prius autem alteri aut tertio demonstratur, ut duorum vel trium possit ore conuinci: demonstrare autem, sonat reuelare aliis qui nesciebant peccatum proximi: ergo peccatum o-

mnino occultum licet reuelare illis, quibus erat occultum. Sed respondet Durandus, quod Augustinus non intelligit reuelandum esse crimen, sed petulantiam oculorum, quæ disponit ad crimen: de qua præmiserat, ut statim admoneretur frater ne malè cepta progrediatur. Hæc tamen solutio non satisfacit verbis Augustini. Primò, quia Augustinus præsupponit, quod post secundam aut tertiam admonitionem petulantia oculorum, iam censetur frater vulneratus: id est, peccati reus. Et tunc dicit esse demonstrandum aliis per quos conuincatur, scilicet de peccato. Et secundo id patet, per exemplum quod adducit de vulnere corporali: ut quemadmodum hoc reuelandum est ne putrescat in corpore, ita & illud reuelandum est, ne putrescat in anima: dum tamè sit pendens in futurum. Et tertio manifesta est intentio Augustini, in verbis subsequentibus, scilicet, Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, iudicandisque peccatis, diligenter & fideliter obseruetur. Ecce non dicit solum in occasionibus peccatorum, sed in cæteris peccatis indicandis obseruetur, ut post admonitionem testibus demonstratur. Non potest ergo dubitari, quin sint adhibendi testes quantumcunque sit secretum crimen, modò sit aliqua spes correctionis & emendationis fratris: ut ait Sanctus Thomas. 2. 2. questione 33. articulo 81. & Palud. quart. distinctio. 19. questione quarta. nam si nulla penitus esset spes, fatior necesse adhibendos testes, imò nec esse denunciandum, nec admonendum fratrem, nisi peccatum esset perniciosum Reipublicæ, aut tertiae personæ: ut diximus questione secunda. Sed tamen, quanquam frater non emendatur per secretam correctionem, non subinde desperandum est, quò minus emendari possit per testium inductionem: nam adhibitis testibus, aut confundetur frater & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautius viuet. Et præterea, mitius fortè tentabitur de peccato: nam aduersarius noster diabolus debilius tentat, quando plures sunt qui fratrem custodiant. Verum est tamen, quod non satis est semel admonere secreto antequam testes adhibeantur: sed secundo, aut tertio: ut notatur in verbis Augustini: Iterum vel aliquo quoque die, non tamen est necesse expectare tempus longissimum, sed ad arbitrium boni viri admonitio fieri debet, quoad iam non sit spes emendæ, nisi per inductionem testium.

¶ Quapropter ad primum argumentum contrariæ opinionis respondetur, quod quando peccatum est omnino secretum, testes sunt adhibendi, tribus de causis, ut notat Sanctus Thomas loco citato, articulo 8. ad tertium argumentum. Primum, si forte frater dubitat illud quod facit, esse peccatum, ut potest contingere in contractibus usurarum, tunc, ut dicit Hieronymus, adhibendi sunt testes, ut ostendatur illud esse peccatum. Secundum, si sit periculum iterationis peccati, adhibendi sunt testes qui peccatorem obseruent. Unde illud Augustini in contrarium, ne simus exploratores vitæ alienæ, intelligitur quando nullam frater dedit causam, ut eum obseruemus: aliàs cum crimen fratris notum est cuiusdam, per cuius monitionem non emendatur, ille dat causam ut iuste deinceps obseruetur. Quod Augustinus dicit in regula ut modò dicebamus. Tertium adhibendi sunt testes, ut dicit Chrysostomus, ut dum correptor denunciat prælato crimen, si non potuerit probare crimen, saltem probet se admonuisse illum. Nec illa denunciatio tunc est vana, ut arguit Durandus. Nam, quanquam tunc iudex, ut statim dicemus, non possit iuridice condemnare, debet tamen reum secreto reprehendere, & admonere se vigilaturum esse deinceps ad capiendum eum in crimine: ut, vel hoc metu saltem arceatur.

¶ Ad secundum argumentum Durandi, negatur quod qui fraternaliter adhibet testes, aut denunciatur, periculum subeat talionis. Nam huiusmodi denunciator euangelicus non obligatur probare crimen. Et in hoc differt ab accusatore, ut notat egregie Sanctus Thomas 2. 2. quæstio. 68. articulo 2. ad tertium argumentum. Quia denunciator euangelicus non petit pœnam denunciati, sicut accusator pœnam accusati. Et ad tertium, quod nos adiecimus, respondetur, quod nemo habet ius nocendi alij in bonis temporalibus propter bonum spirituale, quando de se, & ex natura rei privatio bonorum temporalium non est mediũ ad bonum spirituale. Sicut capere bona proximi non est de se mediũ, ut proximus non fornicetur: sed revelare crimen fratris ad emendationem eius, est mediũ ex natura rei ordinatum ad illud: & ideo illud est licitum: sicut inter arguendum dicebamus, licere capere pecuniam proximi ad emendum medicinam necessariam ei, non obstante eius auaritia.

¶ Sed notandũ est circa hanc conclusionem, quod non sunt adhibendi statim duo testes, sed prius vnus, deinde alter: ut si forte frater

corrigatur adhibito vno teste, non diffametur apud duos. Et hoc est quod dicitur in euangelio. Adhibevnum aut duos testes: id est, prius vnum, & si non suffecerit, deinde alterum.

¶ Sexta conclusio. Si correptio coram testibus fratrem corrigere non sufficit, denunciandus demũ est prælato. In hac conclusione nulla est controversia: quia expressa est in euangelio. Sed id solum est adnotandum, ut intelligatur conclusio, quando aliqua est spes emendationis, nec timetur maior peruersio fratris. Quod quæstione secunda adnotauimus aduersus Panormita. qui capitulum Nouit. De iudic. in ea est opinione, ut non sit cessandum à denunciatione, quamvis timeatur potius induratio fratris, quam speretur emendatio. Ait enim nihilominus denunciandum esse, ut ceteri metum habeant, nam in euangelio præcipitur ut habeatur tanquam ethnicus qui non audit prælato: & est sermo de illo qui denunciandus est fraternaliter, & 23. quæstione quart. capitulum. Est iniusta, habetur, non esse indulgendum facile peccatori, ne facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquendi. His tamen non obstantibus dicendum est cum Sancto Thom. 2. 2. quæstione 33. articulo 6. quod quia fraternæ correctionis finis est emendatio fratris, omnia disponenda sunt quo utilius ad suam illum conferant. Ob idque vbiunque omnino perdit spes emendationis, cessandum est à correctione, nisi crimen sit perniciosum reipublicæ, ut dictum est. De quo loquitur Ambrosius in dicto capitulo, Est iniusta, vel loquitur de correptione iudiciali, quæ procedit ad punitionem. Veruntamen quanuis frater nec secreto, nec coram fratribus admonitus emendetur, non est continuò desperandum quominus emendetur, per denunciationem. Primum, quia verba prælati plus ponderis habent in correptione: unde timor augetur subdito, ut caueat in futurum. Et secundum, quia prælatus oculatius vigilabit super fratrem, & instantius orabit Deum pro perdita oue. Et ideo Christus in Euangelio præsupponit quod nunquam est desperandum, quousque frater denunciatur & admoneatur à prælato.

¶ Sed restat nunc tandem videre, quid prælatus facturus sit aduersus subditum denunciatum, an liceat illi pœnas iuris infligere. De hoc sit septima conclusio: Prælatus quando subditus fraternaliter denunciatur, non habet ius plectendi statim subditum, pœna iuris, quamvis crimen idoneis testibus probari

6. Conclusio.

7. Conclusio.

probari possit. Probatum. Finis correptionis fraternæ est sola emendatio fratris: ergo omnia prius tentanda sunt, ut frater sine correptione iudiciali corrigatur. Quocirca prælatus debet denunciatum subditum admonere prius secreto, maxime si crimen probari non potest, quando videlicet solus denunciatus, illud scit. Admonere (inquam) prius leniter si viderit expedire: deinde minis admonendo, quod explorabit deinceps eius vitam. Et si iudicauerit expedire, poterit admonere coram patribus. Adhibere tamē verbera nequiquam licet. Imò, quanquam crimen possit probari testibus, si subditus promittit se corrigere, non licet ipsum punire. Est tamen differentia, quod quando crimen non potest probari, tunc nec prælatus potest subditum iuridicè interrogare: quando tamen potest probari, tunc potest & ipsum interrogare tanquam pater. Et si subdito constat, quod prælatus habet testes sufficientes aut iudicis, tenetur confiteri crimen tantum patri: sed nec tunc confessum licet pœnis iuris plectere, si proponit se corrigere. Probatum: quia in Euangelio non præcipitur, quod habeatur pro Ethnicis: nisi quando Ecclesiam non audierit: ergo, si Ecclesiam audierit, nec est excommunicandus, nec subiinde alia pœna plectendus. Licet tamen huiusmodi confessum cædi flagello fraternaliter: non ad punitionem præterit, sed ad terrorem in futurum. Caveant ergo prælati precipites esse & imprudentes in processu fraternali: nam quando crimina non sunt perniciose reipublicæ aut contagiosa, aut emendatio non fuit iudicialis, non sunt iudicialiter punienda.

¶ Sed quid si frater non emendatur?

¶ In hoc casu est octaua conclusio. Si crimen idoneis testibus probari non potest, nec sit infamia, nec iudicia sufficiētia ad inquisitionem, tunc prælatus nihil aliud facere potest, quàm orare pro subdito, & admonere illum, & expectare dum sint iudicia ad inquirendum, aut testes ad conuincendum delictum. Caueat tamen ne per viam id sacramenti confessionis sacrilegus inuestiget. Si verò crimen idoneis testibus probari potest, tunc, ut reor, distinguendum est: nam si nulla speratur emēda fratris, sed potius maior peruersio timetur, puto cessandum esse, nec procedendum ad punitionem, dum modo peccatum solum noceat peccatori. Ita dicit Caietan. 2. 2. quæst. 33. articulo 8. Et credo id verum esse si denunciatio est fraternæ: nam tunc omnia agenda sunt propter solam emendationem fratris. Secus si esset iudicialis. At si non

8. Conclusio.

speratur emēda fratris, tunc aduersus pertinacem procedendum est via iuris. Et in hoc articulo definit via correptionis fraternæ, & incipit via iudicialis: secundum illud: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Quare tunc ius est prælato in carcere retrudere subditum pertinacem, & iuridicè interrogare sub censuris, & quæstione, si opus fuerit, tormentorum: & tandem confessum pœna iuris damnare.

¶ Innoc. cap. Nouit. De iudi. in principio ait, quod si peccatum est occultum, debet priuatim prosequi mandatum Euangelicũ: & tandem in priuato debet peccator haberi pro ethnico & publicano. Unde nonnulli canonistæ sumpturunt occasione opinandi, quod ante comprobatum crimē debet quisque peccator ē in occulto haberi pro excommunicato. Nihilominus, quod ad correctionem attinet fratris, nam, comperissimũ est quod frater non potest excommunicari quoad usque iuerit inobediens Ecclesie, & probatum fuerit iuridicè crimē. Nec aliquis tenetur euitare proximum, quoad usque fuerit excommunicatus. Et vtrũque habetur expressè cap. Multi. & cap. Nemo. 2. q. 1. Possunt tamen generaliter excommunicari occulti peccatores qui damna dederunt: ut habetur cap. Si sacerdos. De officio ord. Et de illis intelligit Innoc. quod sunt in occulto habendi tanquam ethnici: licet iam modò post concilium Constantiense non teneamur euitare, nisi nominatim excommunicatos aut manifestos percussores clericorum.

¶ Sed dubium egregiũ est circa hanc octauam conclusionem. Vtrum quando iam prælatus procedit ad punitionem, possit denunciatus fungi officio testis. Et videtur id non esse licitum: nam contra ius naturæ est, ut idem sit accusator & testis: sunt enim distinctæ personæ. Respondetur, probabile esse denunciante fraternaliter posse esse testem, cũ finito processu fraternali, incipit forũ iudiciale. Hoc video mihi intelligere in verbis illis Euangelicis. Si te non audierit, adhibe tecũ vnũ aut duos testes, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum. Vbi quod dicit, Ut in ore duorum: refertur ad primam partem, Adhibe tecũ vnũ: & quod addit: Vel trium: refertur ad illud: vel duos. Unde video mihi rectè colligere, quod denunciatus connumeratur alijs testibus: ut videlicet cũ vno faciat duos, & cum duobus faciat tres. Et hoc habetur expressè. c. In omni. De testi. scilicet, quod dicens veritatem, id est, denunciatus, cũ vno faciat duos testes, & cum duobus faciat tres, & inducit Papa Euangelica verba. ¶ Et confirmatur ratione.

Dubium.

Nam processus fraternalis, & iudicialis sunt diuersi. Quapropter, qui fuit denunciatus fraternaliter, non est à iudiciali testimonio repellendus. Hoc dixerim probabiliter, ut ostēdam saltem in crimine prauitatis hereticæ, nihil fieri contra ius si denunciatus recipiatur in testem: quanuis in aliis priuatis delictis non esset fortē ad eō consulendū: quāquā etiā nūc sit licitum.

¶ Vnde ad argumentum conceditur, quod accusator & denunciatus iudicialiter, quia petit pœnam rei, contra ius naturæ admitteretur in testem: & maximè in causâ propria. Secus est de denunciante fraternaliter, qui solūm ex charitate denunciatur: & propter opus charitatis non est arcendus à testimonio.

¶ Ad primum argumentum respōdetur quod Deus qui est scrutator cordium, omnia peccata quantuncūq; occulta habet tanquam publica: & ideo potest illa punire, sicut iudex humanus potest statim punire publica. Et quamquam id iustè possit facere, tamen propter suā misericordiam neminem punit, nisi præmonitum interiùs per inspirationes.

¶ Et Ioseph forsā admonuerat secretò fratres: quamquam, ut textus scripturæ insinuat, crimen fratrum erat iam commune & publicum inter eos: nam pluraliter legitur, quod accusauerit fratres suos. Et postremò non est necesse excusare factum iuuenis, qui forsā zelo non secundum scientiam accusauit fratres.

¶ Petrus verò reprehēdit Ananiam & Sapphiram autoritate Dei, cuius nutu peccatum eorum nouerat: ut dicit Sanctus Thom. 2. 2. cita. artic. 7. Expediebat enim in primitiua Ecclesia sacrilegia quanuis occulta publicè punire: saltem ex speciali iussu diuino: ut, vel illa ratione, religionem venerentur. Vnde legitur, quod postquam reprehensus Ananias cecidit, & expirauit, factus est timor magnus super omnes qui audierant. Tametsi (quātm conuicio) peccatum Ananias, ut puta venditio agri, non potuit ad eō latitare, quin rumor, & infamia veniret ad aures Petri, & illo iure interrogaret Ananiam.

¶ Ad illud Leui. quinto, Qui audierit vocē iurantis falso, repelet, Respondetur illud intelligi, seruato ordine correctionis fraternalis. Et idē præsupponit Augustinus in dicto capit. Hoc videtur. Et maximè quia præcipuè intelligitur illud de periurio, quod fit in iudicio in præiudicium tertij: quod reuelandum est illi qui possit prodesse, & non obesse.

¶ Ad primam confirmationem de usu religiosorum, respōdetur, quod de leuibus culpis quæ

nullatenus vergūt in infamiam, vsus est proclamare fratres sine præuia monitione. Neq; illud est propriè denunciare, sed reducere illas leues culpas in memoriam fratris, de quibus præsumitur, ipse se accusaret, si haberet in memoria. Sed quando culpæ sunt graues, has non licet proclamare sine præuia monitione. Voco graues, nō solum illas quæ sunt peccata mortalia, sed quæ sunt contra famam, aut honorem proximi. Quare, si quis intraret domos suspectas, non esset ilico proclamandus sine præuia monitione, ut est exemplum in regula Augustini de oculi petulantia.

¶ Ad secundam confirmationem, negatur consequentia. Non enim necessariò requiritur admonitio in accusatione, sicut in denūciatione, quod amplius explicabimus quæstione sequenti. Nam accusatio procedit ad punitionē, quam frater sit emendatus: denūciatio verò fraternalis cessat, si frater sit emendatus per admonitionem. Et idē, sicut ante denūciationē requiritur admonitio, ita ante accusationem requiritur inscriptio, ut supra citatum est ex cap. Qualiter, & quando. secundo. De accusa.

¶ Ad tertiu ex verbis Augustini respondetur, quod quamquam ante denūciationem quæ fit prælato tanquam iudici, necessarium sit priùs adhibere testes quibus reus conuincatur, tamē consiliū est antequam aliquis testis inducatur, ut crimen reueletur prælato tanquam patri. Et ratio est, ut supra nos diximus, quia correctio fieri debet quā minima fieri possit iactura famæ: & cū, si testes non sufficiant, denunciandū est peccatum prælato, cōsiliū est ante testes denūciatur prælato, tanquā patri: ut, si fortè frater correctus & emendatus fuerit à prælato: excusetur diffamari apud testes. Quare, illa litera Augustini, quam aliqui legunt duabus negationibus, scilicet, Ne fortè possit secretius correctus non innotescere cæteris: fortè legenda est vnica negatione, ut legit Erasmus, scilicet, Ne fortè possit secretius correctus innotescere cæteris. Sed utrolibet modo legatur sensus est, Si fortè possit secretius correctus, non innotescere cæteris. Hoc tamen documentum Augustini non est præceptum, sed consilium. Qui enim existimaret commodius per alium, quam per prælatum posse corrigere fratrem, iustè reuelabit prius alteri.

¶ Ad vltimum argumentū respondetur, quod quando prælatus interrogat subditum de occulto crimine, præter ordinem iuris, subditus nō tenetur obedire. Nam obedire Deo magis oportet, quam hominibus. Actuum 5. Nec prælatus

prælatus est iudex occultorum, sed solus Deus. Sed de hoc latius in tertio membro. Et hæc de correctione fraternali.

QVÆSTIO QVINTA.

TRVM accusatio non nunquam fit in præcepto. ¶ Ad partem negatiuam arguitur. Accusatio est delatio rei ad vindictam: sed in Euangelio Matthæi 6. præcipitur dimittere peccata debitoribus nostris, si nostra nobis volumus à Deo dimitti, & Paulus Rom. 12. Non vosmetipsos defendentes (aliàs vindicantes) charissimi: sed date locum iræ: ergo nemo tenetur fratrem accusare.

¶ Secundò. Si accusatio esset virtus & præceptum, nemo esset, qui ab illo exciperetur: sed multi repelluntur ab accusatione: ut latè patet 2. quæst. 7. per totam quæstionem: & excommunicati & infames accusare non possunt: nec subditi maiores suos: ergo accusare non est in præcepto.

¶ Tertio arguitur. Accusator obligatur crimē probare: aliàs, pœnam subit talionis: sed nemo obligatur subire tantum periculū, si vult cedere iuri suo & remittere debitū: ergo accusatio nūquam est in præcepto: sed satis est ut sit licita.

¶ Sed in contrarium est illud Leui. 5. Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis (scilicet falsò) quod ipse vidit aut cōscius est, nisi iudicauerit, portabit iniquitatem. Quod præceptum, quia morale est, manet in noua lege, tanquam de iure naturæ.

N prima quæstione huius membri distinximus in genere inter denūciationem, accusationem, & inquisitionem, & ratione finis, & ratione virtutis. Quia denūciatio est officium charitatis ordinatum propter bonum priuatæ personæ: reliquæ verò sunt ratione iustitiæ, propter bonum publicum. Iam verò modo operæpretium est singula in particulari amplius explicare.

¶ Quatuor genera denūciationum notant doctores Decretorum capit. Nouit. De iud. & 2. quæst. 1. cap. Si peccauerit: quæ sunt, Euangelica, iudicialis, canonica, & regularis. De Euangelica satis dictum est quo fine & ordine fiat. Denūciatio iudicialis est duplex: Publica, qua iu-

Quatuor genera denūciationum. Denūciatio iudicialis.

dex ex officio per denūciationem suorum officialium procedit: vel ad mulctandum reū pœna fiscali, vel alia pœna arbitraria. Priuata, quæ est manifestatio criminis, qua quis prætendit refarciri sibi damnum acceptum, & se in pristinum statum restitui. Et differt inter denūciationem iudicalem & Euangelicam: primò, ratione finis. Nam finis Euangelicæ, est emendatio fratris: ut pœniteat: sed finis iudicialis est bonum denūciantis, ut delinquens satisfaciatur. Et secūdò in ordine. Nam in illa procedit ordine Euangelicæ sine strepitu iudicij: & propterea dicitur Euangelicæ: sed iudicialis procedit in scriptis, & forma iudiciali, & propterea dicitur iudicialis, & tenetur denunciatus probare crimen, licet quandoq; iudicialis procedat nihilo minus de plano, id est, sine strepitu iudiciali. Differt tamen denūciatio iudicialis ab accusatione: primò, quia denunciatus nō intendit vindictam publicam, & punitionem denunciati propter bonum publicum, sed solum suum interesse, in quo per iniuriam læsus est. Accusator verò petit vindictam publicam, quæ infligitur propter bonum commune. Quare iudex denunciatum iudicialiter, non potest punire tota pœna legis, sicut tenetur punire accusatum. Et ut ex nominibus ipsis naturam vtriusque explicemus, denūciatio est mera manifestatio criminis, sine aliqua actione: qua, scilicet, denunciatur crimen prælato, ut ipse ex officio faciat, quod visum ei fuerit secundum ius. Sed accusatio est delatio criminis cum actione, qua iudex petitur & compellitur punire reum. Quare denunciator non dicitur actor, sicut accusator. Quo fit, ut denūciatio locum habeat, vbi actio esse non potest: quod potest contingere tripliciter: aut ratione personæ, quæ agere non potest, aut ratione iudicis, qui non est directus: aut ratione criminis, quod lege permittitur. Exemplum primi. Seruus qui non potest agere in iudicio, potest tamen denunciare iudici asperitatem, & seditiam domini, ut ipse ex officio compellat dominum, aut mitius agere secum, aut vendere: ut habetur Institut. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. Sed & maior. Eadem ratione religiosi quādo agere non possunt aduersus prælatos, possunt eos denunciare: ut notant doctores. capit. insinuante. Qui cle. vel mo. Exemplum secundi. Quando iudex secularis non seruatur iustitiam, potest quisque illum denunciare papæ: ad cuius officium spectat de quocunq; peccato mortali corripere quemlibet Christianum: ut dicit papa capit. Nouit. de iudi. vbi Rex Franciæ denunciatus est papæ de crimine, quod commiserat aduersus Regem Angliæ.

Anglia. Et è conuerso iud. x. Ecclesiasticus potest denunciari principi seculari, ad reprimendam eius vim per iniustum iudicium. Nam secularis princeps ius habet repellendi vim, à quo cunque illatam 23. quæst. 2. cap. Regum. Exemplum tertij. Quia vsura lege impune permittitur, accusari non potest vsurarius: tamen potest denunciari, vt iudex ex officio admoneat illum ad restitutionem. Et eadem ratione, quando quis decepit alium citra dimidium iusti pretij. In his ergo casibus non est propriè accusatio, sed denunciatio, id est, manifesta criminis, vt iudex ex officio emendet erratum. Accusatio vero fieri non potest, nisi ab illo qui potest agere directè. Quanquam, & qui agere potest, & coram proprio iudice, potest quandoq; merè denunciare sine accusatione.

Denunciatio
canonica.

¶ Tertia est denunciatio canonica: quia à iure canonico inventa est, & est manifestatio criminis, non ad vindictam publicam, sicut accusatio, nec propter proprium interesse, sicut denunciatio iudicialis, sed qua coercantur crimina, ne vltra procedant. Sed hæc vix profectò potest distingui à denunciatione fraterna: nisi dicamus, quod denunciatio fraterna est illa sola, quæ procedit ad solam emendationem fratris, propter bonum suum: sed canonica est illa qua proceditur ad euitandam damnum publicum, aut priuata personæ: vt cum quis denuntiat prelatum, aut habentem beneficiū: vt priuetur officio aut beneficio: quia est perniciosus plebi. Et secundum Innocentium in dicto capit. Nouit, quando denunciat crimen quod est in perniciem publicam, aut præiudicium tertie personæ: non solum ad emendationem illius, sed vt euitetur aut refarciatur damnum: tunc est denunciatio canonica: quæ quidem denunciatio non est fraterna: nec est iudicialis: quia non petitur proprium interesse; nec propriè est accusatio, quia non petitur omnino vindicta legis. Sed tamen conuenit hæc denunciatio cum fraterna in hoc: quia requirit præuiam admonitionem, vt notant doctores loco citato.

¶ Denunciatio regulatis est illa, quæ fit in religionibus secundum constitutiones & regulas diuersas diuersarum religionum: siue sit iudicialis, propter proprium interesse; siue canonica propter bonum commune. Et ideo dicitur regularis, quia in religionibus non necesse est seruare totum ordinem iuris.

¶ Præter has nouificationes criminum, dicitur propriè, exceptio, quando alicui obicitur crimen ne eligatur ad dignitatem: aut quando obicitur accusator, vt repellatur ab accusatione: vt

habetur cap. Super his. De accusa. Hæc adnotauerim, ne Theologi ignorantia prorsus horum nominum laborent. Nam Theologi nõ trahant nisi de denunciatione fraterna, & accusatione, & inquisitione: sed reliquas denunciations, præter fraternam generali nomine appellant accusationem: cuius ignorantia decipiuntur multi. Quanquam accusatio si propriè definiatur, est delatio rei de crimine ad vindictam, propter bonum publicum: vt colligitur à Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 68. Sed doctores vt iusque iuris, vt notat Syluester in verbo, accusatio, dicunt accusationem etiam posse fieri propter bonum priuatum: sicut denunciationem, è conuerso, propter bonum publicum. At vero, si naturam rei inspiciamus, in accusatione per se & primò, intenditur vindicta publica per pœnam legis, ad terrorem populi: quod est ordinari per se in bonum publicum. Sed in denunciatione per se intenditur, aut proprium interesse, si sit iudicialis: aut cohibitio peccati, vel euitatio damni, si sit canonica, licet de per accidens quandoq; sequatur vindicta & punitio publica.

¶ His prænotatis respondetur ad quæstionem sex conclusionibus. Prima. Quicumque tenetur eum accusare, cuius crimen est in perniciem publicam, & potest idoneis testibus comprobati. Quæ peccata vergant in perniciem publicam superiori quæstione declaratum est. Conclusio est Sanct. Thomæ loco citato, & Alexã. 3. par. quæst. 4. 2. Membro 1. & denique Theologorum 4. dist. 19. & canonistarum cap. Nouit. De iud. Probatum conclusio, vnicuique mandatum est de proximo suo: vt habetur Eccle. 17. & præsertim vnicuique lege naturæ incumbit cura boni cõmunis: sicut membra corporis naturali instinctu sese obiciunt periculo capitis: ergo quando bonum publicum periclitatur, vnusquisq; tenetur peruersores accusare.

¶ Summa Angel. in verbo, accusatio: negat quemquam teneri accusare proximum: quia in causa propria nullò cogitur accusare, vt statim dicemus: sed in causa publica satis est denunciare crimen, vt euitetur damnum: nec opus est accusare petendo vindictam.

¶ Ad hoc respondetur dupliciter. Primo, quod Sanctus Thomas, & Theologi generali nomine accusationis comprehendunt omnem denunciationem, præter fraternam. Et ideo quam Sum. Angel. vocat denunciationem, Theologi vocant accusationem: atque adeò, non est contradictio nisi solo nomine. Atqui, vt superiori quæstione dictum est, concedimus quod quacunque alia via quis abundè possit providere

1. Conclusio.

dere bono communi, non tenetur accusare. Secundò respondetur, quod potest esse crimè adeò perniciosum adeòque manifestum aduersus bonum publicum, vt quicumque tenetur, non solum denuntiare, sed accusare, tanquam actor: non solum ad euitandum damnum, sed vt peccatum puniatur pœna legis propter exemplum. Nam quanquam in causis priuatis nullus accusare possit, nisi ille cuius interest: tamen in causa publica quicumque potest accusare: vt patet per Extrayagant. Ad reprimendum. ¶ Quod si quis arguat contrahentem conclusionem: vt dicebamus tertio argumento principali, Nullus tenetur graui suo periculo alium accusare: accusator vero, si deficiat in probatione, subest periculum talionis: & possit nonnunquam ex malitia testium sine culpa sua deficere, ergo nullus tenetur cum tanto periculo accusare.

¶ Respondetur, quod nullus tenetur accusare nisi crimen quod possit probare, vt asserit conclusio. Et qui bona fide accusat, non tenetur ad pœnam talionis, licet deficiat in probatione: vt dicit Sanct. Thomas 2. 2. quæstio. 88. articulo. 4. ad primum. Vnde elicitur docamētum, vt qui fraternaliter denunciant, aut ad obuiandum malo communi, protestentur se nõ accusare, sed simpliciter denuntiare: vt, si defecerint in probatione, non subeant periculum talionis.

¶ Secunda conclusio. Nemo tenetur accusare quenquam de iniuria sibi propriè illata. Quanquam id nihilominus licitum sit. Prima pars probatur primò ex illo Matth. 6. Nisi dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis delicta vestra. Vbi datur consilium remittendi iniurias: tantum abest vt eas aut accusare aut vlcisci cogamur.

¶ Et confirmatur iure imperatorio, C. Vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur. l. vnica. Tamen si Bartolus l. in eum. ff. De accusa. notet textum l. si quis homicidij. C. eod. tit. vbi videtur compellendum esse nonnunquam actorem ad accusandum. Et ff. de his quibus vt indignis. lege, auferuntur, adnotatur vt hæres occisi hominis causam homicidij persequatur, alias abeat hæreditate. Sed, quicquid sit de foro exteriori, in quam messem falcem non mittimus, tamen in conscientia nullus tenetur quenquam de propria iniuria accusare, nisi perniciosissimum forsan hominem: vt puta, publicum latronem, propter bonum publicum. In quo casu videtur loqui ex illa citata à Bartolo. Si quis homicidij. Imò nec const. ingitur quispiam denunciare iudicè, ad recuperandum damna quæ accepit: nempe, cum illa quisque possit remitte-

re & condonare: nisi forsan quis esset adeò pauper, vt non posset alere & sustentare familiam suam, nisi repetendo bona per iniuriam sibi ablata: nam tunc deberet ea repetere.

¶ Secunda pars conclusionis: videlicet quod quicumque possit accusare reum de iniuria sibi illata, probatur. Nam accusatio & vindicta iniuriarum auctoritate publica, est actus virtutis iustitiæ: actus vero virtutis, si debitis ornetur circumstantiis, non quam est prohibitus. Verum est tamen, consilium esse Evangelicum non accusare: nam accusatio non debet procedere ex odio: quod tamen quam iustissime abest accusatori. Qui tamen absque odio petit vindictam legis, nihil aliud exercet, quam iustitiam.

¶ At, dubium est quinam sint illi qui accusare possunt: & primo de clericis, quos iure prohibeantur accusare in causa sanguinis.

¶ De quo fit tertia conclusio. Clerici solo iure humano prohibentur iudicare, aut quomodo cunque agere in causam sanguinis: Probatur.

Nam iure naturæ eadem est clericis econditio cum laicis: Nempe, vt priuata auctoritate neminem occidere possint, possunt tamen vi iuris proprias iniurias, & repellere & vindicare. Nec in sacra pagina locus est expressus, quo prohibeantur clerici iure diuino iniurias publica auctoritate vindicare. Nam illud prima Timothy. tertio, Oportet Episcopum sine crimine esse, non violentum, non percussorem: non plane pertinet ad hæc propositum. Primò, quia Apostolus non videtur loqui de clerico percussore auctoritate publica: sed loquitur de percussione, quæ fit extra auctoritate priuata. Debet enim in hoc clericis excellere laicis. Et ideo coniungit illa duò, non violentum, non percussorem: quia ex violentia subornari potest. Secundò, quia quanquam Paulus illic prohiberet clericis effusionem sanguinis auctoritate publica, non continuo sequitur, illud esse propriè præceptum diuinum. Duplex enim potest distingui præceptum in Epistolis Apostolorum. Vno modo tanquam positum immediate à Deo, cuius auctoritate loquitur Apostolus: & illud propriè est præceptum iure diuino. Alio modo, quod sit præceptum vel a diuino ipsius Apostoli, sua propria auctoritate loquentis. Quæ duo genera præceptorum distinguit ipse Apostolus prima Corinth. septimo. His qui matrimonio iuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à vito non discedere, & vitiū, vxorem non dimittere: nam cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater vxorem

3. Conclusio.

rem

rem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Ecce uxorem à viro non discedere, est propriè præceptum diuinum: sed virum fidelem. nõ dimittere uxorem infidelem, est præceptum humanum Pauli. Et illa admonitio Pauli de honestate Episcoporum: sicut multæ aliæ, sunt huius secundi generis, quæ proinde non propriè sunt de iure diuino, sed largo modo. ¶ Sed secundò arguitur, quòd sit de iure diuino: saltè quòd clerici non sint iudices in causa sanguinis. Nam Christus redemptor noster quauis potuerit, etiam in quantum homo accipere quamcūque voluisset potestatem & iurisdictionem orbis, tamen reuera non accepit nisi potestatem spiritualem, & eam temporalem quæ erat necessaria ad finem redemptionis: vt puta potestatem corrigendi leges sæculares, si essent contra fidem & bonos mores: & mulctandi reges, si exorbitarent à fide: non tamen assumpsit potestatem sæcularem ad discernendas causas civiles & criminales, vt in De potestate ecclesiastica, latius tractant doctores rationabilius sentientes. Et hoc est quòd dixit: Regnum meum non est de hoc mundo: vbi non negauit se habere regnum orbis, etiam in quantum homo: sed negauit habere regnum, quale habent principes sæculares: & qualem ipse habuit potestatem, talem reliquit Ecclesiæ: ergo iure diuino videtur prohibitum esse clericis ius dicere in causa sanguinis. ¶ Respondetur, quòd argumentum fortè probat potestatem Ecclesiasticam, quam Christus reliquit Ecclesiæ, non extendi ad causas sanguinis: nisi forsàn vbi necessitas fidei exigeret, vt bello propugnaretur; nam tunc clerici possent pugnare, secundum illud Luc. 22. Qui non habet gladium vendat tunicam, & emat gladium. Sed tamen argumentum non satis probat, quòd clerici non possint iure diuino vti alià auctoritate quàm Ecclesiastica: vt puta, quòd non possint esse duces aut prætores in causis sanguinis. Colligitur ergo solo iure humano canonico interdicitur esse clericis exercere causam sanguinis: vt habetur in concilio Toletano, capit. His à quibus. 23. quæst. 8. & capit. Clericis. & capit. Sententiam. Ne cle. vel mo. secular. negotiis se immisceant. & eodem iure imponitur pœna irregularitatis clericis percussoribus, vt habetur in cap. Presbyterum, de homicidio voluntario, & in multis aliis: nam in sacra pagina nulla talis pœna legitur. Vnde sanct. Thom. 2. 2. quæst. 64. artic. 4. non fundat hanc prohibitionem clericorum in aliquo iure naturæ, sed solum duabus congruentiis. Prima, quia

sunt electi ad altaris ministerium, in quo representatur passio Christi, qui cum percuteretur, non repercutiebatur. Secunda, quia clericis committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur pœna occisionis, vel mutilationis corporalis. Quæ quidem conditiones non conueniebant sacerdotibus antiquæ legis: atque adeò illis non erat interdictum exercere causas sanguinis, eo modo quo clericis nouæ legis. ¶ Ex hac conclusione sequitur, quòd Papa & Ecclesia potest dispensare pro causa rationali cum clericis, ne sint excommunicati, aut irregulares propter percussorem: atque adeò, omnino dispensare, vt quæcūque occisio licita secularibus, vel in bello, vel in iudicio possit etiam licitè & sine peccato exerceri à clericis. Habemus ergo, quòd clerici accusare non possunt, petendo vindictam sanguinis, nec in causa propria, nec in causa publica. Possunt tamen, vt diximus in superiori quæstione, denunciare crimina: non solum in causa propria, sed quando peccatum est in præiudicium publicum, aut tertiæ personæ: & etiam si sit periculum effusionis sanguinis & homicidij: modò id faciant protestantes, se non petere huiusmodi vindictas, vt citatum est supra capit. Prælati. De homicidio voluntario, eodem libro 6. ¶ Notandum est præterea, quòd 2. 2. quæst. 7. per totam habetur, quòd laici non possunt accusare clericos, nec clerici laicos, nisi in certis casibus, nec subditi possunt accusare prælatos, nec hæretici Christianos. Et ff. de accus. c. Qui accusare, habetur, quòd infames & publici peccatores accusare non possunt. Quæ lex recipitur iure canonico 2. 2. quæst. 1. capit. Prohibentur. Sed hæc omnia sunt de iure positivo, pertinentia ad forum exterius: & ideo nõ est Theologi illa examinare. Sed satis est hic adnotare circa subditos, quòd solum prohibentur in iure accusare prælatos ex odio: nam si faciant ex charitate, licitè faciunt: vt docet Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 68. artic. 1. ad 2. Sed circa infames & excommunicatos, iam adnotauimus superius differentiam, quòd à denunciatione fraterna quæ est propter emendationem fratris, nullus repellitur. ¶ Sed dubium est quando crimen est in perniciem publicam, vtrum etiam infames possint accusare. Videtur quòd sic: nam illud est in præcepto vt diximus in prima conclusione: & à præcepto, nullus propter culpam suam expellitur; aliàs commodum reportaret ex culpa. ¶ Respondetur, quòd nullo modo infames sunt admittendi, etiam in illo casu, vt dicit Sanctus Thomas, loco citato ad primum argu

Dubium.

argumentum: sed tamen in tali casu possunt, & debent denunciare crimina iudici (quod ait illic Caietan.) vt ipse faciat quòd ex officio debitum sit ei facere.

Cōclusio.

¶ Sed quatum ad formam accusationis est quarta conclusio. Accusatio debet fieri in scriptis. Hæc habetur in iure canonico. 2. quæst. 8. cap. Accusatorum, & cap. Qui crimen. Et ff. De accusa. l. Si cui. Quare illud non est præceptum naturale, sed solum posituum. Nihilominus est ratio cõgrua huius, quæ sumitur ex differentia inter denuntiationem & accusationem: maxime fraternam aut canonicam. Quia in denuntiatione nõ petitur vindicta: quare, nec denuntiator propriè est actor, nec pars aduersa denuntiator: sed prælatus & denuntiator ambo intendunt emendare fratrem: aut euitare malum publicum. Sed in accusatione, quia accusator petit vindictam, constituitur actor pars aduersa reo: & iudex est medius inter ambas partes. Quare, actor tenetur probare quicquid obiicit reo. Et inde fit, vt, cum iudex non possit omnia tenere in memoria: expediat, vt accusatio scripto proferatur, vt si defecerit in probatione, puniatur de calumnia: vt habetur in dicta l. Si cui. Quòd & in denuntiatione iudiciali est etiam quandoque necessarium. Tamen, vt habetur capit. leuia, ff. de accusatio. de leuibus peccatis possit fieri accusatio de plano, id est, solo verbo, sine strepitu iudicij: vt exponit Bartol. in Extrauag. Ad reprimendum.

Dubium.

¶ Sed dubium est circa formam accusationis, vtrum sicut denuntiationem Euangelicam, ita iudiciale accusationem necessarium sit, vt secreta admonitio antecedit. Nam Sanct. Thom. in 4. distinct. 19. quæstio. 2. artic. 3. duas recitat opin. primam quæ tenet partem affirmatiuam: alteram quæ tenet partem negatiuam. Et Syluest. in verbo Accusatio. §. 3. existimat Sanct. Thom. consentire cum opinione affirmatiua. Sed profectò verisimilius videtur consentire cum negatiua, vt pote quam recitat secundo loco Duran. 4. distinct. 19. quæst. 4. dicit, quòd in foro exteriori non exigitur vt admonitio præcedat, nec hoc petit iudex: sed tamen in foro conscientie, tam in accusatione quàm in denuntiatione requiritur admonitio: nam Euangelium nihil distinguit inter denuntiationem & accusationem. Sed Caietanus 2. 2. quæst. 3. artic. 7. dicit, quòd quando accusatio solum est licita, non tamen in præcepto, tunc prærequiritur admonitio: sed quando est in præcepto, non est necessaria.

¶ At verò alia fortè ratione melius dissoluetur hoc dubium. Primum, in foro exteriori nun-

quam exigitur ab accusatore an prius admonerit, sed solum vt causam inscribat: iuxta illud, Sicut denuntiationem admonitio, ita & accusationem inscriptio præcedere debet. cap. Qualiter & quando. De accusat. Sed & in foro conscientie statuerim regulam generalem: quòd quotiescūque quis habet ius accusandi, eo dem iure potest, sine præuia admonitione, statim accusare. Probatur. Accusationis finis est vindicta & punitio criminis, sine respectu ad emendam: cum tamen admonitio solum fiat ad emendationem in futurum, colligitur vt qui habet ius accusandi non astringatur admonere: quia potest accusare, quantum crimen iam cessauerit. Est nihilominus nonnunquam consilium admonendi ante accusationem. verb. grat. quando crimen est in perniciem publicam, tunc si certissimus ego sim, posse me satis succurrere illi malo per admonitionem meam, deo admonere ante accusationem: aliàs si sit periculum in mora, teneor statim sine admonitione accusare, aut denuntiare. Sed in causa propria, vbi tamen non est præceptum accusandi (quanquam Caietanus oppositum insinuet) non est dubium, quin possim statim accusare illum qui occidit patrem meum, sine aliqua monitione. Nam quæquam homicidam, pœnituerit delicti, possum nihilominus iuste petere pœnam capitis. Licet esset fortè consilium remittere iniuriam: & admonere illum vt restituat damnum: & tunc cessare ab accusatione. Imò in causa aliena priuata: vt si scirem aliquem esse latronem aut fornicarium in conuentu: essentque legitimi testes: possem forsàn statim accusare sine admonitione, si vellem subire periculum probandi. Licet in hoc casu possit forsàn sustineri opinio Caietani, videlicet, quòd deberet præcedere admonitio: atque adeò, emendato fratre, non esset procedendum ad accusationem.

5. Cōclusio.

¶ Sed de iniqua accusatione statuitur quinta conclusio. Tria sunt accusationis vitia, calumnia, præuaticatio, & tergiversatio. Conclusio est iuris canonici, 2. quæst. 3. cap. Si quem pœnituerit. & iuris civilis, ff. Ad senatusconsult. Turpi. l. Accusatorum. Calumniari enim est falsa crimina scienter intendere. Præuaticari verò est vera crimina abscondere. Tergiversari est in vniuersum ab accusatione desistere. Nam, vt Sanctus Thom. 2. 2. quæstio. 68. artic. 3. sapienter exponit, bifariam accusator peccare potest: aut contra ream, imponendo falsa crimina: & illa est calumnia: aut contra bonum publicum, ne criminofus puniatur: & id dupliciter: aut abscondendo vera

vera crimina: quæ est præuaticatio: aut recedendo ab accusatione, quæ est tergiversatio.

¶ Ex hoc sequitur, quod quauis calumnia in quocunque iudicio sit peccatum, tamen præuaticatio & tergiversatio solum sunt iniuriæ, & peccatum ubi quis tenetur accusare: puta quando crimen est in perniciem publicam: hæc tunc iniuria sit bono publico: si accusans iuret accusatum vel desistat ab accusatione: sed in causa propria integrum est cuiunque desistere ab accusatione.

¶ Sequitur secundo, quod ubi nulla est malitia, nulla est calumnia nec iniuria. Vbi enim quis bona fide quempiam accusauit de crimine, quod putabat esse crimen, nulla est calumnia: tamen si ratione acceptæ, tenetur non nunquam famam restituere. Et in hoc casu bonæ fidei, intelliguntur verba dicti capituli: scilicet, Si quem penitentem accusare de eo quod probare non poterit, si cum accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant. Atqui notandum est, non solum adesse calumniam ubi est accusatio de falso crimine, sed præterea, ubi est accusatio de occulto. Nam quod crimen probari non potest: pro falso reputatur in iure. At præuaticatio contingit duobus modis: aut dissimulatio proprias probationes, aut falsas excusationes admittendo. Vnde præuicator dicitur, quia desistit in partem aduersam: quia variare, idem est quod desistere: & eadem ratione præuaticatio dicitur alio nomine collusio: instar ludentium, quando alter sciorum iuuat partem aduersam. Et hoc vitium potest cadere in actorem, aduocatum, procuratorem, & scribam: Et paria dicantur de tergiversatione: Et ostendit hoc vitium siue accusator desistat propter pecuniam, aut propter aliam causam, nisi desisteret ex metu cadente in constantem virum.

¶ At quæ quis accusat de propria iniuria, & punitio non est necessaria ad bonum publicum, tunc integrum est, aut desistere, aut persequi accusationem. At verò his non obstantibus, potest princeps iusta de causa abolere accusationem: ut illi qui perituræ pœnæ capitali est dux præcipuus, vel alia valde necessarius Reipublicæ: vel si certum scit falsum esse crimen de quo accusatur. Potest (inquam) tunc, aut in principio refutare accusationem, aut postea abolere: siue accusatio sit de iniuria publica, siue de priuata: dummodo alia via restituantur damna, & fiat sine scandalo. Sed tamen inferior iudex non habet talem potestatem.

6. Conclusio.

¶ Sexta & postrema conclusio. Calumniator qui in probatione defecerit, reus est pœnæ talionis. Conclusio est vtriusque iuris, 2. 2. quæst.

3. cap. Calumniator. & cap. Qui non probauerit. & ff. de abolitio. l. r. & l. Mulier. & l. Quæstio. Et sancita est hæc lex instar legis veteris, Exo. 22. Oculum pro oculo, dentem pro dente: & Deut. 19. Cumque diligentissime perferentes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendaciam, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit. Non tamen subinde sequitur, ut multi subinferunt, legem talionis esse de iure diuino. Nam ut sapissime admonere solemus, tota lex vetus prorsus cessauit in passione Christi secundum illud Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat, ubi non distinguitur inter præcepta moralia, aut ceremonialia, aut iudicialia. Quare omnia cessauerunt, quantum ad vim, quam habebat à lege antiqua. Ob idque argumentum huiusmodi: hoc antiquitatis obligabat de iure diuino: ergo nunc obligat de iure diuino, nihil aliud est quam hæreticum. Sed est differentia, quod præcepta moralia, quia sunt de iure naturæ, aut præcepta sunt iterum in noua lege, sicut decalogus, aut iure ipso naturali obligant. Iudicialia verò quanquam cessauerunt, tamen possunt modo institui iure positivo in lege noua, ad exemplum veteris legis. Sed ceremonialia, quia erant figura nouæ legis, non possunt iam modo iterato institui, nec ad imitationem illorum. Ad propositum ergo. Quanquam sit ius naturæ, quod qui proximum falso accusat, pœna aliqua puniatur, tamen quod talis pœnæ reus sit qualem intendebat infligere, hoc erat in veteri lege iudiciale: & ideo iam non est de iure diuino, sed iure positivo institutum est, ad imitationem illius: ut S. Thom. dixit in simili de quota decimarum, 2. 2. quæstio. 87. soluere enim decimas in stipendia clericorum est de iure naturæ, sed tamen talem quantum soluere erat antiquitatis iudiciale, & ideo modo est de iure humano, posito ad imitationem antiquæ legis. ¶ At verò quantum ad legem attinet talionis, illa, ut autor est Aristot. 5. Ethic. cap. 5. ortum habuit à Pythagoricis, secundum illud Rhadamanthi: Si quæ fecit patiat, & ipse, rectum fuerit iudicium. Quod tamen temperat Aristoteles, dicens, Talionem, id est reparationem, non iuste fieri secundum æqualitatem. Ut si princeps plebeium percutiat, non est iustum reperiatur ipse: & si plebeius percutiat magistrum, non satis est ut ipse similitudo percutiatur, sed debet fieri secundum analogiam, seruata ratione & proportione personarum, &c. Vnde quamuis dicta lex talionis in scripta sit in duodecim tabulis sub titulo. De iniuriis, tamen prætoris clementia reuocata est: ut refert Cælius libr. 20. noc. Att. & meminere Iustinia

Iustinianus Instir. De iniur. 5. Pœna. Vnde iam ferè non est in usu pœnæ talionis. Et in regno nostro Castellæ, solum decernitur pœnæ talionis in testem, qui falsum testimonium dixerit in causa capitali: ut iubetur l. Tauri vltima. & Christus Redemptor noster Matth. 5. annotauit illam legem talionis tanquam acerbam: Dentem pro dente, oculum pro oculo, atque adeo datam aduersus malitiam Iudæorum. Tamen illic non reuocauit legem talionis, ut alii putant: nam solum illic dedit Christus consilium condonandi & remittendi iniurias: quod solum est præceptum quantum ad præparationem animi tempore necessitatis.

¶ Ad primum argumentum responsum est in secunda conclusione. Dimittere enim peccata debitoribus, est præceptum, in hoc sensu, quod non debemus nos vindicare autoritate priuata, sed tamen non petere vindictam autoritate publica: id solum est consilium, ut modò dicebamus. ¶ Ad secundum, responsum est in tertia conclusione: ubi explicuimus, qui & qua ratione repellantur ab accusatione. ¶ Et ad tertium responsum est in prima & vltima conclusionibus: ubi diximus quod qui bona fide accusat: licet deficiat in probatione, non subit pœnæ talionis.

QUESTIO SEXTA.

TRVM inquisitio occulti peccatoris nulla præcedente infamia sit iusta. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Roma. 15. sed Iosue 7. legimus inquisitionem diuina autoritate factam de Acham anathemate, nulla præcedente infamia, aut personæ aut delicti: nempe qui secreto absconderat de hostili præda pallium coccineum: qui forte missa per tribus inuentus est & lapidatus. Et numer. 5. lex erat, ut si spiritus zelotypiæ concitasset virum contra uxorem suam, cuius adulterium lateret, nec testibus comprobari posset, tunc vir uxorem afferret sacerdoti, & celebratis certis ceremonijs, si erat in peccato, putrescebat ei femur: sin autem, fecundabatur concipiente: ergo licita est iure diuino nulla præcedente infamia, inquisitio criminis.

¶ Secundò. Diuus Grego. 1. quæst. 1. ca. Quidam maligni, excommunicauit quendam occultum diffamatorem, qui libellum famosum in publicum ediderat: præcipiens ut huiusmodi diffamator, quicumque ille esset, proderet se: aliis sententiæ excommunicationis subiaceret, cum tamen nulla antecessisset infamia personæ, ergo

licita est iure canonico huiusmodi inquisitio: nulla infamia reclamante. ¶ Et tertio arguitur. Prælati ex officio debent & solent generaliter inquirere, certis temporibus subditorum statum & mores: quamuis nulla laborent infamia. ¶ Et confirmatur id tandem, quia prælati ut habetur Ezechiel. 3. & 33. eò dicuntur speculatores, quod debent vigilare super gregem, & suorum mores explorare: ergo sine clamore & infamia obligantur inquirere errata subditorum. ¶ Sed in contrarium extant decreta Innocentij, extra de accusationibus. ca. Cum oporteat. & ca. Inquisitionis. & ca. Qualiter & quando. el segundo. ubi strictè cauetur ne inquisitio personæ, nisi præcesserit infamia & clamorosa inuatiatio, villo modo fiat. Et idem habetur ca. licet Heli. extra De simonia. & capit. Deus omnipotens. 2. quæst. 1.

Post correctionem Euangelicam & iudicalem accusationem, consequitur tertio, ut de inquisitione dicamus. Et præter alias differentias, hoc etiam differt inter has tres vias cognitionum, quod correptio & denunciatio Euangelica omnibus in vniuersum incumbit, tam subditis quam prælatis: accusatio verò solis subditis: sed inquisitio solum prælatis. Vnde inquisitio est inuestigatio, aut criminis, aut peccatoris occulti: quæ fit à prælato. Et authores decretorum in dicto ca. Qualiter & quando, distinguunt (quæ sua est consuetudo) plura genera inquisitionis: sed satis est duas adnotare. Alia est enim inquisitio generalis, alia verò specialis. Generalis est, quæ prælati ex debito officij, visitantes prouinciam aut conuentum, distinguunt vitam suorum & mores an seruentur leges & institutiones. Et dicitur generalis, quia nec nominatur persona, nec crimen, de quo inquiritur: sed in genere, vtrum sit qui crimine aliquod admiserit. Inquisitio verò specialis est, quæ in particulari & nominatim inquiritur certa persona, aut de certo crimine: ut vtrum Petrus sit in aliquo delicto, vel, quisnam perpetravit hoc homicidium: vel, vtrum Petrus hoc homicidium fecit. ¶ Atqui specialis inquisitio fieri potest, aut ad pœnā: ut cum inquiritur aduersus quempiam ad priuandum eum officio vel beneficio: aut ad infligendum aliam pœnam positiuam. Aut fieri potest non ad pœnam, sed ad euitandum errorem, aut damnum aliquod: ut cum inquiruntur merita personæ, ne assumatur indignus ad dignitatem: aut, cum inquiritur, sit ne aliquod impedimentum contrahendi matrimonij. Atque adeo, inquisitio specialis qua intenditur pœna, ortum habet semper ab aliqua denunciatione canonica,

2. Conclusio.

quæ sit, vel à priuata persona, vel à publico officiali: nempe à fiscali, aut à syndico.

¶ His præhabitis respondetur ad quæstionem, quatuor conclusionibus. Prima. Inquisitio specialis qua intenditur pœna delinquentis fieri nequit, nisi infamia & clamorosa insinuatione præcedenti. Conclusio receptissima est omnibus, tam Theologis quam iuris vtriusque peritis: sanè quia expressè habetur in decretis omnibus citatis in contrarium quæstionis. Explicatur conclusio. Quauis quispiam denunciaret prælato crimen subditi, & sint duo aut plures testes iurati confisij criminis, prælatus (nisi tanquam actor accusauerit) nec punire potest pœna publica, nec procedere ad inquisitionem, nisi si infamia præcesserit, aut clamorosa insinuatione. Verba sunt expressa dicti capituli, Inquisitionis. Et intelligitur, quod non potest eum punire, nisi post fraternalem admonitionem rebellis exiterit: nam tunc, quia non audit Ecclesiam, puniri potest: vt diximus quæstio. 4.

¶ Et probat Papa conclusionem in capitulo, Qualiter & quando, testimonijs diuinis vtriusque testamenti. Primo ex illo Luc. 16. vbi habetur, quod postquam villicus diffamatus est apud dominum de iniqua villicatione, tunc dominus vocauit eum, & interrogauit, Quid est hoc quod audio de te: reddere rationem villicationis tue. Et secundo ex illo Genesis 18. Clamor Sodomorum & Gomorraeorum multiplicatus est: descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere cõpleuerint. Ex quibus locis colligitur, quod nisi præcedente infamia, aut clamorosa insinuatione, non est ius procedendi via inquisitionis. Quod potest cõfirmari ex illo Genesis. 4. de Cain. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. ¶ Sed insinuant sese circa hanc conclusionem dubia nonnulla. Primum quo iure nitatur hæc conclusio. Apparet enim repugnare iuri & rationi naturali. Nam præter argumenta ante quæstionem obiecta arguitur sic: Officium & cura prælatorum est non dissimulare peccata quæ norunt: de qua negligentia repræhenditur Heli sacerdos 1. Reg. 2. quod refert Innoc. Licet Heli. De simonia: sed duo aut tres testes satis sunt ad conuincendum & puniendum reum: quia vt est Deut. 17. & Math. 18. in ore duorum vel trium stat omne verbum. ergo quomodocumque iudex cognoscat crimen per duos aut tres testes: licet nulla præcesserit infamia: potest & debet eum punire. ¶ Respondetur, fundamentum huius conclusionis hoc esse, quod neminem iudex punire potest, nisi ad petitionem partis: puta accusatoris, vel vicem gerentis accusatoris. Et ra-

1. Dubium.

tio est, vt egregiè docet S. Thom. 2. 2. quæstio. 63. artic. 3. quod iudex (inquit Aristot. 5. Ethic.) est interpres & custos iustitiæ: ad quem confugiunt qui iniuriam patiuntur tanquam ad iustitiam quandam animatam: iustitia verò, quia est æqualitas, non est nisi inter duos: quapropter iudex non constituit iustitiam, nisi inter duos, quorum alter sit actor, alter verò reus, inter quos iudex sit vt medium, in neutram partem inclinans. Vnde & Gentibus lumine naturali lex erat, neminem sine accusatore punire: quæ Festus ille commemorat Act. 25. Non enim est (inquit) consuetudo Romanis dånare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur, præsentem habeat accusatores: locumque defendendi accipit ad abluenda crimina, quæ ei obijciuntur. Et Ambrosius super illud 1. Cor. 5. de incestuoso. Iudicis (inquit) non est, sine accusatore dånare quemquam: quia & dominus Iudam, cum fur esset, sciebat: sed quia non est accusatus, minimè abiecit. Atqui, deus ipse, cui omnia patet, non castigat sine accusante, saltem conscientia peccatoris: secundum illud Roma. 2. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus: in die cum iudicabit Deus occulta hominũ. Quinimò, in finali iudicio stabunt quodammodo accusatores publici, vt innuitur Math. 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam. Est ergo lex celebratissima, vt, cessante accusatore, nullus subeat pœnam legis. Vnde Felix papa: Si legitimus (inquit) non fuerit accusator, non fauetur accusatus. extrà, De accusat. capit. 1. Et l. Rescripto. ff. De mune. & hono. Si quis accusatorem non habet, ab honoribus prohiberi non debet: quemadmodum non debet is cuius accusator desiterit. Quam legem insinuauit Redemptor noster Ioan. 8. nemo te condemnavit mulier? Nec ego te cõdemnabo. Satis enim pacatus & tranquillus est status publicus, si publica & notoria peccata non dissimulentur, & petentibus vindictam, resarciantur iniuriæ. Quare, iudices non debent, tanquam hostes, occulta peccata præter ius in publicum traducere: sed, vt patres, ex charitate corripere, aut dissimulatione præterire. Quocirca, quando quis sine actione & accusatione denunciatur crimen (quia tunc merus denunciator non est accusator, nec est pars aduersa) non potest iudex denunciatum punire: sed solũ, vt supra diximus, fraternaliter admonere, vt caueat in futurũ: aliã idem esset accusator & iudex: quod iura strictissime cohibent. 4. quæst. 4. cap. 2. & cap. Multi. l. quæst. 1.

¶ At

¶ At verò præter proprium accusatorem, sunt multa quæ per se ferunt vicem accusatoris. Primum quando crimen est in perniciem publicam, sola denunciatio valet pro accusatione. Nam in tali casu quilibet habet ius accusandi, vt diximus quæstio. proxima. Sed in criminibus priuatis, quando sunt notoria, tunc evidentia ipsa facti valet pro accusatore: vt habetur ca. Euidencia. extrà. De accusa. At vero in occultis, quando proceditur per denunciationem fraternam, tunc ante rebellionem, quia nulla est accusatio, non potest esse punitio: quando verò denunciatus non audit ecclesiam, rebellio est pro accusatore. Quando verò proceditur via inquisitionis, infamia aut indicia funguntur officio accusatoris: vt habetur in dicto ca. Qualiter & quando. Ecce fundamentum & rationem conclusionis: qua iudex sine infamia, via inquisitionis neminem dånare potest. Et de hoc repræheditur Heli. quod filios non corripisset, cum essent publice diffamati: quod eius verbis cõstat loco citato: Quare facitis res huiusmodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo? non enim est bona fama, quæ ego audio. ¶ Nec solum id verum est, quod nemo via inquisitionis sine infamia condemnari potest, sed & hoc præterea, quod quantum sit infamia, & inquisitus conuincatur, non debet dånari tota pœna legis, ac si esset accusatus. Quod expressè habetur in dicto ca. Inquisitionis. vbi legitur, quod si crimine de quo quis inquiritur sit tale, quod impediatur ordinis executionem, aut retentionem beneficij: vt homicidium, aut simonia: tunc priuandus est & cõdemnandus reus, ac si procederet via accusationis. Alioqui, secundum personam (inquit) merita & qualitatem excessus, pœnam poterit iudicantis discretio moderari. Sed adhuc citra hæc crimina, poterit via inquisitionis conuictus priuari officio prælaturæ: vt habetur in dicto ca. Qualiter & quando. & facilius si sit temporale & regulare in religionibus. ¶ Sed oritur dubium alterum ex solutione huius prioris, videlicet, an conclusio posita sit de iure naturali aut diuino: aded vt ecclesia non possit in illa dispensare. Videtur enim esse de iure naturæ: nam iustitia suapte natura est æqualitas inter duos: inter quos iudex debet æqualitatem cõstituere: ergo contra naturam iustitiæ est, vt iudex sine actore cõdemnaret reum: & per consequens, quod sine infamia procederet ad inquisitionem. Et secundo videtur conclusio de iure diuino: postquam papa corroborat illam testimonijs diuinis. ¶ Respondetur primò conclusionem esse de iure humano: vt patet in capitulis citatis. Secundo, conclusio est valde con-

1. Dubium.

formis iuri & rationi naturali. Sed tertio dicimus, illam non esse proprie de iure diuino positio: quia nullum est tale præceptum in sacra scriptura, vt nemo sine infamia via inquisitionis damnetur. Et illa testimonia citata solum explicant factum diuinum conformiter ad rationem naturalem. Et quartò dicimus, quod non est de iure naturæ: saltè non est de genere illorum, quæ sunt immutabilia: qualia sunt præcepta Decalogi: quæ dicit S. Thom. nullatenus esse dispensabilia. Ex quibus colligim⁹, quod papa in ecclesia, & princeps in foro suo pro magna & rationabili causa possent dispensare in tali lege. v. g. Si essent frequentissimi criminosi & scelerosi hoies, à quibus res publica grauius perturbaretur, posset fieri lex, vt quotiescunque fuerint duo aut tres testes, infligeretur pœna legis: vel quado crimen esset grauissimum, vt statim conclusione tertia euidentius fiet: nam illa ratio. scilicet quod iudex debet constituere iustitiam inter duos, explicat id quod plurimũ fieri debet: sed rationabilis causa potest facere, vt testimoniũ duorum vel trium valeat pro accusatore: sicut euidentia facti. Nihilominus nemini prælatorum aut iudicum licet agere contra tenorem conclusionis, nisi in casibus expressè exceptis à lege: de quibus statim videbimus. Nam solus papa vel princeps posset mutare hanc legem.

¶ Tertium dubiũ est, quænam infamia sufficiat ad procedendum via inquisitionis: vtrum sit destinatus certus numerus testiũ, qui sufficiat facere infamiam: nam sunt nonnulli canonistæ qui in dicto ca. Inquisitionis, censeant denarium numerũ esse necessariũ ad faciendam infamiam. ¶ Ad hoc nihilominus respondetur quod quæquam fama, si accipiatur pro bona fama secundum ius sit illæ dignitatis status, moribus & legibus cõprobat. ff. De var. & extraor. cogn. l. Cognitionũ. tamè quantum attinet ad propositum vt not. Bart. ff. de quæstio. l. De minore. 5. Tormeta. fama, est cõis opinio voce manifesta ex suspitione pronens: quæ, si sit de malo, dicitur infamia. Vnde ad rationem infamiæ, quantum ad qualitatem testiũ, exigitur quod sit opinio bonorum. Vnde in ca. Qualiter & quando, habetur, quod infamia non debet procedere à maleuolis & maledicis: sed à prouidis & honestis: non semel tantum, sed sæpe. Sed quantum ad numerum testiũ nihil in iure definitum est: nam in ca. Inquisitionis, solũ habetur, quod propter dicta paucorum non debet quæ reputari infamatus: nisi opinio eius apud bonos & graues læsa existat. Quare, iudicium sufficientis infamiæ, sumendum est ad arbitrium boni viri, quado iam opinio dicitur esse communis.

Tertium dubium.

Sed putant aliqui, q̄ numerus denarius sicut sufficit facere populum, ita sufficit facere opinionem communem. Nihilominus illa non est regula certa: sed regula est (vt dicit glossa in dicto cap. Inquisitionis.) q̄ rumor sit sparsus per maiorem partem viciniae: aut per maiorem partem collegij, aut vniuersitatis in qua quis commoratur, vt notat Barto. loco citato. Hostiens. distinguit inter clamorosa insinuationem & infamiam: q̄ clamorosa insinuatio fit inter paucos, & infamia inter multos. Sed existimo nullam esse differentiam, sed vtranq; esse inter multos, vt censuit illic Innocēt. Nec requiritur ad infamiam, q̄ sint testes omnes oculati: sed satis est q̄ audierint à fide dignis: vel habuerint iudicia & coniecturas sufficientes. Infamia tamen ex auditu, licet sufficit ad inquirendū, nō tamen ad condemnandum, sed quando nō inueniuntur legitimi testes, tunc infamatus tenetur se compurgare, vt habetur in dicto cap. Inquisitionis. Atqui, maior infamia requiritur in maioribus criminibus, quā in minoribus. Et, vt habetur in dicto cap. Qualiter & quando multo maior infamia requiritur ad inquirendum aduersus prelatos & magistratus, quā aduersus personas priuatas. Nam prelati positi sunt quasi signum ad lagitram: & frequenter odium multorum incurrunt. Imo habetur illic q̄ aduersus prelatos non est inquirendum, nisi quando infamia est tanta, vt sine scandalo tollerari non possint. Sed est præterea adnotandum: q̄ vbi sunt manifesta iudicia, non est necessaria alia infamia, nam iudicia æquipollent infamiam. Vnde S. Thom. 2.2. quæstio. 69. artic. 2. tria ponit sub distinctione sufficientia ad interrogandum iuridicè reum aut testem: scilicet, infamiam, aut iudicia, aut semiprobatorem. Et semiprobatorem est vnus testis omni exceptione maior. ¶ Quod si quis arguat contra tertium membrum. In cap. inquisitionis, vt dictum est, cauetur, vt, quanquam sint duo aut plures testes iurati, non condemnetur, aut inquitatur reus, nisi ad sit infamia: ergo semiprobatorem sola nō sufficit. Respondetur, q̄ semiprobatorem sufficit ad interrogandum reum vel testem, quando proceditur via accusationis. Quando enim quis accusat & adducit vnum testem, tunc, licet ille non sufficiat ad condemnandum reum, sufficit tamen ad interrogandum alios testes, & reum ipsum. Et idem est vbi denunciatio habet vim accusationis: vt in crimine hæresis, & alijs quæ sunt in perniciem publicam. Sed vbi proceditur per nam denunciationem & inquisitionem, nō sufficit semiprobatorem: nisi ad sit vel infamia, vel iudicia manifesta.

¶ Sed ad maiorem euidētiam cōclusionis mouetur dubium quartum. An quādo crimen est notorium, sed persona quæ crimen admisit est secreta, ius habeant iudices inquirendi malefactorem. v. g. Inuentum est cadauer occisi hominis iacens in via, an liceat interrogare vicinos quisnam hominem occiderit? ¶ Et ad partem affirmatiuam arguitur primò autoritate S. Thom. qui (vt refert præter alios Caieta. 2.2. quæst. 69. artic. 2.) dum esset baccalaureus Parisijs, & in conuentu accidisset flagitium quoddam, consultus, liceret ne inquirere occultum malefactorem, responderet licitum esse & expedire. ¶ Et confirmatur. Quia, vt supra diximus, euidētia patrat sceleris locum habet accusatoris: sed quando factum est notorium, iam est euidētia patrat sceleris: ergo tunc sine alia infamia potest procedi via inquisitionis: quem admodum si procederetur via accusationis. ¶ Et secundo arguitur ex consuetudine: nam vbi cunque crimen est notorium, solēt iudices procedere ad inquisitionem malefactoris. Et videtur rationalis consuetudo, alijs censerentur dissimulare iudicia, & correctiones criminum: vnde populus scandalum acciperet, si iudices in tali casu nō sollicitè disquirerent delinquentes. ¶ Nihilominus respondetur, quod hoc quod apud aliquos est dubium, certè nullam habet obscuritatem, si semel intelligatur statuta cōclusio. Nam canones illic citati: scilicet, quod si ne infamia non procedatur via inquisitionis, hoc manifestè præterdūt, quod quauis crimen sit notorium, si peccator sit adeo occultus, vt nulla sint iudicia, nec infamia personæ, nō procedatur ad inquisitionem eiusmodi occulti peccatoris. Verba sunt in dicto ca. Cum oporteat. Nisi super prædictis famam ipsius (scilicet personæ) læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem non subito procedatis. Et in capit. Inquisitionis, habetur, nullū esse, pro crimine, super quo aliqua nō laborat infamia, puniendum. Et in dicto cap. Qualiter & quādo. Si super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, tunc procedendum est ad inquisitionem. Et testimonia ipsa diuina testatur, requiri infamiam personæ ad inquisitionem: scilicet: Clamor Sodomorū multiplicatus est, & in euangelio de villico. Quid est hoc quod audio de te? Est ergo in iure definita cōclusio, quod quanquam crimen sit notorium, nisi sit infamia personæ, non procedatur ad inquisitionem. Vnde dimanat aliud ius, vt statim videbimus, videlicet, quod cōfessus crimē non interrogetur de socio: quia quāquam iam tunc crimen est notum, tamen socius est occultus. ¶ Secundo probatur ratione. Canones illi

nes illi & iura, quod sine infamia nō procedatur ad inquisitionem, fundatur in illo euangelij Matthæ. 7. Nolite iudicare. vbi secundum August. cohibemur iudicare temerè de occultis peccatis: sed quāquam crimen est notorium, si non sit infamia, aut iudicia personæ, tunc temerè quis iudicaret quisnam fecerit: ergo hoc nō licet inquirere. ¶ Ad hoc respondent nonnulli, nō esse licitum interrogare in particulari, vtrum Petrus occiderit: nam talis interrogatio non potest fieri sine suspitione: & iniuriam irrogat qui sine coniecturis malè suspicatur de proximo. Sed dicunt, quod licitū est tunc in genere: & interrogare sub iuramento quisnam perpetravit hoc crimen. Sed certè hæc distinctio nō satisficit. Nam qui interrogatur in genere, tenetur respondere in particulari: eadem ferè iniuria est interrogare an Petrus fecerit, & interrogare, quis fecerit. ¶ Et tertio arguitur particulariter cōtra hanc solutionem. Si, dum crimen est notorium, licet in genere inquirere malefactorem, sequeretur, q̄ si inter alios fortè interrogaretur, ipse malefactor teneretur confiteri proprium crimen: nam certe si illa interrogatio esset iuridica, sicut testes, tunc tenerentur respondere quis fecerit, ita & reus ipse: sed cōsequens nullus cōcederet: videlicet, quod aliquis teneretur confiteri crimen proprium, de quo nō est infamatus, nec sunt manifesta iudicia. Habet ergo sensus cōclusionis quod quauis crimen sit notorium, non licet inquirere peccatorem sine infamia: exceptis tamen nonnullis casibus: vt in crimine læsæ maiestatis, & alijs quos adnotauimus in tertia cōclusionione. Adiecerim tamē huic responsioni, quod quādo crimen est notorium, & patrat occultus, fortè liceret in genere inquirere: non quidē quis patrauerit, sed inquirere aliqua iudicia. V. g. possent tunc interrogari testes, an sciant quā hora occisus est homo, quibus armis: si forsitan ex illis testimonijs sumantur iudicia sufficientia occisoris: & tunc habitis iudicijs, poterit descendere ad inquisitionem personæ. Hoc dixerim sub dubio, alij iudicent, sit ne verū nec ne. ¶ Vnde, ad auctoritatem S. Thom. in contrarium responderetur, quod si verū est tunc inueniēta sensisse, tamen (vt fertur) non fuit tunc eius sententia probata magistris. Quare in summa sententiam mutauit. 2.2. quæstio. 69. articulo 2. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod tunc euidētia patrat sceleris valet pro accusatore, quādo non solū crimen, sed patrat criminis notorium est. Et ille est sensus verborum August. in capitulo. Euidētia. De accusationibus. ¶ Ad consuetudinem, quæ videtur in contra-

rium inoleuisse, dicemus in fine tertiæ cōclus. ¶ Quintum dubiū est, vtrum è conuerso quando persona diffamata est & conuicta de vno crimine, possit iure interrogari de alijs criminibus occultis. Est enim opinio Petri de Palu. affirmatiua in quart. distinct. 19. quæstio. 4. Et fundamentum eius est: quia ratio (inquit) qua non licet iudicare de occultis, non est propterea quod crimen sit occultū, sed propterea q̄ persona sit occulta: ergo quando iam persona est diffamata de vno crimine, licitum est de alijs interrogare. Et peccator interrogatus de occultis criminibus tenetur cōfiteri veritatem. Imò addit quod nō solum de se, sed de socijs: quādo sunt alij diffamati de eodē crimine, tenetur respondere, si interrogetur de alijs criminibus sociorum. ¶ Caieta, loco citato oppositam sententiam tenet: cui censeo omnino subscribendum esse. Nam expressè in canonicis citatis De accusat. habetur, quod non solū requiritur infamia personæ ad inquisitionem, sed q̄ non potest fieri inquisitio, nisi de illo crimine, de quo quis est infamatus. Legitur enim in cap. Cum oporteat. Discretionem vestram mandamus, quod nisi super prædictis famam ipsi læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Et in ca. Inquisitionis, legitur: Respondemus, nullum esse pro crimine super quo aliqua nō laborat infamia puniendum. Et S. Thom. 2.2. quæstio. 70. articulo 1. dicit, quod si exigatur ab aliquo testimonium de occultis peccatis, de quibus infamia non præcessit, non tenetur ad testificandum. Requiritur ergo infamia personæ & de delicto, vt iuste fiat inquisitio. Et hoc confirmatur ratione. Nam quanquam quis sit diffamatus de adulterio, potest habere bonam famam in materia furti: & ideo iniuria fieret illi, si interrogaretur de furto: alijs sequeretur, quod quicūq; infamatus de vno crimine, licet interrogaretur de quibuscunq; criminibus mundi: quod tamen nullus concedet. At, verò duobus modis licet conuictum de vno crimine, interrogare de alio. Primò, quando vnum est sufficiens iudicium aut infamia alterius: vt si quis infamatus esset & conuictus de adulterio, & de consuetudine cum muliere, & postea inuenitur necatus maritus adulteræ in camera eius, iure posset tunc adulter interrogari de homicidio. Et si quis esset conuictus de homicidio, & cadauer inueniretur spoliatum, posset interrogari de spolio. Et secundo, quando non potest cognosci perfectè vnum crimen, sine cognitione alterius, tanquam circumstantiæ prioris: vt cum quis conuictus est de consuetudine cum puella, tu-

re interrogari potest, an ipsam deflorauerit: & conuictus de furto ecclesiastico, iure potest interrogari an fregit fores ecclesie: quia ista sunt nouae circumstantiae. ¶ Sextum & postremum dubium est, vtrum iure conuictus de crimine, iure possit interrogari de socijs occultis quia nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est vbiq; omnes malefactorum interrogare de socijs. ¶ Dubium hoc satis definitum est vtroque iure ad partem negatiuam: puta iure canonico capit. Cum monasterium. De confessis. & capit. Veniens de testibus. & 5. quæst. 3. capit. Nemini. & iure civili. C. De accusat. cap. finali. in quibus expressè cauetur, ne confessi super aliorum conscientijs interrogentur: crimine læsæ maiestatis excepto. Quæ quidem iura confirmant illud, quod dictum est in decisione quarti d'abij: videlicet q; quāquam crimen sit notorium, non sit iustum occultos criminofos inquirere. Et eadē ratione deciditur vtrūq; dubium. Nam certè quamuis Petrus conuictus fuerit de crimine, nullum ius est ipsum interrogare de socijs occultis. Imò sit illis iniuria: & est contra canones citatos, in titulo De accusat. illos inquirere, nisi præcedente infamia. Imò est contra legem Euangelicam quæ prohibemur de occultis temerè iudicare. Et eadem est sententia Caietani in quinta responsione, quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia. ¶ Sed nunquid sint aliqui casus in quibus ius sit inquirere occultum aliquem peccatorem, absq; infamia aut clamorosa insinuatione antecedenti? ¶ De hoc sit secunda conclusio. Inquisitio generalis iure fieri potest absque præiudicio infamiae, aut auctore aliquo aut denunciatore. Probat, quia illa non fit ad petitionem partis, sed ex mero officio iudicis. Tenentur enim tam prælati ecclesiastici, quàm seculares magistratus, statis temporibus visitare prouincias: diocesim aut cōuentū, ad explorandos subditorum mores: vt iubetur prouidenter iure cano. 1. De offic. ordi. & ca. Cū olim. De accusat. & capit. Romana. De censib. lib. 6. & iure Calaneo. l. Congruit. ff. de officio præsidis. ¶ At, dubium suboritur hic. Quia videtur hæc conclusio repugnare priori. Enim uerò, si prælati neminem punire potest via inquisitionis, nec specialiter aduersus quempiam inquirere, sine infamia reclamante, quidnam prodest inquisitio generalis? ¶ Respondetur, q; quamuis prælati in inquisitione generali, specialiter inquirere non potest aduersus personam singularem, sine accusatore aut infamia, nihilominus vtilissima est id genus inquisitio. Debet enim primum

Dubium vltimum.

3. Conclusio.

Dubium.

Quæstio sexta.

omnium prælatus generaliter indicere: vt quicumque, seruato ordine iuris, denunciaret quicumque nouerit correctione dignum, tacendo illa quæ sunt occulta: vt habetur capitu. Qualiter & quando. el primero. De accusa. Et tunc subditi animaduertant, an crimina quæ nouerint sint prorsus emendata, ita vt nullum super sit amplius periculum. Et hæc nullatenus tenentur denunciare, nisi adsit accusator, aut nisi præcedente infamia interrogentur vt testes. Si uerò crimen non est prorsus emendatum, tunc denunciandum est eo ordine, qui expositus est quæstione quarta: vt videlicet, si sit in perniciem publicam, aut in præiudicium tertij, aut si sit periculum in mora, statim canonicè denunciatur: si autem sit priuatum, tunc præuia admonitione secreta fraternaliter denunciatur, si sit spes emendatæ; nam aliàs non est necessaria denunciatio. ¶ Itaque (vt vno verbo dicamus) prælatus in inquisitione generali, solum potest compellere subditos ad denunciandum crimina, in illis casibus, & eo ordine, quo ipsi tenerentur extra visitationem: præterquam quod extra visitationem: possent forsan differre tempus denunciandi, sed in visitatione tenentur statim denunciare ad iussum prælati. ¶ Tertia conclusio. Inquisitio etiam specialis potest fieri absque infamia & clamorosa insinuatione præcedente, & absque indicijs delinquentis, in quibusdam casibus, qui excipiuntur à prima conclusione, quos videre est apud Bartol. ff. Ad l. Iul. De adult. l. 2. post glossam. §. Si publico. & super Extrauagant. Ad reprimendum. & per Doctores canonistas in dictis capitulis, Inquisitionis. & Qualiter, & quando, qui tamen casus digni sunt vt examinentur. ¶ Primus est, quando in inquisitione non intenditur condemnatio aut poena inquisiti, sed euitatio erroris aut damni: vt cum inquiruntur merita personæ, antequàm assumatur ad dignitatem. Nam illam tenentur facere prælati ex debito officij, ne eligatur aut confirmetur indignus: vt habetur capitulo Cum in vultis. & capit. Cum dilectus. extra de electione. Aut cum inquiritur impedimentum matrimonij: ne scilicet aliqui contrahant in gradu prohibito: capit. finali. De eland. despons. ¶ Secundus casus est, quando quis publicè confessus est crimen proprium extra ordinem iuris, Nam propria confessio abundè suppetit pro infamia. Hic tamen casus intelligendus est sano modo: vt puta cum quis in publico coram multis crimen proprium confitetur. Nam

3. Conclusio.

Membri secundi

Nam propterea quod quis secretò coram vno aut duobus: imò etiam coram prælato, lapsu lingue aut alio modo, sponte diceret se comisisse aliquod crimen: aut si prælatus aperiret literas subditi, in quibus subditus ipse assereret aliquod crimen admisisse, non esset certè ius inquirendi iudicialiter, sed solum fraternaliter corrigendi: nisi forsan crimen aduersus bonum publicum vergeret. ¶ Tertium casum excipiunt, quando iudex procedit ex mero officio, aut ad denunciationem publici officialis. Sed tamen ego non video, quod amplius privilegium habet denunciatio publici officialis, quàm denuncia. io priuatæ personæ, saltè quātum ad hoc. Nec Bartolus dicit aliud, quàm quod potest fieri inquisitio ad denunciationem publici officialis, quod probat per l. Ea quidē. C. de accus. vbi solum habetur q; ea quæ per officium publicum denunciantur, citra solennitatem accusationis cognoscatur vbi sermo est, vt dicit glossa, de criminibus notorij. Colligamus ergo q; quando denunciatio publici officialis est de crimine pernicioso reipublicæ aut de crimine notorio, tunc quia denunciatio, vt supra diximus, valet pro accusatione, potest sine infamia fieri inquisitio. Sed tamen si crimen est priuatum, nec est in præiudicium tertij, illud non incumbit officiali denunciare: & quamquam denunciet, non potest fieri inquisitio absque infamia vel indicijs: quemadmodum si denunciatio fieret ab alia persona priuata. ¶ Quartus casus excipitur propter incidentem cognitionem, vt si iudex inquirendo vnum crimen detegit aliud, tunc potest inquirere de illo. Hoc tamen cum grano salis intelligatur, vt adnotauimus in quinto dubio circa primam conclusionem. Si enim quis inquiritur de concubinato, de quo laborat infamia, & incidenter cognouerit iudex concubinam esse monialem aut consanguineam, tunc potest inquirere de illa circumstantia: quia aggrauat concubinatum. Et eodem modo, vbiq; peccata habent talem connexionem, quod vnū est iudicium alterius, aut vnum non potest perfectè cognosci sine alio. Si tamen crimina sunt omnino disparata, tunc incidens cognitio occulti criminis, non dat ius inquirendi. Vt si ille qui inquiritur de concubinato, inueniatur occultus homicida: non potest de homicidio fieri inquisitio, absque infamia aut indicijs. ¶ Quintus casus est quem ponit Bartol. in tertia sua regula: videlicet, quando iudex aut prælatus in inquisitione generali comperit aliquem deliquisse, potest tunc ad specialem inquisitionem descendere. Sed tamen ipse ex

Quæstio sexta.

plicat hoc licere absque infamia, vel indicijs, nec ego ita credo. Imò quamuis in inquisitione generali comperiat delinques quispiam, & delictum probari possit, & non sit in perniciem publicam, nec in præiudicium tertij, non potest de illo fieri inquisitio specialis, nec potest puniri, nisi solum fraternaliter. Posset tamen si ille flagitiosus esset prælatus, priuari officio regulari propter periculum regiminis. Et certè si tunc fieret inquisitio sine infamia, esset contra cap. Inquisitionis. & Qualiter & quando. ¶ Sextus casus est propter atrocitatem criminis: vt patet in primis, in crimine læsæ maiestatis: de quo specialiter habetur in extrauagan. Ad reprimendum. vt de plano, quod est citra solennitatem iuris, procedatur ad inquirendum qui tale crimen commisit. Quare absq; infamia & manifestis indicijs, si quis occultè occidisset, aut percussisset principem, posset inquiri: quicumq; esset suspectus de tali crimine. Et additur hac ratione a iuriscōsultis, quando facinus esset admissum aduersus episcopum, aut aliam personam huius ordinis aut quomodocūq; esset crimē atrocissimū. Quod forsan est verum. Nam vt supra diximus, non est adeò de iure naturæ requisita infamia & indicia ad inquisitionem, quominus possit in hoc dispensari ob rationabilem causam. ¶ Et postremo dicunt inquisitionem specialē fieri posse absque infamia & indicijs, quando crimen commissum esset in iudicio, aut in conspectu iudicis. Et afferunt exempla de calumniatore, de falso teste, de iniquo tutore. Et credo hoc verum esse, non propter atrocitatem criminis, vt illi putant, sed propterea, quia huiusmodi crimina sunt in præiudicium tertij. Nam conclusio prima, videlicet, q; absq; infamia non potest fieri inquisitio, intelligitur de criminibus priuatis, quæ non sunt in præiudicium tertij. Crimina enim publica, aut quæ sunt in præiudicium tertij, quomodocūq; cognoscantur, inquirenda sunt & coercenda: si sunt in fieri, & damnum pender in futurum. Vnde si iudex comperit, q; reus accusatus est per calūniā, sine alia infamia, potest inquirere contra calumniatorem & punire: vt habetur C. de calumnia. l. 1. Et idem, si comperiat falsum testem: vt iubetur l. Nullum. C. de testibus. aut si comperiat quempiam falsam scripturam finxisse: vt l. penult. C. de probationibus. aut si comperiat tutorem infideliter gerere rem pupilli. l. Tutorem. De his quibus vt indign. Et idem in vniuersum obseruandum est in criminibus quæ sunt in præiudicium tertij. ¶ Per hæc facilè soluitur vltimum dubium

4. Conclusio.

huius quaestiois, vtrum conuictus de proprio crimine, iure possit interrogari de socijs occultis, qui nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est vbiq; quoscunq; malefactores interrogare de socijs. ¶ Ad dubium respondetur quarta & postrema conclusione. Nullus conuictus de proprio crimine debet interrogari de occultis socijs, quorum nulla est infamia, aut indicia manifesta. Conclusio hæc in primis corollarè sequitur ex prima conclusione, quatenus exposita est in quarto dubio: vbi diximus, q; quanuis crimen sit notorium, non est ius inquirendi specialiter aduersus quenquam, nisi sit de illo infamia aut indicia. Vnde colligitur, q; quanuis crimen sit notorium per confessionem huius malefactoris, nullum est ius inquirendi alios occultos socios.

¶ Secundò cõclusio expressè determinata est vtroque iure: puta iure canonico, capit. Cum monasterium. De confessio. capit. Veniens. extra de testibus. & 15. quaestio, 3. capit. Nemini, & iure civili, C. de accusat. l. fio. & ff. de quaest. l. Reperi. in quibus locis expressè cauetur, ne confessi super aliorum conscientijs interrogentur, crimine læsæ maiestatis excepto. Et inter Theologos eadem est sententia Caietani in Opusculis respon. 5. quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia.

¶ Sed excipiuntur ab hac conclusione aliqui casus: quos notat Bartol. super dictam l. Reperi. Est primum omnium in consuetudine interrogare omnes latrones & fures de socijs. Et fudant iureconsulti hanc consuetudinem in l. Prouinciarum. C. De ferijs. Illic tamen non habetur expressè, quod latrones interrogentur de socijs: sed q; eorum occulta consilia per tormenta conquirantur. Et est sermo specialis de quodam genere latronum Hysaurorum. Sed l. Diuus Adrianus. ff. de custodia reorum, habetur q; latrones interrogentur de socijs. Et idem colligitur ex l. quart. ff. ad legem Iuliam perculatus. §. Mandatis. Item falsarij monetæ, puta, qui monetam adulterant aut falsam cudunt, interrogari debent de socijs: quod iubetur C. De falsa moneta. l. prima. Vnde Bartol. in dicta l. Reperi. fingit hanc distinctionem: Quando sunt delicta quæ non committuntur principaliter in odium alterius: sed propter cõmodum committentium: qualia (inquit) sunt latrocinium & adulteratio monetæ, tunc conuicti interrogandi sunt de socijs. quando verò sunt crimina, quæ committuntur in odium alterius: vt est homicidium, tunc conuictus non debet interrogari de socio. Et ratio est (vt ait) quòd quando flagitium commissum est in

odium & iniuriam aliorum, tunc illi ad quos crimen spectat, poterunt accusare socios: & idè non est necessaria inquisitio illorum: sed quando crimina non committuntur in iniuriam alterius, tunc, quia non est qui accuset, cõuenit alios socios interrogare de alijs. Sed certè hæc ratio non videtur satisfacere. Primò. Quia fallit (vt ipse fatetur illic) nam aliquando occifores interrogandi sunt, de illo qui præcepit homicidium: vt constat l. Prius. ff. ad senatusconsultum Syllanianum. Et secundo, quia licet crimen non sit in iniuriam alterius priuatæ personæ, dum tamen sit in perniciem publicam: vt latrocinium & adulteratio monetæ, quicumque habet ius denunciandi & accusandi, vt supra dictum est. Et idè propter defectum accusatoris non esset necessarium inquirere de socijs. Alia ergo via ratiocinandum est hic. Nam conclusio hæc quarta fundamentum habet in prima. Enimuerò quia non licet occultos malefactores absque infamia & indicijs inquirere, sit vt non liceat conuictum de manifesto crimine interrogare de occultis socijs. Quocirca iidem casus qui excipiuntur à prima: excipiuntur ab hac conclusione. Primò excipitur casus, quando crimen est in perniciem publicam, sicut est hæresis, & proditio: tunc enim, vt supra diximus, quia simplex denunciatio valet pro accusatione absque alia infamia vel indicijs, possunt inquiri occulti peccatores, atque adeò socij interrogari de socijs. Idem patet in crimine læsæ maiestatis: vt patet l. Quisquis. in fine. C. ad legem Iuliam maiestatis, & expressè in extrauagan. Ad reprimendum. Idem liceret propter grauem atrocitatem criminis, vt dicebamus circa tertiam conclusionem. Et quia adulteratio monetæ & latrocinium, sunt peccata in Rempublicam, propterea licet conuictos interrogare de socijs & de fautoribus, & receptoribus, &c. At verò, latrocinium non designat quodcunq; furtum priuatum: nam latrones soli dicuntur qui obsident vias: & qui ex animo conspirauerunt deprædari quoscunq; possent: & ideo quicumque capiatur, iure interrogatur de socijs, ad obuiandum malo publico: atque adeò, hi soli sunt qui non gaudent priuilegio Ecclesiarum: vt habetur De immunit. Eccles. capit. Inter alia. Imò quanuis non interrogaretur, admonendus esset à confessorè vt proderet socijs: & ille tenetur proderet: saltem dum malum adhuc pendet in futurum: secus, si iam socij essent prorsus emendati: nam nullus tenetur criminosos emendatos sua sponte proderet, nisi iuridicè compulsus. Imò

Imò verò quanuis periculum non immineat Reipublicæ, sed priuatæ personæ, posset conuictus interrogari de socijs: vt si multi conspirauerunt occidere Petrum, & vnus capitur, iure interrogatur, an sint alij animati ad tale homicidium: nam quòd non liceat occultos peccatores inquirere absq; infamia, semper intelligitur de crimine iam præterito, quod inquiritur punitionis gratia: secus si inquiratur ad euitandum futurum damnum. ¶ Citra hos casus non licet à conuicto inquirere socios, nisi sint indicia, aut infamia illorum. Et ita intelligenda est dicta lex, Prius. ff. Ad senatusconsultum Syllanianum. vbi habetur, quod postquã inuentus est occifor, inquiratur quo mandante homicidium fecerit: videlicet si fuerint indicia alium id mandasse, vt dicit glossa.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur, vt supra diximus, quòd Deo sunt manifesta occultissima peccata, sicut homini illa quæ sunt notoria: ob idq; sicut potest illa statim punire, potuit, pro rationabili causa, dispensare in lege: vt videlicet, occulta peccata absque infamia præcedente inquirerentur: quia hæc lex non est omnino indispensabilis, vt supra diximus. Et ita dispensauit, vt fortibus disquireretur Acham anathema: qui occultè peccauerat: primò, quia populus ille duræ cervicis, terroribus arcendus erat à flagitijs: atque adeò expediebat, vt saltem in re grauissima, qualis erat illa diuina prohibitio, ne de execratis spolijs gentium quicquam caperent, etiam occulta crimina reuelarentur, quando Deus ipse in genere insinuasset crimen: sicut legitur illic: Surge, cur iaces? Peccauit Israël, prauaricatus est pactum meum. ¶ Pari ratione respondetur ad legè de adultera Num. 5. Deus enim, tum ad cohibendam libidinem mulierum, tum etiam ad vitanda homicidia, quæ propter zelotypiam possent multa accidere, indulsit maritis sacrificium illud zelotypiæ ad disquirendum adulteram. Et fortè (quantum conicio) non licebat facere illam disquisitionem, nisi esset infamia adulterij, aut indicia manifesta. At vero iam modò non est licitum per huiusmodi fortes veritatem inquirere, sed solum per testes humana fide: quia fortes illæ erant iudicialia, & ideo iam cessarunt. Vnde Stephanus 5. cap. Consulisti. 2. quaestio. 4. prohibet vulgares illas quas vocant probationes. Nam ferri (inquit) candentis, vel aquæ seruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. In veteri enim lege fortibus illis & sacrificijs (quia à Deo instituta erant) diuinum expectabatur iudicium: sed

iam modò iudicijs superstitiosis non expectaretur nisi iudicium damonis: & esset tentare Deum: vt docet sanctus Tho. 2. 2. q. 95. artic. 8. ¶ Secundum argumentum principale quod factum est ex cap. Quidam maligni. certè est difficile, & multos malè torquet in hac materia: nam Gregorius illic videtur excommunicare occultum peccatorem, nisi se prodiderit: qui tamen nulla laborat infamia. Quod videtur repugnare doctrinæ huius quaestiois, & illi authoritati Chryostomi super epistolam ad Hebræos, quæ citatur capit. Quis aliquando. De pœnitent. d. 1. vbi ait occulto peccatori, Non tibi dico vt te pro das, sed reuela ante Deum viam tuam. Imò profectò illud videtur pugna-re cum iure naturali. ¶ Glossa illius capituli multis modis respondet. Primò, quòd forsàn præcesserat admonitio secreta ante illam excommunicationem. Sed hoc non satisfacit. Nam, illa admonitio non potuit esse nisi in generali, cum peccator esset omninò occultus: & ideo ille admonitus, cum nulla esset infamia nec indicia, non tenebatur se pro dere. Secundò, paulò inferius respondet glossator, quòd cum crimen esset publicum, licet persona esset occulta, potuit, propter atrocitatem criminis, excommunicari ille, nisi se proderet. Et hæc solutio rationabilior est, sed non est sufficiens. Primò, quia non erat tanta atrocitas criminis diffamare priuatum hominem, vt propter illud esset inquirendus occultus peccator, sicut in crimine læsæ maiestatis. Et secundò, quam liceret inquirere alia via, tamè statim excommunicare occultum peccatorem nisi se proderet, erat nimis rigidum. ¶ Dominus Caiet. 2. 2. q. 69. art. 2. respondens ad illud capitulum, dicit tria, licet alio ordine. Primò, q; sicut potest fieri excommunicatio pro crimine antequam fiat: vt pro percussione clericorū &c. ita post factam potest excommunicari quicumq; fecerit. Secundò dicit, quòd Papa potuit absolutè, & sine aliqua conditione excommunicare illum peccatorem occultum, propter præteritum crimen: sed nihilominus ex sua benignitate apposuit conditiones, nisi se reuelaret. Itaque excommunicatio (inquit Caietanus) non fertur illic super illam conditionalem: nisi se reuelauerit: ita vt excommunicetur propter inobedientiam futuram, si nõ se reuelauerit, sed excommunicatur propter peccatum præteritum: quia infamauit proximum. Tertio addit, q; Papa non potuit præcipere absolutè vt se reuelaret: nec ille tenebatur obedire: quia hoc (inquit) excedit formam humani iudicij. Et addit, quòd doctores oppositum sentientes sunt nimis timidi.

¶ Nihilominus (bona venia dixerim doctoris grauiissimi) aliter, ni fallor, cēsendum est de illo cap. Primum enim fundamentum Caietani est falsum: videlicet, quod sicut potest ferri ex cōmunicatio pro crimine futuro, ita potest ferri pro crimine praterito. Nam, vt receptissimū est apud omnes, nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiam: iuxta illud Matth. 18. Si ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus. Vnde colligitur probatissimus canon, vt nullus excōmunicetur absq; praua monitione: vt habetur cap. Sacro. & cap. Per tuas. extrā, De senten. excommunicationis. Quando vero ius prohibet peccatum futurū, prohibitio ipsa valet pro admonitione, & idē iure tūc opponitur excommunicatio: sed propter crimē prateritum, quia nulla præcessit admonitio, non potest quis excōmunicari, cum nulla illic fuerit inobedientia. Quare Gregorius nō excommunicauit illum occultum diffamatorem propter crimen prateritum, nec potuit: sed excommunicare eum potuit nisi proderet.

¶ Et argumenta in contrarium faciē solūtur ex his, quæ diximus in decisione quæstionis. Diximus enim, quod peccatum cuius nō præcessit infamia vel indicia, non potest inquiri, si omnino sit prateritū. punitionis gratia. Quando tamen adhuc pendet in futurum, certē potest inquiri, vt euitetur peccatum & damnum. Et quia ille qui occultē posuerat libellum diffamatorium, tenebatur restituere famam diffamato: & id facere non poterat, nisi aut probaret quod dixerat, aut in publico se retractaret, iuste Papa præcipere potuit vt exiret in publicum, sub pœna excommunicationis: quod nimirum ipse iniussus tenebatur facere.

¶ Et confirmatur solutio ex cap. Si sacerdos. De offi. ordi. vbi habetur, quod si qui damnū dedit, sit occultus, & qui damnum accepit petat iustitiam, debet delinquens excommunicari in genere, sed nō nominatim. Sed est notandum, quod quamquam potuit Gregorius præcipere illi occulto peccatori, vt in publicum exiret sub pœna excommunicationis, mitius tamen egit cum illo. Non enim præcepit vt exiret, sed, nisi exiret in publicum, abstinere à sacramento Eucharistiæ: quod profectō ipse tenebatur facere: nam erat in peccato, postquam tenebatur restituere famam, atque adē tenebatur abstinere ab Eucharistia. Itaque excommunicatio in hoc fertur illic: si receperit Eucharistiam, antequam restituat famam. Quare ille textus nullatenus militat aduersus nostram primam conclusionem. ¶ Ex quo sequitur, quod si ille occultus peccator, qui libellum in-

famatorium in publico posuerat, potuisset restituere famam non se manifestando, aut, per tertiam personam secretō potuisset aliter satisfacere diffamato, non tenebatur exire in publicum, nec abstinere à sacramento Eucharistiæ: quia præceptum eō tendebat, vt ille restitueret. ¶ Iuxta formam horum capitulorum, scilicet, Quidam maligni, s. quæst. 1. Et si sacerdos. De officio ordi. solent officiales excommunicare in genere eos, qui occultē iniuriam irrogarunt, aut dederunt damnum: puta eos qui occultē furtum fecerunt, aut fuste, aut gladio percusserūt. Et nescio profectō an plus nimio extendant iam modō hanc potestatem. Nam, quamuis id iure liceat, deberet tamen fieri in primis quando damna, aut iniuriæ grauiissima sunt: vt puta pro bonis Ecclesiæ. Et deinde deberet admoneri in literis excommunicatoriis, quod excommunicatio solū fertur vt restitutio fiat damni & iniuriæ: aliās multi decipiuntur, putantes quod tenentur manifestare huiusmodi malefactores, vt puniantur: cum tamen solū teneantur malefactores restituere, & scientes admonere illos vt restituāt. Quod si noluerint, tunc debent manifestare illis qui possint prodesse & non obesse: vt habetur in capitulo Hoc videtur. 22. quæstione 5. nam inquirere punitionis gratia non possunt, nisi illos qui laborant infamia aut indiciiis.

¶ Ad tertium principale, respōsum est in conclusione secunda: videlicet, excommunicationem generalem fieri posse, absque aliqua infamia præcedente. ¶ Et tandem ad postremam confirmationem respondetur, quod quamuis prælati debent vigilare, nec sub dissimulatione præterire errata subditorum, tamen vias habent iure præscriptas cognoscendi crimina, quas nefas est transilire. Quare licet peccata cognouerint, si non sint aduersus bonum publicum, nec sit accusator, nec infamia, nec indicia, eatenus ius habent, vt solū fraternaliter corripiant.

QVÆSTIO SEPTIMA.

TRVM quicumque iure interrogatur de secreto, iure teneatur veritatē fatēri. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primō. Seruare secretū, vt supra diximus, est officium fideri: & reuelare est vitium infidelitatis: secundum

dum prouerbiū assumptum: Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici cōmissum. Sed virtus, nulli repugnat virtuti: ergo virtus obedientiæ nulla ratione compellit secreta reuelare.

¶ Et cōfirmatur. Virtus religionis (cuius actus est iuramentum seruare) maior est quam virtus obedientiæ: sed sæpe vsu venit, vt quis sub iuramento promittat fidem secreti: ergo tunc saltem, nullo modo licebit illud reuelare.

¶ Secundō arguitur. Iugum Domini suaue est, & præcepta eius leuia: vt redemptor ipse noster testatur Matth. 11. sed tunc casus plurimi, in quibus grauiissimum esset hominem obligare ad reuelandum secretum: vt si ab aliquo exigeretur testimonium de crimine capitali, aduersus patrem suum, aut aduersus filium aut vxorem: & maxime si reus ipse interrogaretur aduersus proprium caput: ergo tunc apparet neminem iure constringi secretum propalare, vnde Chrysostomus super epistolam ad Hebræos (quæ glossa citatur De penitēt. distinet. 1. capit. Quis aliquando) Non tibi (inquit) dico, vt te prodas: sed reuela ante Deum viam tuam. vbi inuit neminem teneri reuelare crimen suum, nisi in sacramento confessionis. Et confirmatur. Nemini licet sese occidere: & per consequens, nec teneretur quis actiue concurrere ad sui homicidium: sed qui confitetur iudici crimen suum, sine cuius confessione iure reus occidi nequit, videtur agere aduersus seipsum: ergo in tali casu nemo teneretur veritatē confiteri.

¶ Tertio arguitur. Si non reuelare crimen occultum esset peccatum, quando quis iure interrogatur, eo esset, quod omne mendacium est peccatum: sed potest quis citra mendacium veritatem celare: quia, vt exponit Augustinus in quæstion. super Genesim, Abraham dicens de vxore: Soror mea est: voluit veritatem celari, non mendacium dici: ergo non reuelare crimen, fieri potest absque peccato.

¶ Et confirmatur. Si celare secretum in iudicio esset peccatum, sequeretur id semper esse mortale: quia versatur in re graui: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatum Minor. Quia sæpe mendacium illud in iudicio non est perniciosum, nec contra charitatem, sed solū officiosum: vt quoties quis negat crimen vt seruet se aut amicum à periculo mortis. Et præterea secundum iurā, licet reo in causa sanguinis corrumpere accusatorem aut colludere cum illo, vt scilicet tergiverfetur, aut abscondat veritatem: ergo, à for-

tiori, si quis neget crimen proprium, non peccabit mortaliter.

¶ Sed in contrarium est, quia confessio criminis in iudicio sapissimè est necessaria ad bonum publicum: ergo id est in præcepto. Quod præsertim confirmatur ex illo Iosue 7. vbi Iosue inquirens confessionem Acham ait: Filii mi da gloriam domino Deo Israël & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.

N H A C postrema quæstione huius secūdi membri, operæ pretium est in summa colligere casus vniuersos, in quibus quisque aut teneretur, aut ius habet secreta reuelare. Hoc em̄ potest contingere, aut in iudicio, aut extra iudicium. Extra iudicium, vt diximus membro primō, quæstio. tertia, primō teneretur quis de iustitia proprium crimen reuelare, quando per iniuriam abstulit famam alterius: vt si quis falsum dixit testimonium aduersus proximum, teneretur se retractare. Item ex charitate teneretur quis crimen alienum reuelare, quando est in præiudicium proximi: vt si non possum auertere à perpetrando homicidio illum, qui animatus est occidere: aut non possum latroni persuadere, vt restituat magnam furtum, teneor ex charitate, si possum sine detrimento meo reuelare illi qui iniuriam patitur, aut illi, qui potest prodesse, & non obesse: & à fortiori, si peccatum vergit in malum publicum. Et præterea ius, & arbitrium habet quicumque reuelandi proprium secretum amico, ad capiendum consilium vel solatium. Et propter amicitiam, vt diximus, si amicus falso diffamaretur de crimine, quod ego commisi, liceret mihi fortasse prodesse: vt amicum purgarem infamiam, atque adē aliis forte modis id licet, vt supra in his diximus.

¶ Sed in iudicio quatuor sunt personæ, quæ tenerentur crimine occulto quandoque reuelare: scilicet, actor, iudex, testis, & reus. Et de actore satis dictum est, quemadmodū quis teneretur: aut ordiis correctionis fraternæ: aut per viam accusationis, aut iudicialis, aut canonice denuntiationis, et crimine denunciare. Iudici verō & prælati absque accusatore, aut infamia, aut indicio, nullatenus licet crimina manifestare: vt supra determinauimus ex cap. Si tantum episcopus: sexta quæstione, secunda. cap. Si sacerdos: de officio ordina: & ex aliis similibus. Postquā verō iudex legitime cognouerit crimen

crimen, debet reum in publico condemnare: nisi forsan denunciatus fuerit via correctionis fraternæ, & sit emendari paratus.

¶ Superest ergo ut dicamus de teste, & reo. De quibus respondetur ad quæstionem quartam conclusionibus. Prima est generalis. Quicumque legitime & secundum iura interrogatur, tenetur quam scit veritatem palam confiteri: siue testis is fuerit, siue reus. Conclusio est Sancti Thomæ 2. 2. quantum ad reum quæstio 69. articulus 1. & quantum ad testem, quæstio 76. articulus 1. & facile probatur. Nam inter partes iustitiæ potissima est obedientia, quippe quæ pertinet ad iustitiam legalem: obedientia verò est, parere maioribus, quoties quid iuste præcipiunt: ergo eodem iure quo prælatus interrogat veritatem, subditus astringitur illam confiteri. ¶ Et confit. Bellum non potest esse iustum ex utraque parte: ita ut quis iuste alterum petat, & se iuste alter defendat: nisi forsan, ex ignorantia, aut alter falsò putaret ius habere petendi, aut alter se defendendi, ubi ius nõ habent: ergo si subdito constat iudicem via & lege interrogare, respondere tenetur veritatem.

¶ Et secundo principaliter id probatur ex fine. Bonum publicum pacifice conservari nõ potest, nisi crimina puniantur: id tamen fieri nequit, nisi iudex & testium testimonio & confessione rei causam cognosceret: ergo tam testis quam reus tenetur, si modo legitime interrogatur, veritatem confiteri. ¶ Et postremò id maxime confirmatur de reo, ubi maior apparet difficultas. Lex est sanctissima, ut nemo criminali sententia antequam sit confessus, condemnetur, nisi ab notorietate facti, aut testimonio luce clarioribus possit convinci: quod si per legitima testimonia non confessus condemnatur, tamen nõ est de neganda appellatio, nec infligenda poena, quoad usque crimen confiteatur, ut caretur. Obstat. Q. Quorum appellatio non recipit. Sed illa lex perniciosa esset, nec posset servari, si reus legitime interrogatus, eadem lege non constringeretur veritatem confiteri: ergo quicumque legitime interrogatur iure tenetur veritatem respondere.

¶ Secunda conclusio. Tam negare quam celare veritatem in iudicio, ex genere suo est peccatum mortale, licet fiat sine iuramento. Probatur, quia, ut dicit Sanctus Thomas 2. 2. quæstio 69. articulus 1. in solutione ad illud peccatum est contra iustitiam, & in re magni momenti, & per consequens est contra charitatem: quia negans veritatem in iudicio, siue reus sit, siue testis, sæpe iniuriam facit actori (ut puta quando proceditur per viam accusationis)

1. Conclusio.

2. Conclusio.

qui cum iure petat vindictam, iniuste diffamatur de calumnia, per negationem accusati: & semper facit iniuriam bono communi, atque adeò iudici, qui ius habet inquirendi veritatem: imò iniuriam facit Deo, cuius est iudicium: nam omnis potestas à domino Deo est, & qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit, Rom. 12. ¶ Et secundo probatur conclusio. Negantes veritatem in iudicio, quandoque tormentis austerissimis iuste petuntur: quod nunquam liceret, nisi mortale esset & graue veritatem celare. Grauius tamen est negare, quam celare: quia celare nõ dicit mendacium, sed solam omissionem respondendi, quod quis tenetur. Et multò grauius esset, si negatio veritatis fieret cum iuramento: accumulatur enim tunc circumstantia peccati contra veritatem religionis. ¶ At verò, quia dictum est mendacium in iudicio esse mortale ex genere, dubium est, an ratione leuitatis materia possit esse in individuo veniale. ¶ Dominus Caieta, 2. 2. quæstio 69. articulus 1. dicit, quòd omne mendacium, quanquam sit in materia leuissima: nempe quòd extra iudicium esset veniale, in iudicio tamen est mortale: siue in foro sacramentalis confessionis, siue in foro exteriori. verb. gra. Si quis in secreto confessionis interrogatus, an dixerit verbum otiosum, falsò id neget, peccat mortaliter. Et idem censet, si iudex in iudicio exteriori interroget de quocunque leui. Ratio Caietani est, quia tanta est obligatio dicenda veritatis in iudicio, ut quauis materia sit de se leuissima, tamen in iudicio efficiatur grauis. Itaque concludit Caietanus, quòd quemadmodum periurium non solum ex genere, sed in quacunque materia quantumque leuissima, est semper mortale, ita mendacium in iudicio, licet sit sine iuramento.

¶ Sed re vera (ut bona venia dixerim) & ratio Caietani leuissima est, & opinio eius nullam habet probabilitatem. Imò credo, quòd mendacium in iudicio potest esse veniale propter leuitatem materiae, si fiat sine iuramento. Et primò, Caietanus est contra Sanctum Thomam: qui, quauis in illa solutione ad tertium absolute dicat, quòd mendacium in iudicio est peccatum contra charitatem, tamen inferius, quæstio 70. articulus 4. exponit se dicens, quòd est mortale ex genere: ubi subinde insinuat, quòd in individuo potest esse veniale. ¶ Et arguitur ratione contra Caietanum. In materia fidei & charitatis & religionis potest contingere veniale peccatum ex leuitate materiae: ergo pari ratione iniuria in iudicio & in sacramento potest esse venialis. Probatur antecedens. Nam furari obolum

lum in Ecclesia est solum peccatum veniale: & leuissimè percutere clericum. Imò, in materia fidei posset esse tam leuissimum verbum, ut esset venialis hæresis: ergo cõraminatio iudicij & sacramenti per mendacium, si leuissimum sit, esset venialis. ¶ Et secundo arguitur. Peccatum ex genere mortale, dupliciter fit veniale: aut ex defectu plenæ deliberationis: aut ex leuitate materiae: sed potest esse peccatum veniale in iudicio ex defectu plenæ deliberationis, ut si subito & absque consensu cogitet quis mentiri in iudicio & in confessione: ergo eadem ratione potest esse veniale ex leuitate materiae. ¶ Et tertio arguitur. Quia si quocunque mendacium in iudicio est mortale, tunc etiam tacere rem leuissimam, quam quis tenetur fateri, esset mortale: nam proinde est tacere, & negare, quòd quis tenetur confiteri.

¶ Et quarto arguitur. Si quocunque mendacium subditi in iudicio, & in confessione est mortale, eadem ratione, quicumque defectus iudicis & confessoris esset mortalis: quia pari ratione tenentur iudices fideliter tractare iudicia, qua subditi consequens tamen nullus concederet. ¶ Et postremò peculiariter arguitur, quòd negare peccata venialia in sacramento non sit peccatum mortale: quia illa non sunt de necessitate confessionis: & ideò si sacerdos interroget illa, pœnitens non tenetur respondere: atque adeò si respondens mentiatur, non peccat mortaliter, magis quam extra sacramentum. Nec facit satis responsio Caietani: videlicet, quòd quanquam pœnitens non tenetur respondere, tenetur tamen, si responderet, dicere veritatem sub peccato mortali. Fundatur enim Caietanus in hoc, quòd sit iniuria grauis sacramento: & tamen argumentum probat, quòd postquam pœnitens non necessariò subditur confessori in materia venialium, non est mortalis iniuria mentiri in illa materia.

¶ Vnde ad argumentum Caietani conceditur, quòd grauius est mentiri, etiam citra periurium, in iudicio, quam extra: & grauius in sacramento, quam in iudicio exteriori respectiuè: scilicet, quòd veniale est grauius, & mortale grauius: nõ tamen ita ut in vniuersum mendacium, quòd est veniale extra iudicium, fiat mortale in iudicio: nisi sit in materia principali, aut in his quæ possunt facere iudicia, aut coniecturas pertinentes ad rem: ut si homicidij legitime interrogatur ubi erat tali hora, an talis gladius sit suus, tenetur sub mortali dicere veritatem, quemadmodum si interrogaretur de homicidio ipso de quo est diffamatus: quia illa sunt coniecturae homicidij. ¶ Ad aliud de periurio.

concedimus omne periurium esse mortale, in re quantumcunque leuissima: quòd proprie conuenit huic vitio, eò quòd impietas periurij stat in hoc, quòd Deus adducitur in testem falsi: & est falsitas in re leuissima, sicut in re graui: & ideò tam iurat falsum iurans me non leuasse festucam (si leuauit) quam iurans me non occidisse hominem, quem tamen occidit.

¶ Ex his sequitur tertia conclusio. Si confessor noverit, eum à quo iuste & legitime petitur testimonium, nolle cõfiteri veritatem, nõ potest eum absolue, antequam dicat testimonium, etiam si testimonium sit aduersus proprium caput: ut si homicida aut latro est in vinculis, & flagrat infamia, aut sunt indicia manifesta, aut semiprobatio (si proceditur via accusationis) id est, vnus testis omni acceptione maior, & petitur ab illo confessio, non potest absolui antequam veritatem palam confiteatur. Et à fortiori si sit testis, cuius testimonium requiritur aduersus alium. Probatur: quia perseuerans in peccato nullatenus absoluenus est: sed legitime interrogatus non respondens secundum formam interrogationis est in peccato: quia implicat contradictionem, quòd quis sciat se iuridicè interrogari, & tamen, quòd nõ teneatur respondere: ergo huiusmodi homo nõ est absoluenus. At verò cauendum est illis, ne imprudenter reuelent crimina: sed si reus noluerit parere iudici, non absoluant, & taceant: eò vel maxime, quòd iudices vtuntur illa cautela, ut fingant se velle occidere inconfessos, ea ratione, ut patefaciant delicta. ¶ At verò quia res est præcipui momenti, cauendum est confessoribus ne sint præcipites: id præsertim in causa mortis: aut ubi agitur de honore & fama. Primò, ut interrogatus teneatur respondere, requiritur, quòd interrogans sit verus & legitimus eius iudex. Vnde qui aliquo privilegio exempti sunt: ut puta si clericus interrogetur de crimine à iudice seculari: aut si reus per iniuriam extractus sit ab Ecclesia, quauis esset infamia, adessentque alia iura interrogandi, iuste potest veritatem, citra mendacium celare: & quauis neget, mendacium nõ est nisi officiosum & veniale, nisi intersit iuramentum. Et præterea, esto, interrogetur à vero iudice, requiritur ut circumstant merita, quæ supra statuta sunt: nempe, si processus fiat per correctionem fraternam, requiritur, quòd reus prius admonit⁹ à prælato sit rebellis, & sit alius testis saltem præter denunciante, aliàs prælatus nõ potest tanquam iudex eum interrogare. Si verò procedatur via accusationis, requiritur semiprobatio, aut manifesta indicia. Quòd si procedatur

3. Conclusio.

tur

tur. via denunciacionis canonice & inquisitionis, requiritur, quod præcesserit infamia, quæ non à dycolis, sed à fide dignis emanauerit: & præterea, quod infamia sit iuridicè probata, saltem per duos testes iurantes se audiuisse à pluribus personis fide dignis: vt doctores adnotant Decretorum. cap. Inquisitionis, & cap. Qualiter & quado. De accus. atq; adeò, vt probè notauit dominus Caieta. 2. 2. quæst. 69. arti. 2. antequam reus teneatur respondere requiritur, vt ei constet iudicem iuste & legitime interrogare. Cuius ratio præsto est: nam quemadmodum nemo tenetur legi, ante eius promulgationem, ita nullus tenetur parere, nisi constet eum qui iubet esse prælatum, & iuste præcipere. Et quanquam vbi nullum est periculum in præstanda obedientia, non exigendum est à prælato, vt ostendat se iuste præcipere: tamen vbi agitur de periculo subditi, non tenetur aduersus se respondere: imò nec testis aduersus alium in re graui, antequam illi iuridicè cõfiteri iudicem iure præcipere. In quo vtinam non sit abusus iudicum, qui miseros homines compellunt crimina confiteri, antequam eis notum faciant ius quod habent interrogandi. Et addiderim ego quod in re dubia, an videlicet iudex iuste inquirat nec ne, declinandum est in fauorem rei, maximè in causa mortis: quia peius esset in tali casu occidere hominem, quam non parere iudici: & iura, potissimum in causa capitis, permultum fauent reis: de quo amplius in membro tertio, quæstione 2. ¶ Hæc autem dicta sint, quando crimen non est eorum quæ vergunt in perniciem publicam: in quibus, vt supra dictum est, non requiritur tanta solennitas iuris ad interrogandum, aut reum, aut testes, quanta in criminibus priuatis: vt legibus optimè sancitum est: nempe, de crimine læsæ maiestatis in Extrayagan. Ad reprimendum. & de hæresi cap. fi. De hære. lib. 6. vbi habetur, quod in inquisitione horum criminum procedi possit simpliciter, & de plano & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu, & figura. Et subiungitur illic quod nomina testium & accusatoris non teneantur inquisitores manifestare hæreticis, quando testibus imminet periculum ab hæreticis: vt pote si essent personæ potentes. Vnde, à contrario sensu colligitur, quod quando non imminet periculum, aut adest alia iusta causa, debent manifestari nomina testium accusatis, antequam interrogentur de positionibus. ¶ Ex his colligatur hoc cõmendandū corollarium, quod quauis in principio litis, & à reo, & ab actore exigatur iuramentum calumniæ, vt

habetur in authen. Vt litigantes iurent. & C. de iureiuran. propter calum. l. Cū & iudicis. & extra. De iur. calum. cap. 1. & vna pars iuramenti sit, quod interrogatus non negauit, quod verū esse credit: tamen si postea accusatus interrogetur de aliquo præter ius, non tenetur respondere, nec, quanquam neget, est periurus. Verb. gra. Iuramentum calumniæ exigitur sub clausulis generalibus: puta, quod iurans credit se habere bonā causam, quod interrogatus non negabit, quod verum esse credit, &c. Et ideo nihil periculi est, si exigatur statim in principio, ante publicationem testium. Sed si postea vigore illius iuramenti interrogetur reus in particulari de aliquo occulto crimine, de quo non est infamia, nec indicia, quanquam celet, non peccat, nec quanuis falsò neget, facit contra iuramentum, sed est simplex mendacium officiosum, & veniale. Probat: quia iurans se nō negaturum veritatem intelligebat de veritate quæ interrogaretur legitime & iuridicè: & quauis ipse non intelligeret, tamen iura id interpretantur. Aliud esset si iuramentum exigetur in particulari: puta, an occidisti Petrum: nam tunc, quanquam exigeretur contra ius, peccaret mortaliter qui iurasset tunc falso: quia nulla tunc potest fingi interpretatio, quæ excusasset à periurio. ¶ Vnde rursus subsequitur, quod quanuis in principio posset exigi ab accusato iuramentum calumniæ, ante publicationem testium & meritorum causæ, tamen de positionibus in particulari non potest interrogari antequam illi constet quo iure interrogatur. ¶ Sed oriuntur hic egregia dubia tam circa reum, quam circa testes. Primum dubium est non dissimulandum: vtum quando fit inquisitio de crimine læsæ maiestatis aut hæresis, vbi non requiritur tanta solennitas ad inquirendum, teneatur reus occultus, qui non laborat infamia nec indicia, si fortè interrogatur, cõfiteri proprium crimen. Exempli gratia. Est notorium crimen læsæ maiestatis, aut hæresis: vt puta, quia productæ sunt in compitis ciuitatis conclusiones hæreticæ: sed nullus est in tota vrbe qui infamia laboret de illo facinore, nihilominus fit inquisitio per urbem (quam diligentissime fieri condecet) interrogantur ciues, an sciant quisnam sit in culpa, & fortè inter alios interrogatur ipse patrator sceleris, an teneatur confiteri se fecisse, cū nulla laboret infamia. Aut fortè edicto publico & generali iubet, vt quicūq; sciuerit aliquod crimen illud denunciaret: an teneatur reus denunciare se. ¶ Et ad partem affirmatiuam est argumentum: nam certissimum est, vt enunciauimus conclu-

1. Dubium.

conclusionem prima, q; in quocunq; casu iudex iuste interrogat: subditus tenetur respondere: sed in tali causa iudex propter euidentiam & atrocitatem criminis, iuste interrogat absque speciali infamia: ergo & reus constringitur respondere. ¶ Et confirmatur: quia testes tenentur respondere: imò iniussi tenentur denunciare: ergo reus pari ratione, saltem interrogatus tenetur se prodere. ¶ Et confir. secundo, quia, vt diximus quæst. proxima, euidentia facti valet pro accusatore: sed si ille esset accusatus teneretur respondere: ergo. ¶ In cõtrarium est, quia iugum Domini suaue est: res tamen est grauissima obligare quempiam, vt absq; aliqua infamia vel indicia se prodar: imò hoc videtur contra ius naturæ: nam id perinde esset, atq; obligare aliquem vt se occideret: quare S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 2. vniuersaliter dicit, quod reus non tenetur respondere sine infamia, aut indicia, aut semiprobatone. ¶ Respondetur ergo vt diximus quæstione precedenti, quod quantūcunq; sint crimina huiusmodi aduersus Kemp. nihilominus non potest reus interrogari sine aliquibus indicia aut infamia, aut coniecturis quæ ipsum propriè insinuent: licet forsan non requirantur tam manifesta quam in criminibus priuatis. Sed tamè possunt interrogari testes: imò edicto publico posset iudici, vt quicunq; scientes denuncient: nam ipsi iniussi id tenentur denunciare. Et ita intelliguntur iura citata, quæ dicunt sine strepitu iudiciorum licere inquirere. Neq; est par ratio de teste & de reo: nam testis ad obuian- dum malo publico, de quo semper præsumitur periculum in futurum, tenetur denunciare: sed reus, quia potest cessare à malo futuro, & scire nullum ex parte sua superesse periculum, nō tenetur illa ratione se prodere. In quo casu non absurdè potest intelligi illud Chrysofost. quod citatum est in secundo argumento: Non tibi dico vt te in publicum prodas. ¶ Vnde ad formam argumenti respondetur, quod iudex iuste interrogat, tanquam testes, sed non tanquam reos; & ideo testes tenentur denunciare alios, sed reus nō tenetur prodere se: imò iuste potest celare crimen, dicens se nescire, quis fecit: quia nescit vt dicat, vt infra dicemus: & si dicat sine iuramento se non fecisse, solum erit peccatum officiosum & veniale. ¶ Et per hoc respondetur ad primam confirmationem: nam secunda non est ad propositum: tunc enim euidentia non indiget accusatore, quando scelus est notorium & patrator sceleris. ¶ Alterum dubium est, si falso procedatur aduersus innocentem, & interrogetur

2. Dubium.

de aliquo quod verè fecit: quod tamen esset sufficiens indicium, vt cõuinceretur de crimine quod non fecit, vtum teneatur fateri veritatem? verb. gra. latrones occiderunt hominem in via, gladio fortè innocentis hominis, qui tunc illac transibat. Innocens ille accusatur postea cum falsis testibus de homicidio, & interrogatur de illo. Verè negat. Sed rursus interrogatur an tali hora transiuit illac, & an gladius qui inuentus est in cadauere sit suus? Vtrum teneatur confiteri? Videtur quod sic. Nam iudex iuste & legitime interrogat, postquam procedit secundum allegata & probata. ¶ Respondetur, quod non tenetur confiteri, si periculum subiret, vt propter illam confessionem condemnaretur de homicidio: nam iudex non interrogat legitime, nisi quia procedit ex falsa præsumptione: & ideo subditus nullam facit iniuriam celando: & si negaret sine iuramento, solum esset mendacium officiosum & veniale. ¶ Eodem modo si innocens falsò accusatur de adulterio, & ad illum finem interrogatur an intraverit tali nocte, nō tenetur respondere: nisi forsan manifestè se posset compurgare. ¶ Sed de testibus est tertium dubium, vtum testis aliquando antequam sit vocatus, teneatur sua sponte offerre se ad dicendum testimonium, an non teneatur, quemadmodum reus nunquam vltro tenetur se prodere. ¶ Diuus Thom. 2. 2. quæst. 70. arti. 1. hac vitur distinctione. Aut testimonium requiritur, id est petitur & exigitur auctoritate iudicis: & tunc nō est dubium (quod in nostra prima cõclusionem assertum est) quin teneatur testis semper dicere testimonium, si legitime interrogetur: puta de his quorum est infamia. Nam de occultissimis (inquit) nullus tenetur testimonium dicere. Si verò testis non petitur, nec vocatur à iudice habente auctoritatem: tunc aut testimonium est necessarium ad liberandum innocentem ab iniusta morte, infamia, aut alio damno temporali, & tunc tenetur testis iniustus se offerre ad testimonium dicendum: iuxta illud Psal. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Et insinuat peccatum esse mortale, si quis in tali casu non se offerret ad seruandum innocentem: nam dicit in virtute id esse, consentire in malū innocentis. Si verò testimonium sit necessarium, solum ad puniendum reum: tunc nullus tenetur se offerre in testem, nisi accessitus à iudice, quanquam reus sit legitime accusatus. Et addit Sanct. Thom. quod testis non tenetur obuare malo, quod incurreret accusans, si deficiat in probatione. ¶ Verum

3. Dubium.

Dubium.

¶ Veruntamen dubium est circa primū membrum, vtrum si quis timeat se vocandum esse in testem aduersus patrem, vel aduersus amicum, possit se abscondere. ¶ Respondetur, quod si testimonium illius non est simpliciter necessarium: quia possunt facile inueniri alij testes: tunc non censetur grauis iniuria, si se abscondat. Si tamen eius testimonium sit simpliciter necessarium, tunc licet non teneatur se offerre, teneatur tamen non se abscondere per fraudem, maxime si testimonium est necessarium, in fauorem tertiæ personæ quæ læsa est. Quod vel inde constat, quia si quis haberet instrumentum quo inscripta est hereditas, vel aliud quodcunque ius tertiæ personæ, & per fraudem illud celaret, aut se absconderet, ne compelleretur exhibere, profecto peccaret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem: ergo pari ratione peccaret, qui se absconderet, ne diceret testimonium necessarium alteri. Si verò solum ageretur de pena aut punitiōe patris vel amici, non video quod esset peccatum, saltem mortale, si se absconderet testis: dummodo damna restituerentur. Vocatus tamen semper tenetur comparere. ¶ Sed maius dubium est circa secundum membrum: vbi ait Sanct. Thom. quod quicumque tenetur, etiā non vocatus, se offerre ad dicendum testimoniū, vt liberet proximum ab iniusto damno, sub peccato mortali. Arguitur enim cōtra hoc primò. Nullus tenetur succurrere proximo sub peccato mortali, nisi in extrema aut saltem graui necessitate: sit ergo casus, quod innocens est in periculo quo iniuste mulctatur 30. aut 100. ducatis, vnde eum possum testimonio meo liberare. Ecce argumentum. Si ille esset pauper qui aliās indigeret illis 100. aureis: dum modo non esset grauiissima necessitas, ego non tenerem illi dare saltem sub peccato mortali: ergo nec teneor iniustus dicere testimonium, vt leuem eum illo damno. ¶ Et secundò arguitur. Si quicumque teneretur se offerre ad dicendum testimonium in causa innocentis, sequeretur, quod astringeretur subire quodcunque detrimentum, vt diceret tale testimonium: quia præcepta naturalia non sunt præmittenda propter aliquod detrimentum: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probat minor. Si ergo non possem dicere testimonium ad liberandum innocentem sine periculo vitæ: quia videlicet pars aduersa me occideret, aut alia me afficeret iniuria, certè non teneor dicere testimonium: imò si non possem dicere tale testimonium sine periculo patris, aut amici, non videor mihi ad id obligari. Vt si pater, aut amicus meus oc-

2. Dubium.

Quæstio septima.

cidit hominem coram me, & innocēs accusatur de illo homicidio, & ego nō possum testificari illum esse innocentem, quin patrem, aut amicum coniciam in vehementem suspicionem homicidij: atque adeo in periculum capitis: certè nemo me censeret iniustum si nō me offerrem ad proferendum tale testimonium. ¶ Respondetur, Primum, aliter tenetur dicere testimonium testis requisitus, & interrogatus à iudice, aliter is qui à iudice non accersitur. Nam primus tenetur de iustitia: sed tamen qui non vocatur à iudice, solum tenetur se offerre ad liberandum innocentem ex charitate: quod est maxime adnotandum. Sicut tenetur quicumque extinguere ignem ardentis domus vicini: & arcere latrones à domo proximi: quia vnicuique mandatum est de proximo suo. Et idè qui non accersitur vel petitur à iudice, solum tenetur offerre se, sicut ad alia opera charitatis: vt puta, si id posset commode sine notabili detrimento: & aliās non tenetur, nisi forsitan crimen vergeret in graue damnum reipublicæ, vt crimen hæresis aut læsæ maiestatis, quibus mali ciues tenentur occurrere, cum aliquo detrimento proprio. Sed tamen qui accersitur à iudice, tenetur de iustitia comparere, & interrogatus dicere veritatem aduersus fratrem & patrem, & aduersus proprium caput, si legitime interrogetur, vt supra dictum est. ¶ Sed nunquid testis interrogatus à iudice, obstringitur dicere testimonium cum periculo proprii capitis? Ver. gra. Ego sum testis homicidij perpetrati à Petro, & necessarius: quia sine me homicidium probari non potest: sed si testimonium dixerò: certus sum me necatum iri ab amicis Petri: vtrum teneor testimonium dicere? A parte enim affirmatiua est argumentum: quia legitime interrogor à iudice: atque adeo teneor de iustitia parere. Sed à parte negatiua est argumentum, quod lex esset grauiissima, quæ me in tali casu obligaret subire mortem: cum essem innocens. ¶ Respondetur, quod in tali casu testis non tenetur dicere testimonium: quia iugum Domini suauè est: quod proinde nō præsumitur nos obligare subire mortem in tali casu. Quare eiusmodi testis posset se abscondere, & vocatus fugere, & interrogatus occultare veritatem: dummodo non mentiretur. Imò testis posset eodem modo excusari à testimonio dicendo, si timeret exceptionem à parte aduersa, vnde graui infamia notaretur. ¶ Ad primum ergo argumentum dubij principalis respondetur, quod arctius tenetur quis liberare innocentem à damno 100. aureorum, quod accepit per iniuriam, quàm à simili miseria,

quam

Membri secundi

quam patitur in paupertate, licet ad vtrumque teneatur ex charitate. Primò quia maior est necessitas proximi quando patitur detrimentum per iniuriam. Et præterea quia facilius quis potest succurrere proximo dicendo testimonium, ne priuatur 100. aureis, quàm dando illi elemosynam 100. aureorum. Quemadmodum ego teneor arcere latrones, si facile possum dū deprædantur domum proximi: & tamen post expoliationem non teneor dare tam largam elemosynam.

¶ Per hæc quæ dicta sunt soluitur dubiū: vtrum quando quis accipit damnum, eò quod ego non dixi testimonium, teneor ego restituere damnum.

¶ Respondetur enim quod si ego teneor de iustitia dicere testimonium, & possum dicere sine graui detrimento meo: vt si ego legitime interrogor à iudice, & celo veritatem, vnde agitur damnum proximo: teneor quidem ad restitutionem. Si tamen solum teneor ex charitate: vt in casu secundi membri Sanct. Thom. quia videlicet nō vocor à iudice, sed tamen possum liberare innocentem: tunc licet peccem cōtra charitatem, nō me offendo, non tamè teneor ad restitutionem.

Dubium.

In tertio membro S. Thom. est præterea dubiū, dum dicit quod nullus tenetur offerre se ad dicendum testimonium, quod solum est necessarium ad puniendum reum legitime accusatum: quamquam sit periculum accusanti deficiendi in probatione. Arguitur nanque. Sunt casus in quibus quicumque tenetur accusare reum: vt puta de crimine quod vergit in perniciem publicam, vt quæstiones, definitum est: ergo in eisdem tenentur testes testimonium dicere. Probat consequentia: quia si ciues tenentur occurrere publico malo Reipublicæ accusando: ergo à fortiori, testimonium dicendo. Et præterea iniqua esset cōditio accusatoris & testis, si casu quo alter teneretur accusare, alter non teneretur testificari: nam tunc accusator sine culpa sua deficeret in probatione.

¶ Respondetur cum domino Cater. in eodem loco, quod S. Thomas solū intelligit testem nō teneri offerre se ad dicendum testimonium vt reus puniatur, in causis priuatis: puta quando quis accusauit in causa propria, vbi non compellitur accusare: nam tunc ipse se obiecit periculo deficiendi in probatione: quia poterat non accusare: & ideo testis non tenetur liberare eum illo periculo. At verò in casu quo quis tenetur accusare propter bonū publicum, non negaret S. Thom. testes teneri ad accusandum.

4. Conclusio.

¶ Quarta & postrema conclusio. Nihil obstat si deus quam quis secreti promisit, etiā si iuratus à deo se astrinxerit, quominus teneatur secretum

Quæstio septima.

deregere: si id modò in iudicio via & ratione petatur. Probat: quia fides secreti & iuramentum non habet vim obligandi contra ius: nec præiudiciū parat iudici, quin possit compellere subditos, quādo necessum fuerit. Eadem ratione, vt diximus supra, nulla fide aut in iuramento secreti obstante, tenetur quicumque, etiam iniustus reuelare secretum, quod est in præiudiciū Reipublicæ, aut tertiæ personæ: quod notat S. Tho. 2. 2. quæstio. 70. art. 1. d. 2. Attamen quod via sacramenti confessionis notum est, nulla profus de causa reuelare licet, quamquam sit in præiudiciū totius mundi: quod latius quæstio. vltima tractabimus. Docendi tamè sunt literarū ignari, quod non cadunt sub sigillo confessionis quæ vulgò dicuntur in confessione. Sunt enim qui vt arctius obligent ad secretum, signant se signo crucis: & flexentes genua dicunt se committere secretum in confessione: cum tamen, vbi quis non cōfiteatur omnia sua peccata cum intentione accusandi se, nullum est sacramentum: atque adeo nec interuenit sigillum confessionis: vt illud secretum reuelare sit sacrilegium. Quare illæ ceremoniæ non sunt permittendæ.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur per quartam conclusionem, quam modo posuimus: officium enim nullum est virtutis, nisi vestiatur debitis circumstantiis. Quare quicumque fidem suam alteri astrinxit, iure ipso interprete, intelligat id facere secundum ius: atque adeo quando legitime auctoritate iudicis reuelat secretum, nihil infidelitatis admittit.

¶ Et eadem ratione respondetur ad confirmationem: quia iuramentum non potest contra ius obligare.

¶ Ad secundū respondetur, quod quæquam id videatur durum, vt quis aduersus patrem, & aduersus propriū caput, dicat testimonium, tamen quia ad pacem & tranquillitatem reipublicæ necessarium est, nimirū si Deus iure naturali propter bonum nostrum id nobis præceperit. Naturale enim est, vt corpus membra propter suam salutem exponat. Atqui illud Chrysostomi: Non tibi dico vt te prodas, solum id sonat, vt nullus sua sponte, nisi auctoritate publica legitime compulsus se in publicum prodatur: sed satis est si sacerdoti tanquam Deo secreto confiteatur.

¶ Ad tertium respondetur, quod non solum tenetur qui legitime interrogatur nō negare veritatem (quod esset mendacium) sed etiam tenetur non tacere aut celare per æquiuocam responsionem: quia licet tacere non esset mendacium, esset tamen iniustitia & inobediencia.

E e

¶ Ad

¶ Ad primum membrum confirmationis iam resposum est, & de genere suo negare veritatem in iudicio est mortale: sed tamen in indiuiduo potest esse veniale, propter paucitatem materiz. Ad alterum respondet S. Thom. 2. 2. quæstio. 69. artic. 2. ad 1. quod quæquam reus qui legitime accusatur, peccet colludendo cum accusatore, id est, componendo pacem cum illo ne accusetur, tamen non imponitur ei pœna legis, sicut accusatori si colludat cum accusato. Quia, cum omnium terribilium terribilissimum sit mors, indulgendum est accusato, si recuset mortem, quanuis eam dignè fuerit meritus. Quod tamen dicit S. Thom. videlicet tam reum quam actorem peccare colludentes: supra nos exposuimus vt intelligatur quando accusator tenetur accusare: puta dum crimen est in perniciem publicam: quia in criminibus priuatis nullum peccatum est accusatorem cessare ab accusatione: atque adeo nec accusatum componere pacem cum accusatore. Et hæc de secundo membro.

Q V Æ S T I O P R I M A.

VTRVM qui præter ius interrogatur de secreto crimine, respondere teneatur veritatem.

¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primo. Apostolus Coloss. 3. Filij (inquit) obedite parentibus per omnia. & subdit, Serui obedite per omnia dominis carnalibus. & 1. Petri 2. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam dyscolis. ergo quicquid prælati, etiam iniqui, præcipiant, tenemur parere.

¶ Secundo arguitur. Prælati sunt ministri Dei, secundum illud 1. Corinth. 3. Sic nos æstimer homo sicut Dei ministros. & Gal. 4. Sicut angelum Dei excepistis me sicut Christum Iesum, ergo prælati, vt Deo, obediendum est: sed Deo obediendum est ad nutum: in hoc enim obedientia Abraham commendatur, quod cum filium innocetem iuberetur occidere quod iuri naturali tam apparebat contrarium, nihil cunctatus patere parauit: ergo & prælati ad nutum est obediendum.

¶ Et tertio ad rem propius arguitur. Iudicium atque prælatorum munus, est bonos facere ciues: vt author est Aristot. 5. Ethico. sed multo eos facerent meliores, si omnia subditorum crimina essent illis manifesta: nam tunc cognoscerent gregem intus & in cute; & quanuis non possent secreta crimina iudicè punire, iuuarent tamen subditos, tamquam patres consilij

Quæstio prima.

& exhortationibus: ergo commodum esset subditis, si ius esset prælati quodcumque secretum crimen interrogare: atque adeo esset subditis obligatio veritatem respondere.

¶ Et confirmatur. Media ordinantur in finem: finis autem ciuiliu vitæ est, vt ciues boni fiant: at si subditi tenerentur quæuis occulta crimina prælati patefacere, re vera illo metu detereretur à peccatis: nam, vt sexta quæstione præcedentis membri adnotauimus, propterea Deus in antiqua lege voluit, vt occultum adulterium mulieris sacrificiis detegeretur, & peccatum secretum anathematis disquireretur fortibus, vt nec in abscondito, quis auderet id genus flagitia perpetrare: condecet ergo vt prælati quæuis subditorum peccata cognoscant: atque adeo subditi tenentur ea quamlibet occulta reuelare.

¶ Sed in contrarium est, quod oportet Deo magis obedire quam hominibus, Actuum quinto: ergo quando prælati quid contra ius præcipiunt, non est illis obsequendum: quia infideliter gerunt ministerium Dei.

Postquam superiori membro pro captu nostro tractauimus rationem detegendi secretum quando via & iure inquitur, subsequitur, vt in hoc membro tertio rationem tegendi persequamur, nempe quando quispiam contra ius de secreto interrogatur. Vbi quatuor disputabimus quæstiones: primam, quando quis per manifestam iniuriam interrogatur, an teneatur respondere: secundam, an semper in re dubia teneamur veritatem fateri prælato: tertiam, quibus amphibologiis se possit subditus iniuste interrogatus protegere: atque adeo postremam, quid prius perperit debeat homo, quam secretum pandat, quando iniuste interrogatus non se potest defendere.

¶ Ad primam ergo quæstionem respondetur quatuor conclusionibus. Prima. Extorquere secretum alienum præter ius, est genere suo graue peccatum mortale. Probat. Extorquere secretum crimen alienum è genere suo est in detrimentum fame: sed damnum in fama est graue, cum fama sit præcipuum hominis: ergo illud est contra charitatem, atque adeo peccatum mortale. Adde quod extorquere secretum ab homine, grauius est, quam reuelare secretum alienum, verbi gratia, qui sponte sua reuelat secretum alienum, & qui fraude aut vi compellit alium, vt reuelat secretum, uterque genere actus peccat contra famam proximi: nam ex cognitione criminis quod proxime sequitur, est infamia illius qui crimen admittit.

Membri tertij

admittit. Alia verò damna consequuntur non nunquam de per accidens: sed qui per fraudem & maxime qui per vim secretum extorquet, grauius peccat ratione violentiæ: quæ potissimum causat inuoluntarium: atque adeo auget iniuriam. At verò quemadmodum reuelare secretum alienum ex genere suo leuius peccatum est, quam homicidium aut adulterium, grauius verò quam furtum, vt dictum est quæstione 2. membri primi, ita & extorquere: quia vtrunque est contra famam proximi: quod est bonum medium inter vitam & bona exteriora temporalia.

1. Conclusio.

¶ Secunda conclusio. Prælatum aut iudicem extorquere præter ius secretum à subdito, grauius peccatum est quam si persona priuata id faceret. Primo, quia prælatus, qui est virtutis exemplar, arctius obligatur ad omne officium virtutis, quam priuata persona. Et præterea, quia magis tenetur diligere subditum (vt pote tanquam filium) quam priuatus homo proximum suum. Et postremo quia prælatus est custos iustitiæ, ad quem ciues concurrunt tanquam ad iustitiam animatam, vt dicit Aristot. quinto Ethicorum, ob idque si quid contra iustitiam committit in subditos, multo grauius peccat quam si persona priuata id faceret. Quod vti nam iudices & magistratus ob oculos semper haberent.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio. Subditi non tenentur obedire prælati, præcipientibus secreta pandere contra ius: quod late superiori membro expositum est: vt puta vbi non præcessit infamia, aut indicia, &c. intelligitur quando constat subdito iniustitia prælati: nam quando est dubium, id disputabitur quæstione sequenti. Probat. Iudex est lex viuæ (vt inquit Aristot. quinto Ethico.) lex autem nulla est obligatoria, nisi quatenus deriuatur à lege diuina: quæ est prima regula omnium agendorum: vt docet S. Thom. 1. 2. quæstione 93. artic. 3. quemadmodum omnia mobilia naturalia mouentur à primo mobili: ergo quando prælatus præcipit aliquid contra ius, tunc præceptum eius non est obligatorium: quia non est secundum legem diuinam: & per consequens, nec subditi tenentur tunc parere. Vnde glossa Augustini super illud Roma. 13. Qui resistunt: ipsi sibi damnationem acquirunt. Si quid (inquit) iusserit, scilicet potestas, quod non licet, hic sane cõtemne potestatem, timendo potestatem maiorem. Et infert: Ergo si aliud imperator, aliud Deus iubeat, contempto illo, obtemperandum est Deo. Et explicatur aliter hæc ratio. Iudex nullam habet virtutem mouendi subditos, nisi per iustitiam, cuius

Quæstio prima.

est custos: sicut cælum per motum & calorem mouet ista inferiora: ergo quando aliquid præcipit contra iustitiam, nullam habet virtutem motiuam: sicut cælum sine calore & motu non moueret. Et secundo probatur. Sicut qui iubetur aut interrogatur à non suo iudice, non tenetur parere: ita nec qui interrogatur à iudice contra legem: siquidem iudex non potest nisi per legem obligare. Quare, 32. distinctione, capitul. Erubescant, habetur, quod secretorum solus Deus est iudex: ac si dicat: qui de occultis præter ius interrogant, in hoc non sunt iudices.

¶ Et postremo arguitur. Quemadmodum, vt quæstio. proxima diximus, repugnat, prælatum quicquam iuste præcipere, & subdito licere non obedire (quia tunc bellum esset iustum ex vtraque parte) eadem ratione repugnat, prælatum quicquam iniuste præcipere, & subditum obligari ad obedientiam: quia sicut lex iniusta non obligat, ita nec præceptum iniustum. Vnde iidem canones: puta, Inquisitionis. & Qualiter & quando, el segundo. De accusatio, qui cohibent prælatos contra ius inquirere, faciunt subinde subditis facultatem contra ius non respondendi.

Quarta conclusio.

¶ Quarta conclusio. Quæuis prælatus interroget secretum crimen sub sententia excommunicationis, vel sub quacumque alia pœna: si modo constet crimen esse occultum, nec habere ius inquirendi, non tenetur subditus obedire, nec propterea incurrit in foro conscientie sententiam excommunicationis. Conclusio manifestè consequitur ad præcedentem: nam excommunicatio nullatenus incurritur: nisi propter inobedientiam: vt habetur Matthæi 18. Si ecclesiam non arderit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. & cap. Nemo episcoporum. 11. quæstio. 3. habetur nullum posse excommunicari, nisi manifesta peccati causa: sed quando iudex contra ius quid præcipit, tunc subditus qui non parat, nec est inobediens nec peccati reus: ergo nullatenus potest excommunicari. Et secunda quæstio, 1. cap. Multi, habetur quod nullus possit excommunicari, nisi sit sponte confessus, aut in iudicio conuictus: quod in casu conclusionis non contingit.

¶ Syluester in verbo, Correctio. §. 9. asserens prius hanc nostram conclusionem, adnotat præterea, quod quanuis prælatus in aliquo casu non possit cogere subditum ad reuelandum secretum, si id nihilominus præcipiat sub sententia excommunicationis, parere debet subditus, alias incurrit excommunicationem quantum ad pœnam, licet non committat culpam.

E e 2 Quibus

Dubium. Quibus verbis submouetur vulgata illa quæstio, an sententia excommunicationis iniqua, quando non est nulla, nec continet intolerabilem errorem, liget. Quam nos in 4. distinct. 8. latè disputauimus, vbi eam tractant Theologi, Canonistæ verò 11. quæstio. 1. cap. 1. & cap. Qui iniustus, & cap. Sacro. De senten. excommunicationis.

¶ Notant doctores tres gradus peruersæ sententiæ excommunicationis. Est enim sententia nulla: vt puta, quæ à non iudice procedit: & est sententia continens intolerabilem errorem: vt puta, manifestissimum omnium iudicio, licet procedat à vero iudice: & est sententia iniusta citra intolerabilem errorem: aut ex parte iudicis, quia scilicet ex odio prolata: aut ex parte causæ, vt pote quia aut nulla est aut non legitima: aut ex defectu ordinis iuris: vt docet S. Thom. 4. distin. 18. quæstio. 2. artic. 1. quæstio. 4. Dicit ergo Syluester loco citato (vt perseueremus in exemplo de secreto,) qd si quis præcipiat illi qui nõ est ei subditus, sub sententia excommunicationis reuelare secretum, tunc non obediens non incurrit sententiã, quia est nulla: iudem si prælatus præcipiat sub sententiã excommunicationis, vt quicumq; subditorũ sciuerit aliquod crimen, illud pandat quanuis nulla sit infamia, aut indicia, nec illud possit legitimis testibus probari: tunc subditus non obediens non incurrit: quia illa sententia continet intolerabilem errorem. Qui enim probare nõ potest crimen, nullo modo tenetur denunciare, nisi forsã in correctione fraterna. At verò si prælatus iusserit sub sententia excommunicationis, vt quicumq; sciuerit crimen quod legitime potuerit probare quanuis nulla sit infamia aut indicia: tunc (inquit) sententia quidem iniusta est: quia nullus potest compelli manifestare crimẽ quod non laborat infamia aut indicia: tamen quia sententia nec est nulla, nec continet intolerabilem errorem, ligat, & intel ligit quo ad pœnam.

¶ Adrianus in quodlibet. quæstio. 6. mouet in genere, vtrum sententia excommunicationis, quæ nec est nulla, nec continet intolerabilem errorem, obliget in conscientia, Et dicit S. Thomã & Palud. & Richard. in 4. distinct. 18. tenere partem affirmatiuam: & Alexand. quart. P. quæstio. 82. membro 1. quibus tamen ipse contradicit. Et idem videtur tenere Gratianus 11. quæstio. 3. capit. Qui iustus est. quem sequuntur multi canonistarum, confirmantes suam sententiam illo celebri dicto Gregorij, quod refertur eadem causã & quæstio. capit. 2. Sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timen-

da est. At verò quia hic non est locus disputandi hanc quæstionem, satis est si dixerimus quæ ad rem pertinent præsentem. Primum omniũ certissimũ est, nec vlla potest ratione dubitari, qd vbi simplex præceptũ non obligat, quia procedit ab iniusta causã, illic nec sententia excommunicationis potest ligare in conscientia, vt sit culpa non obedire: nisi modo cesset contemptus. Verbi gratia, in casu posito Syluestri, si prælatus præcipiat sub excommunicatione subdito reuelare secretum, quod nec infamia laborat nec indicia: quod tamẽ possit legitime probari, sententia illa non obligat ad culpam, nec est aliquod peccatũ non obedire, hoc est manifestum: quia nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiam: vt iam modo dicebamus, iudex verò obligare non potest nisi per legem & iustitiam. Quando ergo quid præcipit contra legem, nulla est obligatio præcepti, atq; ad id subdito est peccatum inobedientia, licet non pareat.

¶ Et confirma. quia aut iudex procedit ex falsa præsumptione, putans habere ius, quod tamen nõ habet: & tunc clarũ est qd non ligat innocẽtem, postquã, si veritatem nosset, nõ excõmunicaret innocẽtem: aut procedit ex passione vel malitia, & tunc à fortiori nõ ligat: nam quis dicat iniquitatem iudicis contra ius ligare subditum quoad culpam? Vnde Gelasius Papa 11. q. 3. cap. Cui est. Si iniusta (inquit) sententiã est, tato curare eam nõ debet, quãto apud deũ & eius ecclesiã neminẽ potest grauare iniusta sententiã. Ita ergo ea se non absolui desideret, quã se nullatenus prospicit obligatũ. Et Aug. eadẽ causã & q. c. illud planè. Si quis fidelium iniuste fuerit anathematizatus, potius ei oberit qui facit quã qui hæc patitur iniuriã. Et Hierony. Qui nõ recto iudicio foras mittitur, si nõ ita egit vt mereretur exire, nihil læditur, ex eo qd non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus. 24. q. 3. c. Si qd nõ recto. Nihil ergo ligat sententiã ex iniusta causã procedens, quoad culpam, si non obediatur. Eadem ratione si sit iniusta ex defectu notabili ordinis iuris. Secus si fuerit iniusta ex intentione iudicis: quia videlicet ex odio fert illam: nõ tunc nihilominus ligat. si aliã est iusta. Nec est aliquis (quod ego viderim) qui oppositum huius teneat. Quocirca Adria. ait quod S. Thom. & alij quos citat, videntur tenere sententiam excommunicationis iniquam ligare in conscientia, si intelligat illos tenere esse culpam non obedire, certè id falsò illis imponit: nam verba Sancti Thomæ in loco citato sunt hæc. Quando sententia excommunicationis est iniusta ex parte causæ, aut ex defectu ordinis iuris, dum

dum tamen nõ sit nulla, tunc habet effectum, & subditus debet obedire, & erit ei ad meritum: & vel absolutionem petere, vel ad superiorem recurrere. Non dicit qd erit culpa non obedire: sed quod erit meritum pati illam pœnam iniuste: scilicet, nõ communicare sacris. Et hæc est intentio Alexand. Richard. Syluestri, & credo Gratiani & omnium.

¶ Ex quo sequitur secundò, qd si verum sit excommunicationis sententiã aliquo modo iniquam ligare, intelligẽdum est in foro exteriori quoad pœnam: vt in exemplo posito, si prælatus præcipiat subdito reuelare crimen quodcumq;, quod probare possit quanuis nõ flagret infamia: certe nulla culpa est nõ obedire, tamẽ qui inuentus fuerit non obedire, excludetur à sacris, & à fidelium communionem: quia nõ admittetur excusatio subditi dicẽtis non teneri, quia nulla erat infamia, nec indicia: nam præsumendum est iustum esse præceptum prælati: aliã debent prælati quotiescumq; quid præcipiant, manifestare quo iure id faciant: quod esset in detrimentum gubernationis. Et propterea dicit S. Thom. quod erit meritum subdito pati illam pœnam iniuste.

¶ Sed addiderim tertio, quod eiusmodi iniusta sententia, excommunicati non priuantur suffragiis & orationibus ecclesiæ: vt scitè notaui Adrianus loco citato, & Palud. 4. distin. 8. quæstio. 1. conclusione 4. Nam ecclesiã nõ censetur iniuste velle quenquam lædere, in re tam graui. Nec oppositũ huius (puto) sentit S. Thom. vt Adria. illi impingit. Nunquam enim dixit S. Thom. qd taliter excõmunicatus priuatur suffragiis ecclesiæ: sed verba eius loco citato in solutio. ad 1. sunt hæc. Excõmunicatio gratiam Dei subtrahit, non gratum facientem, sed aliquam dispositionem illius: puta communionem in sacris & cum fidelibus.

¶ Postremò notandũ est, qd si quis sententiam excommunicationis, quamlibet iniquam, contemnat, contemptus erit peccatum: vt puta si negligat absolutionem petere ad cautelam, cũ facile possit: vt si in publico dicat se nihili facere iudicem, &c. Et hic est sensus verborũ Gregorij. Sententia iudicis, siue iusta siue iniusta, timenda est: id est, non contemnenda.

¶ Quintam & postremam conclusionem principalem adiecerim. Quando iudex iniuria extorquet secretum subditi, non potest fortè per illam cognitionem ultra procedere, sed quicquid inde dimanet iniustum est. Verbi gratia. Si iudex tormentis sine infamia & indicia, iniuste extorquet crimen, non potest, aut ad pœnationem, aut certè ad inquisitionem procedere

re, quanquam reus manifestet testes, per quos potest conuinci: saltem si secretum extorsit per metum grauem: & præterea, si non sequatur scandalum propterea quod non punitur. Probatur cõclusio. Quicquid ex iniuria iudicis maneat, iniustum est: nam iniustitia causã permanet in effectu: ergo quando cognitio criminis est iniusta, quicquid inde procedat est iniustum: atq; adeo quassandum & irritandum. Dixerim, si per grauem metum extorqueatur: nam si iudex leuiter minaretur tormenta subdito, nisi crimen proderet: atq; adeo subditus ex leuitate animi illud proderet, & detegeret testes & indicia, non sum adeo certus, quod non posset iudex procedere ad inquisitionem. Nam quamuis iudex aliquam tunc fecerit iniuriam, tamen non tam censetur iudex extorsisse, quã reus liberè propalasse.

¶ At contra conclusionem est graue argumentum. Esto, iudex per grauissima tormenta extorsisset ab aliquo crimen occultum, atq; adeo indicia, & testes quibus possit conuinci. Tunc videtur, quod iudex non posset deserere causam, & cessare à vindicatione sine graui scandalo: & maxime si crimẽ illud esset scdissimum, vt grauissimus incestus, aut peccatum contra naturam, quod per confessionem ipsius rei esset iam publicum, & certissimum in toto populo.

¶ Respondetur, quod forsã in tali casu iuste posset procedere iudex ad inquisitionem & pœnationem, ad sedandum scandalum: tametsi certè res est dubia: quam nos aliorum iudicio committimus.

¶ Sed nascitur ex hac conclusione dubium, vtrum si iudex nouerit crimen aut indicia, per iniuriam quam non ipse, sed alia persona priuata intulerit, possit procedere ad inquisitionem & vindictam? Et videtur quod non: postquam cognitio processit ex iniuria.

¶ Respondetur, quod iniuria illata extra iudicium à priuata persona, nihil obstat quominus iudex possit inquirere. Vt si Petrus secretò occidit hominem, & filius occisi suspicatus Petrum fuisse occisorem, tormentis & minis extorqueat ab illo cõfessionem & testes quibus possit conuinci, & tandem eum deferat in iudicium, tunc posset iudex procedere: quia nihil sua interest quomodo alter extorsit confessionem. Hoc tamen vnum strictè admonuerim, vt si cognitio criminis (qualecumque sit) ortum habuerit ex confessione sacramentali, tunc (quicumq; ille fuerit qui secretum aut extorsit aut propalauerit) nullatenus licebit ad inquisitionem aut ad pœnam procedere iudicalem. Exempli gratia. Si sacerdos facile-

gus reuelauerit confessionem homicidij: ac de num per ora deuenit in aures iudicis, constituitq; iudici, via id sacramenti dimanasse, tunc nullo modo potest illud iudicialiter inquirere aut punire: & sacrilegium committeret inquirendo aut puniendo. Probat, Quæ in sacramento sacerdoti deteguntur, dicuntur tanquam Deo: ergo in quacunq; aures eiusmodi secreta deueniunt, reputari debent ac si prorsus nesciatur: quæ proinde si reuelentur, grauis sit iniuria sacramento & religioni. Et præterea opposito dato periret sacramentum confessionis: quod tamen summè necessarium est in Ecclesia Dei. Nam deterrerentur homines à confessione, si vel suspicerentur aliquod inde detrimentum eis posse vlla via parari. Eadem ratione si laicus audiens confessionem quæ fit sacerdoti, confessionem reuelaret: atq; adeo si laicus habitum mentitus sacerdotis, confessionem audiret, & in publicum produceret, nefas esset iudici ad inquisitionem aut punitionem inde procedere. Quocirca cauendum præsertim est prælatis cum aliquid via confessionis, siue per iniuriam, siue per imprudentiam confessorum aut confitentium, nouerint, ne illud præterdant iudicialiter, aut inquirere aut punire. De quo latius quaestione vltima.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod verba Apostolorum id solum sonant: vt filij & subditi per omnia obediant parentibus & prælatis, in quibus iure illis subduntur.

¶ Ad secundum respondetur, quod quamuis prælati omnes sint Dei ministri, non tamen habent absolutam, & infinitam potestatem, sicut Deus. Dei enim intellectus est regula infallibilis suæ voluntatis, vt quicquid ipse iudicauerit bonum, eò sit bonum & æquum, quod ipse ita iudicauit. Homines verò, quia falli & fallere possunt, habent præscriptas regulas & leges: quas si prælati transgrediantur, non habent vim ligandi subditos: habet enim potestatem, non in destructionem, sed in ædificationem. 2. Corinth. 13.

¶ Ad tertium respondetur, quod quia in hominibus nihil potest esse perfectum, ita providendum est huic bono, vt non detur occasio alterius mali. Et in proposito, si omnes prælati perfectissimi essent, forsitan expediret vt omnes cognoscerent intima cordis subditorum: vt per hoc subditi arcerentur à peccatis: sed tamen cum rari sint illi, periculum esset ex alia parte, si sciret omnia occultissima peccata: nam forsitan illa imprudenter proderent. Et præterea non esset tantus amor prælati erga subditos: nam vix inueniret quos posset ex corde dili-

gere: adeo sunt multa occulta hominum crimina. Et postremo. Iugum Domini suaue est: quare noluit obligare homines ad rem tam difficilem, vt prælatis occultissima peccata manifestarent. Inde enim sacramentum confessionis existimatur adeo difficile, quod homines obligat intima cordium confiteri: quæ proinde confessio soli Deo & eius vices gerenti fuit expediens vt fieret.

QVÆSTIO SECUNDA.

TRVM subditus teneatur obedire prælato interrogati secretum, quotiescunq; dubitat iure ne interrogetur, an iniuria.

¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primò. Quicunq; rem possidet, quauis dubiter sua sit nec ne, iure vtitur ea; quoadusq; certus sit sententia iudicis, vel alia via, rem non esse suam: vt legitur vtroq; iure. c. Si virgo. 34. quaest. 2. & glo. cap. fina. de præscri. & L. Quid scit. ff. de vsur. sed prælatus est in possessione respectu subditorum: ergo in re dubia habet ius præcipiendi: & per consequens subditi tenentur tunc obedire.

¶ Et confirmatur. Quia aliàs sequeretur, quod prælati quotiescunq; quid iuberent, tenerentur manifestare quo iure id faciunt, antequam subditi tenerentur obedire: quod in graue vergeret detrimentum gubernationis.

¶ Secundò arguitur. Coniunx, dum dubitat alter sit eius coniunx, tenetur reddere debi-um petenti, eò quod est in possessione: vt expressè iubetur, cap. Dominus. De secundis nuptiis. & cap. Inquisitioni. De sententia excommu. ergo pari ratione, postquam prælatus est in possessione, tenentur subditi ei parere in dubio.

¶ Et confir. Si princeps indicat bellum, edicaturq; ciuibus vt armentur ad illud, quauis subditi dubitent iustum ne sit bellum, an non, tenentur nihilominus parere, & si fortè princeps iniquè præciperet (nisi manifestè constaret editum esse iniquum) vt est sententia Augustini. cap. Qui culpatur. 23. quaest. 1. (qui forsitan est sensus illius documeti, 1. Petri 2. Serui subditi esto- te dominis, etiam dyscolis) ergo pari ratione, quando dubia est iustitia præcepti, tenentur subditi parere.

¶ Tertio. Qui se exponit periculo peccandi, peccat, secundum illud Eccles. 3. Qui amat periculum, peribit in illo: sed quicunq; dubitans an præceptum sit iustum, si parere recusat, exponit se periculo non obediendi: ergo peccat non obsequendo.

¶ Et confirmatur argumento vulgato ad hoc propositum.

propositum. Quādoque; aliquis est dubius an aliquid ei liceat (siue de iure, quia sunt æquales rationes aut opiniones pro vtraq; parte: siue de facto, vt cum quis dubitat, an infirmitas sua sit sufficiens ad frangendum ieiunium) tunc consilium est receptissimum, vt adueniente præcepto prælati, in illam partem inclinaret subditus: quia cum rationes prius essent æquales, superueniens præceptum facit illam partem ponderare præ altera: ergo eadē ratione quoties prælatus præcipit aliquid, & dubium est an ius habeat præcipiendi, parendum est illi.

¶ In contrarium est, quod ex duobus malis minus est eligendū: vt admonetur apud Arist. 2. Ethic. cap. 9. & in octauo Toletano concilio. distinct. 13. cap. Duo mala. sed quādoque dum quis dubius est an teneatur parere prælato, contingit grauius imminere periculum si pareat, quā si non pareat: puta quia agitur de vita hominis, in quem nondum est certum eius crimen: ergo tunc non est illi obediendum.

Quaestio generalis est inter doctores, quam Adrianus Papa quot. 2. tractat prolixè sit ne obediendum prælato, vbicunq; dubium est an ius habeat præcipiendi. Et Syluester in verbo: Obedientia. §. 4. dicit omnes doctores tenere partem affirmatiuam. Fortè intelligit summistas. Adrianus verò in multis casibus tuetur partem negatiuam. Nos in presentiarum non versabimur casus vniuersos, sed illos qui peculiariter spectant ad rem secreti tegendi, aut detegendi. Et in hac materia secretorum est sententia Petri de Palud. in 4. distinct. 19. quaestio. 4. dicentis quod quādo prælatus exigit secretum, tunc si certum est subdito prælatum iure præcipere, parere tenetur: si verò certum est contra iura præcipere (quæ exposita sunt membro 2.) obedire non debet: sed si dubium est vel iuris vel facti, tunc præsumendum est de iustitia iudicis, & debet ei dicere veritatem. Cui sententia subscribit Syluester in verbo, Inquisitio. §. 3. & ferre doctores canonista. Atqui si prælati illi essent, quos nulla ignorantia decipere, nullaque posset corrumpere iniquitas, nulla esset tunc quaestio, nec dubia esset sententia hæc, quæ asserit in dubio inclinandum esse semper in præceptum prælati: at quia prælati homines sunt, qui & decipi & decipere facillè possunt, maiori negotio versanda est quaestio. Præmittendum est in primis, aliud esse habere dubium, aliud habere scrupulū. Dubius enim est ille qui neutri parti contradictionis assentitur, sed ita habet suspensum animum, vt in neutram propen-

deat: vt ego modo sum dubius paria non sint astra, an imparia. Scrupulus verò est (vt reor) formido vnius partis contradictionis, quæ stat simul cum opinione alterius: vt cum quis habet opinionem, aliquem contractum esse licitum, & formidinem de parte contraria, illa formido est scrupulus: qui potest esse maior aut minor, vt statim demonstrabitur, & de vtroque, scilicet tam de dubio, quā de scrupulo, dicturi sumus.

¶ Sed notandum præterea, quod præceptum prælati, quādo dubium est an ius habeat præcipiendi, bifariam potest accidere. Aut enim certum est & compertum opus illud quod præcipitur esse licitum, ita vt nullum sit periculum id fieri: aut opus tale est, vt periculum habeat ad vtranque partem.

¶ His habitis respondetur ad quaestionem, quatuor conclusionibus.

¶ Prima, quādo præceptum est de re tuta, vbi nullum imminet periculū aut bono publico, aut tertiae personæ, in re dubia vt plurimum obediendum est. Verbi gratia. Præcipit mihi prælatus studere, aut seruire infirmis, quæ sunt opera, vbi nullum imminet periculū, quāquam sit dubium an id possit præcipere, debeo obedire. Probat, quia cum obedientia sit virtus perfectissima, nec debet subditus rationem omnium præceptorū exigere, nec prælatus tenetur reddere: maxime vbi id quod præcipitur licitum est: sub hac conclusione comprehendimus casus designatos in vltima confirmatione, ad partem affirmatiuam quaestiois: vt puta cum valetudinarius dubius est, debeat ne ieiunare, aut horas canonicas soluere: aut si sit dubiū de iure: accedente auctoritate prælati, illa pars est tenenda.

¶ Quod si quis arguat non esse omnino tutam partem, quādo præcipitur fractio ieiunij propter dubium infirmitatis, aut aliud huiusmodi: nam periculum est tunc frangendi præceptum ecclesiae.

¶ Respondetur, quod prælatus est sicut interpret Dei: & ideo vbi non est aliud periculū nisi fractio legis, tunc periculum cessat: quia præceptum prælati habetur pro interpretatione legis. secus, quādo est periculū damni reipublicæ, aut tertiae personæ: vt diximus in conclusione. Addiderim tamē: vt plurimum: quia nec in vniuersum obediendum est in re dubia, quāuis nullum sit periculū: vt puta si res est molesta nimis & difficilis subdito. Si enim mihi prælatus præciperet longam iter, aut rem difficilem, dubiumque esset mihi ius præcipiendi, non tenerer statim parere. Vnde sententia est Sancti Thomæ in quart. distinctio. 36. exponētis verbum

magistri, quod est in concilio Vermeriensis, 29. quæst. 2. capit. Si quis ingenuus, & si quis liber desponsaret sibi puellam, quam bona fide credit esse liberam, & postea ex causa probabili dubitet illam esse seruam, non tenetur ei reddere debitum, quæquam Ecclesia præcipiat: nam si reddidit animo non maritali, fornicationem committit: si verò animo maritali, incurrit graue detrimentum: puta quia inuitus cõsummat tunc matrimonium cum serua. Ecce quemadmodum nemo cõstringitur parere in re dubia cum graui suo detrimento, quamuis opus quod præcipitur, esset tutum, periculum ageretur tertie personæ, eò quod id subditus exequeretur.

¶ Ex hac conclusione sequitur quòd quando prælatus interrogat sub præcepto aliquo secretum, vnde nullum imminet cuiquam periculum, & dubium est an habeat ius præcipiendi, tunc tenetur subditus reuelare, præsertim si reuelatio illius secreti iuuat ad tollendam malam suspicionem prælato.

¶ Secundò cõclusio. Quando prælatus inquit in quæpiam, & interrogat sub præcepto, quòd ex probabili causa dubitatur esse iustum, non semper tenetur subditus respondere, sed in eã partem inclinandum est, in qua est minus periculum. Exempli gratia. Inquit iudex aduersus homicidam aut furem, aut in quemuis alium reũ priuati criminis, puta quòd non est in perniciẽ publicam, & dubium est probabile pro vtraque parte, sit ne infamia aut indicia quibus legitime possit inquirere: tunc testes hoc modo dubitantes non tenentur testimonium dicere: imò tenentur celare crimen, quauis sint conscij: & à fortiori, nec reus ipse si interrogetur tenetur se prodere, quia maius periculum est si occidatur homo contra ius, quam si non obediat prælato.

¶ Probatur conclusio primò ratione generali. Regula est receptissima magistrorum in materia de ignorantia, quòd in dubio sequenda est pars tuta: quòd si neutra fuerit tuta, illa potius eligatur vbi minus est periculum, verbi gratia. Dubitat quispiam an obligetur mentiri officiose pro seruanda vita hominis: considerandum est tunc vtrum eorum esset grauius (si vtrunq; procederet ex scientia) permittere mortem hominis, quem quis tenetur seruare, an mentiri officiosè: & quia manifestum est primũ esse grauius (quia illud est mortale & secundum est veniale) fit vt ille teneatur mentiri si non potest tollere dubium, quæquam sint plures rationes pro parte negativa. Sed si est dubium an teneatur peierare pro vita seruanda, tunc tenetur potius permittere mortem, quam peierare: quia si vtrunq; procederet ex scientia, grauius esset

periculum, quam homicidium. Itaque in materia morali non censetur illa pars minus dubia, quam plures comprobant rationes, sed illa potius, quæ minus est periculosa, nam minus periculum habetur pro maiori ratione: tamen si, quando vtraque est æquè periculosa, illa deligenda est, in quam probabiliores rationes propendunt. Ad propositum ergo. Non obedire iudici ex scientia, casu quo inquit ad vindicandum priuatum homicidium aut furtum, est peccatum mortale, sed tamè non est infinitum, vt nonnulli formidant: imò grauius est hominem iniuste occidere: ergo in probabili dubio potius eligendum est periculum inobedientiæ, quam homicidij: atque adeo tunc non est dicendum testimonium. Quo fit vt si prælatus interroget sub præcepto aduersus aliquem, putans grauiora commisisse crimina, & testis scit leuiora esse, nec vergere in infamiam aut detrimentum alterius: dubiusque est iustum ne sit præceptum, tenetur tunc parere: quia minus est in illa parte periculum.

¶ Secundò probatur conclusio peculiari argumento huius materiæ inquisitionis. Vnufquisque præsumitur bonus quoadusque probetur malus, sed quandiu dubium est, an sit ius inquirendi aduersus aliquem, tunc nec probatus est malus, nec iure existimatur talis (nam sola infamia, aut indicia sunt quæ faciunt præsumptionem iuris) ergo re dubia & iudex inquirens peccat, & testis si obsequatur iniustus est.

¶ Et tertio arguitur. Iura fauent reo sicut possessori: ergo quoadusque constitit ius esse inquirendi, reus habet ius vitæ, famæ, & bonorũ suorum: atque adeo in dubio nec licet in eum inquirere, nec testimonium dicere.

¶ Sed quid si quis habeat opinionem quòd tenetur obedire, formidinem tamen & scrupulum, quòd non tenetur?

¶ Gerson in tractat. De pœnitentia. & in De preparatione ad missam. videtur prima fronte tenere, quòd quando quis habet opinionem & assensum vnius partis, tunc potest, imò frequenter debet agere contra formidinem alterius. In quam sententiam citat Aluísio dorensem. At profectò doctores isti grauissimi non intelligunt hoc in vniuersum: sed quando pars illa quam quis opinatur, est tuta: vnde videlicet non imminet periculum tertie personæ: aut quando formido est leuissima. Vt si quis habet opinionem integrè esse confessum (quod est exemplum Gersonis) non tenetur propter formidinem contrarij iterum confiteri: aut abstinere à communionẽ.

¶ Sit

1. Cõclusio.

¶ Sit ergo in proposito tertia conclusio. Licet quis habeat opinionem partis minus tutæ, & solam formidinem alterius, non semper tenetur sequi opinionem, si modò ab illa parte magnum immineat periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem. Exempli gratia. Interrogat te iudex aduersus dignissimam personam, nempe cuius vita pretiosa est in republica, opinariisq; iudicem legitime inquirere, sed cum probabili formidine partis contrariæ: certè non tibi consulere opinionem sequi: vt testimonium dicas, sed potius celsus, nam periculum graue, ne dignissima persona præter ius occidatur, facit vt in moralibus formido præponderet opinioni. At verò si formido tenuissima est, nempe quæ à pauore potius & ignauia meticulosi hominis, quam à ratione proficiscitur, talis vincenda est, aut contra illam agendum. ¶ Hinc consequitur quid sit scrupulus. Cum enim quæstio sit de nomine, potest quis omnem formidinem in vniuersum vocare scrupulum, quando contrariæ partis habetur assensus, saltè opinatiuus. Sed tunc consequenter concedendum esset, quòd non semper agendum esset contra scrupulum, imò quòd nonnunquam agendum est secundum illum, vt modò dicebamus. Ob idq; significantius forsitan diceretur scrupulus, non omnis formido, sed illa quæ aded tenuis est, vt sit contra illam agendum: nam scrupulus brevissimum lapillum significat qui in calceo latet, atq; aded in moralibus significat illam formidinem, quæ ex pauore & metu procedit, cuius nulla est habenda ratio. ¶ Sed contra secundam conclusionem, & præsertim contra tertiam arguitur. Agere contra conscientiam, est peccatum, vt omnibus est receptissimum (perinde enim delinquit, qui accipit rem suam quam credit esse alienam, ac si acciperet rem alienam) sed qui in dubio non obedit prælato, præsertim, si opinatur iustum esse præceptum, agit contra conscientiam: ergo peccat. ¶ Respondetur duobus modis. Primò, quòd agere contra conscientiam tunc solum est peccatum, quando agere secundum conscientiam est tutum, nec inde aliquod imminet periculum, nec reipublicæ, nec tertie personæ. Vt si habeo conscientiam, quòd hodie teneor audire missam, tunc aut de beo conscientiam deponere, aut missam audire: quia si audiam, nullum sequitur periculum. Sed quando neutra pars est tuta, nec potest homo conscientiam tollere, tunc nullum est peccatum agere contra partem minus tutam.

¶ Et quauis solutio hæc verissima sit, notandum tamè est secundò, duplex esse dubiũ, aliud spe-

culatiuum, aliud verò practicum. Dubium speculatiuum est, quòd pertinet ad intellectum speculatiuum: nepe qui nihil ordinat ad opus: practicum verò est, quòd pertinet ad intellectum practicum: vt puta qui de actionibus dicat humanis. ver. gra. Habeo pacificam possessionem rei quam bona fide acquisiui, sed incipio dubitare an sit mea: dubium illud est speculatiuum: sed tamen non sequitur. Dubito an teneor dare (quòd est dubium practicum) nam possessio facit me certum vt non teneor, quo adusque iuridicè compertum habeam, rem non esse meam: vt colligitur ex capit. Si virgo. 34. q. 2. Quemadmodum Iacob quauis dubitasset speculatiue, an illa, quæ erat in lecto, esset sua, tamè quia ignorantia erat inuincibilis, non dubitabat practice, quin teneretur debitum illi reddere. Ad huc modũ dicere possum in proposito, quòd quando quis dubitat an prælatus ius habeat inquirendi, si videat maius imminere periculum, testimonium dicendo quæ celando, tunc certum est, quòd ille non tenetur obedire: atq; aded non facit contra conscientiam practicam, quauis faciat cõtra dubiũ speculatiuum: quòd nullũ est peccatum contra bonos mores. ¶ Sed per contrariam fortè, quid si in re dubia præcepto addatur cõminatio sub sententia excommunicationis? Videtur quòd tunc tollatur dubium, & teneatur subditus parere. Nam si sententia pastore, siue iusta, siue iniusta, timenda est: vt Gregorius admonet 11. q. 1. cap. 2. à fortiori in re dubia magis est formidanda. ¶ Respondetur, quòd quado dubiũ est ius præcipiendi, nihil refert qua cõminatione proferatur præceptũ, siue excommunicationis, siue alijs pœnæ. Nam sicut dum præceptum est manifestè iniustum, nihilo magis ligat, quantumq; addatur pœna excommunicationis: ita dum res est dubia nihil effert certitudinis: præterquã quòd iuxta sententiã Gregorij tunc magis timendum est atq; aded oculatius vestigandum est, an præceptũ sit iustum & legitimũ.

¶ Quarta conclusio. Quando crimina de quibus fit inquisitio, ea sunt quæ vergunt in perniciem publicam: vt proditio, crimen læsæ maiestatis, hæresis, & alia id genus: tunc in re dubia, vice versa, dicendum est potius testimonium, quæ celandum. Nepe si dũ inquisitores hereticæ prauitatis interrogant aduersus hereticum, dubius sit testis propter aliquã fortè probabilem rationem, an sit tunc casus iuste interrogandi, parere debet & testimonium dicere in periculũ heretici: etiam si rationes sint aliquatulo probabiles pro parte contraria. Probatur conclusio eodem fundamento, in re dubia illa pars deligen-

Ec 5 da

Scrupulus.

Dubium.

Dubium.

4. Cõclusio.

da est vbi minus est periculi, sed minus periculum est si persona priuata iniuste occidatur, quam si Reipublice damnum detur (si vtrumque procedat ex scientia) ergo in re dubia potius inclinandum est in periculum particularis personae, quam in damnum publicum: atque adeo in casu conclusionis, dicendum est potius testimonium, quam celandum. ¶ Quod si contra quis arguat, quod in re dubia reus adiuc praesumendus est bonus, vt supra arguebamus: postquam iura non sunt certa & manifesta inquirēdi aduersus illum. ¶ Respondetur, quod vbi agitur de bono publico, non requiruntur tot merita, vt supra dictum est, ad procedendum contra personam particularem, quia membra post habenda sunt capiti: & ideo in dubio ius est declinare in periculum potius priuati boni, quam publici. ¶ Dubium tandem postremum restat in hac quaestione. Quid si homo ignoret doctrinam harum conclusionum? Est ver, gra. qui dubitat sit ne praecipuum praelati iustum, an iniustum, & praeterea nescit, an in tali casu debeat sequi partem minus periculosa: quales sunt fere plebei. ¶ Respondetur, quod hoc dubium generale est in omni materia. Nos enim solum dicimus quod censemus, ratione & iure faciendam. Qui illo modo dubitat & ignorat, consulat peritiores, alias faciens contra ius; si ignorantia fuerit inuincibilis excusabitur: si vero vincibilis, peccabit. ¶ Ad primum principale respondetur, quod praelati & iudices non sunt in possessione respectu subditorum, nisi quatenus iusta praecipunt: & ideo quando dubium est, an praecipiant iustum, tunc si sit in praedictum tertij, quia ille tertius est etiam in possessione famae suae & bonorum, in eam partem inclinandum est, vbi est minus periculi.

¶ Ad confirmationem respondetur, quod quando praelati qui praecipunt vnde nullum periculum religioni aut Reipublicae, aut tertiae personae timetur, non constringuntur ratione reddere, sed simpliciter parendum est illis etiam in dubio, vt supra dictum est: quia tunc nullum est periculum, si praesumat iudex iuste praecipere. Quando vero eiusmodi periculum imminet, tunc si subditus dubitat, nihil facit contra obedientiam, si exigit a praelato rationem praecipii, proponens humiliter rationes dubitandi. ¶ Ad secundum principale respondetur, quod quando coniunx incipit dubitare, an vir sit verus maritus, cui tamen bona fide nupsit, tenetur reddere debitum perenti, non solum quia vir est in possessione, sed praeterea, quia illa pars est magis tuta, Nam si vtrumque fieret ex scientia, maius peccatum est fraudare coniugem

Dubium.

coniugali debito, quam fornicatio. Et ideo in dubio soluendum est debitum: quia, non soluere, est periculum iniustitiae coniugalis: & soluere solum est periculum fornicationis.

¶ Ad confirmationem respondetur, quod principi imperati arma sumere, re dubia, an bellum sit iustum, parendum est: non solum quia possessionem habet praecipendi, sed quia praecipuum spectat ad bonum publicum: puta ad defensionem Reipublicae: & ideo quauis tunc imminet periculum, ne (si bellum sit iniustum) occidantur innocentes, non tantum ponderat haec pars, sicut alia: quia ciues debitorum sunt suae Reipublicae, non alienae. Non enim posset princeps bene defendere & tueri Reipublicam, si quoties iudicet bellum, deberet singulis civium rationem reddere belli. Satis est si optimatam id consilio faciat. ¶ Ad tertium principale respondetur, quod quando vtrumque est periculum, qui se exponit minori, nihil agit contra doctrinam sapientis. ¶ In confirmatione later fallacia. Antecedens enim facile conceditur: videlicet, quod quando ante praecipuum praelati subditus dubitat de iure aut de facto, tunc adueniens praecipuum praelati (si modò probus & sapiens sit, nec agatur de periculo tertij) facit illam partem certam: quia non dubitatur quin praelatus habeat auctoritatem interpretandi ius & factum in dubio. Sed quaestio nostra est quando dubitatur de iure praelati: puta quando dubium est an iustum sit eius praecipuum. Et ideo consequentia non tenet.

Q V A E S T I O T E R T I A.

VTRVM qd praeter ius de secreto crimine interrogatur, iure possit verborum obscuritate & amphibologia interrogantē eludere. ¶ Ad partem negativam arguitur. Mentiri nulla de causa licet: vt late confirmat Augustinus super quintum Psalmum, & in libro De mendacio: quod refertur, vigesima secunda, quaestione secunda, capit. Ne quis. & cap. Si quis. sed qui verbis amphibologicis alium decipere intendit, quodammodo mentitur: nam mentiri (vt nomen sonat) est contra mentem ire: quod ille videtur facere, qui aliud quam ipse habet iudicium gignere intendit auditori: vnde Augustinus libr. Contra mendacium

cap. 2.

cap. 3. Culpa (inquit) mentientis est in enunciando animo suo fallēdi cupiditas. Ergo illud non licet. ¶ Et confirmat. Veritatis virtus ea est, vt suam quisq; mentem illis explicet verbis, quae secundum communem usum talem habet significationem. Nam (vt 26. Moral. inquit Gregorius, & refertur 22. q. 5.) humanae aures talia verba iudicant, qualia foris sonant: diuina vero iudicia talia foris audiunt, qualia se intimis proferrunt. Et subiungit. qd non debet intentio verbis deseruire, sed verba intentioni. Ergo verbis obscuris & amphibologicis alium decipere, est veritati contrarium: atque adeo vbiq; malum. Ob idq; August. in lib. de conflictu vitiorum: quod habetur 22. q. 2. Nec artificioso (inquit) mendacio, nec simplici verbo oportet quinquā decipere, quia quomodo libet mentitur quis, occidit animam. Et Isidorus lib. 2. sent. & refertur eadem causa, q. 5. Quacunque (inquit) arte verborum quis iurat, Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. ¶ Secundò principaliter arguitur. Si liceret verborum amphibologia respondere ad mentem respondentis, ad decipiendum interrogantem: eadem enim verborum arte liceret iurare: nam quibuscumque verbis, quae contra mendacium licite proferruntur, licet, quando est necessarium, adiacere iuramentum: sed iurare illo modo non licet: ergo nec contra mendacium alium decipere. Minor comprobatur sententia August. in quodam sermone qui scribitur 22. q. 5. cap. Ecce duo, vbi ait, Qui super lapidem iurat falsum, periurus est. Erant enim qui putabant excusari a periurio, iurantes per haec Euangelia, superponentes tamen manum, non in libro, sed lapidi: quem ille qui iuramentum exigebat, putabat esse librum. Dicit ergo Augustinus illos esse periuros: quia, Cum iuras (inquit) non iuras lapidi, sed proximo & ante Deum: & quia proximus intelligit te iurare per Euangelia, periurus es.

¶ Tertio principaliter arguitur. Decipere alium iure interrogantem, vitium est contra veritatem & fidelitatem: sed quod est contra huiusmodi virtutes, de se intrinsecè est malum: ergo nulla ratione, nec ad repellendam iniuriam, licet alium decipere. ¶ Et postremo confirmatur. Si fas esset obscuris verbis eum fallere, qui contra ius percontatur secretum, id etiam esset pro libito licitum sine necessitate: vt puta cum interrogatus posset tacendo, vel appellando, vel alia iusta via secretum celare: quod tamen non est facile concedendum: ergo nequiquam ius est, verborum amphibologia quinquā, quamlibet iniuste percontantem, decipere. ¶ Sed in con-

trarium est, quia vbi quisquam iniuria petitur vt secretum patefaciat, ius habet quacunque arte celandi secretum, quauis interrogans a quocatione verborum fallatur, modo verba alium quem habeant sensum, quo citra mendacium proferruntur, vt docet August. super Genesis, q. 27. & latius contra Faustum lib. 22. vbi exponens illud Abrahae, Gene. 2. Dic obsecro quod soror mea sis: ait, aliud esse verum celare: aliud verò mentiri.

QUAESTIO haec praecipua est in hac materia secreti tegēdi: atque adeo in qua aliorum mallem auisculare sententiam, quam meam dicere. At vero, quia rem necessariam silentio praeterire non possumus, tentabimus ad quaestionem septem conclusionibus vtique respondere. ¶ Et quod certa primum omnium ab ambiguis separemus, iaciamus oportet primam hanc conclusionem, qua dicenda cuncta vitantur. Mendacium nulla prorsus de causa licitum est. Conclusionem hanc compertissimam habet Augustinus libro De mendacio. Fuetat enim forte antiquitus philosophorum opinio, licitum esse mentiri pro vita amici seruanda, aut pro aliquo id genus grauissimo malo vitando, quod mendacium misericors appellabant: cuius meminit Plato 3. De rep. & 2. de leg. Cic. pro Q. Lig. Et aduersus hunc errorem composuit August. libros illos duos de Mendacio, & Contra menda, vbi ait, nec pro vita hominis, nec (quod multo maius est) ad euitandum quodcunque aliud peccatum quantuncunque grauissimum, licere vquam mentiri. Cui perinde sententiae Theologi vniuersi in 3. d. 38. vno consensu subscribunt. Ratio Augustini & doctorum est: quia absolute praecipuum est in decalogo. Non falsum dices. & in 5. Psal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. & Ecclesi 7. Non li mentiri omne mendacium. Vbi in vniuersum, nulla causa excepta, prohibetur omne genus mendacij. Quod si quis haesitans arguerit, in de solum colligi mendacium sine causa prolatum esse malum: nihil tamen vetare, quominus aliqua de causa possit fieri bonum, sicut Ecclesiasticum ieiunium licite frangitur propter infirmitatem. Respondetur, quod ratio conclusionis ad intentionem Augustini est huiusmodi: vt est apud Sanct. Thom. 2. 2. q. 100. ar. 3. Id quod est intrinsecè & de genere suo malum, nulla de causa fieri potest vt sit bonum: sicut ignis, quia suapte natura est calidus, nullatenus fieri potest vt non sit calidus: sed mendacium, vt dicit Arist. 4. Eth. capit. 7. per se improbum est &

1. Conclusio.

est & vituperabile: quia voces naturæ ordine debent verè significare conceptus: ergo mendacium propter nullam causam potest esse licitum. At tamen dissensio est inter S. Thom. & Scot. & plerosq; alios, quòd S. Tho. hac ratione putat, omnia præcepta decalogi ad eò esse intrinsecè bona, vt nec Deus posset in illis dispensare: itaq; nò potest facere vt mendacium (salua semper ratione mendacij) sit bonũ: què admodum nec facere potest vt ignis non sit calesctiuus. Alij verò putant Deum posse dispensare aut in omnibus, aut in aliquibus præceptis decalogi. Quam quidè controuersiam, non est præsentis loci dirimere: sed satis est, hoc esse apud oēs compertissimum (quicquid sit de dispensatione diuina) còmuni lege nullatenus fas esse mentiri. Hoc ergo sit fundamentum huius quæstionis, quod ponit Sanct. Thomas 2. 2. quæst. 69. arti. 1. Qui per iniuriam interrogatur, iure potest veritatem celare; cui tamen mendaciũ dicere, nulla ratione licet. Quo fit vt possit vt quibuscunq; amphibologiis dummodo possint aliquo vsitato sensu citra mendacium intelligi: quanuis interrogans in alio sensu decipiatur: quia ius est cuiusque repellendi propriam iniuriam, non obstante alterius detrimento. ¶ Hoc habito fundamento, dicendum nobis prius est de modo regendi confessionem sacramentalem, vbi minus est ambiguitatis: mox de alijs secretorum generibus secularium. ¶ Sit ergo secunda conclusio. Ad regendum secretum confessionis licitum est vbiq; sacerdoti, dum ea interrogatur quæ in confessione nouit, respòdere se nescire, nec alia opus habet verborum arte: quia id potest in tali casu citra mendacium responderi. De hac conclusione satis continet inter doctores (præter Gabrielem) in 4. dist. 21. tamen si de ratione dissentiant. Enimverò Richardus ar. 4. quæst. 1. hac vtitur ratione. Eadem persona verè affirmare potest aliquid, loquens in persona alterius, quod verè negat loquens in persona propria. Angelus enim loquens Moyfi in persona Dei Exo. 20. verè dixit, Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti: quod verè negasset si loqueretur in persona propria; sed sacerdos ea quæ audiuit in confessione nouit in persona Dei, & extra confessionem interrogatur vt persona propria; ergo quod in confessione potest affirmare se scire vt Deus, potest extra confessionem simpliciter dicere se nescire. Hæc verò ratio meritò non placet Scoto: qui eadem dist. quæst. 2. scitè arguit aduersus eam. Aliud enim est quempiam loqui in persona alterius; id est fingèdo se esse alium

2. Còcl. 110.

(sicut persona comædiæ loquitur vice Chremetis aut Pamphili, cuius personã induit: quomodo Angelus de rubo loquebatur in persona Dei) aliud est loqui in persona alterius: id est autoritate alterius (quemadmodum Prætor autoritate quam accepit à rege, profert sententiam perinde ac si à rege pronunciaretur) & sacerdos in sacramento confessionis nò agit personam Dei primo modo, vt putat Richardus: sed secundo modo, tanquam minister: secundum illud Io. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: vbi collatum est hoc ministeriũ: ergo quæ audiuit in confessione, non solum scit vt Deus, primo modo, sed vt propria persona & minister Dei. ¶ Et secundo arguitur argumento Scoti, Clavis scientiæ ordinatur in clauem potestatis: ergo quemadmodum sacerdos absoluit, cognoscit peccata: sed in persona propria dicit, ego te absoluo: sicut in alijs sacramentis dicit, Ego te baptizo: aut, Ego te consigno: ergo in persona propria nouit illa peccata à quibus absoluit. Magister enim senten. est qui in 4. dist. 8. opinatur, quòd sacerdos non absoluit confidentem, sed ostendit absolutum. In quo nò tenetur. Imò certè sacerdos absoluit: quod vel illo verbo Christi exprimitur: Quorum remiseritis. Vnde Chrysostomus lib. tertio, De sacerdotio. Sententiam (inquit) Dei præcedit sententia sacerdotis, & sententiam sacerdotis confirmat Deus. Quo nostri interim præstant sacerdotibus veteris legis: qui vim non habebat animarum purgatoriam. ¶ Et tertio arguitur. Quia si sacerdos loqueretur in persona Dei: ad sensum Richardi, nò præmitteret præcè illam: Dominus te absoluat: nec diceret: Autoritate mihi commissa, ego te absoluo: nam verba illa in persona Dei prolata falsa essent. ¶ Et postremò confirm. Quia si vera esset opinio Richardi, tunc sacerdos reuelas peccata in genere, dicens se scire multa esse peccata in populo, aut se scire conscientiam Petri, mendretur (cum loqueretur in persona propria, & tamen non scit illa, nisi in persona Dei) sed consequens est falsum: quia secundum doctores in eadem dist. illo modo reuelare peccata, nullum est peccatum, si fieret sine scandalo. ¶ Statim Scotus prosequitur probare, quòd non licet sacerdoti reuelare còfessionem, alijs rationibus quàm Richardus: quas non est præsentis loci recensere. Sed nihil dicit an liceat sacerdoti respondere: nescio. Tamen in 4. dist. 15. quæst. 4. articu. 3. id insinuat licere. At verò Gabriel dist. 21. art. 3. propter argumenta Scoti dicit, quòd sacerdos simpliciter scit ea quæ audi

auduit in confessione. Vnde colligit, quòd interrogatus nec potest respòdere, Scio: nec, Nescio, quia primum esset reuelare secretum sacramenti, & secundum esset mendaciũ. Et quanuis silentium sacerdotis, suspicionem faciat interroganti, verum esse id quod interrogat, nihil (inquit) ad sacerdotem: quia silentium de se nò generat magis illam opinionem, quàm contrariam, sed à malitiã interrogantis gignitur illa suspicio. His verò nihil obstantibus, primum omnium non est neganda illa locutio: quòd videlicet sacerdos quæ audiuit in confessione scit vt Deus, & non vt homo: quippe, quæ non solum apud doctores in 4. dist. 21. & de pœni. cap. Omnis vtriusq; sexus, sed apud pontifices est receptissima: vt capit. Si sacerdos. De offic. ordi. & alibi sæpe. Sed tamen verba illa non faciunt sensum, quem putat Richardus: puta quòd scit vt Deus, sicut Angelus loquebatur in rubo: imò sensus est quem cõprobant rationes quas iam modo faciebamus: nempe quòd scit vt minister, autoritate Dei. At verò nihilominus vera est nostra conclusio: vt puta, qd sacerdos interrogatus (modò nihil nouit nisi in confessione) potest respondere, se nescire. Et quando nulla esset alia ratio, satis esset autoritas theologorum & canonistarum id concorditer asserentiũ locis citatis: & præsertim Bernardi, qui ait: Nihil minus scio, quàm quod in còfessione scio: & præterea vsus omnium Christianorum. Voces enim eo modo significant, quo recipiuntur à populo: populus autè Christianus, dum audit sacerdotem iurantem se nihil scire, nihil intelligit, de his quæ nouit in confessione: quare verba illa solum significant nihil se scire extra confessionem. ¶ Est tamen secunda quidè propria ratio. Nam sacerdos, ea, quæ audiuit in sacramento, quanquam nouerit vt particularis persona, nouit tamè ea in foro & iudicio Dei: quod quidem Deus voluit esse ad eò occultũ, vt peccata illic confessa habeatur omninò prooblitis, ac si non fuissent: secundum illud Psal. 31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata. & Ezech. 18. In quacunque hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius nò recordabor. Quare sacerdos, què admodum Deus, dicens: Ego te absoluo: promittit habere peccata ac si nunquam audiuisset: atque ad eò in foro exteriori citra mendacium potest dicere, se illa nescire. Et hic est sensus illorum verborum: sacerdos scit vt Deus: id est, scit, tanquam minister Dei & ad modũ eius. ¶ Et confirmatur hæc ratio. In alijs iudicijs cū iudex tanquam persona publica in vno foro, puta Ecclesiastico, nouit aliquam causam, si post

modum sit iudex in alio foro, videlicet seculari, tunc potest dicere se nihil nouisse de illa causa: intelligitur enim in illo foro. ¶ Sed tertio arguitur. Sciri, quanuis vulgari sermone dicatur etiam illud quod idoneis testibus credimus; tamen propriè id solum sciri dicimus, quod mentis firma ratione cõprehendimus (verba sunt Augustini, 1. retract. capit. 14.) & tamen quod aliorum relatione nouimus, profectò nò certò cognoscimus: quia cùm sit omnis homo mendax, potuit qui retulit mentiri: quare propriè non dicimus illud scire, sicut loquitur Aristoteles de scientia, 1. Post. Nam scientia est certa & euadens cognitio veritatis. Quæ definitio à iuris etiam peritus recipitur. Baldus enim, L. Scire leges. ff. De leg. Scientia (inquit) est infallibilis notitia veritatis. Quòd sit, vt quanuis ille qui est testis ex auditu, multum faciat aliquãdo in iudicio ad coniecturas: vt colligitur ex ca. Præterea. De test. & capit. Hoc videtur. 22. q. 5. tamen nunquam absolutè testis in iudicio dicitur rem scire, nisi qui visu illam, aut alio sensu experimentaliter nouerit, vt habetur cap. Testis. 3. quæst. 9. vnde lo. 3. Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur. & 1. Ioan. 1. Quod audiuiimus (scilicet ab ipso ore Christi): quod vidimus oculis nostris, quod perpeximus & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur. Et id eò sub disunctione testis interrogatur, an sciuerit vel audiuerit: quia audire non est scire. Tunc sic arguitur. Sacerdos, ea, quæ audiuit in confessione, non nouit nisi relatione illius, qui mentiri poterat: ergo dicens se nihil eorum scire, non mentitur. Et quanuis illa verba possent facere sensum vulgarem, vt negetur etiam scientia ex auditu, satis tamen est, quòd habent vnum verissimum sensum, vt citra mendacium profertur. ¶ Et postremò arguitur. Si sacerdoti, dum tyrannicè interrogatur, nihil aliud liceret, quàm tacere, profectò multum inde sigillum detrimenti pateretur. Nam, quanuis qui tacet, nec ait nec negat, tamè in còmuni vsu hominum, cùm quis non negat, crimen, cuius negatio in laudem cederet, confiteri videtur. Vnde qui tacet in iudicio, habetur pro confesso: vt, L. primatit. tertio, lib. tertio ordinationum, & l. 1. 2. & 13. De ordine iud. in Pragm. reg. Aliæ rationes communes sunt, & sigillo confessionis & secularibus secretis. ¶ Aliæ secretorum genera secularium non sunt (vt puto) tam celatu difficilia, in teste qui de alieno crimine interrogatur, quàm in reo, dũ interrogatur de proprio. Et id eò in hac secunda parte huius quæstionis dicendum est de teste, & in tertia, de reo. ¶ Sed

3. Cōclusio. ¶ Sed tamen de vtroq; statuitur primū tertia cōclusio. Qui per iniuriā interrogatur de secreto crimine, debet prius, si potest defendere se, aut appellando, aut tacēdo, ostēdendo in promptu per iniuriā interrogari: vt colligitur ex S. Tho. 2. 2. q. 66. arti. 1. si modo id facere possit, absq; eo q; generet vehemētem suspiciōē criminis: quod tamen iam modò dicebamus non esse facile. Probat, quia legitimus & iuridicus modus est, quis per iniuriā interrogatur, non respōdere: & alia remedia non admittuntur nisi in necessitate: puta quando modus legitimus, grassante iniuria, nō sufficit. ¶ Quarta cōclusio. Testis qui prater ius de occulto crimine interrogatur, nec se potest defendere tacendo (salua maiorum censura) respondere potest se nihil scire. Hanc cōclusionem nō tam habeo compertam, quā secundā: nec eam volo esse tē certam & probatam. Haud enim nescio doctores esse grauissimos, qui cū certo affirmant fas esse sacerdoti dicere, Nescio: id tamen dubitat in aliis secretis secularibus: tamen nec adeo id negat, vt iuniores quidā opinantur. Verba sunt Gersonis alphabeto 34. Q. Postquā enim dixit licere sacerdoti respōdere, Nihil scio, subiungit: Si autem possit similiter in aliis purē secretis ita respondere sine mendacio, ego non audeo definire, videretur tamen alicui par ratio, vt par verbi intellectus. Hęc Gerson. Vbi magis alludit ad partem affirmatiuam, quā ad negatiuam. Et Scot. 4. d. 13. q. 4. artic. 3. cū admonisset reū iniuste interrogatū vt ad modum iuristarum neget proposita vt proponuntur, subnectit: Sed nunquid si neget, intendens negare sicut sacerdos facit de confesso, dicens: Nihil mali scio: an teneatur pœnitere? Responso. Bonarū mentiū est culpā agnoscere, vbi culpa non est: & ideo in tali casu turum est pœnitere. Vbi Scotus certē nō loquitur de teste, nec negat ipsum licitē posse respondere, Nescio: sed loquitur de reo qui negaret se fecisse. De quo adhuc dubitat. Et S. Thom. 2. 2. q. 69. arti. 1. nec ait, nec negat: sed hoc solum dicit, q; reus iniuste interrogatus, potest per appellatiōē vel aliter licitē subterfugere, mendacium tamen dicere nō licet. At verò Adrianus non ignobilis author, quodl. 1. 1. respōdendo ad secundum principale, dicit esse licitum in aliis secretis respondere, Nescio, sicut in secreto confessionis. Cui consentit noster Syluester, verbo, mendacium. §. 6. ¶ Sed quidquid sit de authoribus, probatur conclusio ratione. Et primò: Si qui interrogatur solum id nouerit ex aliorum relatione, ambigi non potest, quin possit simpliciter respondere se nescire: vt patet ex tertio

argumento modò facto ad secundam conclusionem. Imò non solum si iniuste, sed dum iure & ratione interrogatur, nullam iniuriam facit qui respondet se nescire, quod aliorum relatu nouit, qui mentiri poterant. Nisi esset res admodum manifesta. Si enim ego negarem me scire esse Romā: quāuis eam non vidi, mentiri iudicaret. Sed ad rem probatur, q; dum testis secretum de quo interrogatur, nouit visu, vel experimēto cuiusq; sensus, respondere possit se nescire. Quādo q; in iudicio interrogatur veritatem, solū interrogatur secundum ius (nam prater ius, nullus habet iudex potestatis interrogandi, id enim possumus, qd de iure possumus. c. Faciet. 2. 2. q. 2. & l. Filius. ff. de constitu.) sed secundum ius inquisitio fieri non potest de occultis: vt expresse cauetur cap. Qualiter & quādo. el. primo. De accus. ergo testis solū interrogatur, an sciat aliquid qd nō sit iure occultū: & per cōsequēs, respōdēs se nihil scire nō mentitur, si nihil aliud sciat quā qd est iure occultū. ¶ Ad hoc iuniores quidam, aliās egregiē docti, sustinentes contrarium, respondent, quòd in illo capitul. citato, solum habetur quòd iudex exigens iuramentum, debet in forma excipere occulta crimina: vt videlicet iurent testes quicquid sciunt: exceptis occultis: & tunc manifestum est, testem posse citra mendacium respondere se nihil scire: quia respondet ad intentionem iudicis. Si tamen iniquus iudex nihil excipit, sed petit iuramento, vt dicant testes quicquid nouerint simpliciter: tūc est quæstio an liceat respondere se nihil scire: & dicūt isti non esse licitum: quia verba vt excusentur à mendacio debent proferri ad intentionem interrogantis: & in tali casu verbum, Nihil, nō habet vnde restringatur: & ideo sensus est, quòd ille nihil scit, nec publicam nec occultam: quod est mendacium. ¶ Hi tamen, aut non capiunt, aut dissimulant vim argumenti. Enimuerò non solum iure tenentur iudices inquirentes exceptionem exprimerē de occultis: vt latē membro secundo monstratum est: sed quando iniquus iudex illam non faciat, iure ipso intelligitur facta: & ideo verba, Nihil scio, iure ipso restricta sunt, vt intelligantur de illis criminibus, quæ iuridicē possunt inquiri, in quibus reuelandis testis subicitur tali iudicio. Vnde, licet non respondeant ad intentionem iudicis iniquitatis, interrogantis sine exceptione, respondent tamen ad illam quam iure deberet habere. ¶ Et confirmatur hoc: quia si probus iudex & sapiens, me interrogaret in vniuersum quicquid scio, optimē respōderem, Nihil

Nihil scio (quanuis aliquid secretò scirem) quia conicerem intētionem suam esse solum interrogare illa quæ iure potest: ergo eadem ratione, quando improbus aliquid prater ius interrogat, qui respōdet ad intentionem iuris non mentitur. ¶ Sed quid si in particulari me interrogat, vtrum Petrus occidit Ioannem (quod ego solus vidi) videtur esse mendacium si respondeam: Nescio: nam non apparet quomodo illud verbum restringitur à iure? ¶ Respondeatur, quòd iure possum respondere: Nescio: quia iure intelligitur: Nescio, vt dicam: aut nescio eo modo quo iure debeā dicere. Nec hoc est tam pulchram cōmentum, quā nonnulli existimant: nam cū voces sint signa eorum quæ sunt in anima: vt inquit Arist. 1. Perihet. nemo potest respondere nisi illud quod scit: & ideo perinde est, quempiam interrogare de aliquo facto: ac si interrogetur quid sciat de illo facto. Vnde sicut iniuste interrogat quid sciat de hoc homicidio: potest respondere: Nihil. nam iure intelligitur, quod debeam dicere: ita interrogatus an Petrus fecit hoc homicidium, potest respondere: Nihil scio: quod est: Nihil debeo dicere. ¶ Nec abs re certē adducitur huc illud Marc. 13. De illo die nemo scit, nec filius hominis. Nam quanuis multifariam à doctoribus exponatur: vt adnotat S. Thom. 3. par. q. 10. art. 2. (Origenes enim exponit de corpore Christi mystico: quia Ecclesia nescit illum diem: alij glossant de Christo secundum scientiam acquisitam secundum quam Christus non nouit illum diē, atq; aliter alij) tamen profectò germanus sensus illius verbi est, quòd Christus nescit illum diem, vt dicat in hac vita: non modo propter auctoritatem sanctorū ita exponentium, sed quia textui nullus alius sensus cohæret. Cū enim Apostoli rogassent Christum: Dic nobis quādo ista fiet, & quod signū erit quando hæc omnia incipient: & Christus ad secundā partē interrogationis respondisset, tradendo signa iudicii, ad primā partem, quasi responsum negans, ait: De die illo nemo scit: nec filius hominis, id est, Nec vobis in hoc tēpo re expedire scire (vt ait Hiero. super Mat. c. 24.) nec mihi conuenit dicere (vt ait Aug. lib. 1. super Gene. cōtra Manichæos) quasi dicat, Ego quatenus Redemptor, habeo vos docere quæ pertinet ad redemptionē: & ad finē redemptionis pertinet, vt ignoretis hunc diē. Ergo tātum valet: filius nescit: sicut, filius non debet facere vt sciatis. Sicut è contratio, Gene. 2. 2. Nunc cognoui q; timeas Deū: tantum valet, sicut: Nunc feci vt cognosceres. Re vera absq; scrupulo affirmauerim hanc quartam conclusionē, quoad

me maiores contrarium doceant. ¶ Sed est cōtra illam argumentum. Quando vna pars contradictionis est vera, altera est falsa: sed quādo quis secretò quid scit, verum est si dicat: scio: ergo falsum est si dicat, nescio. ¶ Respondetur, quòd quoties quis per iniuriā petitur, vt reuelet secretum: siue sit secretum sacramenti, siue aliud saulare, responsio negatiua est vera, & affirmatiua falsa: quia restringitur à iure sicut negatiua, scilicet: Aliquid scio quod debeā dicere. Si tamē sua sponte absq; necessitate sacerdos illas contradictorias proferat, tunc ait Duran. 4. d. 21. q. 4. quòd affirmatiua est vera: quia tunc non restringitur, & negatiua est falsa. Sed nihilominus dicens se scire, peccat reuelando cōfessionem. Palude verò eadem distinctione, q. 3. ait, q; quāuis sua sponte proferat illas contradictorias, vbi affirmatiua est falsa, & negatiua vera: quia sensus est, se aliquid scire quod debeat dicere, tanquam homo: quod falsum est, siue cōpulsus id dicat, siue non. At verò crediderim (cū sermo est de cognitis in sacramento) negatiuam semper esse veram & affirmatiuam falsam, vbiq; proferantur, propter tertium argumentum quod fecimus ad secundam conclusionem: quia quod notum est solum ex relatione, propriè non dicitur sciri: nec opus est alia restrictione. Si tamen scire extendatur ad ea quæ testimonio aliorum nouimus, tunc quando sacrilegus sacerdos sua sponte reuelat confessionem, parum refert quomodo loquamur, nam siue affirmatiua sit vera, siue falsa, vtroque modo est graue peccatum referare sigillum. Fortē verisimilior est opinio Petri de Palud. non tantum propter rationem suam, sed quia sacerdos non modo quando petitur per iniuriā, sed extra illum casum, potest dicere se nescire quæ audiuit in confessione. Exempli gratia: Est sacerdos in concione & colloquio, vbi incidit sermo de illo cuius cōfessionem audiuit, cuius mores alij probant, alij reproband. Potest profectò sacerdos, & deberet dicere, Nihil mali scio de homine. Et id nō solum quando eius silentium suspicionem faceret, aliquid se scire in confessione (nam tunc teneretur omnino) sed etiam propter comitatem, posset hominem illa ratione laudare. Quare tunc etiam negatiua est vera, & affirmatiua falsa. At verò nulla aut necessitate aut utilitate id exigente, non debet sacerdos temerè affirmare se nihil scire (quanuis nihil sciat nisi in confessione) quia tunc fortē aut accipitur in sensu vniuersali, vt ait Durandus, & sic erit mendacium, aut saltem verbum erit vanum.

¶ Quod

¶ Quod si quis arguat, Sequeretur, quod sacerdoti nullatenus liceret in genere dicere: scio aliquid esse peccata in populo, nam eadem ratione illa affirmatiua esset falsa, si non sciret nisi in confessione: consequens est falsum: nam illud citra scandalum licitum est, quia non est reuelatio confessionis, nec condemnatus sacerdotem dicentem, se scire conscientiam & peccata Petri. Respondetur, consequentia non valere: quia illa affirmatiua non est reuelatio sacramenti: & ideo accipienda est in sua propria significatione: atque adeo tunc est vera.

¶ Sed de alijs secretis secularibus quando quis sua sponte reuelat secretum quod proprie scit, puta visu vel alia experientia, credo verum dicit, cum ait se scire. Est enim alia ratio de sigillo confessionis: vbi, cum sacerdos nihil sciat nisi ut Deus quomodocunque reuelet ut homo, forte mentitur. Alia vero secreta sciunt homines, ut homines: ideo dicentes se scire, verum dicunt (nisi cum vi & iniuria interrogantur) peccant tamen contra secretorum fidem.

Dubium. ¶ Sed hoc dubium est quod me peius torquet, Quid si improbissimus homo interrogaret testem, dic mihi quicquid scis de hac re, quantum cunque secretum sit: nec possit iure reuelari? Videtur enim tunc responderi non posse, nescio; nam tunc cum alter expressè interroget id quod non debet dicere, non video quomodo in verbo, nescio, possit subintelligi restrictio contradictoria, ut dicam: quippe quæ exclusa est ab interrogante. ¶ Re vera forte tunc responsio illa, nescio: non careret mendacio. Sed esset sic interrogans obiurgandus, tanquam indignus cui aliquod responsum redderetur. Tamen si forsitan etiam tunc à iure restringitur responsio, quicquid malitia interrogantis verbis expresserit. ¶ Attamen superfluit ex his conclusionibus dubia nonnulla. Primum.

Dubium. Quid si tyrannus non satis habet, ut sacerdos dicat se nescire, sed vrget ut dicat an audierit. ¶ Respondetur, quod potest verè respondere se non audisse: primò, quia Christianus populus nihil intelligit per illa verba de his quæ audiuit in confessione, & præterea quia id non audiuit, nisi tanquam Deus, ut habeat tunc pro obliuio, ac si non esset dictum. ¶ Sed quid si percontetur, an audierit in sacramento confessionis: utrum licetè possit negare se audisse: nã dicere, nescio, nihil iuuabit: maxime dum est verisimile non fuisse oblitum. ¶ Hactenus opinionem secutus communem, respondebam inter legendum, licitum esse sacerdoti dicere, se non audisse in confessione, sed re modo oculatus inspecta, verisimilius mihi videor aliter

sentire. ¶ Et probatur id non dicere. Primò, quia quauis in illo verbo: non audiui: comòdè possit intelligi restrictio, extra confessionem, in hoc tamen: nihil audiui in confessione: incongruè profectò admodum intelligi potest: eo quod interrogans explicat contrarium, scilicet an audiuit in confessione. Et ideo non excusatur à mendacio: quemadmodum non excusaretur, si diceret: nihil audiui, nec tanquam Deus, nec tanquam homo. Et cum, nec propter sigillum confessionis, mentiri permitatur, fit ut illud responsum non sit licitum. ¶ Secundò probatur, tale responsum nunquam esse necessarium. Sigillum enim confessionis adeo debet esse sanctum, ut non solum non affirmemus quæ illic audiui, sed nec negemus quæ illic non audiui. Vnde si sacerdos inductus in testem interrogetur, an pœnitens fecerit homicidium: quauis ille fuerit innocens, nec crimen fuerit confessus, non debet sacerdos dicere: nunquam hoc audiui in confessione: quia quauis illud sit verum, nec sit reuelatio sigilli, quæ cauetur in iure, est tamen quædam contaminatio sacramenti, nec potest esse sine scandalo. Secus, si post mortem dicat cōfessor: Nunquam talis confessus est mihi peccatum mortale: quod etiam rarissimè fieri debet. Ergo si impudentissimus tyrannus roget sacerdotem: an hoc audisti in confessione in quantum Deus? hoc illi responso exprobandum est verbum: Sacilege hæc est sacramenti religio, ut nec si pœnitens mihi dixisset, affirmare possem: nec si non dixisset, negare deberem: nec affirmatio nec negatio mea potest tibi facere fidem: quare neutram à me responsum expectes. Quæ quidem verba nullam profectò de se suspicionem generant, verum ne sit quod interrogatur, At non contendo renuere, quin dato casu quo non possit aliter celari sigillum, liceat respondere: non audiui in confessione: quia vniuerso populo receptum est, ut verba illa excusent à mendacio. Sed credo nunquam esse necessarium: atque adeo difficile posse excusari à mendacio. ¶ Sed tamen si tyrannus interrogaret sacerdotem, an Petrus occidit Ioanem (quod sacerdos nouit in confessione) nec esset contentus illa responsione: nescio: tunc. Adrianus in 4. quæst. De sigillo, dicit quod sicut potest respondere se non audisse in confessione, ita potest respondere, quod Petrus non occidit. Sed re vera in hoc nulla prorsus est apparentia. Primò, quia in illo verbo: Petrus non occidit: nullus potest subintelligi modus, qui illud excuset à mendacio. Ineptissima enim interpretatio esset: non occidit, ut dicam: quia facta non

facta non habent ordinem immediatum ad hoc quod est dicere, sicut, scire: & alia verba sensationum. Et præterea, quia illa responsio nunquam est necessaria. Potest enim conuinci tyrannus, non solum hoc responso quod modo dicebam, sed potest adhuc addere sacerdos: Quomodo possum dicere Petrum occidisse, cum id nesciam? Nam quamquã id mihi esset confessus, forsitan esset mœritus: & quamquam tacuisset, forsitan voluit celari, & sicte confiteri. Et hæc de sacerdote. ¶ Alterum dubium est de alijs secularibus secretis. Vt ut qui iniuste interrogatur de secreto, & postquã respondet se nescire, adhuc vrgetur ut respondeat simpliciter an Petrus occidit Ioannem, affirmando vel negando, vel an vidit homicidium fieri, an audiuit: utrum (inquam) liceat respondere non vidi, nec audiui, aut, Petrus non occidit? ¶ Aliquando in lectio nibus nostris excogitauimus modum, quo testis abundè se posset protegere. Dicebamus enim, quod quemadmodum licet tunc testi dicere se nescire, ita licet ei negare omnia verba sensum quæ pertinent ad sciētiam: ut puta dicere quod nec vidit nec audiuit, nec est memor: quia hæc omnia verba explicant quodammodo scientiam: & ideo videtur posse eo dè modo restringi: scilicet, nec vidi, nec audiui, ut dicam. Et si hæc responsio saluaretur à mendacio, profectò sufficientissima esset ad celandum secretum alienum. Nam tunc cum testis iniuste interrogatur an Petrus occidit, posset respondere quod nec audiuit, nec vidit, nec omnino scit: & quod nescit, nec affirmare potest, nec negare. At verò iam modo vereor rem adeo extendere, nec sum tam certus an in verbis: non vidi: non audiui: possit aptè subintelligi: ut dicam, sicut in verbo, nescio. Nec forsitan ego ita responderem: sed tamen nec eum prorsus condemnare qui ita responderet. ¶ Tertia & postrema pars huius quæstionis ad reum spectat, quæ non est tam facile instruere, ut citra mendacium se protegat. De quo statuitur quinta conclusio. Reo cum iniuste interrogatur de proprio, sed secrete crimine, nec prodest respondere se nescire, nec licet negare verum crimen, dicendo: non feci. Prima pars est manifesta: nam ridicula esset responsio, si homo diceret se nescire, dum interrogatur de proprio opere: nepe cuius non est verisimile se esse oblitum. Secundè verò parti conclusionis non consentiunt omnes doctores. Imò Adria. in 4. q. De sigillo. in solu. 2. argu. quibus loquatur de sacerdote producto in testem, interserit tamè generaliter, quia reus iniuste adiuratus de crimine, quod iure est occultum: quia non tenetur semetipsum prodere: pot

secundum omnes doctores respondere, quod nihil de facto illo nouit, vel certè quod non fecit. Hæc Adria. Veruntamen nescio qui sint illi omnes doctores, Fateor me nullum legisse. Sunt qui impingunt Scoto, quod licet adulteræ, cum iniuste interrogatur à marito de adulterio sub cominatione mortis, respondere se non esse adulteram. quod tamen nusquam legi apud Scotum. Imò verò Scotus in 4. dist. 15. q. 4. art. 3. vbi loquitur de reo iniuste interrogato, admonet ut respondeat his verbis, Nego proposita ut proponitur: ut iure publica. Quod si iudex vrgeat eum, ut confiteatur, propositum, vel ut neget, respondere posset, quod ipse respondit sufficienter ad accusationem. Hæc Scotus. Vbi non concedit licentiam dicendi: non feci, sed nego proposita ut proponitur. Subiungit tamen, Sed nunquid si neget, intendens illud negare ut propositum est, ut publicum, tenet ille pœnitere tanquam de mendacio? Respondeo, Bonam mentem est culpam agnoscere, vbi culpa non est: & ideo tutum est tunc pœnitere de illo quale est, sub dubio an sit veniale, vel mortale. Hæc Scotus. Vbi sub dubio relinquit an liceat dicere: non feci: & magis inclinatur in partem negatiuam. At verò quicquid sit in aliorum opinione, nulla mihi tamen, vel apparenti ratione, persuadere possum, ut liceat occulto peccatori iniuste interrogato dicere: non feci. Nec video quomodo possit illud excusari à mendacio: nam maxime quia subintelligitur: non feci ut dicam: sed profectò sensus ille violentissimus est: etenim quia dicere, procedit ex scientia in verbo, nescio, potest subintelligi: ut dicam, id est, non scio tali scientia quæ iure sit propalanda: at tamen opus non habet talem ordinem ad sermonem. ¶ Sed ais forte alia ratione posse illud verbum excusari à mendacio, per æquiuocationem temporis. Vt si adultera admisit amicum huius, possit modò iurare, non fecisse adulterium: ut subintelligatur, hodie. Quemadmodum Ange. de Perus. super l. Idem. ff. de condi. ob turpem causam. & Ananias ca. Qui cum fure, extra, De furtis. referunt de beato Francisco, quod cum Perusij rogaretur à prætoribus persequente criminolum quendam, an vidisset eum transire, respondit, non transiit hac: sinu vestis insinuans. Sed re vera comentum hoc minus placet. Nam etiam qui iniuste interrogatur, non teneatur respondere ad intentionem interrogantis, tenet tamen eis verbis secretum celare, quæ in aliquo sensu recepto apud vulgus, vel apud sapientes sint vera: alias mentitur: quod neutiquam licet. Et certè oratio: non feci: facit sensum vniuersalem: nunquid feci: & non transiit hac, refertur ad illud locum, ut quo alter interrogat. Atqui diuus

Franciscus forsā aut falsō circumfertur vt author illius responsi, aut putauit vir sanctissimus id esse licitū. Aliū cōmemorat diuus Aug. sanctū episcopū Firmū nomine: firmiorē (inquit) voluntate: qui cū ab eo quæreret apparitores, quem ad se cōfugientem occultauerat, hoc solum respondit, nec mentiri se posse, nec hominem pro dēre. Multaq; passus tormēta in sentētia permanere. Quā nimīū patientia indulgētia ab imperatore homini calamitōso impetrauit.

6. Conclus.

¶ Sexta conclusio. Mēdacium quo qui iniuste interrogatur, negat propriū crimen, nō est perniciosum, sed officiosum: atq; adeo, si fiat sine iuramento, nunq̄ est mortale, sed solū veniale: siue in iudicio interrogetur, sine forma iuris, siue extra iudiciū: vt cū adultera interrogatur de adulterio à marito: qui nō est iudex. Probat. Nā qui sic mēditur, nemini facit iniuriā, imō ipse est qui iniuriā patitur. ¶ At verō cū nec venialiter peccare quoquo modo liceat, quid facturus est miser homo, qui contra omne ius interrogatur de secretissimo proprio crimine?

7. Conclusio.

¶ Respondetur septima cōclusionē. Si verba nō occurrerint, quibus per æquiuocationē, vsu hominum receptam, citra mēdacium celare possit crimen, mori debet, antequā mentiatur: licebit tamen nonnunquā id reuelare, vt videbitur q. sequēti. Interim tamē si percō. etur quis, quib; amphibologijs, poterit se miser tueri, nō possimus illas signitatem colligere: sed pro sua quisq; peritia & prudētia illas poterit excogitare. Posset. v. g. occultus homicida cōtra ius interrogatus respōdere: iuro me neminē occidisse. nā illa oratio Latine amphibologica est: & si prim; acculatius accipiat passiuē: & secundus actiuē, est vera. Quēadmodū Pyrrho respōdisse fertur Apollo: Aio te Æacida Rom. vincere posse. Atqui posset adultera, cū adulteriū percōtatur maētus, respōdere: Quid proderit mihi iurare nō fregisse fidē, aut quomodo dabis fidē dictis eius, quā non credis seruare fidē tori? Itē posset iurare se non fregisse matrimonium (nam post adulteriū adhuc manet integrū matrimonium) quāuis maritus intelligat, nō fregisse fidem tori. Posset itē in mulier quæ nupsit cōsobrino, si ab apparitore iniuste interrogatur, an maritus intrauit domū, respōdere neminē intrasse præter cōsobrinū suū. Quēadmodū Sara celauit esse vxorem Abrahæ, dicēs se esse sororem. Crediderunt enim Ægyptij nō posse sororem nupsisse fratri. At tamen inuites iā modō sunt huiusmodi respōsiones. Tāta est interrogantiū versutia. ¶ Sed vtrum posset homo, vt celet se iniuste quēsitū dum interrogatur an sit ipse ex

fratribus minor, iurare se esse maiorem: cū tamē sit natus minor, sed qui succedit in primogenitura paternæ domus? Et videtur quōd sic. Imō q; posset iurare se esse Petrum, cū tamē non sit nisi frater eius. Nam hac ratione excusat August. Iacob à mendacio, dicentem se esse Esau. ¶ Respondetur, q; non auderem hoc admittere. Quia aut non est adeo certum Iacob non fuisse mentitum: aut id respondit inspiratione diuina: aut (quod puto sentit August.) sermones illi erant apud gentem illam vsitati in illa significatione, vt citra mendacium posset proferri. Vnde Gregorius, vt refertur 22. quæstio. 2. Si quis (inquit) per vetus testamentum, suum vult tueri mendacium, quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit, dicat necesse est, rerum alienarum raptum, retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. ¶ At nunquid si quis interrogatur, vt testis, an vidit Petrum fugientem: vel tanquam reus, an occidit Petrum, poterit respondere: non vidi Petrum: aut, non occidit Petrum: quem tamen occultē occidit? Videtur enim id licere, nec esse mendacium: nam, vt scriptum est in dialecticis, nomina singularia æquiuocē significant: & idē potest respondens subintelligere alium Petrum quem non occidit, aut quem non vidit: quemadmodum dicunt dialectici has non contradicere. Canis est in mari: Non est canis in mari: & vtranque esse veram, eō quōd subiectum accipitur æquiuocē. Respondetur q; non esset sine mendacio huiusmodi responsio. Nam secundum receptissimum vsu omnium, affirmatio & negatio in nominibus his proprijs pro eodē accipiuntur: ac si non esset nisi vnus, qui nuncuparetur illo nomine. Vt si me percontante, an Petrum videris, respondeas, non: negatio ad eum refertur, quem ego quæro. Nec alium potest sensum admittere. Sed immensum opus esset per singula discurrere. Prudentis erit ex his cætera perpendere.

¶ Sed instas adhuc pressius, quid faciet miser homo qui mortem comminante tyranno nisi verum fateatur, non habet qua se amphibologia protegat? Aut adultera, quam maritus nudo gladio petit fateri adulterium, vt iuret an adulterium fecerit? Respondetur, Quōd plures sunt hominis nequitia, & violentia, quam vt possit omnibus obuiam iri. Ob idque in tali casu mori opus est: quemadmodum si tyrannus mihi comminaretur mortem, nisi peierarem aut leuissimē mēdicer, mortem prius deberem oppetere, quam mentiri.

¶ Ad

¶ Ad primum argumentū principale, concessa priori præmissa: pura nunquā esse licitum mendacium, negatur secundo. Nec. n. fat est ad integram rationē mēdacijs, fallēdi cupiditas, nisi ratio sit falsa. Est enim mēdacium: vt inquit illic August. falsa significatio cū voluntate fallēdi: modō qui amphibologia eum fallit, qui iniuste interrogat, in aliquo sensu verū pferit, quo excusatur à mendacio. Neq; tunc venit contra mētem: quia id in aliquo sensu verū profert, qd habet in mente: quanuis alius aliud concipiat. ¶ Atqui eodē modo respondetur ad confirmationē, q; qñ homo interrogatur absque iniuria, simpliciter & candidē respondere debet: puta verbis quib; interrogas nō decipiatur. Sed qñ vi & iniuria peritur: quia licet ei veritatem celare, nihil agit contra virtutem, proferendo æquiuocum verbū: quia eiusmodi respondententi præcipua intentio non est fallēdi, sed ius suū seruādi. ¶ Dicta verō sanctorū eō tendunt, vt prohibeant responsa per verba quæ nullum possunt facere verum sensum, secundum significationē vsu receptam: quippe quæ non possent à mendacio vllaratione excusari. ¶ Et eadem ratione respondetur ad secundū principale. Qui, n. per lapidem iurat falsum, non excusatur à mendacio, postquam falsum est quod iurat: nec à perituro: nam cū enunciet se iurare per euangelia, quanuis ponat manū in lapide, tamē oēs intelligunt se iurare per euangelia, nec possunt aliud intelligere. ¶ Ad tertiu respōdetur, quod quāuis mēdacium, i. falsum dicere cū intentione fallēdi, eatenus sit intrinsecē malū, vt nulla de causa iuste fieri posset, tamen decipere non est adeo de se malū, quin per amphibologiam liceat, ad repellēdum iniuriam. ¶ Vnde subsequitur solutio confirmationis. Nam citra necessitatē non licet vti huiusmodi amphibologijs: non q; esset mēdacia, sed quōd hominum conuictus & torcetas id exposcat, vt hostes vsitatoribus, atque perspicacioribus verbis in serijs vtatur ne se fallant, nisi ioco, in ridiculis: vt author est Aristotel. quarto Ethico.

QVÆSTIO QVARTA.

TRVM vsque adeo obligemur ad secretorū fidē, vt teneamur non nunquam mortē prius oppetere, q̄ secretum detegere. ¶ Ad partē negatiuam arguitur. Reuelare secretum, vt supra dictū est, ex genere suo nō est nisi damnū, & iactura famæ, quæ violatur pditione criminis: sed vita, bonū est multo pretiosius q̄ fama: nam pellem p pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Iob. 2. Ergo si vltius eorum

iactura facienda est, potius debemus famam, ve propriam, vel alienā abijere, quā propriam vitam. ¶ Confir. quia, vt frequenter tolemus repetere, iugum domini suauē est, & onus leuē. Matth. 11: sed cū terribilium terribilissimum sit mors: vt est in 3. Ethico. grauissimum esse, præceptum, vt alienā famam dispēditō vitæ protegere astringeremur: ergo nemo ad id obligat. ¶ Secūdo principaliter arguitur. Si teneremur fidē secreti seruare cū periculo mortis, id maxime esset, quia ppalare secretum est ita intrinsecē malum, vt nulla ratione possit esse iustum quale est, occidere, fornicari, mentiri: sed hoc falsum est, nā reuelare secretū multis de causis iustum est: puta ad obuiandū communi malo & causa fratris corripiendi, vt secundo mēbro dictum est: ergo & causa defendēdæ vitæ, quæ in bonis tēporalibus summū est, id etiā licebit. ¶ Et confir. Nam in operibus charitatis nullus tenetur prouidere proximo cū graui detrimētō proprio: imō nec seruare p. omniū. qd eleganter tractat Cicer. lib. 1. de offic. Si constitueris (inquit) te cuiquam aduocātū in rem presentem esse vērurum, atq; interim grauiter ægrotare filius cœperit, nō est contra officium, non fere qd dixeris. Ergo quanquā fidem q; secreti promiseris, non tenetur cū dispēditō vitæ, seruare. ¶ Tertio principaliter arguitur. Cuiusque integrum est & liberū, propriū crimē, alijs occultum detegere, vt vitam seruare, nā pō. quis dare famam pro vita, vt dixim; q. 3. mēbro pum; ergo facilius pōt quis anteponeere vti à propria famæ alienæ, atq; adeo nunquā tenetur homo mortē obire, vt secretū contegat. ¶ In contrarium est, quia tenet Christiani proinde, pro religione, & bono publico mortē oppetere: ergo sacerdos antequā sigillum retere, confessionis (quæ sacrilega esset sacramenti cōaminatio) mortē perpeui debet: & cui arcanum publicum committitur, eadem se e lege tenetur.

N hac quæstione quarta huius mēbri: atque adeo totius operis, potestrema, dicere tandem restat, quid acturus est miser homo cū vi & iniuria peitur reuelare secretū, nec se pōt. citra mēdacium defendere, an debeat prius mori. ¶ Secretum detegere. Sed sunt forte qui quæstionem hanc superuacua iudicabunt. Nā si secretum celare, ius naturale est, diuinū & humanū, vt supra commōstrauimus, atq; adeo, secretum reuelare, sit suapte natura vitij, ambigitur mortē esse potius appetendā, quā reuere. ¶ Arcanum. Est enim doctrina Aristot. 3. Ethic. iumma cuique tormēta, mortemq; ipsam obeū. 2. ante quā in honestū quid admittat, imō documentum

tum est Pauli Roma. 3. iustam esse dānationem eorum, qui faciunt mala ut inde veniant bona. His verū tamen respondemus, q̄ quāuis dubiū nō sit, imō per se sit manifestū: non esse licitum peccare, non pro vita, nec propter aliū quēcun que finē (nam est contradictionis implicatio, et se aliquid licitum quādo est peccatū) hoc tamē est sub iudice in quāstione nostra, an sit peccatum reuelare secretum, quādo quis non potest id cōtegere, nisi cum dispēdio vitæ. Et quidem si illud esset eo modo intrinsecē malū, sicut per iurium, aut adulteriū, nulla esset quēstio id non licere, sed quia nō est adeo malum, quin pro iusta causa illud liceat, ut insinuaui⁹ in tertio argumēto; quāstio est vtrum adeo obligemur secreta celare, ut antequā reuelemus moriamur. ¶ Atqui, vt 2. & 3. q. primi mēbri attigimus, sex sunt secretorum gradus, qui varias & diuersas habēt considerationes. Ob idq; decem conclusionibus respōdebimus ad quēstionem. Secretorum enim aliud est alienū, aliud verō propriū: & ex alienis aliud pertinet ad religionem sigilli confessionis, aliud verō est seculare: & ex secularibus, aliud pertinet ad bonū publicū, aliud ad priuatum: & ex priuatis, aliud extortum est per iniuriam, atque aliud citra iniuriam cognitum: & ex his aliud recipitur data fide, velut in deposito, & aliud fortē & casu cognoscitur. ¶ Prima ergo conclusio sit de secreto confessionis. Sigillum sacramenti confessionis, adeo sanctū est, tantoq; vinculo ligat, vt mors sit prius obēunda, quā modo aliquo reueletur. Conclusio hæc supponit primum, arctissimum esse præceptum sigilli seruādi: quod partim probatū est q. 2. mēbri primi. Vbi monstrauimus fidem generaliter secretorum, iure naturali, diuino, & humano, esse in præcepto: primò ex conditione viutorum, quæ suapte naturā digna sunt quæ contegantur, quemadmodū virtutes dignæ contrā sunt quæ palam fiāt. Et secundò, ratione charitatis: nam quæ nobis optamus, & alijs præstare tenemur, & vnusquisq; id ratione optat, vt quod cōmisit secretum secreto custodiatur. Et tertio, ratione finis: nam fide secretorum de medio sublata, cessarent cōmoditates plurimæ amicitia: vt puta consilia, & solatia, quæ amici ab amicis secreto petunt. Quæ quidem rationes, & alię quas illic tractauimus, multò efficacius comprobant sigillum sacramenti confessionis, quā secretorum fidem seculariū. Sed est præterea ius diuinum speciale de sigillo confessionis. Qui enim finem præcipit, iubet & necessaria media: sed Christus seruator noster Ioan. 20. instituit sacramentū confessionis sub præcepto: vbi ait: Accipite spi-

1. Conclusio

ritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorū retinueritis, retēta erūt: & sigillum est necessariū medium: nempe sine quo homines à cōfessione deterrerentur: ergo simul iussit, & vniuersos confiteri, & sacerdotē secretum tenere. Non enim dedit illic solum sacerdoti potestatem dimittēdi, relinquēs hominum arbitrio, si vellent confiteri, sed certē dedit ecclesiæ cōcētriuam potestatem iudicandi de peccatis: quēadmodū si rex mitteret prætorē in urbem, qui ciuiū errata aut cōdonaret, aut pro sua prudētia puniret. Sed de hoc aliās. Neq; ecclesia cap. Omnis vtriusq; sexus. aliud fecit, q̄ vtrunq; præceptū diuinū determinare, sanē vt singulis annis cōfiteremur, & sacerdotes sigillum confessionis arctissimē seruarent. Atqui hoc est quod S. Thom. in 4. dist. 23. q. 3. ait sigillum secreti esse de necessitate cōfessionis. Non enim intelligit esse de substantia, tanquā materia & forma: neq; ita de necessitate, vt si sacerdos referat sigillum, nullū esset sacramentum præcedens: sed ita, vt naturæ sacramenti expediat sigillum. nepe sine quo præceptum cōfessionis sustineri non possit. Et pbat S. Tho. nam quæ exterius geruntur in sacramētis, sunt signa rerū quæ interius contingunt: & ideò confessio illa quæ fit sacerdoti, est signum q̄ penitens cōfiteretur deo: quare sicut Deus ita cōtegit peccata, vt habeatur pro oblitis (quod dictum est quæst. proxima) idem obligatur facere sacerdos. Nec obstat argumentum Durand. 4. d. 27. q. 4. vertentis sensum S. Tho. Non enim sentit S. Tho. q̄ celatio sacerdotis representet aliquid q̄ interius cōtinetur, tanquā effectū sacramenti, veluti absolutio representat remissionem peccatorum, sed vult q̄ quēadmodū in foro interiori celatur à Deo, hoc significet per secretum sacerdotis. Deus enim, nec in die iudicij reuelabit peccata remissa ad confessionem: sed ad cōmendationem & gloriā penitētium. ¶ Ex quo sequit, q̄ nec Papa, nec tota ecclesia potest dispēsare, vt reueletur sigillum cōfessionis: non solum quia ecclesia in his quæ sunt de iure diuino (quale est sigillū) facultatem non habet dispensādi, sed specialiter quia multo minus potest sacramentorum naturā mutare. Et naturæ confessionis necessarium est sigillum modo iam exposito. Etenim, quamuis, sublato sigillo nihilominus confessio esset sacramentum, tamen esset tunc intolerabile præceptum confessionis. ¶ Supposito ergo præcepto, probatur illud obligare etiam cum dispēdio vitæ. Media pensāda sunt ex conditione & necessitate finis: finis autem sigillum seruādi, est necessitas sacramenti confessionis: vnde pro-

f. 60

fecto salus Christianorū pendet (sublato enim de medio sacramento cōfessionis, omnia plena essent iniquitatibus, atq; adeo religio Christiana perditum iret: quæ res multò maioris momenti est, quā temporalis vita) ergo sigillū cōfessionis adeo est necessariū, vt pro eius obseruatione vita sit postponenda. ¶ Et cōfic. Sacerdoti qui sigillum referat (quia pœna capitis sacerdotis plecti nō possunt) decretum est prius perpetuū exilium. ca. Sacerdos. De pœnit. d. 6. postmodum mutatum est in carcerē perpetuum. ca. Omnis vtriusq; sexus. De pœnit. & remiss. quorum vtrūq; proximū est morti. l. 2. & l. Capitalium. ff. de pœnis. Nec ab hac pœna eximeretur, qui metu mortis fidem frangeret sigilli. Ergo crimen est, atque adeo mortale, etiā metu atrocissimæ mortis, confessionem reuelare. ¶ Et tertio id comprobatur. Potest princeps pro salute tēporali Reipublicæ præcipere ciui vt stationem in prælio custodiat, nec pedem retrahat, sub pœna capitis: in quo casu peccatum esset mortale edictum transgredi (nā potest princeps legē facere, quæ obligat ad mortale: vt ait S. Tho. 1. 2. q. 69. artic. 4. vbi adnotat Caietanus posse etiam obligare cū periculo mortis: saltem pro bono publico) ergo multò magis nō solum Deus, cuius est præceptum sigilli, sed Ecclesia potuit sacerdotes obligare, vt etiam in periculo mortis, tenerent sigillum. Profecto adeo necessarium est sacramentum confessionis, ac subinde illius sigillum, vt videatur Christus ipse spondisse fidem Christianis, quoti essent in hac parte. Nam cum multa præter ea narrēt hic miracula (vt est illud quod Altiusod. 4. p. ca. De confess. ex Vitis patrum citat. quod cum quidam in nauī metu mortis, publice confessus esset crimina permulta, adeo statim omnes oblitī sūt, ac si nūquā audissent (hoc verū tamen omnium maximū miraculorū existimauerim, q̄ cū sint sacerdotes, & aliās p̄ditissimi, & multi in dementiā versi, tamē per q̄ rarissimē vitum est, sigillum cōfessionis periclitari. Quo fit vt prælati, & quicunq; iudices per quā maximē teneantur, in causis cognoscēdis cauere, ne sanctissimū sigillum confessionis violē: nec illa via tentēt quicquā cognoscere, nec prætextu cuiuscūq; boni publici, nec vt malo, quāuis hæreticæ prauitatis, occurrant. Nihil. n. est tam ecclesiæ necessarium, q̄ sigillum. ¶ Verum enim verò nō sat est conclusio in gn̄e statuere, si non ad particularia descenderimus. Sacerdos. n. non solum peccata tenetur celare, verū & alia detecta in confessione. Nec solus sacerdos sed alia item personæ tenentur seruare sigillum. De quibus perinde dubiū est, an cuncta tenentur

vniuersi celare, nullo obstāte metu mortis. Primum ergo dubiū est: vt ū peccata q̄ quis perstās in proposito, cōfiteretur perpetrāda, teneatur sacerdos celare. ¶ Res fuit anceps antiquitus inter doctores. Et fuerunt qui dicebant q̄ peccata futura, puta q̄ penitens emendare non promittit, non clauduntur sub sigillo: vt recitat S. Tho. in 4. dist. 21. q. 3. & Innoc. ca. Omnis vtriusque sexus. De pœni. & remiss. Et inter theologos Alexā. ab aliquibus accersitur in hāc sententiā. Et Panor. c. Omnis vtriusq; sexus. eandē affirmat: nepe quā putat esse opinionem Inno. Et Syluest. verbo, confessio. 3. citat Rayneriū, & Innoc. cū tamen Innocentius contrariū autemet. Et arguit pro illa opinione Alexand. Id quod directe opponitur confessioni, nō est de necessitate confessionis: sed propositū perpetrādi peccata, opponitur confessioni: nam est signum impenitentis, per qd̄ videtur se eximere à iudicio sacerdotis: ergo peccata hmōi non cadunt sub sigillo. ¶ Et confirmamus hoc in gratiam huius opinionis. Secretum sigilli sacerdotis est ad imitationem secreti Dei, vt dictum est: sed peccata impenitentis Deus non celat, nec habet pro oblitis: sane q̄ in die iudicij reuelabit ad vindictā: ergo nec ea tenetur sub sigillo seruare sacerdos. ¶ His verū tamen nihil obstantibus sit secunda conclusio, quæ certissima est. Omne peccatum detectum in confessione, dūmodo sit cōfessio, clauditur sub sigillo, siue præsens, siue futurū, siue qui confiteretur verē peniteat, siue non. Conclusio est S. Tho. Scoti, & Richardi, & oīo theologorū loco citato, & Innocētij, & singulariter Caiet. quod d. l. q. 11. quā de hoc fecit specialem. Imò (quantum conijcio) quicquid sit de antiquioribus, tamen nec Alexand. nec Rayn. contradicunt, si sanē intelligātur. Et abūde probatur ex verbis cōcilij, ca. Omnis vtriusq; sexus. Qui peccatum in penitentiali iudicio sibi detectum præsumpsit reuelare, &c. Vbi vtrū omne peccatum celari præcipitur, nullo excepto. At verò non requiritur contritio, ad hoc vt accusatio penitentis sit verē cōfessio: imò nec absolutio. Probatur, quia sicut baptismus fictus, est in hominibus baptismus, & recedēte fictione incipit habere effectum virtute formæ præteritæ (vt ait August. ca. Tunc valere. De cōtecr. d. 4.) ita cōfessio ficta est quidē cōfessio, quāuis nō sit perfecta. Quare quomodo cūque sit ficta, scilicet, quia non est cōtritio, vel nō est integra, clauditur sub sigillo. ¶ Et cōf. Nam ille qui incontritus accedit, præcipit ecclesiā vt audiat in confessione, & salubribus in omnis adhibeantur ei consilia, vt habeatur cap. Quod quidam.

Dubium.

2. Concl.

f. 3 de pœ

de pœnitentijs & re. imo forte cōfessio illa satis faceret præcepto ecclesiæ, vt latius disputauimus in lectionibus super quartum: ergo hmoi confessionē vult ecclesia abscondi sub sigillo. ¶ Et cōfir. 2. quia si in contritus integrè confiteatur, potest adueniente contritione absolui ab eodē confessore, sine noua cōfessione, nisi longa fortè intercesserit mora. ¶ Quod si percontaris quid requiritur vt sit cōfessio. Respondet q̄ satis est esse accusationē. Potest enim pœnitens accusare se de peccato, dicēs se nō posse abstinere, petendo consiliū, & auxiliū à sacerdote. Et certè qui sic accusatur celāsus est de quo cunq; crimine mundi, quātuncūq; pernicioso aut tertiæ psonæ aut reipublicæ: quanuis debet tunc sacerdos in genere admonere, aut tempu blicam, aut illum cui periculum imminet, vt caueat tali hora, aut tali loco: & dummodo fieri possit sine periculo reuelationis personæ. Quod si generalis admonitio nō sufficit, nulla tenus licet personam exprimere. ¶ Et secundò principaliter arguitur, q̄ quanquam peccatum sic perpetrandum, cadat sub sigillo. Nam si peccatum esset præteritum, tunc, quamlibet cōfitemens non esset contritus, sed esset impœnitens, nec esset absoluen dus, illud caderet sub sigillo: vt Alexand. illic ipse confitetur, quia sacerdos est iudex sit ne contritio sufficiens ad absolutionem, nec ne: ergo eadem ratione quanuis peccatum sit in futurum perpetrandum, cadit sub sigillo. Tam impœnitens enim est quem non pœnitent præteriti: quā qui tenax est propositi in futurum. Eo vel maximè, q̄ dum reuelatur peccatum perpetrandum, simul reuelatur præteritum, puta propositum deliberatum perpetrādi illud. ¶ Et postremò arguitur. Si quis contritus confiteretur alia peccata, & postmodum consuleret sacerdotem, an esset peccatum id quod inuincibiliter putat nō esse peccatum: puta occidere vxorem deprehensam in adulterio: aut certum contractum facere: & audiens esse peccatum, nihilominus non vult mutare propositum occidendi vxorem, si eam deprehenderit, abijq; perinde sine absolutione: profectò totum illud cadit sub sigillo. ¶ Veruntamen sunt qui fingunt se accedere ad cōfessionē, & tamen non veniunt quò se accusent, & remedium postulent animæ suæ, sed vt confessorem forte peruertant, aut fauorem & auxiliū petant perpetrādis flagitijs: vt temporibus nostris vsu venisse fertur quibusdam, qui in pōtificem conspirauerant. Et huiusmodi peccata celanda non sunt, sed statim potius denuncianda. Quod plurimum timendum est in crimine hæresis. Huiusmodi enim est versu

tia dogmatizantium, vt hac confessionis simulatione sacerdotes pervertere moliantur. Et in hoc casu verum habet vulgatus ille versiculus: Est crimen hæresis, qđ nec confessio celat: nam si de cōfessione loqueretur, quæ verè est accusatio, quāuis impœnitentis, falsissimus est, atque adeo Christianis auribus indignus. Et de peccato hoc vltimo modo perpetrando, loquitur Rayne. in titu. de pœnit. & rem. & Alex. cuius verba sunt: Peccatum quod quis confitetur vt perpetrādū, nō cadit sub sigillo, id est, Quod ita cōfiteretur, non vt se accuset, sed vt alium moueat, aut auxiliū petat ad perpetrandum. Nec Innoc. aliud opinatus est, vt egregiè adnotauit Caieta. opusculo citato. Nam postq̄ citauit opinionem dicētium, q̄ peccata futura impœnitentis non cadunt sub sigillo: quia non dicuntur sacerdoti tanq̄ Dei ministro, subiūgit: Hæc tamē ratio nō placet: quia bene credimus q̄ sacerdos vt minister recipiat, etiā si confitemens in peccato remanere proponat. Quæ verba aut non vidit, aut sinistra legi Panorm. ¶ Unde ad argumentum quod recitat Alex. respondetur, q̄ quāuis impœnitentia opponatur confessioni, quantū ad absolutionem, atq; adeo quantū ad perfectionem sacramēti, tamen non obstat quominus sit confessio sacramentalis, si modo re vera sit accusatio, vt expositum est. Et ideo celanda sunt peccata quæ illic deteguntur. ¶ Et ad confirmationem quam nos adiecit respondetur, q̄ quanuis peccata impœnitentis non celentur adeo, veluti peccata remissa, tamē si proferantur per modum accusationis ad petendum consiliū vel auxiliū: iam tunc disponunt & ordinantur ad veram pœnitentiā, & ita recipiuntur ab ecclesia, tanquā in sacramentali confessione. ¶ Alterum dubium est, vtrum in reuelatione sigilli confessionis possit contingere peccatum veniale, ratione paræ quātatis materiæ: quemadmodū in furto, quod de genere suo est mortale, potest contingere peccatum veniale, vt si quis obolum furetur, atque adeo vtrum eadem causā paucitatis materiæ, liceat sigillum reuelare, gratia vitæ seruandæ. ¶ Tertia conclusio. Non solū peccata omnia, ram venialia, quā mortalia, verum & qualitates vniuersæ circumstantes, quæ notitiam pœnitentis quoquo modo suggerere possunt, directè cōcluduntur sigillo: atque adeo sub pœna mortalis culpæ celanda sunt: siue illa fuerint de necessitate confessionis, siue ex leuitate pœnitentis prolata. Conclusio colligitur ex illis verbis, capit. Omnis vtriusque sexus. Caueat omnino (scilicet sacerdos) ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem

rorem. Hac conclusione comprehenduntur primò peccata venialia, quæ licet nō sint de necessitate confessionis, nihilominus celanda sunt. Item locus & tempus. Vt si homicida mihi est confessus, reuelatio esset dicere, Petrus tali hora fuit in tali loco: (puta vbi factum fuit homicidium) si inde possit coniectari illum esse homicidā. Item psonæ consortes. Aliquādo enim est necessarium pœnitenti consortes patefacere: vt puella quæ fecit stuprum cum patre, non satis confitetur se fecisse stuprum, nisi exprimat cum patre: quia id perquam multum auget: vt docet S. Tho. in 4. distin. 16. q. 3. ad vlti. argu. totius quæstio. Et tunc pater celandus est à sacerdote, sicut puella. Imò quanuis puella ex leuitate, & sine aliqua necessitate exprimeret cōsortem: vt si confiteretur fornicatam fuisse cum Petro. Qui licet illa psona non esset de necessitate, aut commoditate confessionis, tamē efficitur postea necessaria ad contegendum peccatum pœnitentis. ¶ Sed arguitur, qđ hæc omnia reuelare non sit peccatum mortale. Primò. In alio quocunq; peccato ex genere suo mortali, potest cōtingere peccatum veniale, ratione paucitatis materiæ: præter quā in periurio, imò contra materiā fidei potest esse tam leue verbū vt nō sit nisi veniale: ergo prode peccatentē, q̄ mentitus est iocosè, non erit nisi peccatum veniale. Et confir. In reuelatione sigilli possit esse veniale ex defectu deliberationis, vt si quis motu subito illud referret: ergo eadem ratione, propter paucitatem materiæ potest esse veniale. ¶ Respondetur primò, quòd si sacerdos detegeret minimū veniale: vt cōstaret illud audisse in confessione, puta quia vt sacerdos exprimat Petrum sibi confessum esse, aut quia audientes id conijciunt, peccatū est mortale grauissimum: adeo vt mortē deberet perpeti sacerdos antequam id detegeret. Probat, quia quāuis id quod detegitur tenuissimè ledat famam, tamen sacramētum, grauissimum recipit detrimentum. Deterreret enim homines à confessione si suspicarentur, vel in minimo detegendam esse confessionem. ¶ Sed quid si in Francia audiui confessionem Petri, quem hic coram illis quibus notus est, dico fecisse peccatum veniale, non tamen suspicantur me audisse in confessione? ¶ Fortè esset probabile illam reuelationē non esse peccatum mortale: quia est in re minima. Mihi tamen verisimilius est esse mortale. Nam quanuis in reuelatione secretorum secularium frequenter contingere possit peccatum veniale in re parua, tamen sacrosanctum sigillum non permittit, vt vel in minima materia, citra

mortale violet. Et probatur quia in dic. c. v. r. dicit quod qui peccatum in confessione detectum reuelauerit, perpetuam agat pœnitentiam. Perpetua tamen pœnitentia non decerneretur, nisi pro grauissimo peccato mortali. ¶ Secundò arguitur, quòd nō sit necessariū sub pœna peccati mortalis, celare personas reuelatas in sacramento. Celare alias personas non est necessarium, nisi quatenus ex reuelatione aliarum, sequeretur reuelatio pœnitentis (nam in d. c. solum cauetur vt non reueletur persona pœnitētis) sed sæpe possent reuelari peccata aliarū personarū sine reuelatione pœnitētis: ergo tunc reuelatione illarum non violaretur sigillum. Probat, minor. Puella temerè & sine necessitate nominat personam consortem delicti: & quanquā sacerdos postea dicat Petrum esse fornicarium, nulla inde oriretur suspicio id admisisse cum tali puella. Et addamus: nec posse vnquam suspicari, id sacerdotem nouisse in confessione (nam aliàs grauissimum esset peccatum scandali, in detrimentum confessionis.) ¶ Respondetur, quòd peccata quæ pœnitens aliena detegit in confessione, non solum sunt celanda quando per illa reuelarentur peccata pœnitentis, sed etiam per se: quia quomodo cunq; reuelarentur, deterrerentur homines à cōfessione. Plebei nāque indocti confitendi, multa temerè reuelant aliena peccata, quæ si non caderent sub sigillo, esset periculosa confessio. Et credo sacerdotem ea reuelantem incurere pœnas canonis. Hoc enim est, prode pœnitentem: non solum detegere peccata quæ ad ipsum pertinent, sed quæcunq; ille, p tulit in confessione: atque adeo mori debet antequam ea patefaciat. ¶ Sed nūquid permittitur sacerdoti in genere ea propalare, quæ in confessione audiuit? ¶ Panormitanus in dic. capitu. Omnis vtriusque sexus, dicit, nec peccatum in genere posse in publicum proferri citra fractionem sigilli: quāuis nulla inde oriatur suspicio personæ. Nam habetur (inquit) in textu qđ qui peccatū pœnitentiā iudicio detectū reuelauerit, perpetuā agat pœnitentiā. Sed tamen absq; vlla hæsitacione credendum est contra Panorm. Et satis esset ad ipsam conuincendū vniuersalis consuetudo. Palsim enim sacerdotes proferunt quæ audierunt in confessione, non solum ad capiendum consiliū, sed in colloquijs: nec tamen censentur fractores sigilli, quando nec minimum timetur periculum reuelationis personæ. Imò quanuis dicat illud aliquando audisse in confessione: non est fractio sigilli, nec peccatum de se mortale, si fiat sine scandalo. Quanuis id fieri non debeat.

Dubium.

3. Concl.

¶ Et ad argumentum Panormitani respondeatur, quòd illud verbum: quoniam qui peccatum in pœnitentiâ iudicio detectum, &c. reddit causam verbi præcedentis. Caueat autem omnino sacerdos ne prodatur peccatorem. Et ideo non frangit quis sigillum reuelando peccatum, nisi applicatum ad personam.

¶ Et cõfir. quia si reuelatio peccati in genere est fractio sigilli, tunc non liceret illo modo in genere reuelare, nec ad capiendũ consiliũ, sine licentia pœnitentis: quòd tamen est falsum, vt patet ex verbis eiusdem textus, & in capit. officij. eod. tit. ¶ Ex quo sequitur q̄ quãuis dicam: Petrus ritè cõfessus est mihi sua peccata: nõ reuelo confessionem: dũ modo nullã speciem nominem, etiã si sint publicæ meretricis, aut latronis. Sed si non absolui, nõ possum interrogatus dicere non absolui: quãuis, vt inquit Caieta. in summa, verbo, confessor: qui illud diceret, non esset propriè fractor sigilli, vt incurreret pœnas canonis, nisi speciem peccati exprimeret, propter quod nõ absoluit. Debet tamẽ sacerdos tunc respondere: feci officium meum: vel aliud simile. ¶ Cætera verò quæ nec sunt peccata, nec circumstantiæ quibus peccatum perpendatur, quãuis narrentur in confessione, nullo modo cadunt sub sigillo. Cauendum tamẽ est ne passim sacerdotes quoquo modo loquantur, sales de cõfessionibus in colloquijs spargendo. Nã propter scandalum sæpe vsu venire solet, vt illi in aures pœnitentiũ perueniãt: vnde grauius offenduntur. Imò nec pœnitentes laudibus commendat. Primò, quia laus vnus quandoq; est reuelatio confessionis alterius: vt si quis audiuit duas sorores, vnã solũ cõmendat pudicitia, alteram subinde tacendo notat impudicitia. Et præterea quia inde præbetur anfa, leuissimis præsertim mulierculis, mentiendi in confessione, quo se commendat apud sacerdotes. Et maximè cauendũ est, quando quis de aliquo secreto crimine petitur, ne id via confessionis tractetur: vt si vir suspicatus adulterium vxoris, petat ab ea vt confiteatur sacerdoti, qui de eius licentia certũ faciat maritum, nullatenus admittendum est. Nam adultera, quo se purgaret, facile mētiret in cõfessione.

Dubium.

¶ Conclus.

¶ Tertiu dubiu est de personis alijs, quæ præter sacerdotẽ, tenentur seruare sigillũ, an oēs æquali vinculo mortem teneãtur obire, sigilli gratia seruandi. ¶ De quo sit quarta conclusio. Quãuis solus sacerdos, propriè teneatur custodire sigillum, sub pœnis canone decretis, tamẽ multi alij tenentur seruare secretum confessionis, etiã non obstante periculo mortis. Conclusio communis est S. Thom. & doctorum in 4.

distin. 21. Probatat prima pars. Nã in d. c. Omnis vtriusq; sex, solus sacerdos est qui iubetur seruare sigillum, cui subinde decernuntur pœnæ fractionis: & quia pœnæ legis non sunt ampliatæ, fit vt ille solus incurrat pœnam depositionis, & perpetui carceris. Et secũda pars probatur. Sunt enim multi præter sacerdotẽ, qui iure, & multi qui iniuria audiunt cõfessionẽ: qui proinde tenentur seruare secretũ. Vt interpret, quãdo pœnitẽs & sacerdos non sunt eiusdem linguæ: & laicus, cui quis in extrema necessitate, vbi non est copia sacerdotis, confitetur: & prælatus, à quo sacerdos casum reseruatam petit, & magister quem cõsultat, dum imprudentia confessoris deprehendunt pœnitentem: item laicus qui fraude & dolo personam induit sacerdotis, vt confessionem alterius audiat. Hi enim vniversi mortaliter, & quidẽm grauius peccarent, si secretum panderent confessionis, atq; ad eò mortem & quodcũque aliud damnum perpeti debent, antequã id manifestet. Non tamen in omnibus esset delictum æquale. Interpret namque non est persona necessaria confessioni: nemo enim (vt dicebamus super Quartum, distin. 17.) tenetur per interpretem confiteri. Nam vt probè inquit Caietanus in summa, verbo, confessio: nemo tenetur confiteri nisi sacerdoti, qui solus habet clauẽs cognoscendi & remittendi peccata: & ideo cũ quis per se non potest confiteri, non tenetur alteri se p̄dere. Eo vel maximè, q̄ peccata quæ dicuntur interpreti, nõ denũciantur tanquam cõfessori: quippe qui nõ fungit vice cõfessoris, sed agit partes pœnitẽtis. Ob idq; quãdo quis per se non potest cõfiteri, cõfendum est, quantum ad necessitatem, ac si nõ esset copia confessoris. Nihilominus licitum est confiteri per interpretem: & quãdoq; salutare: vt puta quãdo adest interpretis cui tutò possit cõmitti tantum secretũ. Quod dum interpret violat, quãcũq; id causa faciat, quãuis non incurrat pœnas canonis, cõmittit tamẽ sacrilegiũ: quia, cum illud sit verũ sacramentũ, violator est rei sacræ. Quare mori cõstringit antequã violet. ¶ At, cõfessionem fieri laico vbi nõ est copia sacerdotis, multò minus necessarium est in quacũq; necessitate. Nã quãuis Aug. dicat tantam esse vim cõfessionis, vt vbi nõ est copia sacerdotis, faciẽda sit proximo. De pœn. d. 1. c. Quẽ pœnitent. & d. 6. c. 1. nõ tñ inũuat esse præceptũ, sed solũm cõsultat, vt merito vere. ũdĩã maiorẽ gratiã cõsequatur apud Deũ. Imò verò iã nõ est tãta cõsuetudo hõĩ cõfessionis, quanta in primitiua ecclesia. Nec forsã est cõsiliũ. Tamen si eã nõ dãnauerim: mãsit. n. cõsuetudo solũ inter nauas.

Quare

Quare laicus cui sit huiusmodi confessio, si fidem secreti frangat, nec incurrit pœnas canonis, nec propriè est sacrilegus. Tenetur tamen pro nulla causa mundi infringere: nec pro bono publico (pro quo teneretur si in alio secreto, etiã sub iuramento suscepisset) sed tenetur prorsus celare ac si fuisset sacramentalis confessio: atque ad eò mori potius quãm detegere. Prælatus verò à quo confessor petit casum reseruatam, si inciderit in suspicionem pœnitentis, multo maiori vinculo tenetur seruare secretum, quã prætata personæ, vt potè cũ sit in tali casu persona necessaria, sine qua confessio perfici nõ potest. Imò quodam modo est confessor, quãuis non ita propriè, sicut ille qui confessionem audit. Et ideo nec debet inquirere, nec aliquid demoliri aduersus personam illam, magis quã si eius confessionem audiuisset. Ille tamen doctor quem sacerdos consulit, non tam arctè tenetur vt prælatus: quia non est necessaria persona: nihilominus adhuc tenetur, sicut interpret sub reatu mortali, mori potius, quã secretum pandat. Imò si quis fortè papyrus reperiret, qua quispiam peccata scripsit ad confitendum, celare strictissimè tenetur. Nec illa sunt quoquo modo in forum exterius deferenda. At quãuis pœnitens teneatur etiã quodammodo confessionem celare, vt dicit Palu. tamen celatio huiusmodi nihil pertinet ad sigillum: sed solum quia tenetur pœnitens non detrahere sacerdoti reuelando pœnitentiam, aliãque eius admonitiones: nisi fortè ad capiendum cõsiliũ, quando se sentit sacerdotis imprudentia nimis oneratum. ¶ Quartum & postremum dubium est, postquã nec ad vitandum mortem licet reuelare sigillum, vtrum alia quãuis possit excogitari causa, ob quam ius fuerit illud aperire. Nam Altrifiodorensis antiquus author, 4. part. capit. De confess. quæst. De sigillo. dicit, quòd quando ex secreto confessionis magnum periculum immineret Ecclesiæ, licitum esset, de licentia Episcopi, illud denunciare. Vbi citat distinctionem antiquorum: videlicet aliud esse sigillum infringere, aliud aperire. Primum enim sonat vitium, vt puta sine causa reuelare: alterum verò designat virtutem. Sed (salua auctoritate grauissimi doctoris) & Sancti Thomæ & omnes in 4. dist. 21. missam fecerunt opinionem illam. ¶ Vnde statui-mus cõclusionem quintam vniuersalem. Nulla prorsus de causa fas est sigillum aperire. Probatat, quia, vt iam sæpe innotauimus: nullum potest vnquam tam graue periculum Ecclesiæ imminere, quã sublatio sacramenti con-

Dubium.

¶ Conclusio.

fessionis, quòd, vt ait Hieronymus, secunda tabula est post naufragium: vt cum, sublato sigillo, tollitur subinde confessio, fit vt quemadmodum, nec Papa, nec tota Ecclesia possit pro quauis excogitata causa in præcepto diuino confessionis dispensare, ita nec possit dispensare in sigillo. ¶ Et confirmatur. Quia si pro aliquo periculo vitando liceret reuelare confessionem, maximè dum quis confiteretur de contagiosa hæresi, qua populus contaminatur: sed tunc non: ergo. Probatat minor. Nam dato opposito deterrerentur homines à confessione: quare non solum periret sacramentum necessarium Ecclesiæ, sed etiã tolleretur illud idem remedium obuiandi hæresibus. Nam tunc absconderent se hæretici: vt, nec in confessione alicui se crederent: cũ tamen si fiat illis integra potestas confitendi, possint sacerdotes, & illis, salutaribus monitis, mederi, & bono cõmuni consulere, prædicando in genere, citra omnem suspicionem personæ, admonendo inquisitores, & publicam potestatem. ¶ Sed sunt dubia nonnulla quæ aduersus hanc conclusionem mouere quempiam possunt. Primum. Si sacerdos nouit in confessione affinitatem inter Petrum & Mariam, aut quoduis aliud impedimentum matrimonij contrahendi, à quo publicè illi petant matrimonio iungi: videtur sacerdos ille non posse huiusmodi matrimonium celebrare, cũ sint iure prohibiti contrahere: item si episcopus nouit in confessione irregularitatem illius, qui petit ordinari: atque ad eò si abbas vel prior nouit in confessione superiorem esse perniciosum domui, debet eum amouere: & tamen huiusmodi sacerdotes videntur quodammodo confessionem reuelare: nam demus notũ esse omnibus eiusmodi pœnitentes confessos esse illis, nec alia publica habere impedimenta, quibus arceantur à matrimonio, ab ordinibus, aut ab officio. Præsertim quia sacerdos, nec ipsi pœnitenti post absolutionem, exprobrare potest quæ in confessione audiuit. ¶ Pro decisione huiusmodi casuum, atque aliorum id genus, quos doctores in 4. dist. 21. plures accumulãt, notandum est opinionem fuisse Henrici Gandensis 8. quodl. quæst. 18. quòd sacerdos in nullo casu potest se aliter habere cũ pœnitente post cõfessionem, quã ante: nec potest se inuare aliquo modo à notitia confessionis, sed cuncta debet gerere, ac si prorsus ignoret conscientiam pœnitentis. Quam sententiam nec Sanctus Thomas, nec Richardus, nec Scotus (& quidem meritò) recipiunt. Sed quia casus sunt in quibus obseruanda est doctrina Hen-

1. Dubium.

Ff 5 rick

Regula. rici: & casus rursus, in quibus est reicienda: hac regula, ut puto, utendū est in hac parte. Sacerdotes, propter scientiā quam habet in confessione, nō possunt postmodū priuare pœnitentem eo, ad quod habet quodammodo ius acquisitum: sed tamen in gratuitis, vbi habent liberā potestatem, possunt eum & priuare & non admittere. Exempli gratia. Sacerdos qui in confessione nouit impedimentū matrimonij, si non est parochus, potest, & debet se excusare: quia non tenetur matrimonij ministrare (nisi forsitan non posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis: nam tūc deberet eos coniungere) si tamē est parochus qui aliās tenetur, tūc quāuis posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis (ait Petrus de Palude) nihilominus debet eos coniungere, quia habent in foro exteriori ius petendi ab illo: quē admodum (inquit Adrianus) deberet ministrare sacramentum occulto peccatori petenti publice, ut supra dictū est. Sed profecto crediderim, cōtra Petrum de Palude, q̄ si parochus posset citra omnē suspiciōē aliqua arte impedire illud matrimonij, probē faceret. Item si ep̄s, dū publicē ministrat ordines, videt accedētem eū, quē scit in confessione esse irregularē, aut aliās indignum, de quo tamē examinatores testatur esse dignissimum, & adscriptum albo ordinandorum, tunc debet eum ordinare: quia habet ius quodammodo in publico petēdi: nisi forte citra omnem suspiciōem posset illū aliqua arte dimouere. At verō si ante illum articulum temporis subditus ille peteret examinari, & recipi ad ordines, posset & deberet episcopus illum excludere, prætexendo alias causas. Imō si aliter nequiret, posset pro libito non admittere postquam est ei liberum admittere quos voluerit. Quemadmodum prælatus in conuentu, quālibet consilio patrum destinatur religiosi ad ordines (quia non compellitur iure præsentare quos patres censent) potest repellere illum, quem in confessione scit irregularem, aut alioqui indignissimum, assignando alias causas. Nec hoc est reuelare confessionem, quia possent alij suspicari prælatum id facere ex odio aut maleuolentia. Præterea si prouincialis nouit per confessionem, priorem, aut guardianum in ordinibus mendicantibus, scelerosum esse & perniciosum conuentui: quia huiusmodi officium non est ad nutum amouibile, non potest prouincialis priorem amouere, sed in confessione admonere, ut cedat officio, vel querere alias causas ob quas posset in iudicio eum priuare: dummodo inquisitio nō capiat anam a confessione. Si tamen officium

est ad nutū amouibile: ut si prælatus vicarium suum, aut magistrum nouitiorum nouit in confessione perniciosos esse, tunc potest certē, & debet illos amouere, vel dādo alias causas: puta quia fessi sunt, vel subditis iam satietatem fecerunt & tedium, vel quia vult instituere alios, qui sunt sibi magis amici: quāuis suspiciōem de se faciat acceptiōnis personarum. Et in hoc casu loquūtur S. Tho. & Scotus in loco citato, quando dicunt, quōd abbas potest amouere priorem: puta eū qui ad nutum est amouibilis. ¶ Ex hac regula sumēdum est iudicium in electionibus. Est ver. gra. Petrus in communi opinione dignus magistratu, quem tamē ego scio per confessionem esse indignum, & perniciosum. Re vera possum & debeo ipsum non eligere. Quod omnes fatentur: quādo nulla suboriretur suspiciō reuelationis confessionis. ¶ Sed quid si non possum illum refragari, nisi auquam generem suspiciōē reuelationis confessionis? Sit enim casus Adriani, quōd ego suadebam prius electoribus ut eligerent Petrum, quem censebam esse dignissimum: qui postmodum confitetur mihi, & omnibus cōpertum est, mihi esse confessum: vnde si mutō sententiam dissuadendo electionem illius, omnes conuincunt, me in confessione audiuisse indignitatem illius. Adrianus censet, quōd si datur casus in quo non possit quis refragari indignum, nisi quodammodo reuelando confessionem, debet eligere, non solum minus dignum, sed indignum: nam, quāquam iure cautum sit, ne quis eligat indignum sub pœna priuationis vocis, & suspensionis triennalis: ut habetur capit. Cum in cunctis, De elect. maius tamen est vinculum sigilli seruandi. Sed Sanct. Thomas 4. dist. 21. absolutē respondet, quōd nullus debet eligere eum quem per confessionem scit esse indignum. Et certē ita indubiē tenendum est. At verō simul concedo, quōd nūquam licet reuelare confessionem, ut quis excludat indignum. Sed tamen ille casus est impossibilis: & in philosophia morali non sunt audiendi casus, qui sola imaginatione confinguntur: nam ante electionem nullus habet ius ut eligatur. Et ideo quicumq; potest ipsum refragari sine reuelatione confessionis, aut allegando aliam causam, aut eligendo alium forte, qui possit ceteri tam dignus, aut de se generando suspiciōē, q̄ fecit ex ignorantia, vel ex malitia. Maximē q̄ nō tenet obuiare cuiusq; suspiciōi aliorū, postq̄ vitur iure suo, quāuis alij suspicentur in gñe aliquod peccatū nouisse in confessione. Quālibet crediderim cū Palu. q̄ qui eligeret indignum, notum solum in confessione

confessione non incurreret pœnas iure decretas in eligētes indignū. c. Cū in cunctis. De electione. ¶ Ecce quot casibus nobis licet agere secundū notitiā, quā habemus in confessione, cōtra sententiā Henrici. Et cōfirmatur doctrina hæc. Nā re vera si ego scio aliquē subditū meū perniciosum esse cōuentui, nunq̄ eū substituerē mihi superiorē, quāuis consilio patrū eligeretur: quia secundū constitutionē nostrā, quāuis tenetur prior cōsultare patres in tali electione, nō tñ tenetur stare cōsilio illorū. Si tamē teneret stare electioni illorū, nō posset nō cōfirmare. Vnde si quis eligatur canonicē in episcopū, tunc confirmetur, quāuis sciat per confessionē esse indignum, non posset quassare electionē: quia iure cōpellitur cōfirmare eū, qui canonicē eligē: nisi iuridicē possit exceptionem aliq̄ cōprobare: ut colligitur ex cap. Postq̄. & c. Nihil. de elect. & electi pot. Secūs forte prior noster prouincialis: qui nō cogitur quēquā cōfirmare in priorē, quāuis sit canonicē electus: sunt em̄ verba constitutionis. Priores conuēuales prædicto modo electi, à priori prouinciali, si ei visum fuerit, confirmetur. Et ideo posset forsitan quassare electionē illius, quē scit per confessionē esse indignum: quāquid nō debeat temere, nisi pro graui causa, facere. Ex quo sequit̄ q̄ magister (quē vocat) nouitiorū potest negare illi suffragium ad professionē, quē per confessionem scit esse cōtagiosum & perniciosum domui. Præficitur enim nouitiis, nō solū ut eos instituat, sed ut iudiciū morū sumat etiā per confessionem. Fateor tamen summā illi adhibendā esse cautelā, ut citra suspiciōē prælato denūciat nō esse aptum ad religionē, exaggerādo alios defectus naturales. Absit tñ ut in particulari, genus aliquod peccatorū insinuet: esset enim grauissimū sacrilegiū: & potius esset permittendū ut mundus periret. ¶ Quod si quis arguat in fauorem Hærici Gandēsis: q̄ si liceret ex cognitione auditorum in confessione exterius agere cū pœnitēte, tunc timerent hoīes cōfiteri, & fieret sacramentum graue: formidaret em̄ subditi cōfiteri prælato, & qui ut digni habentur magistratu, cōfiteri electoribus. ¶ Respondetur, q̄ qui ex hac causa formidarent confessionem, non haberēt quid incusarent, aut sacerdoti, aut sacramento: postq̄ cōfessor nō admittēs pœnitentem ad id, cuius nō habet ius acquisitū, aut priuans illum eo qd̄ est in mera potestate ipsius auferre, nullam facit iniuriā, nec confessionem reuelat: nec nos villo modo talem licentiā damus. Re vera si sacerdos plures haberet seruos, quorū vnū per confessionē sciret esse latronem, nullā ei faceret iniuriā, si pecuniam illi non crederet, quā cre

dit aliis: aut si domo pelleret: alia ficta causa: postq̄ aliās nō tenetur illum alere. Nec hoc est reuelare confessionē, sed est, hominē uti iure suo per factum quod alij sinistra sua culpa interpretantur. Præsertim quia hac via nulla suboritur suspiciō reuelationis alicui⁹ peccati in speciali. ¶ A qua ratione respōdetur ad vulgatū illum casum, si sacerdos qui iter habet cū latronibus, audiat confessionē vnus reuelatis, in animo eos habere ipsum occidere intra nemus, an debeat intrare potius nemus & mori, quā iter declinare cū periculo reuelationis confessionis. Richardus em̄ ita censet faciendū. Et quidē cōcedo, si casus esset possibilis, quo aut reuelata esset confessio aut moriendū, potius moriendū esse. Sed tamē quia in re morali loquimur, nullatenus ad mittimus talē casum. Pōt nanq; aliō diuertere, aut manēre, aut retroire, fingēdo se aliquid esse oblitū. Quemadmodū si quis sacerdoti in sacris vinum ministraret veneno mistum, & post consecrationem, pœnitentia ductus, cōfiteretur ei in aurē, lethale poculum ppinasse: nō tenetur illud sumere: quicquid suspicent̄ astates. ¶ Alterū dubiū est, vtrum saltē liceat sacerdoti reuelare confessionem pœnitentis, ut suū ipse confiteatur peccatum. V.g. in casu vulgato, vbi sunt tres tñ sacerdotes, & vnus absoluit alterū, puta Petrū ab irregularitate, à qua non potuit absoluerē, & de hoc peccato non potest plenē cōfiteri tertio sacerdoti, nisi dicat se malē absoluisse aliquem sacerdotem, & fuisse causam ut ille celebrasset in peccato: vnde tertius sacerdos colligit illum esse Petrum. Et videtur quōd hoc liceat: quia, ut supra diximus, tenetur quicumque exprimere personam cum qua peccauit, si non potest aliter explicare circumstantiam mortaliter aggravantem. Scotus, Paluda. & Adrianus, & quotquot ego hactenus, & legi, & magistros meos audiui, cōsentunt, quōd quando sacerdos non potest explicare suum peccatum, nisi reuelando sigillum, potius debet circumstā iam illam omittere, quā reuelare: nam maius est vinculum sigilli, quā expressiōnis circumstantiæ mortaliter aggravantis. Et inter legendum semper ita censui. Nec volo mutare sententiam. Sed certē tamen non est iam mihi modò adeo cōpertum, ut omnes existimant. Primò, quia ratio illorum falsum assumit, videlicet fortius esse præceptū sigilli, quā confessionis. Nam cū vtrunq; sit diuinum, & signatio sigilli sit propter necessitatem confessionis, maius contrā videtur esse præceptum confessionis, quā sigilli: quia propter vnumquodque tale & illud magis. Post. præterea, quia dicere aliquid in confessione

2. Dubium.

sacra

facramentali, & nō est diffamare: aliās nō liceret noīare aliam personā ad exprimēdū circumstātiā proprii peccati: ergo eadē ratio, quod illic dicitur nō est cēfenda reuelatio cōfessionis. Exēpli grā: Cōmisit sacerdos nefandū incestum cū matre, quā vincibiliter ignorabat esse matrem, quæ postmodum cōfiteretur sibi, eā esse ad quā accessit. Sacerdos non potest cōfiteri totā grauitatem stupri, nisi exprimat se cōcubuisse cum matre: ergo videtur, q̄ potest illā circumstātiā cōfiteri, non obstante, q̄ illā nouerit per confessionem. Nā si nō audisset in cōfessione, tenebatur nominare matrē (vt dicit S. Tho. 4. d. 16. q. 3. & Durā. ibidē, q. 4.) qd̄ non liceret, si p̄sona quæ exprimitur in cōfessione aliquo modo infamaretur: ergo quācūq; vna cōfessio recitetur in alia, illud nec est infamatio, nec reuelatio cōfessionis: postq̄ dicitur sacerdoti tanquā Deo, cui nihil est secretum. Defendēda ergo est opinio cōis alia ratione: puta quia præceptū sigilli est negatiuū, de re intrinsecē mala, quemadmodū mentiri: & ideo nulla prorsus de causa licet illud reuelare. Quod certissimū est. Sed hinc respēdit an cēfenda sit reuelatio cōfessionis, illa quæ fit in alia confessione. Quod posset fortē, nec absque probabili ratione inficiari.

Dubium 3.

¶ Tertiuū dubiū est, vtrū si sacerdos nouit in cōfessione pœnitentē esse excōicatū, vel quēquā alium, ex violenta percussione clerici, teneatur postea illū vitare. Et videtur q̄ sic (saltē priuatim) nā cap. Cū nō ab hoīe. De sententia excōicationis, habetur, q̄ si cui soli patet huiusmodi sacrilegiū, ille priuatim tātum vitabit. ¶ Scotus respondet, q̄ si cōfessor pōt eū vitare, taliter vt inde nulla fiat suspicio proditionis cōfessionis, debet eum vitare: aliās non. Adrianus idē dicit in re: puta q̄ debet eū priuatim vitare, nō tamē publicē. ¶ Sed profectō crediderim cū Richardo, q̄ nec priuatim tenetur eum vitare. Nam, cū priuatio excōicati sit solū de iure positio, Ecclesia nō cēsetur loqui in dicto ca, de notitia quæ habetur per cōfessionē. Quare cū hoc ipse adnotasset Scotus, nō cogebatur cōcedere, q̄ tenebatur sacerdos aliquo modo vitare talem excōicatū. Præsertim quia non licet cōfessori improperare peccata ipsi pœnitenti post absolutionem: & tamen si illum priuatim vitaret, per hoc reuocaret peccata in memoriam eius. ¶ Quartum dubiū est: Vtrum de licentia pœnitentis liceat sacerdoti cōfessionem reuelare. Alex. de Hales 4. p. q. 78. membro 2. & Scot. & Durā. in 4. d. 21. negant posse sacerdotem de licentia pœnitentis reuelare cōfessionē. Ratio Alexā est, quia sacerdos id scit solū tanq̄ Deus: ergo nō sufficit licentia hominis, vt reueletur:

Dubium 4.

quod est dicere: de iure diuino prohibita est reuelatio, in qua perinde nec Papa dispētare potest: ergo nec pœnitēs à fortiori potest dare facultatem reuelandi. Addit Durā. Notitia sacerdotis nullo modo sufficit vt possit, in quantum homo, dicere citra mēdaciū, se illud scire (vt supra dictum est) ergo quanuis id proferrat de licentia pœnitentis, adhuc dicit mendacium. S. Tho. Bonauētura, & Petrus de Palude contrarium autumant. Et in re quidem nulla est controuersia. Nam & primi doctores cōcedunt, q̄ si pœnitens extra confessionem narret iterum sacerdoti cū facultate reuelandi, ea quæ confessus est, potest illa tunc reuelare: sed negant, q̄ si pœnitens extra confessionem tātum dicat: concedo tibi facultatem reuelandi quæ confessus sum: sufficiat illa facultas. Quam tamen S. Thom. & alij cēsent sufficere. Et profectō ita absque dubio crediderim. Si enim quis confessus est furtum 100. aureorum, nihil penitus refert, dicat ne postea sacerdoti: reueles me furatum esse 100. aureos, an reueles hoc quod modo cōfessus sum: nam idem Latine pollent orationes huiusmodi in tali casu. Item potest quis dum cōfiteretur narrare peccata tantū semel: vel vtraque ratione, scilicet & vt absoluantur, & vt reuelentur: quia dicens, vt reueletur: insinuat se non solū dicere in confessione: ergo postquam est absolutus potest explicare eandem intentionē: videlicet q̄ reueletur: quāuis non iterum narret. ¶ Et ad argumēta in contrarium respondetur, quod dum pœnitens facit facultatem reuelandi, facit subinde vt sacerdos non solū sciat vt Deus, sed vt homo: & per consequens pœnitens nō dispensat in iure diuino, sed facit quod illud sciatur extra sigillum. Nec inde sequitur aliquod detrimentū confessionis, nec scandalum: quia præceptum sigilli positum est in fauorem pœnitentis, cui subinde potest pro bono suo renūciare: quēadmodum maritus, cui vxor obsequiū debet, potest illi concedere, vt votum faciat castitatis. At nō debet sacerdos facillē vti huiusmodi licentia: nisi propter magnum bonum pœnitentis: & in graui eius necessitate: & qn̄ cōstat pœnitentem libera eam voluntate concedere. Vnde si præsumeretur metu id sacrilegi iudicis, aut cuiusuis alterius facere, nō debet ea sacerdos vtī: ne sit & ipse sacrilegus. Et adnotent sacerdotes q̄ quāuis nō egeant licentia pœnitentis, vt in genere cōsulant peritiores de confessionibus, tamen reuelare personā pœnitentis nō possunt sine eius facultate. Quare si mauult pœnitens in peccato manere, quā se reuelari, abeat in nomine dñi. Nec ipsi pœnitenti post absolutionem

nem debet quoquo modo sacerdos reuocare peccatum in memoriā: nec gratia fraternæ correctionis, nec cōsolationis, nec aliquo modo. Neq; em̄ vlla ratione cōsenserim Petro de Pal. q̄ in occulto licet sacerdoti pœnitentē admonere: nā quāuis hæc fortē nō esset reuelatio sigilli, quæ cauet in iure, tñ maxima in de verēcūdia suffunderet pœnitens, atq; adeo sacramētū molestum redderetur. Et ideo quāq; sacerdos videat pœnitentem cōtrarium agere, q̄ iniunctū est p̄nti, oīno dissimulet. ¶ Hoc verūtamē est, qd̄ vehementius sacerdotē mouere solet. Quid si sacerdos absoluit, intolerabilē cōmisit errorem: puta quia absoluit nō subditum, aut excōicatū à casu reseruatō, aut omisit iubere restitutionē aris alieni, in præiudiciū tertij: ¶ Fertur tēpore cōcilij Basiliensis inter magistros quib̄ intererat Ioānes Nider, quæsitū esse, an confessor qui male absoluit à casu reseruatō, postmodum habita facultate superioris: debeat absentem & insciū absoluerē, potius q̄ adire pœnitentem. Illius tñ disputationis copia nusquā extat. ¶ Ad hoc respōdetur primō, q̄ nullo modo licet absoluerē absentem, saltē ignoratē an absoluat: primō, quia cōfessio est actus p̄sonalis, vt patet in forma: absoluo te: & ideo debet fieri inter præsentēs. Item quia absenti nō pōt sacerdos imponere pœnitentiā, neq; eū in futurum admonere, qd̄ requiritur in sacramento. Et tertio, præsertim quia forsitan tūc ille qui absolueretur esset in p̄tō: & esset sacrilegiū absoluerē eū, qui nō præsumitur esse in gratia. Dixerim absentem & ignoratē: nam forsitan posset pœnitens absentī sacerdoti mittere confessionem scriptam, & sacerdos rescribere absolutionem: vt ait Palud. in 4. d. 17. q. 2. De quo aliās. Secundo crediderim, q̄ nullo mō licet sacerdoti erranti in absolutione, cōuenire iterū pœnitentē de peccatis, memorādo aliquod p̄ctū in particulari. Primō, quia vt diximus, hoc est exprobrare illi peccatū: vnde p̄fectō odiosa redderetur confessio. Et secundo, quia posset tunc pœnitens negare se tale fuisse cōfessum, & oburgare cōfessorem: vnde facile oriretur scandalum. Et tertio, quia id non est necessarium. Postremō ergo colligitur, q̄ debet tunc sacerdos adire pœnitentem: & dicere se errorem cōmisisse grauem in cōfessione: & ideo si vult aut iteratō cōfiteri, aut facultatē facere loquēdi de cōfessione, tunc explicabit in particulari defectum. Per quod & cōfessionem nullatenus detegit, & abunde satisfacit pro errore præterito. Nam tunc pœnitēs tenetur ad cōfessionē redire, aut cum illo sacerdote aut cū alio: quod si renuit, culpa quæ fuerat sacerdotis transfunditur in

ipsum. ¶ Quintū & postremū dubiū est, vtrū licitum sit sacerdoti, qui alia etiā via, q̄ per confessionē, crimē nouerit pœnitentis, illud procedere, atq; adeo in forū exterius deferre. ¶ Opinio fuit negatiua Aluifiodorensis 4. p. q. De sigillo, & aliorum antiquitus. Vbi ait, q̄ si confessor nouit aliās crimē pœnitentis, nō debet illud in confessione recipere: sed si recipit, tunc siue ante nouerit alia via, siue post, totū claudit sub sigillo. Et pbatur, quia in c. Omnis vtriusq; sex. sine exceptionē phibetur peccatū in pœnitentiā iudicio detectū reuelari. At verò oēs ab illo tēpore doctores cōcorditer affirmāt cōtrarium 4. d. 21. Nam, vt dicit illic S. Tho. dum hæc opinio nimīū sigillō tribuit, præiudiciū veritati & iustitiæ facit. Non est ergo dubiū quin liceat reuelare peccatū, quod notum est alia via. Probatur: quia sacerdos per id quod audiuit in cōfessione nullū amittit aliu dñi quod habet: sed si nō audisset in cōfessione, habet ius dñi id, quod aliās nouit: ergo siue illud nouerit hūte confessionē, siue post, iure pōt reuelare: aliās clypeus esset perniciosus hominibus, dant Ecclesia corā sacerdotibus fūto expōnissent, illis cōfiteri, vt os obstruerēt accusandi. Et secundo. Si huiusmodi sacerdos vocaretur in testē, non possit iuratus respondere: citra mendaciū se nescire, si est aliās publicum: postquam scit vt homo: ergo tenetur candidē respondere veritatem. Sed res hūc dicit est: quā vt pluribus egeat testimonio illi. Imo verò nō solū si sacerdos aliās vili aut experientia id nouit, sed si iudicia habet legitima, potest id in iudiciū deferre. Exēpli gratia. Si dum latro cōfiteretur, marsupium sacerdotis abscondit, quāuis cōfiteretur tunc de furto, potest eum accusare in iudicio. Non solū: quia illa nōn præsumitur confessio & accusatio: sed simulatio, vt supra diximus: at quia potest allegare manifesta iudicia, puta tali hora furtū factum, & neminem alium intrasse domum: fateor tamen cauēdum esse maxime scandalum: vt videlicet sacerdos quæ audiuit in confessione, non pandat, nisi in promptu possit comprobare causas vel iudicia quibus id aliās nouit: ne oriatur suspicio reuelationis confessionis. Et hæc de abditissimo sigillo confessionis. ¶ In secretis secularibus sunt qui optinant: neminem vnquam constringi ea seruare cū dispēditio vitæ: sed cum non descendat ad species secretorum, nimirum si rem non satis inspiciant. Inter hæc ergo primum locū tenet secretū, qd̄ ad rem pertinet publicam. ¶ De quo statuitur sexta conclusio. Qui locum tenent & officium publicum, tenentur ex genere rei fidem seruare

Dubium.

6. Conclusio.

uare

uare secreti, si opus fuerit, cum dispendio vitæ: ut sunt senatores, consiliares, scribæ, alijque id genus. Et primò si reuelatio secreti vergit in graue malum Reipublice, tunc non solum personæ quæ sunt iam magistratus, sed quicumque priuatus ciuis, tenetur vitæ exponere, antequam id detegat. Vnde, l. Omne delictum. ff. de re militari. Exploratores qui secreta nunciant hostibus, pro ditoribus sunt, & capitibus pœnas luunt. Sed aliud prætereas affert conclusio: videlicet quod illi quibus officio publico incumbit, tenentur sæpe sapientius mori pro celando secreto Reipublice, quam priuati homines non tenerent. Probat: quia media, ut sæpe diximus, pœnanda sunt ex fine, & secreta Reipublice, sunt propter salutem totius populi: ergo illi quibus tota Reipublica arcana sua commisit, & quibus stipendia pro huiusmodi officio pœdit: quique peculiari sacramento fidem asserunt, multo maiori vinculo tenentur seruare secretum. Quod alij de plebe, atque adeo, si res tantum sit momenti, ut id postulet, vitæ cum reliquis bonis tenentur in ea causa exponere. Et vocamus causam Reipublice, causas etiam particularium personarum, quæ tractantur in iudicio publico. Vnde iudex qui causam audit, in qua de re gratissima degerat, ut de vitæ, aut de maximo honore, ut de ducatu, aut alia magna hereditate, si inuaditur ab aliquo litigantibus sub cõminatione mortis, ut merita causæ pœdat, debet potius gladio succubere, quam fidem secreti frangere. Et idem crediderunt de scribis, quorum fidei causæ graues committuntur. In rebus verò minoris momenti quauis non teneatur vitæ dare, & fidem seruet, tenentur tamè pro rei cuiusque qualitate. Atque id maxime in sancto concilio & foro, quo res fidei aduersus hæreticos tractantur. Nam & inter greges celebratissima semper fuit fides secretorum de Reipublica. Vnde Aug. Gell. ex Marco Catone refert lib. 1. noct. Atti. Papyrio illi puero honorem maximè habitum esse: eo quod, dum in senatū cum patre fuisset admissus, & mater auidissimè eum percõtoratur quidnam patris egissent: matrem excogitatio cõmentis, & mēdacio delusit, quo senatus arcanum celaret. Ob idque, nomen illi inditum est. Prætextatus. i. absque litibus & cõrectus: quod deinceps pueris Romanis successit. Et Põpetus, ut author est Valerius Max. lib. 3. cum à Gentio rege captus senatus consilia prodere iuberetur, igni digitum cremandum præbuit: qua patientia ostenderet se potius tormentis perditurum, quam secreta senatus pœderet. Et Fuluius tempore Aug. cum senatus secreta pœderet uxori, pœnam dedit capitis. Hac ratione (ut inquit Valer. li. 2.) fidem tunc erat & alium Reipublice, pectus: cura, silentiumque salubritate munimentum. Inter priuata id maiore vinculo ligat, quod quis per iniuriam, hoc est secretum, vi, fraude ve ex

torquet. De quo hic conclusio septima. Qui iniuria hominis secretum exprestit, tenetur illud, si res sit magis momenti, etiam in mortis discrimine cõtere: ut Dauid, quæ muliebri improbitate mysterium capillorum a Sãone extorsit, tenebatur mortem prius obire, quam id Philistinis prodere. Probat: Tenetur quicumque, mortem prius oppetere, quam homini famam auferre (maximè si fama sit valde magna & pretiosa) sed qui per iniuriam secretum alienum extorqueat, famam ab illo deprædat: ergo tenetur potius mori, si res sit magis momenti, quam ipsum diffamare. Eò vel maxime, si periculum inde imminet vitæ. Vñ qui obligatas literas alienas mala fide aperit: quia illa vis est, & iniuria, maiori vinculo tenentur secretum illud seruare, quam si id alia iusta via cognouissent. Fuit enim semper celebratissima religio in literis alienis abscondendis, & celandis, ut frequentibus historiis memoria proditum est. Secretorum quæ circa iniuriam deprehenduntur, primò genus est, quod quis data fide arcanum alienum suscipit custodire. De quo ponit octaua conclusio. Nemo tenetur secretum quod fide recepit, seruare cum dispendio vitæ aut alia grãdi iactura honoris, aliorum ve bonorum. Hoc non aliter probatur, quod huiusmodi obligatio non oritur ex iniuria, aut ex publico officio, quo tenetur seruare secretum, sed ex sola liberalitate & bonitate promittentis fide: & nemo præsumitur promittere id, ad quod animas non tenebatur, cum tanta iactura & dispendio. Qui cum pecunia amica recipit in deposito, non tenetur cum tanta iactura & detrimẽto eam tueri. Sed nihilominus vii prohibet pro rei cõdictione & magnitudine iacturam in propriis bonis facere, ut arcanum ita receptum pœgar. Neque admittitur argumentum, quo in hac parte aliqui videntur, ut quocumque casu licet reuelare proprium secretum, licet lupinde reuelare alienum. Nam homo dominus est propriae famæ, & non est dominus alienæ: & ideo potest aliquando propria famam exponere (quia in hoc nihil iactat iniuriam) quãdo tamen tenetur custodi: e alienam. Graphice tamen fabulatur poeta, pœnam illius qui secretum sub fide receptum non seruauit, in Batto illo pastore, qui pater secretum, & fide receperat, reuelatum, in captiue versus est: alioqui mutum, sed qui ea perpetuo laboraret in fama, ut secretum auri, eum huiusmodi manifestaret. Nona conclusio. Quod quis casu nãuit alienum secretum, quauis tenetur illud cõtere, eum sub peccato mortali, si res est tanti momenti, non tenetur grauiam pati ut illud celat. Hoc facit probatur: quia solum tenetur seruare ex charitate, sicut tenemur seruare res amicorum, quod id possumus sine graui damno nostro. Tamet si non quãdam tueri, mortem prius oppetere, quam huiusmodi

7. Conclusio.

10. Conclusio.

8. Conclusio.

9. Conclusio.

huiusmodi secreta reuelare. Et hæc de alieno secreto. Secretum cuiusque proprium legum nobis modo negotium exhiberet, nisi membro 1. q. 3. amplissimè res esset tractata. Hoc unum ergo in hunc locum reiecit, an teneatur homo tormenta, atque adeo mortem perpeti, antequam iniuste interrogatus, propria crimina prodatur. Vbi decimam asserimus conclusionem. Nemo tenetur mortem pati, aut immaniam tormentam, ut proprium crimen abscondat. Loquimur de his qui in equaleo præter ius interrogantur: nam si legitime interrogantur, etiam citra tormenta, tenentur veritatem fateri. Probat conclusio his suppositis, quæ loco citato satis corroborauimus aduersus dominum Caietanum: videlicet hominem habere dominium suæ famæ, sicut bonorum exteriorum: & quauis sit peccatum, famam prodigere, & quãdoque mortale, tamen licitum esse cuiilibet, pro causa iusta eam exponere. Vnde sumitur argumentum. Potest quis pro iusta causa famam exponere: sed prodere proprium crimem, ex genere suo, nihil aliud est, quam se hominem infamare: ergo illud licet ad seruandam vitam: nam profecto vix potest dari causa magis iusta. Et confirmatur, quia vita maius bonum est quam fama: imò vita caput est omnium bonorum: ob idque vniuersa quæ homo habet, dabitur pro anima sua. Job. 2. Ergo si quis positus in tormentis euadere aliter non potest, nisi proprium crimen detegendo, certè, quauis iniuste interrogetur, potest se prodere: postquam in hoc nemini facit iniuriam. Quæadmodum enim vexationem illam & iniuriam grandis pecunia redimere posset, ita sanè potest & iacturam in fama facere, ut vitam seruet. Et secundò arguitur ex cõi sensu hominum. Si quis & plurimum & vehemèter cruciaretur, & dilaniaretur, certè non cõferetur pusillanimitas, si se proderet. Imò verò non solum id licitum est, quãdo cõfitendo crimem potest à tormentis liberari: sed quãdo per confessionem certus esset capite plectendus, posset vir fortis eligere semel mortem, antequam vehementiam & longissima tormenta pati. Eò vel maxime, quod non speratur tormentorum finis, ut sæpe sæpius contingere solet. Sunt enim qui tormentis tormenta cumulantes, proponunt aut animam miseram, aut confessionem veram, falsamve extrahere. Et tertio arguitur. Potest homo, ut illic diximus, exponere propriam famam pro fama amici, sicut vitam pro vita: ergo potest, a fortiori, famam exponere pro vita propria. Quarto arguitur. Si quis me iniuste infamaret, & ego non possem me aliter defendere, nisi exponendo vitam, non teneor periculo vitæ famam custodire: ergo, eadem ratione possum in tormentis crimem prodere, ut inde me eximam. Quod si quis arguat, quod si iudex iniuste me

percõtoratur, iniuste ego respondeo deo. Certè confessionem nulla est: nam & latro iniuste me inuadit in itinere, & tamè iuste ego concedo illi pallium ne me occidat. Addiderim, quod si homo in iniustis tormentis falsò sibi crimen imponeret: dum modo id faceret sine iuramento, non est mendacium nisi officiosum & veniale: nec tenetur aliquo modo ad restitutionem famæ: postquam nemini facit iniuriam. Palud. 4. d. 21. q. 2. in fine dicit, quod mendacium huiusmodi est officiosum, in quantum se homo liberet à tormentis: sed perniciosum, in quantum se diffamat, & astantes lædit mendacio. At re vera, nec infamare se ad illum finem est perniciosum: nec astantes lædit: quia aut putat confessionem esse veram, aut si intelligat esse falsam, non est tantum scandalum, hominem cõtra se mentiri, ut eo se liberet malo. Ad primò argumentum respondeo, quod quam vitam sit præstatur quam famam: nihilominus reuelatio criminis aliquando cedit in malum religionis, ut dictum est in prima conclusione: & aliquando in malum publicum, ut dictum est in sexta: & aliquando in graue præiudicium tertij, ut dictum est in septima. Quibus proinde casibus moriendum est prius, quam crimen reueletur. Et per hoc respondetur ad cõfirmationem, quod quauis iugum Domini sit suauis, nihilominus nos obligauit in dictis casibus, vitam exponere. Ad secundum principale respondens est in octaua, nona, & decima conclusionibus. Quibus ostensum est, licitum esse aliquando reuelare secretum, aut alienum, aut proprium, quãdo aliter vitam seruare non possumus. At non est par vbiq; ratio. Et eodem modo respondetur ad cõfirmationem, & ad tertium principale. Nec valet illud argumentum, ut supra diximus, ut quocumque casu liceat militi reuelare secretum meum, cuius sum dominus, liceat sibi reuelare secretum alienum, cuius non habeo potestatem. Et cetera quæ de ratione tegendi & detegendi secretum, sub censura sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, de exiguitate & penuria nostræ præstare potuimus. Quæ in hoc opusculo tribus membris distributa sunt: per quæ quatuordecim quæstiones disputata: atque adeo octoginta duabus conclusionibus absoluta: ad laudem & gloriam indiuiduæ Trinitatis: quæ nos vniuersam feliciter in secreta illa diuinorum mysteria aliquando recipiat, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderit.

Libri De ratione tegendi, & detegendi secreti,

FINIS.

FRATRIS DOMINICI
SOTO SEGOBIENSIS THEOLOGI OR-
dinis Prædicatorum, Cæsareæ maiestati à sacris con-
fessionibus Salmantini professoris,

In causa pauperum deliberatio.

AD MAXIMUM AT-
que adeò clarissimum, Hispaniarum
Principem D. Philippum, inuictissimi
Cæsaris Caroli V. primogenitum, Fra-
tris Dominici Soto Segobien-
sis, Theologi, ordinis Prædica-
torum, Salmantini
professoris,

In causa pauperum deliberatio.

N VLLA me vn-
quã rã-
tio, Pr-
ceps ma-
xime, i-
ducere
potuif-
set, has
ad ma-
gnitudi-
nẽ tuã
litteras
date, ni
si & legissem sæpe numero apud multos quãta
esse debeat in principe humanitas: quantamq;
cuiusuis classis hominibus audiendis mãfuetu-
dinẽ excelsum istud genus mortaliũ debeat:
pariterq; ex multis audiuissem, quantam tu (q;
patriũ vo bis gẽtũq; est) humanissimẽ præstes.
Atqui, si quãdo aliàs, vel nũc maximẽ multo iũ
te sentẽtiã humaniter, nõ auditurũ modo, cõ-
iectura est, sed etiã rogaturũ. Nempe de ea re,
de qua cum à celsitudine tua (quippe qui Cæsa-
ris throno sedes) iudicatu fuerit, nihil cunctis
aliud quã de crũtũ audire, ac iussis parere in-
tegrũ erit. Haud me latet, nõ me in iis esse, quo-
rum auctõritas villo possit momẽto rem tam à
multis cõtrouersam, tamq; matura cõsultatio-
ne sancitam, huc illuc inuertere. Neque ea ego
mente negotiũ hoc dicẽdi suscipio, vt quicquã,
q; in actis sit, immutare contendã. Verũ id sa-

tis duxerim, si id q; fieri statutũ est, cunctis hinc
inde cõmodis diligẽtius exploratis, cautius, p-
uidẽtius, ex diuinoq; magis nutu fiat. Qua vi-
delicet melius ratione miseris pauperib; fuerit
consultum. Id quo in hac re esse nullum potest
aut Cæsareæ maiestati, tuãq; perinde amplitu-
dini obsequiũ gratius, aut rei publicæ cumula-
tius bonũ. Adeo nos pauperum habere curam
Christus saluator noster, nõ modo voluit, præ-
dicauit, & admonuit: sed & summis nobis tum
pollicitationibus, tum cõminationibus edixit.
¶ Sunt nõ nullẽ, neq; ex postremis quidem, ci-
uitates Cæsarei Hispaniarũ patrimoniũ, vbi his
retrõ annis quatuor cõceptũ est, pauperes vaga-
bundis expurgare, in ordinẽ cogere, eleemo-
synas certa ratione & modo, & colligere, & di-
struere. Sanẽ vt ostiatim mẽdici circũire co-
hibeãtur: vt hoc illi labore, diuites verõ eorum
improbitate leuent. Neq; eleemosynã temerẽ
profundãtur. Sed delect; pauperũ fiat: quo, iis,
quos lex validos appellat, de medio sublatis,
aliis, qui verẽ egẽt; vberiores obueniãt. Quod
equidẽ institutu esse nemo potest, qui nõ suo
gẽre, meritõ præclarũ censat, Christianoq; pe-
ctore videat proficisci. Atq; adeo dignum æsti-
met, quod pro sua quisque virili laudet, foueat,
omniq; studio cõplectatur. At cum res tam sit
magni momẽti, aliarũ quoq; sui ordinis legem
subeat, necessum est. Nepe vt ea sit, de qua non
facilẽ inter oẽs cõuenire possit. Operũ etenim
vnũ quodlibet nõ de subiecta materia, quan-
tũlibet in honestissima versetur, virtutis conti-
nuõ nomen promeretur: quia neq; virtutis li-
neã statim attingit. Quin verõ cõplurib; prius
opus habet circũuestiri, quã in vniuersum ex-
plorata vt sint, atq; pspẽta, nisi multorũ iudi-
cio, fieri nequit. Atqui vsu venire sæpe solet, vt
prudẽtes quidẽ viri atq; etiã cõsultissimi de ru-
dibus nãis imperitoiũ dubitationibus permul-
ta, quibus cauere debeãt, prospiciãt. Nã audiẽs
sapiens (vt in puerbio est Salomonis) sapiẽtior
erit. Igitur neq; tu (Princeps optime) neq; alio-
rum quisquam verba hæc, qualiacunq; ad or-
no, aut animo mihi cuiuspiã aduersãndi, aut cu-
pidini contendendi adscribat. Neq; enim vlla
in re

in re tantam mihi facultatem arrego, neque in
hanctali animo citra culpam prodire potuif-
sem. Quo circa nihil est causã, cur se mihi quis-
quam cõcertandi disputandive gratia obuiam
proferat. Siquidem, vt paulõ ante dicebam, nõ
aliõ orationis meã (si quos modo habitura sit)
neruos intendo, quã vt illã quã in pauperes
apparãtur leges, quã fieri maximẽ potest, cir-
cunspẽctissimẽ ferãtur. Qua ratione fiet, vt in-
ter illos, qui in hoc negotium amplissimas elee-
mosynas quotidie largiuntur, pro mea ego te-
nuitate, cum pauperula illa euãgelica, duo mi-
nuta erogauerim. Quãdo quidem eleemosynẽ,
quarum famus egenis debitores, nõ in solo pa-
ne positã sunt. Quinimo, vt Gregorij verba re-
feram, Habẽs intellectum, curet omnino ne ta-
ceat. Habens rerum affluentiam vigilet ne à mi-
sericordiã largitate torpescat. Habens artem
qua regitur: magnopere studeat, vt vsum, atq;
utilitatem illius cum proximo procuret. Ha-
bens loquendi locum apud diuitem, damna-
tionem pro retẽto talento timeat, si cum valet
nõ apud eum pro pauperibus intercedat. Hãc
Gregorius. Munus ergo à lingua nõ infimẽ pro-
desse nõnunquam potest afflictis pauperibus.
Vt enim est in ecclesiastico, Diues iniuste egit,
& fremet: pauper autem læsus tacebit. Et Isido-
rus (quod 11. q. 3. inter decreta relatum est) pau-
per (inquit) dum nõ habet quid offerat in iudi-
cio, non solum audiri contemnitur: sed etiam
contra veritatem opprimitur. Ob idque qui
pauperem protegit, Deum imitatur: qui teste
illo pauperum patrono Iob, de manu violenti
eripit pauperem: & conteste David, astitit à
dextris pauperis: vt saluam faciat à persequen-
tibus animam eius. Idcirco in re quã ad Chri-
stianam religionem tanti refert, sanẽ qua de vi-
ta pauperum, nec sine diuitum magno pericu-
lo, decernitur, nemo reuera posset officium
prætermittere, qui non protinus reprehensio-
rem incurreret, qua (vt est in euangelica para-
bola) nequam illum seruum & infidum domi-
nus tam increpuit acriter, quõd talẽtum, quõd
si sceneratus fuisset, vsuris potuisset augere, vt
domino suo multiplicatum redderet, subtus
terram maluit abscondere. Absit eo hæc animo
dixerim, quo velim quempiam condemnare.
Etenim quotquot prouinciam hanc, nego-
tiũq; pauperum suscipiunt, vtramuis partem
tueantur, zelo pietatis ac religionis ducuntur:
atq; adeo vtroq; copiosa merces manet apud
Deum. Sed huc penitus mea tendit oratio,
quod pro suo quisque ingenio iudicioque, rã-
tiones in medium de hac re proferre debet,
quibus vtrinque discussa, exactius definiatur.

Quod autem in animum induxerim ad ampli-
tudinem tuam orationem dirigere, nullum in
absentia Cæsaris legitimum alium iudicem,
apud quem causam pauperum orarem, delige-
re, aut potui, aut certe debui. Cum q; deus ipse
per quem reges regnant, & legum conditores
iusta decernunt, sæpe & multum iudicem, se
patronum, ac patrem pauperum, honoris gra-
tia, nominat. Vnde Synodus Carthagenensis
quinta admonitos esse voluit prælatos, vt ab
imperatoribus gloriosissimis pauperum patro-
cinium postularent. Tum etiam quod causa
hãc & ad Cæsarem & ad curiam iam diu dela-
ta est, scriptam duxi non latinẽ solum (quo ta-
men sermone latius ac pressius rem explicui)
verũ & Hispanẽ. Primum quõd (vt aliàs me
claritu diuitiã dixisse memini, quando scholas
nostras hoc honore dignatus es, vt lectioni-
bus nostris interesse volueris) quãuis vtrumq;
idioma plenẽ capias; ad principes tamen non
nisi patrio eorum sermone vti fas est. Præterea
quod cum causa hæc, de qua dicturus prodeò,
popularis sit: vtpote cuius cognitio ad plebem
etiam pertinet, operæ pretium fuit, illa lingua
proferri, quam vulgus etiam perciperet.

Quo narratio continetur.

C A P. II.

Rimum, quod huic fabricæ subie-
ctum est saxum, petitio illa fuit qua
dragesima sexta in conuentu re-
gni, qui Vallisoleti celebriter fa-
ctus est, anno ab orbe redempto 523. supra mil-
lesimum. Qua pauperes apud Cæsarem delati
sunt, quõd fines patrios egressi regnum men-
dicantes peragrarent: idque non sine damnis
(vt causabatur) quã res publica eiusmodi gen-
tis vagatione permulta recipit. Ob idque ius à
Cæsare imploratum est, quo mendici suo quã-
que solo continerentur: neque permitteren-
tur circũuagari. Id veruntamen, quãuis vt de
illo provideretur responsum fuerit, non fuit
tunc edicto publico cautum. Qua de re in con-
uẽtu itidem celebri apud Madritum, anno 28.
petitione 45. de eadem rursus egenorum vaga-
tione conquestum est. Neque aliud inde, quã
prius, responsum procuratores reportarunt.
Deinde in conuentu, qui anno 34. eodem con-
uocatus est, petitione 117. alia sub alio tenore
producitur supplicatio. Videlicet quõd
singulis regni ciuitatibus prouidus aliquis ac
circunspẽctus vir negotio pauperum delega-
retur, sine cuius testimonio & chirographo
nemini licitum esset ostiatim mendicare; vt

G g hac

Luc. 12.

Hom. 9. su-
per euange-
liũ.

Ecclef. 13.
11. q. 3.

Iob 5.
Psal. 108.

Prouerb. 1.

in re

hac ratione legitimi pauperes comperti essent. Huic, veluti iuxta supplicationi, subscripsit Cæsar, ut vagabundi (quos lex validos appellat) oppidis abigerentur: aduenæ, qui prætextu paupertatis falso titulo mendicant, pellerentur à curia. Quibus adiecit, ut legitimi pauperes suis cuiusq; diocæsis procurarentur & alerentur. Nulla illic tamen pœna in legitimos pauperes decreta est, quocunq; regni mendicatum commigrauerint. Postea de miam (quod ad rem denuo propius attinet) anno 40. curia, quæ est Cæsari à consilio, ea quæ præfatis petitionibus continentur, ut obseruarentur, lenatus consulto mandauit. Atq; adeo post consiliarium subscriptiones instructio quædam appenditur, sola tabellionis manu signata. Quæ executionis forma articulatim præscribitur. Summa eorum, quæ ad rem pertinent, lex continet articulos. Cauetur enim primū omnium, ut nemini prius mendicare liceat, quàm eius paupertas legitimo examine constiterit. Secundo, ne cuiquam mendico, etiam legitimo, nisi in propria patria intra certos terminos, sit in regnum mendicare. Excepto inde tempore extremæ famis, alijsve cuiuslibet magnæ calamitatis. Tertio, ne absque chirographo, aut parochi, aut illius, qui huic muneri delegatus esset, quisquam mendicet. Quarto, quod nisi prius sacramentaliter confessus, huiusmodi chirographa mendicandi concedantur. Quinto, qui ad limina Iacobi peregrinantur prohibiti sunt, & longam moram facere in via, & à recto itinere ultra duodecim mille passus (quas Hispani quatuor leucas dicimus) deuiare. Reliqua iustissimè extra controuersiam sancita sunt. Postremus denique adiectus articulus est, ut diocæsani, prætorisque urbium pro sua utriq; facultate, fatagerent, instituta hospitalia reficere: eorumque dotes à quibusuis debitoribus ac retentoribus exigere. Atque adeo curarent, si qua fortè ratione fieri posset, ut pauperes in suo cuiusque territorio abundè sustentarentur, vlla eos necessitas diuagari compelleret. Hæc Metinæ anno proximè lapsò 44. prælo mandata sunt.

¶ Super hæc fundamenta cœpere ciuitates institutiones construere. In quibus haberentur. Primum ut vagabundi vrbe exigerentur, Mox ut aduenæ mendicantes, postquam essent refecti & recreati, certoque donati subsidio, transire protinus cogerentur. Deinde, ne mendicantes indigenæ ostiatim discurrere sinerentur: sed domi receptis, alij ad munus hoc destinati eleemosynas colligerent, atque conficerent. Ad hæc obeunda munera mi-

Sex artic.

nistri, cum alijs, tum etiam prætores executores creati sunt. Cuncta quidem zelo sancto ac pietate plena. Nempe ut legitimi pauperes, qui domi clausi malunt præ verecundia, extrema pati, quàm ad mendicandum prodire, hac ratione maiora possent subsidia recipere. Nam qui aliter quàm sancta intentione, institui hæc potuissent, Zamoræ præsertim, quæ harum fuit vrbum prima, vbi prior ordinis religiosi ac toto orbe illustis diu Ioannis aderat? Qui quando in præsentia celsitudinis tuæ suis alijs honoris titulis nuncupari non permittitur, cum in alijs germane Christianus, tum in pauperes Christianissime magnificus, atque (si verba cohærent) eleemosynarum sanctissime prodigus, nihil vnquam in pauperes decerni permisisset, nisi religiosorum prudentumque iudicio in rem esse pauperum cognouisset. Postmodum verò cum murmura in hac vniuersitate de institutionibus huiusmodi suborirentur, consulti nonnulli è Zamora sumus. Qui non in vniuersum eorum articulis applausimus. At nonnullis pro iudicio nostro refectis, reliqua subscribere polliciti sumus. Tum demum post dies aliquot scripta ad nos ab eadem vrbe sunt capitula quadam articulorum, quæ subsignaremus. Ingenuè fateor incertiam meam ac temeritatem. Credidi nihil aliud in scriptis esse, quàm ego verbo promiseram subsignare. Et ideo, quam non legi scripturam subnotari. Non quòd inter tot numero, tamque insigniter sapientes quicquam mea subscriptio authoritatis, aut addere, aut adimere posset: tamen audio aliqua illic haberi, quæ si legissem, probare præ ruditate mea non possem. Orsus hæc, quòd postquam hisce diebus à reuerendissimo Cardinali Toletano, meam sententiam Vallisoletum de hac eleemosynarum ratione rogatus, respondi sem, non me cuncta posse mente plene capere, ecce articuli ei Zamorenses exhibentur, meo nomine subsignati. Quos deinde (vt audio) coram claritudine tua eorum fautores produxere. At verò cum illius ego non sim authoritatis, quam Pythagorici tuo Pythagoræ tribuebant: qui nullum veritatis testimonium petebant, quàm quod magister dixisset: sed eam potius Augustinianam legem ad Hieronymum (quæ in decretis est) cum omnibus qui de hac re loquuntur, tum maxime mihi præscriptam esse cupio: vbi ait, nemini, præter canonicos libros, quantalibet sanctitate doctrinæ polleat, maiorem adhibendam esse fidem, quàm eius rationes persuasionesque fecerint: quid ego aliàs subscripsim,

Dist. 9. a ego solis.

psirim, nihil propemodum refert: sed quid rei veritas fuerit, pagellam hanc testem appello. Ad rem itaq; ut reuertar, à Zamora deinceps (tamen nonnullis hic refragantibus) easdem hæc ciuitates constitutiones accepit. Hinc demum Vallisoletum commigrarunt. Vbi (vtilis rumorem audiui) te amplissime domine & qui dem meritò, ancipitem habent. Vnde mihi animum subit, deliberatione qualem hanc cunque, ad amplitudinem tuam scribere. Vereor ne vsque ad satietatem narrationem protraxerim. At necessarium arbitratus sum integram rei summam, de qua dicturus sum, primum omnium ob oculos ponere.

De vagabundis. Cap. III.

ELIBERATIONEM hanc ut pleraq; omnia, quæ in consultatione posita sunt in duo statim secari operapretium est. Enimuero quidnam liceat, quidve illicitum sit, primum oportet constituere, mox ex his quæ licita sunt, quid expedire videatur, discutere. Hanc partitionem Apostolus priori epistola ad Corinth. sub his verbis adumbrat. Omnia mihi licent: sed non omnia edificant. Neque verò eadem sunt ambo via perscrutanda. Sed diuersa potius lance expédenda. Quid nanque liceat, lege agendum est. Quoniam de qua re scripta est lex (vt super L. prospeximus. ff. qui & à quibus. iuris prudentes cōsiderant) nullus disputationi conceditur locus. At verò vbi ex duobus, quæ ambo per legem licita sunt, vtrum eorum expediat deliberamus, tunc ex æquo & bono, argumentisq; à prudentia profectis coniectanda res est. Et quia ex rerum diuisione permulta & scientiæ & consilij luce clarescunt, longè interest inter vagabundos homines, & eos qui, cum verè sunt pauperes, per orbem mendicando discurrunt. Nam de priori hominum genere, non lege modo particulari regni, sed antiquiori multo, quæ inter communia iura scripta est, atque adeo diuino ac naturali iure antiquissima, cautum est, ne in re publica impune permittantur. Alteros verò, nempe aduenas & peregrinos (saluo eorum iudicio, qui iuris prudentia præstant) nulla lege vido, quocunq; illi gentium discurrant, inhiberi. Quin verò, si & euangelium, & quòd naturalis ratio suggerit auscultemus, neque esse apparet ex æquo & bono.

1. Corint. 6. & 10.

ff. qui & à quibus. L. prospeximus.

Vagabundus.

De foro com pet. ff. de iudic. l. hæres.

Vagabundus lege diuina prohibetur.

Genes. 3.

Deute. 3.

1. ad Cor. 9.

Matth. 10.

Matth. 20. 2. Thess. 3.

¶ Quantum ad priorem partem spectat, nomen, vagabundus, quauis primo sono nihil aliud designare videatur, quàm hominem, qui sine propria sede ac domicilio per orbem vagatur (vt super capitul. final. de foro competen. & L. hæres absens. ff. de iudic. doctè adnotant iuriconsulti) addendum tamen est, ut eius notio habet, quod sint homines nulla necessitate, commoditate, aut vtilitate vagantes. Aliàs non esset (vt planè est) nomen infame, quippe quo ociosos homines subnotamus. Quæ de re qui ratione, aut artis exercendæ negotiationisve, aut alius necessitatis siue vtilitatis patrios fines egrediuntur, nec vituperantur, neque hæc proinde famoso vagationis nomine censentur.

¶ Igitur quòd id genus homines qui neque substantiam habent, vt à seruilibus operibus procul sint, neque debilitate rursus aut quouis alio impedimento legitime tenentur, quominus labores eiusmodi seruales subire possint, non debeant impune circumuagari, primum argumentum est à lege diuina, cuius nos Deus initio statim orbis conditi admonitos esse voluit, vbi hominem ex amœnissima illa paradiso, in qua (si in iustitia & æquitate perueuerisset) suauissimo contemplationis ocio frueretur, merito suo eiiciens, in sudore (inquit) vultus tui vesceris pane tuo. Idque deinceps sub figura confirmauit: dum in Deuteronomio, ne os bouis triturantis ligaretur, edixit. Quòd (interprete ad Corinthios Paulo) non tam egeram exprimit quam Deus habet de bobus, quàm quòd homines qui in opere sunt & negotio, digni sunt quo vescuntur pane, ocio verò, minime. Id quòd & Christus ipse seruator noster in euangelio docuit: vbi ait, dignum esse operarium mercede sua: & vbi homines illos in foro stantes ociosos reprehendit. Quauis ociositatem illi excusauerint, quòd nemo eos conduceret. Et ad Thessalonicenses Paulus quosdam fratres acerbe redarguit, quòd cum ociose & absque negotio essent, atque ideo extra ordinem, eleemosynas à populo recipiebant. Et concludit, quòd qui non laborat, neque manducet. Tamen nonnulli quando non alio eos nomine subnotemus temerarij cete, parumque ad loquendum circumspecti, illum locum aduersus religiosos mendicantes interpretari tentauerint. Cum tamen ibidem Paulus, & alij frequenter aperte doceat, quantum iuris habeant qui spiritalia seminant, vt temporalia metant. Attamen non est hic locus digressionis huius: sed ad propo-

Lege natura li.

Arist. de natura animalium. Senec. episto la 19. Cic. lib. 2. de natura deorum.

Ociositas mala.

fitam conclusionem reuertatur.

¶ Mox eadem cōclusio ratione naturali comprobatur. Qui enim in bonis non habet unde uiuat, nullum ius habet aliena petendi, nisi aut arte sua, aut quouis alio labore, aut negotio aliis vicissim seruiat. Vtraq; enim ratione Deus & natura humanis rebus prospexit: dum & diuites esse & pauperes sapienter disposuit. Sane, vt diuites essent velut anima, quæ corpus regit: pauperes verò, vt corpus quod animæ seruit. Quippe qui terram colant, artes exercent, vt sine quibus humana vita transigi nequit. Deus enim & natura (vt 10. de natura animalium Aristot. author est) nihil vnquam frustra fecit. Idcirco qui ociosam prodigunt vitam, præter legem naturæ viuunt. Vnde vt Seneca 19. lib. ad Luc. & 3. de natura deorum Cicero testes sunt, ociosi homines perinde sunt, ac si non essent. Et Demetrius Philosophus ociosos homines mare mortuum appellat. Ad eò vt neque magnates qui subditorum vectigalia exigunt, alio vilo iure possent accipere, nisi ob curam, solertiam, ac (si opus est) sudores, quos in subditis gubernandis lubeunt. Quinetiam & princeps (vt Cæsar rerum clarissimè gestarum longo vsu compertum habet: & tu in clyte Princeps iam iam experiri pergis) id penitus iuris ac meriti ad tributa habet, quæ sibi à repub. conferuntur, quòd (vt ait ille) tot tantaque negotia sustineant, vt rempublic. armis tueantur, moribus ornent, ac legibus emendent.

¶ Tertia hæc ratio præfatæ conclusionis est. Ociositas (vt est in Salomone) multam malitiam docuit. Cuius causam alio prouerbio explicat. Nā cum desideris semper sit prægnans ociosus, quid demum aliud, quam malitiam parturiat, & iniquitatem? Primū omnium consuetudini aliena petendi annexa confestim est adulatio. Mox verecundia perficitur. Quo tamen fræno homines à vitiorum præcipitio retinentur. Tertio caro ad libidinem emollescit. Etenim, vt poeta ille scriptum reliquit, Ocia si tollas, periere Cupidinis arcus. Quarto mendicitas vagabundi, furandi magistra est. In summa, cum huic generi perditorum hominum nulla cum hominibus melioris notæ, quorum bonis moribus imbuantur, consuetudo sit, aut commercium, fit vt Christianæ totius religionis faciliè obliuiscantur. Atq; adeo quibus ipsi coloribus semel infecti sunt, inquinare alios & contaminare pergunt. Vnde Platoni in de Republica, ociositas pestilentia mortalium est. Quam ob rem accuratissime cauit, vt nemo ef-

set in republica, qui ociosam viueret vitam. Et inter nostros sanctos Theologos Hieronymus ad Rustic. (id quod de consecra. distin. 5. cap. nunquam refertur) hoc nos cytheo aduersus arma diaboli protectos esse commonefecit, si nūquam nos ociosos aduersarius ille inueniat. Et August. in epistola quadam ad Vercellenses. Nullus (inquit) fructus ocij: imò magis dispendium. Ociosus Esau amittit primatus benedictionem: quia maluit cibum accipere, quam quærere. Et Chrysost. super Ioan. Per uel facti sumus ocio: non laborare, nos corrumpere assuevit. Et Seneca lib. de clementia. E molli ocium vires: sicut rubigo ferrum. Fax immota torpet: igne agitata restituit. Atqui aliis cōpluribus quæ in sententiam hanc cumulari faciliè possent, clarissimis testimoniis, Propheta ille Ezechiel post longā Hierosolymorū execrationem: quo tandem malorum omniū semina patefaceret: Ecce (inquit) hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius, & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant.

¶ His aliisque huiusmodi testimoniis & argumentis instructi quorquor rem publicam, aut scriptis præceptis instituerunt, aut rebus clarè gestis gubernarunt, ociosos huiusmodi homines de medio reipublicæ sublato esse uolunt. Qui ex sententia Salomonis sunt velut acetum dentibus, & fumus oculis. Quocirca Aristot. 7. eorum lib. quos politicos inscripsit, rempublicam in ocium partitur & negotium. Atque homines ingenio præstantes (quos liberos vocat) in ocio esse præcipit. Quod est à mechanicis artibus, aliisque id genus corporis laboribus exemptos. Qui partim ad gubernacula reipublicæ sedent: partim rei militari præficiantur. Alij literarum contemplationi incumbant: alij deniq; diuino cultui mancipentur. Eis verò, qui corporis potius robore, quam ingenio valent, seruii vulgo nullum (inquit) ocium dandum est: sed in opere semper & negotio teneantur, oportet. Quæ de causa Lacedæmonij, bellis efferati homines (vt idem illic Philosophus commemorat) plus iortè iusto armis & rebus bellicis iuuentutem exercebant. At Numa Pompilius secundus Romanorum Rex, homo contra suopte ingenio religiosus & pacificus, non solum (vt Liuius refert) propter deorum cultum tantam sacrificiorum ac cæremoniarum multitudinem instituit: sed in hoc præterea, ne qui armis fuerant affucti, luxuriarent ocio animi.

¶ Ad

De consecra. dist. 5.

August. ad Vercel.

Homil. 26.

Seneca de clement.

Ezech. 16.

Arist. 7. poli.

De aduenis mendicantibus. Cap. IIII.

Vbsequitur vt membrum alterum distinctionis, quam supra fecimus expendamus. Quod est, Vtrum licitum cuius hominum sit, modo non sit fictus, sed verus pauper, patrios limites egredi, & quocunq; regni mendicatum ire. An verò contra possint lege prohiberi atque intra huiusmodi limites cohiberi: vt præfatis illis regni petitionibus ad Cæsarem contineatur. De quo si lex esset iam Cæsaris promulgata, vsuque longo recepta, verba facere metuerem. Tamen etiam tunc, si expediret, æquissimus Cæsar & consultissima curia legem mutaret. Nulla enim iniuria legibus fit, si pro temporum qualitate mutantur. At cum lex ista non modo non sit executioni mandata, verum si quis senatus illud consultum anni quadragesimi inspiciat, neque sub tenore legis lata sit, nihil aliud quam obsequium existimo, si ad celsitudinem tuam qualescunq; huius rationes referam.

¶ Primum omnium petitiones illæ sunt res noua: de qua nusquam gentiū aut rogata vnquam lex est, aut ædita. Neq; temerè me hoc vere or affirmare: sed iura omnia diuina & humana testimonio fuerint. Id quod profecto aduersus inuentum hoc magnū, validissimūq; est argumentum. Nam certo credas, Princeps clarissime, si res hæc tam esset ex æquo & bono, atque isti censent, nunquam tam improvida fuisset antiquitas, quæ nō de hac re legem scripsisset. Cum tamen contrarium & ius commune, & regni particulare admoneat: ratio naturalis persuadeat: & aperte sacra pagina prædicet In Authentico præfato de quæstore, postquam cautum est vt aduenarum causæ & negotia examinentur, quibus expeditis valentes, & firmi aut in suam quisque patriam transmittantur, aut laboribus mancipentur, exceptio inde sub hæc verba fit. Laesos autem aut laesos corpore, aut canicie graues, hos sine molestia esse iubemus in hac nostra ciuitate. Nullo prorsus inter indigenas aduenasque facto discrimine. Cui lex quam Hispani dicimus Ordina. (cuius paulò antè memini) ad verbum subscribit. Nam postquam præcipit vagabundos exilio relegari, eximit inde, nisi fuerint senio graues, aut debiles, aut valetudinarij: adeo vt de facie coniecere liceat, non posse corporali se opere, & labore sustentari. Hos nanque absque vilo discrimine siue ciues sint, siue aduenæ, impunè

L. de men. va. C. lib. 11.

Authen. de quæstore. col. 16.

Lex parti.

Lex ord.

Res noua.

Authen. de quæst.

Lex ordinamenti.

lex illa mendicare permittit. Quam deinceps legem Henricus rex apud Taurum edicto nouo ad verbū confirmavit. Quare intelligere nō valeo quomodo ex huiusmodi legibus cōmunibus, aut regni elici possit, vt mendicantibus fines & linea præscribantur, extra quas nō sit eis liberum mendicare. Siquidem nulla hæcenus ab incolis, modò pauperes sint, aduenas discriminauerit: sed tantum inter simulatos fictosq; mendicos, atq; legitimos vniuersè distinxerint. Quam ob rem (si coniecere licet) & Cæsarea maiestas & eius à consilio curia 17. annos distulit ad huiusmodi supplicationes certò respondere, vt pote quas non tam de Christiano peccatore erga legitimos pauperes, quàm ex fatietate mendicantium proficisci, suspicio erat. Neque in contrarium obici potest responsum ad petitionem 117. in conuentu apud Madritum anno 34. quippe quo de vagabundis penitus pronuntiatum est, vt pœna legis plecterentur. Quod autem de legitimis pauperibus Imperator adiecit, vt videlicet suis cuiusque diocesis procurarentur, clementiam potius regis, quàm rigorem legis præ se fert. Quod autem sub conditione subiecit, si quibus abundè necessaria prouiderentur, mendicare non liceret, id sine discrimine aduenas aut indigenas iuste præceptum est. Neque aliud profectò curia anno 40. edicere voluit, nisi quod si certò confutisset abundè omnia pauperibus domi suppeterere, non permitterentur mendicare. Nunquam tamen legitimis pauperibus decreta pœna est vbicunq; mendicant: siue in patria propria siue in aliena.

Conclus. Vt
ri pauperes
vbique iure
mendicant.

Ratio 1.

L. capitaliū.
& de pœnis.

¶ Fuerit ergo hic sub peritorum censura conclusio. Pauperes qui vere egent ex nullo loco regni expelli possunt: sed perinde vt indigenas & incolas aut permittendi sunt mendicare, aut alia sunt ratione sustentandi. Hanc conclusio nem pro mei tenuitate ingenij: quinque, sex ve rationibus afferere possum, præter testimonia quæ de factis literis subiiciam. Prima est hæc. Nemo nisi hostis, aut insidiator fuerit reipublice, crimēne aliquod aut flagitium admisit, ab oppido quocunq; arceri potest. Ratio in promptu est. Nam cum iure naturali & gentium, viæ ciuitatisque omnibus promiscuè pateant, iure vbicunq; licuerit commorandi, nemo, nisi pro culpa, priuari potest. Vnde exilium inter acerbas pœnas legis est. A deo, vt L. capitalium. ff. de pœnis. si non omnino capitalis, saltem huic proxima censeatur. Et quanuis aduenam ad proprium solū remittere non sit rigorosum exilium, est tamē iuris violatio, qua integrum est cuiusq; vbi voluerit commora-

ri. Igitur cum legitimis pauperibus nullū profectò sit crimen, aut flagitiū mendicare, nullo certe iure possunt ex oppido quocunq; eici: quādiu ipsi illic commorari voluerint.

Ratio 2.

¶ Secunda ratio fortè est euidentior. Principes aut respublica non possunt leges de eleemosynis ferre, quibus maiori vinculo ciues ad eleemosynas obstringant, quàm sunt leges naturales & euangelicæ. Verbum ita expono. Disceptatio est inter Theologos, aliis docētibus non currere præceptum, aut diuinum, aut naturale de eleemosyna sub peccato mortali, nisi in extrema necessitate, aliis vero similitudine attruentibus non solum tunc, sed & ex his quoq; quæ hominibus pro suo cuiusque statu & condicione superfluant, in graui saltem necessitate, teneri homines sub mortali peccato ad eleemosynas. In qua sententia est etiam, præter alios, S. Thom. At fortè etiam in hoc casu, nemo tenetur de necessitate dare huic, vel huic: aut modò vel alio tempore. Sed satis est si quis de superfluo aliquibus quandoq; egentibus erogauerit. Huiusmodi legibus Princeps adicere nullam potest, nisi q̄ in extrema necessitate potest ad eleemosynas sub pœnarum comminatione cogere. Attamen extra illum casum sub nulla pœna potest ad eleemosynas cogere: quia neclatius præceptum euangelicum extenditur, vt sub peccato mortali obliget. Sed nihilominus etiam illi qui sunt extra extremam & grauem necessitatem ius habent mendicandi ad quancunq; aliam necessitatē subleuandam. Quibus misericordias virtus & officij est subuenire. Neq; Cæsar: ut curia quando promulgauit, vt pauperes in suo cuiusque territorio alerentur, intenderet ciues compellere ad alendos suos pauperes abundè ne mendicari indigerent: sed solum edixit vt dotes hospitalium à debitoribus exigenterentur. Adiecit autem citra præceptum, vt diocesani atque prætores operam darent, si quo pauperes modo infra proprios lares sustentari possent.

Ratio 2.

¶ Hinc colligitur secunda hæc ratio. Nemo cuiuscunq; sit autoritatis, vel potestatis inhibere potest pauperes è sedibus propriis mendicanti exire, nisi ciues lege omnino cōpellat, vt non solum tanquam ex misericordia, sed veluti ex debito pauperes pascant, vestiant, cæteraq; eis necessaria ministrent: quia si arctiori vinculo occluderet pauperes quàm diuitum bursas aperiret, cogeret miseros extrema pati: sed princeps nō hoc potest rigore ciues cogere, vt mendicos alant: saltem non hæcenus fecit: ergo nec potest in propriis territoriis eos occludere. Quin verò quantumcunq; rigorosissima lex

lata

lata esset vt episcopatus quilibet sub graui pœna, suos pauperes aleret, ciues tamen nō omnibus prouiderent, pauperes tunc edicto liberi essent: possentque quocunq; vellet mendicatum ire. Nam quomodo, precor, potest lex pauperes prohibere patriam exire, si id nec crimen, nec culpa est? Aut quomodo culpa esse potest, si non sibi abundè necessaria pro se suaque familia ministrentur?

Ratio 3.

¶ Tertia ratio, quæ proximam lucidius explicat, huiusmodi est.

¶ Quemadmodum intra mœnia eiusdem ciuitatis alteri diuites, alteriq; sunt pauperes, & in finibus eiusdem episcopatus alia sunt oppida quæ diuitis & fortunis affluunt, alia verò quæ inopia & egestate laborant, ita & in toto regno alij sunt episcopatus prædiuites, nēpe aut vbi gleba pinguior, terraq; fructuū benignior est, aut gens negotiatione locupletior: alij vero steriles & pauperes: ergo vt diuites ciues, pauperes eiusdem vr̄bis & oppida ditiora, pauperes aliorum locorum eiusdem episcopatus eleemosynis sustentare debent (vt authores illarum petitionum consentunt) ita & locupletes episcopatus non possunt excludere aduenas pauperes steriliū regionū. Collectio profectò aperta est. Nam quemadmodum ciuitas & episcopatus, ita & totum regnum vnum est corpus & vna respublica: cuius omnes ciuitates membra sunt. Cur enim Deus, si hoc vnquā tibi sapientissime princeps in mentem venit, Asturium finibus ac montanorum, quos in saxosum illud, tenuēque & infragiferum solum coniecerat, opimos campos ac pingues subiecit, Toletanūq; regnum adiecit, nisi vt aliorum inopiam, aliorum fertilitate subleuaret? Nec satis est hoc interpretari, quando fames, aut alia grauis calamitas acciderit: quia non solum extremè indigentes, sed extra illā patiuntur etiam homines necessitates: quibus subleuandis ius habent mendicandi. Et in regali curia celsitudinis tuæ, vbi tot ducatorum millia expenduntur, quomodo nō multò plures admittantur mendici quàm in integra alia prouincia? Vbi domus vna prælati cuiuslibet, aut magnatis plures pascere mendicos sufficit, quàm alij ex ciuibus, centum. Quando miserrabiles huiusmodi homines vt vermes in republica habentur, & conculcantur, integrum eis saltem cum formicis sit, arborum fastigia, victum quæ rentes, ascendere.

1. Cor. 12.

¶ Quod autem vnum tantum regnum videbar paulò antè vnum corpus æstimare, secundum indulgentiam (quod ait Paulus) dicebam.

Addiderim namq; pauperibus vnius regni aditum ad regnum alterum lege Christi patere. Nam quòd Apostolus Corinthios instruit, nos omnes vnius esse corporis membra, non in angustias vnius regni metaphoram redigit. Sed omnes (inquit) vno spiritu in vnum corpus baptizati sumus. Non ergo vnum tantum regnum vnum & corpus: verum vno baptisate Christiani vniuersi in vnum corpus regeneramur, vt singuli inuicem simus, vnius alius, membra: vsibus officiisque diuersis distributa. Vt enim in fabulis est Græcorum, quòd claudus cæcus humeris importabat, vt vicissim claudus cæci gressum dirigeret, ita & inter Christianos qui ingenio præstant, ignorantium oculi esse debent: qui verò corporis robore & viribus valent, debiliū sint manus ac pedes oportet: sed diuites qui substantiam habent huius mundi, stomachi vicem erga pauperes gerere tenentur. Vt omnium sit demum caput, Christus. Neque Paulo secundum euangelium distinctio est in Christo Iudæi & Græci: nam idem dominus omnium, Quinimo si alius res ad ius naturæ referatur, genus hominum adeo suapte natura arctissimo sunt vinculo coniuncti, vt, nisi hostes nobis essent, aliquod ve ab illis fidei detrimentum timeremus, neque infideles mendicos è nostra republica eicere fas esset.

Ad Ro. 10.

Ratio 4.

¶ Quarta ratio huiusmodi est. Præterquam quæ alia regni prouincia bonorum ac fortunarum quàm aliis amplius abundant, sunt etiam gentes aliis alia in pauperes clementiores: alia verò nescio qua auaritia ac potius crudelitate eleemosynarum tenacissima. Et cum homines ad eleemosynas constringi alia, quàm supra diximus, ratione nō possint, crudeliter cum pauperibus actum esset, nisi potestas miseris facta esset, vt ab vna se in aliam prouinciā conferrent. Adde quòd infirmi, aut valetudinarij pauperes sæpe sæpius necesse habent propter æris inclementiam regionem petere, vbi salubrius refrigerentur. Et potest idem pauper asiduitate & frequentia mendicandi satietatem facere incolis eiusdem vr̄bis, aut alia quauis fortè de causa molestus esse: quapropter compulsus fuerit solum mutare. Adde quòd fortè inimicos illic habet, aliam ve occasionem peccandi, vel aliquid admiserit, vnde supplicium meruit. Quibus de causis necessariam habet, aut transfugam alibi, aut exulem esse. Nec compelli iure potest, vt rationem reddat desertæ patriæ, magis quàm si diues esset.

Ratio 5.

¶ Quinta ratio à iure sumitur hospitalitatis. Quæ

G g 4

Plato. Cicer. libr. offic.

Hebr. 13.

Quæ quidem nulla fuit vnquam in antiquitate natio, aut respublica, apud quam non in magno pretio fuerit habita: atq; omni religione culta. Hospitalitatem enim Plato tertiam partem amicitie faciebat. Hanc Theophrastus (Cicerone, lib. offic. primo referente) summis laudibus efferebat. Adeo, vt Iouem suum gentilitas, quem deorum optimum, maximumque colebat, hospitem, honotis gratia nuncuparent. Quo nomine templa Ioui arasque erexerunt. Videlicet quod iudex esset vindicatorque acerrimus violati iuris hospitem. Atqui ne ex gentibus testimonia petamus, Paulus Hebrais hospitalitatem (inquit) nolite obliuisci. Per hanc enim latuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Alludit ad hospitium, quo & Abraham & Loth angelos exceperunt. Quo merito Loth cum familia subuersionem Sodomorum euasit. Tanto ergo honore Deus hospitalitatem dignatus est, vt angelos ad terras miserit, vbi hospitalitatis beneficium reciperent. Et Raab illa meretrix Hierico propter hospitalitatis officium à cede & præda ciuitatis liberata est. Vnde & multi sunt canones quibus hospites Christianorum fidei committuntur. Igitur si hospitalitatis officium adeo fuit semper celebratum, quibus rogo maiori cum laude & merito Christiani se possunt hospitales exhibere, quam egenis & mendicis? Hospitalitas autem non tam erga incolas acciues nostros, quam erga aduenas & peregrinos exercetur. Nam quauis officium etiam sit, egentem quemlibet tecto suscipere, hospitalitatis tamen nomen aduenas proprie designat.

Exod. 23.

Leui. 23.

Deut. 10.

At verò quo postremo conclusionem hanc factorum testimoniis confirmemus, nusquam sacræ scripturæ discrimen vllum inter indigenas & aduenas (modò pauperes sint) factum esse legimus. Quin potius æquo iure & momento commendat nobis vbique sacrum eloquium aduenas pauperes, atque indigenas. Primum Exodi 23. Peregrino (inquit Deus) molestus non eris, scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in terra Ægypti. Et Leuitici 23. Postquam messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam vsque ad solum: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Et Deuteronomij 10. Deus amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum: & vos ergo amate peregrinum. Et paulò inferius capite 14. Peregrino qui intra portas tuas est, da vt comedat, aut vende ei. Primum quidem, si fuerit pauper: alterum verò, si vnde emat habuerit. Et quod omnium

maximum est, inter ea de quibus nos Christus seruator noster admonuit exacturum esse rationem, vnum, neque in postremis est, si cum hospes erat & tecto carens, hospitio exceperimus. Respondeant ergo mihi quæso qui aduenas pauperes abigunt, si & vagabundos profligamus, neque alienigenis pauperibus hospitalibus sumus, quin à reliqui sunt, quos erga possimus hanc misericordiam exercere? Nisi eos forte dixerint, diuites inquam homines & illustres, qui apud pares alios hospitantur. Hos verumtamen (tametsi & hoc officium sit) non eos existimo esse, quos Christus designauit, vbi inter alias pauperum elemosinas, & hospitalitatem quoque connumerabat. Arbitror ergo, nisi me mea fallit opinio, ius esse pauperum quocunque regi mendicatum procedere. Nec satis est diuites, aut ternos sustineri in vrbe, si diutius illic commorari libuerit.

Conclusio.

Cyprianus.

Quo obiectionibus respondetur.

Cap. V.

NEQUE vllam vnquam, quæ huic aduersetur, legē vidi. Nisi pro lege habeatur, quod Fladriæ modò apud Hiprum institutum audio. Vbi inter alias constitutiones, prouidenter quidem & Christianè institutas, decretum etiam est, ne alienigenis pauperibus vrbs pateat. At non omnne exemplum pro lege habendum est. Aiunt Parisienses patres decretum subsignasse. Id quod profecto nunquam credam. Hoc enim tantum probare potuerunt, quod non tenerentur omnibus prouidere. Quod tamen in vrbem non admitterentur, nulla id ratione Parisienses, aut quouis sacrarum scripturarum, iuris ve prudentes affirmare potuissent.

Concilium Turonense.

Quod autem omnium maximū testimonium pro se afferre possent, qui asserunt pauperes intra natales limites lege contineri posse, est ex concilio Turonensi secundo sub Pelagio primo, annis hinc ferme mille celebrato. Cuius in cap. 5. verba sunt hæc (Vt vnaquæque ciuitas pauperes, & egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundum vires, vt tam vicini presbyteri, quam ciues omnes suum pauperem pascant, quo fiet, vt ipsi pauperes per ciuitates alienas non fatigentur.) Hoc verumtamen æquissimum ac sanctissimum decretum nobis potius, quam aduersæ opinioni manifestè suffragatur. Hic nanque nulla sit prohibitio pauperibus, quo minus quocunque liberè possint mendicatum exire. Sed

Sed in fauorem pauperum admonetur vnaquæque ciuitas suos incolas pauperes sustentare. Quo fiet (inquit) vt pauperes per alienas ciuitates non fatigentur. Et præterea neque verba noui præcepti sunt positiui, vt vnaquæque ciuitas suos incolas congruenter sustentet. Sed solum admonentur iuxta veritatem Evangelicam, ita se gerant erga pauperes, vt non cogant miseris aliunde victum querere. Erat enim tunc vsque adeo erga pauperes, & in prælati cura, & in subditis charitas, & in omnibus benignitas, vt non solum mendicis nulla esset necessitas, in alienas exeundi, sed certe neque in propria patria mendicandi. Nisi forsitan tam pauper esset ciuitas, vt suis mendicis non sufficeret. Quod tum apud alios frequenter, tum etiam apud Cyprianum legimus. Cuius verba sunt lib. 7. epistola 10. Quod si illic Ecclesia (loquebatur enim de paupere ciuitate) non sufficit, vt laborantibus præstentur alimenta, poterunt se ad nos transferre, vt victum hic & vestitum accipere possint. Et lib. 3. epistol. 10. H. beatur interim quantum potest pauperum cura, vt his ad tolerandam penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur. Et epistola 24. Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis: sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria. Quæ quantitas, ne forte iam vniuersa erogata sit, nisi aliam portionem, vt largius & promptius erga laborantes fiat operatio. Sed de hoc latius infra. Hæc enim solum attuli, vt ostenderem, qua ratione primitiua Ecclesia, sanguine adhuc Christi madens & feruens, operam dabat, vt pauperes non peregrinarentur apud alienos. Non enim vllis eos limitibus, aut prohibitionibus, ne exirent, sepebat. Sed ita eorum necessitatibus prouidebat ne compellerentur exire. Quocirca mirari satis nequeo, quomodo à Cæsare petitum sit, vt literas Apostolicas impetraret, ne pauperes possent extra natale solum mendicare. Nam quomodo Pontifex huiusmodi literas concessisset, nisi at cunctissimo præcepto & Pontifex & Imperator quancunque ciuitatem adeo obligaret ad alendos pauperes, vt possent, etiã per prætores sicuti ad reliqua tributa, cogi ad pauperum congruentia alimenta vestitumque & reliqua necessaria eroganda? Vt paulò antè dicebamus. Quæ quidem lex (vt illic item insinuaui) nec foris iuste ferri, nec commode executioni mandari posset. Sed de hoc latius adhuc infra. Rationes autem quæ autoribus illarum petitionum animum inducerent, nihil aliud quam æquitatem petere, hæc ferme

Obiectiones.

esse poterant. Primum causari possent, nullam prouinciam alienis pauperibus teneri: sed suis vnquamlibet tantum debere. Alias pauperum sarcina in hanc plus quam in aliam inique propenderet. At ratio hæc bifariam diluitur. Primum damus nullam prouinciam (vt ex his quæ præfati sumus colligitur) pauperibus alterius præcepti vinculo teneri: quia nemo citra extremam nec sititatem petenti largiri cogitur. Non tamen prouincis consequitur, vt possit medicus limine arceri: quomodus ius habeat salua cuiusvis libertate & vbique, & à quocunque postulandi: ac prece quemlibet ad misericordiam commouendi. Præterea in qua prouincia plures sunt diuites, eo iure quo vberius eis Deus ac copiosius bona fortuna distribuit, largiores etiam elemosinas Christi pauperibus, cuiuscunque sint gentis, debent. Alias cum Deus sit omnium dominus, non prouidenter vitæ humanæ prospexisset. At replicet quis forte, charitatis modo & ordine, plus nos eis priusque teneri, quibus eum sanguine, aut alia necessitudine coniuncti sumus, atque adeo diuitibus nostris, quam alienis. Ad quod Paulus Galatas edocebat, vbi ait, Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maxime autem ad domesticos fidei. Huic verumtamen respondetur. Primum quod Paulus non solum erga domesticos, nos admonet esse beneficos: sed erga omnes cuiuscunque sint nationis aut conditionis. Id autem solum docet, quod vbi facultas amplior non suppetit, ab his qui sunt nobis propinquiores exordiamur. Præterea respondetur, id quod attentius in hoc loco adnotandum est. Nempe quod aliud est quemcunque amplius teneri suis, quam alienis (quod dantaxat docet Paulus) longè verò aliud quod alieni & exteri iure suo priuentur quod habent petendi elemosinas à quocunque mortalium, præsertim inter Christi nos. Quod reuera nunquam est licitum. Fortasse dum ciuitas in extrema egestate & fame constituta, sibi non posset sufficere, ius haberet arcendi aduenas propter extremam, quâ patitur, inopiam. Tametsi profecto vix tum temporis id potuissent cõsulere. Quinimo, famis calamitate totum regnum ingruente, quicunque habetius exquirendi victum vbicunque inuenire potuerit. Sed factis esset tunc populum admonere, vt qui non omnibus posset, suis prius succurreret. Altera ratio quæ ad persuadendam huiusmodi petitionem affertur, est, quod sint qui habitent in bonis vnde viuunt, dum in aliam se transferunt prouinciam, paupertatem simulant, at-

Galat. 6.

que adeo fraude eleemosynas surripiunt, quæ possent in incolis legitimisq; pauperibus melius collocari. Et præterea contagiosos morbos ac pestes ab vna regione in aliam traducunt. Aliæque his similia inconuenientiæ in præfatis petitionibus referuntur. Fateor (id quod compertissimum est) nullum esse hominum statum aut ordinem, vbi non sint boni & mali, probi & improbi, vt paulò post suo loco sum lauius dicturus. Attamen, quando status & conditio genere suo licitus est, ita sunt male plectendi, vt nulla statui inrogetur iniuria. Cum ergo pauperum conditio, eorum etiam qui aduenæ sunt & peregrini, inter nos licita sit, satis fuerit si quoties ficti pauperes comprehendantur, pœnas lauant. Veluti in aliis quibuscunq; hominum ordinibus lege & more fit. Neque sunt propterea aduenæ pauperes penitus extirpandi. Id præsertim, quòd qui domi substantiam habentes, aliò se trāsferunt vt mendicitatem mentiantur, adeo rari sunt, vt nulla eis propter numerum opus sit lege. Neque est quòd à mendicantibus timeatur, vt propter eorum multitudinem vlla vnquam prouincia, aut certè ciuitas minus in bonis habeat. Quòd verò de pestium contagione causatur, non sunt peregrini, qui huiusmodi pestes frequenter transmittunt. Sed turba pauperum vbiq; que est, etiam incolarum, solet nonnunquam in causa esse morborum ac pestium. Neque occurrit quodnam præterea argumentum aduersus aduenas & peregrinos, qui sint tamen legitimi pauperes, obicere quisquã vel probabiliter poterit.

De peregrinis ad diuum Iacobum.

Cap. VI.

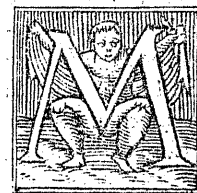
Articulo huic proximo ille appèdet qui est de peregrinis ad diuū Iacobum. Qui est, vt nec longam moram trahat, nec à recto itinere vltra duodecim milia passuum declinent. De

quo, ne omnia dicendo cōtaminare videar, nō multa volo verba prodigere, sed pauca hæc ad monuisse, sat erit. Primum quòd cum peregrinatio opus honestum sit ac religiosum, neque omnium certe postremum, quæ ad diuinum cultum attingent, non decet propter vnum aut alterū, qui fortè sub habitu peregrini vagandum agit, quicquam decernere, quod in odiū esse peregrinationis videatur. Id præcipuè, quod peregrini, alienigenæ sunt: qui ab exteris re-

gionibus plurimum religionis gratia ad nos veniunt. Ob idque possumus inde aliis regnis scādalum dare, quòd præscripta, & vndique septa semita peregrinos constringimus, veluti pecus, incedere. Adde itineris sterilitatem: vbi vix posset tanta peregrinorum frequentia, vel pane refici. Qui tamen iure, & hospitalitatis & religionis lautius ac benignius deberent apud nos recreari. Præterea sunt & in visceribus regni stationes aliæ, ad quas religio etiam est diuertere. Quinetiam si quos vel curiam celsitudinis tuæ, vel vrbes aliquas principes regni visendi cupido subiret, nunquid inurbanum ac propemodum inhumanum esset, vias eis vel eleemosynas interdiceret? Crediderim proculdubio violati iuris gētium aduersus nos agere tunc possent. Tameñ si liceret eis tunc tempus præfinire, quo in patriam remearent. Neque aliud existimo curiam pronunciasse: nisi quòd qui vel in curia, vel alibi regni longam moram sub habitu peregrinorum facerent, ad sedes suas transmitterentur. Iuxta tenorem Authen. de quæstōre. Nam iam tunc veluti vagabundi sunt iudicandi. De quibus tātum Cæsarea maiestas apud Madritum anno 34. edixit, vt à curia pellerentur. Hæc sunt princeps omnium in regerrime, quæ de prima parte huius qualiscunq; disputationis prolata digna visa sunt. Vbi discutere proposueram, quid per leges circa pauperes constitui liceat, quidve neutiquam sit licitum. Atqui animus erat persuadere (nescio an præstiterim) quod id duntaxat inter pauperes discernendum est, sint ne legitimi pauperes, an verò ficti & simulati. Quorum inter neutros amplius distinguere iure licet, sint ne indigenæ & incolæ, an alienigenæ & aduenæ. Sed si legitimi fuerint, tam aduenas quàm peregrinis ius est promiscuè mendicandi. Id tamen ordo charitatis exposcit, vt qui non omnibus possunt, cæteris paribus, incolis prius eleemosynas conferant. Dummodo alij iure mendicandi non expolientur. Qui verò contra pseudopauperes fuerint, tam indigenæ quàm alienigenæ, sunt tāquam ociosi exterminandi.

De fine quò ratio pauperum referenda est.

Cap. VII.

Embrum alterū deliberationis huius est, eorū quæ lege erga pauperes constituere & exequi licitū est, rationē modūq; discutere, quo melius fiant, ad Christianāq; religionem

Epilogus.

Secunda pars.

Sex artic. nem propius accedant. Sex articulis supra complexi sumus, quæ erga pauperes constituenda circumferuntur. Primus vt nemo antequam de eius inopia legitimo examine constiterit, mendicet. Alter, vt nemo nisi in solo natali mendicet. Tertius ne cui id liceat sine chirographo. Quartus, vt ne chirographa nisi sacramento confessis concedantur. Quintus est de peregrinis ad diuum Iacobum. Sextus (qui omnium celeberrimus est) ne pauperes ostiatim per vias mendicare sinantur. De secundo quidem & quinto copiosius (vt reor) dictum est, quàm vt eos iterum opus sit in disputationem repetere. Primus autem qui ad examen attingit, iuris habet auctoritatem, vt capite tertio late patuit. Sed id modo in dubiū reuocatur, quàm huiusmodi examen fieri debeat exactè. Cui proinde tertium quartūq; articulos insertos esse oportet. Vt tandem sexto postremus locus relinquatur. ¶ Primum omnium statuendus finis est, quo ratio omnis & officium erga pauperes referri debent. Id quod Aristot. frequenter admonet. Ait enim Ethico. 7. quod vt in omni actu, ita & in consilio primum omnium est finis. Qui (vt lib. primo admonuerat) est in omni prudentia & prouidentia vel sagittatoris album, quò sagittam dirigit. Vnde libr. 5. colligit de fine æstimanda esse media. Nempe vt qualis sit finis, talia censeantur media. Quod Cicero in De inuentione significantius ait, finem primum ponendum esse, quo omne officium referatur. Atqui in præsentiarum procul primū abest, vt petitiones istæ, infirmitates, ac rationes denique pauperum ex fatietate & nausea profisciscantur, quàm fastidiosius quibusdam huius seculi hominibus, suo aspectu & improbitate facere solent mendici. Nam quanuis præter consultissimum æquissimūq; regium senatum, cui nulla nisi sancta intentio, ac zelus euangelicus inesse potuit, vt ad id quòd tam improbe flagitabatur prouidenter responderet, illi etiam (quos ego nouerim) qui negotium hoc & prouinciam gerunt, animum habere nullatenus possunt nisi misericordia ac pietate plenum, quo legitimis pauperibus ac fame pereuntibus melius consulat, horum nihilo minus verba cōstitutionum certe nequeunt suspiciosi scrupulum non iniicere, fuisse inter primos inuentiones fortè aliquos (ne omnes in culpa & suspicione ponamus) qui non tam vt eleemosynas melius collocarent, quàm vt mendicantium turbam & molestiam ex se excuterent, tam sanctas constitutiones molirentur. Profectò si miserum hunc statum & ordinem pauperum tot legibus cir-

cunseptum Ambrosius, aut certe Chryso-stomus audiret: nempe vt non, nisi diligenter examinati, & confessi prius, & cum chirographo, & intra natales limites, & denique domi clausi exiguam tandem stipem reciperent, qua vitam transigere valent, nihil aliud, quàm in odium huius miserandæ gentis leges has censeret inuentas. Et quando non odium nos dicamus, saltem neque pectus & viscera quibus pater nos pauperum Christus erga suos pauperes filios esse voluit, præ se ferant. Quàm putas inclyte ac celeberrime princeps cauendum est, ne nomen mendicorum pauperum odio sit Christianis, ne vilipendio id ludibriūq; habeatur illi plane ipsi qui illud modo. despectui habent. in tremenda illa die (vt est in libro Sapient.) perterriti timore horribili: & admirati in subitatione insperatæ salutis: nimirum quando diuitum pauperūq; sortes ac vices tam viderint diuersè mutatas: tunc gemetes (inquit) præ angustia & intra se pœnitentiam agentes his verbis confitebuntur: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum & in similitudinem improprij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & spem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorū est. Re vera quando non alio nomine pauperum ordo Christianis commēdatus esset, ac nomen hoc honorificum atque amantissimum haberetur, quàm quòd Christus liberator noster (qui nō nisi optimum mortalium ordinem optasse credendus est) ordinem & conditionem pauperis elegit: abunde nomen hoc gloriosum fuisset. Adde quòd apud eum nusquam sacra scriptura bene audiunt diuites. Cum tamen totum Euangelium fauoribus, privilegiis atque commendationibus pauperum sit frequentissimum. Non quòd principum status & ordo, aliorūque præterea qui sunt in dignitate aliqua & potestate constituti, non sit Euangelio probatissimus. Nam cum omnis potestas (doctore Paulo) à domino Deo sit, in summo eos honore & pretio haberi æquissimum est. Attamen diuitiarum abundantiam ac bonorum quæ à fortuna sunt, nusquam vti paupertatem honore dignatus est Christus. Nam vt regium psalmistam prætermittamus, qui in hoc Christum venturū vbiq; prænunciat, vt iudicet pauperes populi, & saluos faciat filios pauperum. Et ne patientia pauperum pereat, sed desiderij eorum exaudiat. Christus seruator noster exordiū prædicationis inde sumpsit, vt illorum errorem cōsideret, qui in bonis amplissimis ac fortunis scēlicitatem constituebant. Beati enim, inquit,

Sap. 5.

Rom. 13.

Psal. 71.

Psal. 9.

inquit, pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum caelorum. Neque vero eos tantum spiritu pauperes appellat, qui religionis voto paupertatem libere profitentur, sed eos praeterea, qui egestatem & mendicitatem aequo animo ferunt. Et de plebe eos pauperum leuauit, quos in principes orbis ac legis promulgatores instituit. Et ne vniuersa narrando fastidio fuerim, nunquam Christus cum diuitibus pauperes nisi in honorem pauperum, contulit. Ad eundem nascente Ecclesia Apostolis, a Christo, ita institutis, in pretio fuere pauperes, ut Iacobus scriptum reliquerit, Quod si introierit in conuentum nostrum vir aureum anulum habens, in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, non potius diuiti, quam pauperi assurgamus. Alias, inquit, acceptatores essemus personarum. Instituebant enim Apostoli Christianos, ut, praeter eos qui in dignitate sunt constituti, de solo virtutis merito personas expenderemus, & aestimaremus. Vt pote cuius tantum respectus tunc habendus est, quando comedia huius mundi peracta, & his, quae apparent, personis depositis, meritorum veritas reuelabitur. Quo sublimius pauperum fortem extollamus? Cum Deus ex testimonio David bonorum nostrorum non indigeret, mirabilem excogitauit artem qua diuitum egeret subsidio. Non enim satis dicere habuit: Quod vni de his fratribus meis minimis fecistis, pro me fecistis, & ego retribuam (tametsi hoc verbo egregie eleemosynas commendasset): sed Quod vni (inquit) ex his fratribus minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ego ille enim sum famelicus, quem cibastis, & quem vestistis, nudus: & quem hospitem excepistis. Neque id solum in hoc mundo, vbi diuina maiestas personam pauperis induere dignabatur: sed in sua illa die, qua maiestatem immensam cunctis caelestium, terrestrium, & infernorum ordinibus manifeste demonstrabit, tunc (inquam) confiteri non dedignabitur, egerum se & mendicum apud nos egisse. Boni consule, Princeps omnibus virtutum ornamentis cumulatifime, si fuerim tantisper digressus, ut pauperum nomen celebrarem. Quod magnopere ad praesens institutum iudicauerim conferre.

¶ Vt autem eo reuertamur, vnde digressi sumus, nec satis equidem fuerit, si id pro fine huius negotii praestituatur, quod exactis vagabundis, eleemosynarum onere res publica subleuetur. Non enim huius tantummodo gratia tantum necessarium est operam dari, tot creati ministros, tamque multis legibus instructos. Nam sunt in republica, qui per contractus mi-

nus licitos, & praeterea qui fraude & dolo alienam substantiam multoque ampliolem suscipiunt: aduersus quos tamen nullae huiusmodi machinae intenduntur. Quin addiderim verum, quod nisi hac ratione eleemosynae, quae vagabundis auferuntur, legitimis pauperibus integre accrescent: atque adeo pauperum ordo vagabundis expurgatus in pretio maiori haberetur, amplioribusque cumularetur eleemosynis, damnum potius, vagabundis depulsis, acciperent diuites, quam commodum. Etenim quantas nunc cumque eleemosynas faciunt, iustum numerum earum non complent, quas facere tenentur. Si ergo nihil aliud res publica his constitutionibus exequitur, quam ut eleemosynae minuantur, melius plane multo esset, si quos misericordia in pauperes emollire non sufficit, non solum improbitas legitimorum mendicantium vincat, sed & simulatorum astutia decipiat. ¶ At neque satis iustus officij huius finis est, mores pauperum emendare. Nam & ipsi profecto, si facultas adesset, plura in nobis forte, quae corrigere, inuenirent. Et satis praeterea est (ut paulo inferius latius dicturus sum) si diuitum praetati tam saeculares, quam Ecclesiastici, hanc etiam erga pauperes curam suscipere. Tametsi non reprobauerim, si procuratores pauperum in temporalibus, quasi aliud agentes, eorum etiam mores respexerint. ¶ Finis ergo & scopus horum, quae erga pauperes adornantur officia, praestitutus est, ut veris pauperibus per eleemosynas melius consulatur: nempe ut temporalia subsidia ampliora recipiant: atque eleemosynae non solum non decreuant, sed hac potius ratione augeantur. Ad quem proinde finem sunt omnia instituta punctim referenda: & quae huic obtinendo magis conducunt, ea sunt potissimum eligenda & exequenda.

De obligatione qua Christiani ad eleemosynas tenentur. Cap. VIII.

OC veluti scopo ante oculos posito, id deinceps praemonere est operae pretium: quod eleemosynas quas in pauperum subsidium conferunt, non tam ex propriis bonis elargiuntur diuites, quam vulgus sibi hominum persuasit. Sunt enim longe quam existimant maiori obligatione pauperibus debita. Deus namque omnium providentissimus, cui curae est non solum iumentis scenum producere, sed scenum ipsum

FINIS
constitutioni
pauperum.

ipsum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, huiusmodi pulchre vestire, ut nec Salomon in omni gloria sua ita fuerit vestitus, nunquam adeo humani generis fuisset negligens, ut inter ditissimos homines, pauperes perinde subsidio destitutos reliquisset, atque inter Christianos modo vsu venire comperimus. Quocirca in hoc diuites bonis affluere prouidit (nisi id in perniciem possidentium quandoque permittat) non ut superfluerent, sed certe ut in pauperes & egeres, quod redire daret, effluerent. Neque id ita absque altissimo consilio disposuit, sed ut humanum genus aeterni necessitudine ac veluti charitatis nodo connecteret, videlicet ut veluti corporis membra essent: quae ideo se suapte natura tam charere diligunt, ut alterum alterius vicaria opera sustineantur. Atque adeo cognoscerent eundem esse & diuitum & pauperum dominum atque patrem. Quandoquidem diuites, pauperum dispensatores instituisse. Veluti in rebus naturae constantibus, ob hoc Deus & natura caelestibus latioribus terram subiectam esse voluit, ut virtus eius inde ab illis dispensaretur. Vnde theologi hoc in testimonium vnius Dei potissimum afferunt argumentum, quod orbis partes vniuersae adeo se amabilissimo amicitiae complexu inuicem continent, ut nisi ab eodem essent principio, tam se charere nunquam diligerent. Quocirca Ioanni Apostolo, summo secundum Christum dilectionis magistro, certo certius est, quod qui habet substantiam huius mundi, & videt fratrem suum necesse habere, ne utique esse potest in charitate. ¶ Vnde Sanct. Thom. sapienter quidem colligit, non solum ut extreme egeribus eleemosyna fiat, in pracepto esse, quod Ambrosius (ut est in decretis dist. 86.) admonet dicens, Parce fame morientem: si non paupis occidisti: verum etiam addit doctor sanctus, quod homines ex his quae pro suo cuiusque statu abundantius habent, tenentur eleemosynas facere. Collectio est manifesta. Si enim proximos secundum Euangelium, uti nos ipsos diligere, tenemur, & qui habens substantiam huius mundi vidensque fratrem suum necesse habere, testatur apostolo, fratrem non diligit (quia non est in charitate) huiusmodi homo legis reus est: atque adeo mortaliter delinquit: cum hoc solo peccato amittatur charitas. Neque potest quis eo colore tergiversari, quod Ioannes loquatur quando frater est in extrema necessitate. Etenim si hanc tantum necessitatem insinuaret, non adiecisset, si quis habens substantiam huius mundi. Nam huiusmodi necessita-

ti extremae is etiam qui non habet substantiam, id est bonorum abundantiam, tenetur quo potest modo succurrere. Diuites ergo homines extra extremam necessitatem sub pracepto nonnunquam ad eleemosynas tenentur.

¶ Id quod diuino praeterea testimonio corroboratur: quod est apud Luc. Vbi dum Christus quosdam increpasset, quod nullum ferrent virtutis fructum, ac proinde tanquam sterile arbor essent succidendi & in ignem mittendi, percontantibus eorum nonnullis quae se maxima ratione aduersum hoc periculum communirent, respondet, quod qui habet duas tunicas det vnam non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Ecce nulla hic mentio extremae necessitatis fit. Sed quo se quisque ad gehennam ignis afferat (quo tamen nemo, nisi propter peccatum mortale praecipitabitur) ut bona sua cum pauperibus communicet, iubetur. Neque magna copia diuitiarum requiritur. At, qui habet (inquit) duas tunicas, det vnam non habenti. Sane quod ad vitam abundat, vna tunica est: qui vero amplius habet, impartiri egeribus iubetur. Theologi scholastici ne diuites vehementer perterrefacere videantur, multa comminiscuntur, antequam sub peccato mortali homines ad eleemosynas obligent. Nempe quod habeant superfluum: quod pauperes grauiter indigeant: aliaque huiusmodi. Id quod neque ego modo constrictius & (quod aiunt) scrupulosius definire intendo. Quia neque rem scholasticè disputo. At vbi sanctos patres attentus lego, existimo, quod neque in pauperibus tam grauem necessitatem, neque in diuitibus tantam super statum redundantiam desiderabant, ut sub peccato mortali eleemosynas exigerent. Imò vix fortè credebant esse hominem, si pauper ipse non esset, qui non aliquid haberet, quod erogare teneretur. Cui enim non superfluunt mille, centum fortè superfluent: quod si non centum, saltem decem. In summa quis est qui non possit aliquam citra detrimentum domus suae opem ferre pauperibus? Vnde Ambrosius super Luc. quod est in can. in singulis. dist. 86. Misericordiae (inquit) communis est usus: & ideo commune praceptum est omnibus. Non miles excipitur: non agricola, vel urbanus. Diues & pauper omnes in communi admonentur, ut conferant non habenti: misericordia enim plenitudo virtutis est: & ideo omnibus est proposita perfecta forma virtutis. Haec tenus Ambr. Atqui quas nos miserorum penurias, & quibus affliguntur, calamitates, leues aestimamus, non possum non vehementer timere, futuri esse, ut in die iudicii eas

Luc. 3.

Dist. 86. in
Angulis.

2.1. q. 32.
artic. 5.

fuisse constat, quibus succurrere tenebamur. Hinc certe idiomā illud sanctorum patrum dimanavit, quo avaritiam ac tenacitatem diuitum in pauperes nihil minus, quam furturn, & rapinam appellant. Verba Hieronymi sunt in cano. hospitem. 42. distin. Aliena rapere conuincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur. Et Ambro. super Luc. inter exponēdum parabolā illam diuitis, qui cogitans apud se quomodo fructus non erogaret, sed cōtēgaret, subito animam dedit, acerbiora adhuc adiicit verba. Quę sunt in cano. sicut hi. d. 47. vbi postulans cum diuite, cur apud se retineat quod in pauperes erogare deberet, responsum auari diuitis hoc introducit. Quid iniustum est, si cum aliena non inuadam, propria diligētius serue? cui hæc verba remittit, O impudens dictu: quid propria dicis? quæ ex quibus recōditis in hunc mundum detulisti? Proprium nemo dicat, quod est cōmune: quod plusquam sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum est. Nunquid iniquus est Deus, vt nobis non æqualiter distribuat vitæ subsidia? vt tu quidem esses affluens & abundans; aliis verò deesset & egerent; an idcirco magis: quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre: & alium per virtutem patientiæ cōtonare? Prudenter equidem, atque (vt illi erant) sanctissime considerabant Deum in commune bona hæc humano generi contulisse. Quæ proinde eo sunt postmodum iure gentium distributa, vt tamen in necessitate omnium esset cunctis communis vsus. Ecquid mirum est si facti ad hunc modum fuerint loquuti, cum si Chrysofomo concione de Lazaro secunda, fides adhibenda est, verbum illud Esaie 3. diuino ore prolatum, Rapina pauperis est in domibus vestris: de elemosynis pauperum quæ apud diuites retinentur, fuerit interpretandum. Adeo vt quæ illic Esaias diuitum ornamenta, nempe lunulas, torques, monilia, armillas, & mitras, cæteraque id genus, quæ improperando commemorat, non nisi de his, quæ pauperibus surripiunt, diuitibus superfluant. At verò quod super hæc omnia, non me tantum, sed Augustinum de hac re vehementius commouent, duo hæc sunt. Primum sententiā illa domitica, Non potestis Deo seruire & mammonæ. Ecquid enim aliud hoc est, quam non potestis simul diuitiarum cupiditati obsequi: & misericordiarum erga pauperes eam habere curam, quam vobis Dominus maximam habere præcepit? Alterum verò est de quo in eiusdem loci interpretatione sanctissimus ille ac sapientissimus pater magnopere admiratur.

Distin. 42. can. hospitem.

Distin. 47. cano. sicut hi.

Chrysofomo. cano. 2. de Lazaro. Esa. 3.

Aug. super Matth.

Sanè quod cum sint tam multa peccata, crimina, & flagitia, de quibus homines sunt in æternum condemnandi, nullius tamen mentio in Euangelio fiat, quod sit in die Domini in causam æternæ damnationis obiciendum, quam esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus fui, & non cooperuistis me, hospes denique, & non me suscepistis. Hęc August. Res ergo, nisi nos avaritia excæcatos teneret, nisi aspides essemus ad eloquia diuina obsordescentes, manifestissima est multò latius patere elemosynarum præceptum, multòque alius casus comprehendere, quàm sibi homines falsò persuaserunt. Aliàs quomodo in vniuersum omnes in illa die neglectę misericordiæ sententiā cōplicaret? At quia nec locus est hic, neque subinde animus rem hanc ad vnguem exigere, hæc satis fiat: si modo extremam hoc verbū adiecerim. Faciamus Deū, omnium tam diuitum, quam pauperum patrē esse: cui, veluti patrifamilias, curæ est omnibus consulere ac providere. Necessario colligitur, aut Deum parū fuisse prouidum, qui inopes & mendicos præsidio destitutos reliquerit, aut diuites perfidie & inhumanitatis redarguendos esse, quod cum eorum fidei Deus pauperes cōmiserit, potestaque permiserit, bona, quæ in sua fide posita sunt sibi vendicant, deposita negant, fidem non seruant.

De mendicorum paupertate examinanda. Cap. IX.

IS ceu fundamētis instructi & informati ad primum articulum, qui de pauperum examine est, possumus iam demū descendere. Quod quauis ex lege sit, quanto id rigore fieri expediat, id quidem est in deliberatione positum. Duo in pauperibus examinanda huiusmodi articuli designant. Primum eorum paupertas & inopia: sint ne veri, an ficti pauperes. Deinde mores & vita. Primum in articulo tertio, alterū in quarto insinatur. Quod ad primum attinet membrum, nihil aliud quam æquitas & operæpretiū est fictos simulatōsq; medicos de medio pauperū tollere. Id quod in prima conclusionē abūde cōmōstratū est. At verò primū omnium cōsideratione hic dignū est, quod aliud est misericordes esse hoīes in pauperes, aliud verò iustos esse aduersus prauos & iniquos. Misericordiā Deus vniuersis hoībus præcepit, malefactorū aut vindictā paucis iustitiæ ministris cōmisit. Qui teste Apost. hac de causa gladiū portant, vt vindices sint in iram eis qui malè agunt.

Duo pauperum examina.

Consideratio 1.

Rom. 13.

¶ Ob

¶ Ob idq; animaduertendum est, an satis forte esset, vt qui aliis mortalium ordinibus præfecti sunt, qui iustitiam administrant, mores emendent, peccata vlciscantur, vagabundos etiam exquirant, puniant, ac prostrigare curent. Aut forte quod senatores, & rectores urbium singulis hebdomadibus, aut mensibus conuentum mendicorum facerent: & quos validos esse conuincerent, pœna pieceterent. Atque vel operi laborique addicerent, aut ex vrbe relegarent. Nam plures prætores executores aduersus pauperes, quam aduersus diuites creare: quorum nullum aliud negotium sit, quam pauperes explorare, in ius vocare, discutere, & exigere, non tam ex misericordia in veros pauperes, quam ex odio esse totius ordinis pauperum iudicare quispiam forte posset. Id vel maxime quod prætores, diuitum crimina non tanta solertia scrutantur: sed satis officio suo faciunt, si qui fuerint ad se delati, lege correxerint. Non ergo vigilantiori indagatiōe opus est aduersus pauperes. ¶ Mox considerare oportet, quod miserum hoc, abiectumque & imbecille genus hominum, non est, vt suas possint causas defendere. Nam vt paulò antè ex Ecclesi. citauimus, diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. & Ecclesiastes. Sapientia (inquit) pauperis contempta est: & verba eius non sunt audita. Vnde diues vbi de crimine aliquo, aut debito postulat, aut iudicio, aut armis, aut alio se quouis modo tuetur: mendicus verò, etiā si per calumniā accusetur, nullo se valet clypeo protegere: sed perpeti se iniuriā necesse est. Adde, quod si diuiti partem bonorū iniuria ademeris, partem retinet vnde viuat: si verò calamitosum mendicum, ne mendicet prohibeas, miserum enecas. Hac enim de causa tam multis in locis Deus se patrem orphanorum, viduarum, & pauperum profiteatur. Hanc ob rem ecclesiæ patres tantam prælati pauperum curam iniungunt: cuius testimonia citare immensus esset labor. Nempe quod pauperi à potente nulla esse potest defensio. Deinde cum genus istud miserorum inuidiis sit & æmulationibus frequentissimum, vix dum de paupertate alicuius inquiritur, verum testimonium inuenias. Sed alij alius calumniantur: qua vnusquisque fraude satagit, vt quæ aliis aufertur, sibi accrescat. Quibus de causis si qui huiusmodi inquisitionibus & examini delegantur, homines esse magnopere oportet, non cuiusque, sed præcipui ordinis & existimationis, ad leuitatem misericordiæ propensius magis, quam ad rigorem iustitiæ, qui pauperibus suffragentur cius, quam refragentur.

Consideratio 2.

Eccle. 9.

Præpositi pauperum.

Nam si officiales executores de plebe instituantur: qui paupertatem, forte, quam in aliis requirunt, in eis ipsi sub pallio tegunt, facile possunt iustitiam pretio vendere, vt eos penitus validos esse accusent, qui conferre eis nihil valuerint. ¶ Est præterea in hac re non prætereundum, quod vt sit quisque legitimus pauper, non est necessarium esse infirmum. Satis enim est, si sit ætate prouectus, aut debilis, aut quouis alio impedimento teneatur, ne tantos possit subire labores, vt sibi & suis congruenter sufficiat. Id quod in lege illa de mendicantibus validis prouidenter scribitur. Cuius titulus nō est, de mendicantibus sanis, sed, de mendicantibus validis. Non ergo qui homo sanus est, continuò à mendicatione prohibetur: sed qui est validus. Neque id silentio præterit lex illa, quam appellant ordinamenti. Ait enim quod si sint homines qui de facie manifestè possint iudicari esse validi, operi & labori addicantur. Ergo vbi facies & vultus eos nō prodit, non aliam discussionem, aut perscrutatiōnem requirit lex. ¶ Vnde hoc alta mente reponendum est documentum, quod re dubia pro pauperibus potius in fauorem paupertatis, quam aduersus eos pronuntiandum est. Nam multò esset minus malum & incommo- dum, viginti malos & vagabundos permittere, ne quatuor legitimi pauperes inter eos excluderentur, quam quatuor iure quod habent mendicandi excludere, vt viginti validi expellantur. Hac enim etiam ratione zelum nimium seruorum zizania festinantium euellere sapienter repressit paterfamilias, vt est apud Matth. ne forte colligentes zizania, eradicarent simul cum eis & triticum. ¶ Huc etiam pertinet quod sunt permulti qui quælibet opera & labores quandoque ferre possint, non tamen iugiter, aut frequenter. Est enim qui potest dies aliquot in mense, aut in hebdomada in opere durare: non tamē per totum mentem, aut hebdomadam. Et est qui dimidiatum diem laborare potest non tamen in regum elaborare. Et esset perquam molestissimum, si quoties miserum hominem vires deficeret, opus haberet deputatos adire. Ad hæc, Sunt præterea qui etiā si validi sint, ius nihilo minus habent mendicandi. Sanè qui opera nō inueniunt, aut patronos qui se conducant. Quos in propria patria non inueniunt, quocumque quaesitum exire possunt. Vnde quæcunq; profecto regni ciuitas teneretur tam incolæ, quàm aduenas, aut alere, aut medicare permittere, quoadiu non eis opera assignauerit, aut patronos quibus suas possent operas locare.

Consideratio 3.

Documentum.

Matth. 23.

Consideratio 4.

Hoc

Hoc enim ad regni gubernationem spectat, ut qui in vna ciuitate viuere non possunt, humanitate suscipiantur in alia. Quam ob rem mercenarii illi in Euangelio de ociositate reprehensi legitime compurgati sunt dicentes, quia nemo nos conduxit.

Consideratio 1.

¶ Ad hæc sunt & nonnulli bono sanguine nati, qui nec artem didicere mechanicam, nec sunt forte negotiationi apti, neque tenentur quidem ad vilia se seruitia submittere. Sed ius habent pauperum stipem à quocunque recipere: ac perinde ampliorē, quam alij inferioris classis. ¶ Atque hæc quidem secundum rigorem iuris concedimus. Nam si de hac re priscos illos patres, quos Deus velut Ecclesie fundamentum subiecit, consulamus, longè aliter loquendum esset de hoc pauperum examine. Validissimum namque argumentum quo ista pauperum inquisitio corroboratur, inde sumitur, quod sunt non pauci, qui in fraudem & perniciem reipublice multas commiscunt artes, quibus se infirmos, leuos, truncos, & mancos fingunt, & simulant. Quo non potest in republica maior esse dolus. His ego verò qui hoc tam magno argumento vtuntur, respondere nunquam audeo, ad magnum illum pauperum patronum Chrysostrum, inquam, remitto. Cuius verba homilia 37. ad populum (preter alia complura que in hanc sententiam alijs in locis idēdem confert) omnes oro atque obsecro, vt neminem (prolixa quidem, aurea tamen) audire pigeat. Postquam enim cum diuitibus vehementer postulauerat, vt vestibus, quas rodit tinea, & vermibus absomit, nudos contegant, responsum diuitum in medium infert, dicentium, Simulat pauper tremorem & infirmitatem. Attende, maxime Princeps, quemadmodum etiam tum tempore Chrysostrum has diuites eleemosynarum excusationes preterebant, hæc in pauperes maledicta iactabant. Sed accipe quibus Chrysostrum verbis in eos qui ista profert, inuehitur. Non times (inquit) ne fulmen ab hoc verbo cœlitus accensum in te feratur? Dirumpor enim ab indignatione, parcite. Tu qui dem ventre tumens & pinguis, & ad profundam potum producens vesperam, & mollibus calefcens stragulis, non te dignum dare pœnas censet? cū tam inique Dei muneribus vtaris (neque enim vt inebriemur est vinum; nec vt crapulemur, esca fuit facta; nec vt ventrem dirumpamus cibis) pauperem verò miserum, nihilo melius mortuo dispositum exquisitas exigit rationes? Nec Christi times tribunal illud horrendum & terribile? Nam & si simulat, ex necessitate simulat, & egestate, propter se-

Chrysostr.

uitiam & inhumanitatem tuam, quæ talibus personis supplicantijs ad misericordiam non flectitur. Quis enim tam miser & ærumnosus, vt nulla premente necessitate, pro solo pane velit ita deturpari & plangere, talēque pœnam sustinere? Igitur illius simulatio fertur inhumanitatis tuæ præco. Quoniam enim supplicans & deprecans, & miserabilia fundens verba, gemens & lacrymans, totum circumiens diem, neque necessarium inueniebat alimentum, forte hanc artem excogitauit, non sibi tantum, quantum tibi dedecoris & accusationis inferret. Nam ille quidem misericordiam inuenire dignus est, quod in tantam deuenit necessitatem: nos autem innumeris digni supplicij, quæ pauperes talia pati cogimus. Si namque de facili flecteremur, nunquā ille talia subire maluisset. Et quid dico nuditatem & tremorem? Hoc enim horribilius dicam, quod & liberos immaturam agentem ætatem quidam excicare sunt coacti, vt nostram penetrarent insensatam duritiem. Postquam enim videntes, nudique circumuehentes, nec ab ætate, nec ab ærumna crudeles flectere potuerunt, his tot malis aliam grauiorem adiecerunt tragediam, vt famē soluerent, leuius esse putantes hoc communi lumine priuari, & splendore omnibus concesso carere, quam cum fame continuam habere pugnam, & miserrimam mortem sustinere. Quoniam enim paupertatis misereri non didicistis, sed gaudetis calamitatibus, vestram implent improbam libidinem, & sibi & vobis gehennæ flammam acriorem accendentes. Hæc Chrysostr. plurimāque alia huius emphasis verba, non minus Christianè quam elegantè fulminat aduersus eos qui de crudelitate reprehēdentes pauperes, quod in proprias personas contra naturam peccent, propria corpora vitando, non ad se reuertuntur: vt animaduertant, suam ipsorum immanitatem & feritatem, qui miserorum precibus non flectantur, in causa esse, vt tragicas illas artes in se exercent. Nam re vera si diuites congruenter pauperibus subuenirent, nunquā illi diuitiarum causa nuditates illas & cicatrices perferret. At miseram stipem non ante extorquere valent, quam illas comminiscantur tragedias. Hisce splendidissime Domine, non id contendo, vt vagabundi & sycophantæ non corrigantur, sed vt quem admodum alij cuiuslibet ordinis, aut conditionis corrigantur. Sunt enim & inter opifices, & inter religiosos, & inter causidicos & scribas, & inter clericos & inter magnates etiam & prælatos, qui suo quisque ordine & gradu fragiles sunt, criminosi, flagitiosi, atque adeo pane

Consideratio 6.

pane quo vescuntur indigni. Aduersus quos tū nō tā multi perscrutatores & executores intēduntur. Cribro. n. purganda sunt crimina, nō in cericulo setaceo. Canon est. 6. quæstio. 1. quod si omnia in hoc seculo vindicata essent, locum diuina non haberent. ¶ Absit vt cuique mortali ordini notam ego aliquam inurere velim aut quēpiam traducere. Quod autem patet & manifestum est, id in genere citra iniuriam proferte possum. Quot ergo sunt in republica, aut opifices, aut ministri publici qui per fraudem multo plura surripiunt, quam validorum vniuersa turba mendicantium: atque ea quidem lautè & splendide dispendunt. Et possunt homines horum fraudes & rapinas æquo animo tolerare. Quod autem simulatus pauper exiguum & miserrimum obolum aut dipondium, non alia sycophantia, quam nuditatem, tremorem famem & infirmitatem circumferens surripiat, id nulla ratione adduci possunt, vt ferat: sed luce eos priuandos esse proclamant. Ecquis vquam fuit hominum, qui propter fallacē pseu-do pauperam turbam aliquod substantiæ detrimentum fuerit expertus? Mitto eo qui contractibus ac negotiationibus minus licitis in rem suam aliena conuertunt. Sunt enim forte non in paruo numero, quorum vel vnus multo ampliorē substantiam iniquo mammona confecit, quam validi mendicantes vniuersi totius regni. Et hi quidē quia diuites validi sunt, sustententur: alios vero, quia sunt mendicantes validi, neutiquam pati possumus. Cum tamen apud Christianos valere nihilominus deberet horum miseria & inopia, quam illorum opes & potentia, vt saltem inter illos, his etiam parceremus. ¶ Adde quod quauis sint aliqui ociosi ac perditii homines, qui propter inertiam & socordiam in paupertatem venerint, & alij forte qui se pauperes simulant, sunt nihilominus per quam multi quos diuites, verè pauperes effecerunt. Venatio namque leonis (vt in ecclesiastico legimus) onager in eremo: sic & pascua diuitum sunt pauperes. Quocirca non adeo res esset in congrua, si horum iniurias, illorum tolerantia cōpensarem. Nescio an pauperū miseratio longius me quam constitueram aduersus diuites innexerit. An nihil nisi quod vel in sacro eloquio scriptum est, aut in ore omnium versatur, dixisse me arbitror. ¶ Neque silenter dissimulare possum quod cū officium aliquod publicum, aut (quod deterius est) beneficium cōfertur, nulla prorsus de personæ dignitate & meritis ratio habeatur: quam tamen Christus beneficiorū institutor maximā haberi voluit. Et tamen vt mendico panem sit integrū postu-

Consideratio 7.

Eccles 13.

lare, tanta opus sit inquisitione & probatione. ¶ Postremum omnium vereor vt neque diligentia hæc ratioque examinandi exigendique validos pauperes intentum omnino finem exequatur. Hunc (inquam) ne latrones & flagitiosi sint homines in republica. Nam qui vrbe excedunt, non recta ad patrium solū reuertuntur: sed per villas & pagos oberrant: vt qui minutatim per simulatam mendicationem mitius furabantur, ampliora furta & latrocinia exercent. Neque verò possunt omnes patibuli pœnas dare. Quin verò quēadmodum in alijs vitiorum generibus minora mala, quibus maiora euitentur, permittuntur (dicente Augustino, quod si meretrices tollas, omnia adulterij replebuntur) ita forte quauis ex mendicantibus validis nonnulli procreentur latrones: atque adeo sit in eos certa ratione & modo animaduertendum, est in rem etiam forte & bonum publicum, si non nihil de rigore in hac parte remittatur. Ne per extremum qui validi sunt mendicantes, validissimi latrones fiant.

De Vita pauperum expendenda.

Cap. 10:

Lterū quod in pauperibus exitur an tequā sit eis mendicare licitū, ad vitam eorū pertinet & mores. Sane vtrū sint cōcubinarij aliave cōtagione infecti, sint ne præte:

ca statis tēporibus cōfessi: aliaque id gen^o obseruet, quæ de Christianis hoibus requiruntur. Et quantum ad hanc attinet curā, nemo esse potest qui zelū nō probet. Nullus. n. est mortalium ordo cui fraternam nō debeamus correptionē. At vero sancti patres, quotquot de eleemosyna scriperunt, nusquā cū misericordia, quæ pauperibus debetur, tantā iustitiā voluerūt esse coniunctā. Etenim eleemosyna (quod nomē græcum est) idē pollet quod misericordia. Materia verò & obiectum, quod huic misericordię corporali subiecitur, nihil aliud est quā miseria & inopia pauperis: cuius subinde officium est, pascere esurientē, nudū vestire, & hospitem tecto donare. Et ideo, vt hanc pauperibus misericordiam exhibeam⁹, nihil aliud in paupere sancti explorant, quam quod inopes sint & mendici. Misericordia verò spiritalis seorsum posita est in correptione fratris. Atque adeo iustitia malefactorum cohibendi (vt Paulō antè dicebam⁹) ad alios iustitiæ ministros spectat. Aliud. n. est misericordem esse, aliud verò malefactorū vindicem. ¶ Audi, precor, Christianissimè Princeps, quid de hac re Chrysostrum senserit, cum alibi se-

Misericordia.

Chr ysostr.
Homil. 17.
ad popu.

Hh co La-

co Lazaro. Nam & sua etiam aetate istas exactiones, & correptiones fraternas diuites molebantur in pauperes, quibus suam auaritiam excusarent. Aduersus quos hac exaggerat verba, tanto certe meliora, quanto longiora. Abraham (inquit) sciens non excutiebat quales essent praetereuntes, nec unde venirent, quemadmodum nos nunc facimus, sed sine delectu praetereuntes excipiebat omnes. Nam eum qui praestaret humanitatem non oportet exposcere vitae rationem, sed inopiae mederi, necessitatiq; suppeditare. Vnicum habet patrocinium pauper, quod eget, quodque in necessitate constitutus est, ne quid ab illo postules amplius. Sed etiam si fuerit omnium improbissimus & eguerit necessario victu, sedemus illius famam. Ita & Christus praecipit. Estote, inquit, similes patri vestro qui est in caelis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Portus est in necessitate constitutorum homo misericors. Portus autem omnes qui in naufragium inciderint, excipit, liberatque, siue mali fuerint siue boni. Denique quicumque fuerint qui periclitantur, in sinus ille suos excipit. Tu proinde si videris hominem qui in egestatis naufragium inciderit, ne iudica, ne vitae gesta examina, sed medere miseriae. Quid ipse tibi negotium accersis? liberavit te Deus omnino tali sollicitudine & curiositate. Quam multa plerique fuerant dicturi, quamque difficiles erant futuri, si Deus praecipisset, ut prius accurate vitam, factaque singulorum disquireremus, ac tum demum conferremus eleemosynam? Nunc hac omni curiositate nos liberavit. Cur ergo curas superuacaneas nobis accersimus? Aliud est iudex, aliud eleemosynae largitor. Ideo vocatur eleemosyna, quod eam & indignis damus.

Gala. 6. Unde & Paulus dixit. Quod bonum est facite erga omnes, sed maxime erga domesticos fidei. Quod si indignos curiose discutiamus, disquiramusque, ne digni quidem facile in nos incident. Quod si indignis quoque praestiterimus beneficium, nimirum & digni, quique omnium illorum malitiam virtute pensent, venient in manus nostras: sicut euenit beato Abraham, cui minime curioso quales essent qui praeteribant, contigit tandem ut & angelos exciperet hospitio. Hunc igitur & nos imitemur, simulque cum hoc nepotem illius Iob quandoquidem & hic progenitoris sui magnanimitatem summa cum diligentia est imitatus. Eoque dicebat ostium meum iugiter patebat cuius aduenienti. Non sic huic patebat, ut alteri esset occlusum, sed indifferenter apertum erat omnibus. Hoc exemplum & nos imitemur, nihil exquirentes ultra

Iob nepos
Abrae.
Iob. 12.

quam oportet. Nam ad hoc ut pauper dignus habeatur eleemosyna, satis est egestas. Quod si quis cum hac commendatione nos adierit, ne quid amplius curiose scrutemur: nec enim moribus demus, sed homini, nec illius ob virtutem nos eius misereatur, sed ob calamitatem, quo nimirum & ipsi copiosam a domino misericordiam nobis conciliemus, ipsique digni simus in quos ille conferat suam benignitatem. Nam si cum conferuis nostris ceperimus exquirere dignitatem moroseque vestigare, idem & Deus facturus est in nobis, dumque studemus a conferuis reposcere vitae causas, ipsi superni numinis benignitate amittemus. In quo enim inquit iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Haec enim Chrysostomus. Quod si diuus hic de hoc forte in suspensionem vocatur quod misericordia (ut sanctissimus ille erat) flammatus plus nimio pauperibus indulgeret. Cuius proinde scripta, non aliter quam pretiosa vestis genus pauperum honoris titulis splendescit. Ambrosium appellemus, si ei forte astipuletur. Sanè qui lib. Nabuthi. c. 8. ubi loquens de modo faciendae eleemosynae, sic ait. Non requiras in pauperibus quis vnusquisque mereatur. Misericordia non de meritis iudicare consuevit, sed necessitatibus subuenire, iuuare pauperem, non examinare iustitiam: Scriptum est enim, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi nulla sit boni & mali discrepantia. Sed arbitror, Augustini testimonium de hac re desiderari: sanè cuius ingenium est res prescius controuersando differere. Subijciam ergo & grauisissimi patris testimonium, quod est in enarratione psalmi. 102. super versum. Faciens misericordias dominus. Vbi edocet Deum non facere misericordiam nisi ijs qui & ipsi sunt misericordes: iuxta verbum Domini. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. Quae autem mensura sit misericordiae, subdit. ut ne quasi (inquiens) in amicum sit, & non sit in inimicum: quia dictum est. Diligite inimicos vestros: bene facite his qui vos oderunt. & Prouerb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Inimici autem, si bonorum maxime sunt inimici, boni esse non possunt. Si ergo misericordia erga inimicos est, non est misericordiae officium inter bonum malumque discernere. Sicuti misericors Deus super bonos & malos oriri facit solem suum. Atque adeo pater misericordiarum Christus nullum misericordiae modum ponit: sed omni (inquit) petenti te tribue. Objicit tamen Augustinus documentum illud Ecclesiast. 12. quod prima facie cum hac sententia pugnare videtur: ubi legimus. Si bene feceris, scito cui feceris. Bene fac iusto & iniu-

Ambros.

August.

Matth. 5.

Prouer. 25.

nies retributionem: quonia altissimus odio habet peccatores, & misertus est poenitentibus. Tu ergo da misericordiam, & ne suscipias peccatorem: da bono, & non receperis peccatorem: benefac humili, & non dederis impio. Vide quam ta congeminet, accumulataque; verba sapiens ille, ut non nisi erga iustos simus benefici. Quae tamen Augustinus facile diluit. Nam contraria esse non possunt euangelio. Vtrumque enim (inquit) compleret: & non suscipias peccatorem, & omni petenti te da, si quando peccator est qui repetit, non des tanquam peccatori: sed tanquam inopi. Si intendas inopiam miseriamque; pauperis leuare: non fouere peccatum. Haec enim Augustinus. Igitur quod sapiens in ecclesiastico admonitos nos esse contendit, hoc duntaxat est, ut quando pauper de eleemosynarum abundantia ansam & potestatem peccandi nactus reprobus sit, neque aliud ei collocata beneficia, quam vitiorum semina sunt & fomenta, tunc correptionis gratia subtrahenda sunt huiusmodi pauperi. Id quod ad Vincentium Donatistam scribit Augustinus, & habetur in canone Non omnis. 5. q. 5. Vtilius enim, inquit, esurienti panis tollitur: si de cibo securus iustitiam negligat, quam esurienti panis frangatur, ut iustitiae seductus acquiescat. Et id quidem intelligito quando est compertissimum eleemosynas in damnum pauperis vergere. Alii scrutatores nos esse pauperum non licet. Quin verò alterum eius institutum obseruandum nobis est, quod in lib. de quinque haeresibus extat. Vbi post commendationem hospitalitatis Abraham & Loth: quoscunque sine discrimine hospitio suscipientes, angelos meriti sunt habere hospites, subiicit: Discite Christiani sine discretionem hospites suscipere, ne forte cui domum claueritis, cui humanitatem negaueritis, ipse sit Deus. Quod & in reliquis pietatis officiis eadem est ratione seruandum. Ergo quod ex istis tam multis, tamque manifestis sanctorum testimonijs colligitur (ut omnia sub vno aspectu ponamus) sic habet. Officium misericordiae non est inter bonos & malos discretionem facere: id enim iustitiae partibus & ministris reseruatur. Misericordia verò in hoc posita est, vniuersis, inquam, hominum miseris sine vlla discrepantia praesto esse, & succursum ire. Quocirca pro merito illi, quod in capite huiusmodi articulorum, Christiane quidem, religiose, ac sapienter super scribitur, quo Christi seruatoris nostri erga nos immensus amor, benignitas, & clementia merito commendatur, quo sanctissime commune mur, ut quae nobis ille eximia charitatis officia praestitit, ei nos ipsi in eius pauperibus repen-

can. non om
nis. 5. q. 5.

August. de
quinque haeres.

Epilogus.

damus, illi inquam exordio animaduertendum est, an congruenter satis ac decorè subijciatur, ut qui vagabundi pseudoque pauperes fuerint, vrbe eliminentur, mendicis, si aduenant, nihil aliud quam transitus concedatur, incolarum mendicorum vita & mores diligenter expendant, qui haec solerter exequentur, officiales & praetores sunt. An verò aptius sub illo pro merito subscriberetur, ut quotquot Christo nomina dedimus, & fidem obstrinximus, promiscue in omnes sine discerniculo clementes essemus & benigni. Nam hoc Abraham, quo se Christus patre dignatur, faciebat. Ita enim eleemosynarius Tobias filium instituebat: dicens, Noli auertere faciem tuam ab vilo paupere, ita enim fiet, ut nec a te auertatur facies domini. De hoc seruus eius Iob gloriatur, quod nemini vnquam pauperum quod volebat negauerit. Portui sancti eius comparat misericordiam, qui naufragos omnes sine discrimine excipit & liberat. Id ipsum magister ipse praedicat ubi ait: Omni petenti te tribue. Haec ratione Christus quando ingentem illam multitudinem in eremo pauit: nullos vagabundos excepit, nullum inter bonos & malos fecit diuortium. Hoc misericordiae nomen designat, ut indignis beneficium exhibeamus: nam quod dignis confertur, iustitia est. Inde Deus misericors est, quod solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Hoc iustitiae pharisaeorum nostrae Christus praestare voluit, ut non tantum amicos, sicuti illi, sed etiam inimicos diligeremus. In hoc demum ineffabilem eius in nos misericordiam commendat Apostolus, quod cum adhuc peccatores essemus, pro nobis mortuus est. Re vera qui has pauperum constitutiones commiscunt, sanctam habere possunt intentionem, iusti esse possunt (nisi in hoc sint forte nimium iusti, quod praetorum officium in malefactores usurpant) sincere tamen suisque numeris absolutam misericordiam minimè se exhibere credant. Quippe quae inter dignos & indignos non discernit. Est equidem in ordine charitatis positum, ut (ubi reliqua paria sint) probos, reprobis: deterioribusque meliores in conferendis eleemosynis anteponamus: sed tamè neque misericordis hominis est tam anxie merita perscrutari, neque esse equidem potest, non solum peccatoribus nihil dare, verum etiam prohibere ne ab alijs petant, qui forsitan quod tu negas, concederent. Verbum nimirum illud forsitan Christi apud Matthaeum edocti. In quamcunque domum intraueritis, dicite, pax huic domui: & si quidem fuerit domus digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.

Tobi. 4.

Iob. 31.

Luc. 6.
Ioan. 6.

Misericor
dia.

Matth. 6.

Roma. 5.

Matth. 10.

Confessio.

Pari enim modo in elemosynarū ratione, tā-
 erfi pauper non sit fortè recipere, meritis, con-
 ferentem nihilominus præmium manet apud
 Deum. ¶ At quod ad æquitatem & iustitiam
 articuli quarti attinet, de rigore illo cogendi
 pauperes ad confessionem, fateri me mallem
 ignorantiam meam, quàm omnino consenti-
 re. Enimverò ut sunt pauperes ad necessarium
 hoc sacramentum instruendi & admonēdi, ita
 in has miseros angustias conijcere nō est ope-
 rapretium, vt nisi confiteantur, nullatenus sit
 eis licitum mendicare. ¶ Primum confessionis
 sacramentū sub pœna capitis edicere, præter-
 quā q̄ esset lex intolerabilis, odium profectò
 in sanctissimū sacramentum concitaret, men-
 dicos autem mendicitate interdiceret, pœna ca-
 pitis est: vt pote quibus nullum aliud est vitæ
 præsidium, non ergo licet eos sub hac pœna ad
 confessionem compellere. Hoc cum diuitibus
 exposulare cupio, de hoc eos, nisi ægre ferant,
 cōuenio. Si esset eis confessio hac lege promul-
 gata, vt post pascha nemini panem sumere, ni-
 si prius confesso vnquam liceret, sed fame po-
 tius pereundū, an reclamarent? Cogitare aliud
 non valeo. Cur ergo eam legem pauperi præ-
 scribunt? ¶ Sunt (aiunt) inter illos, qui integrū
 decennium nō confitentur. Sunt iudem & in-
 ter diuites huiusmodi complures: qui non tam
 acerbè ad confessionem perstringuntur. At di-
 uites aliena non petunt: ego verò pauperibus
 bona mea elargiri nolo, nisi confessis. Hic pun-
 ctum rei huius occulitur, in hac semper illi sa-
 lebra hæret: hic eorum attentionem deside-
 ro. Vt enim inter hinc disputare prætermittam,
 an egenus & pauper, quantum tu, tantum ipse
 iuris habeat ad bona tua (nam sancti patres
 sunt qui ita censent: nos verò id astruere vero-
 mur) hoc saltem in confesso est, euidentiusque
 ac certius, quàm vt ab aliquo possit inficias iri.
 Nempe quod æquum ius est cuique pauperi in
 quavis necessitate, etiam citra grauem, petendi
 elemosynam, ac est illud quod quisq; habet
 in propria bona. Quin etiam fortè amplius: cū
 in maiori sit necessitate. Quo fit vt nemo cuius-
 cunque sit authoritatis potest hoc iure pauperes
 priuare, nisi propter eā culpam, de qua pos-
 set diuites etiā bonis proprijs molctare. Quin
 verò dicere audeam, propter quam posset di-
 uites, vt fame perirent, condemnare. Nam qui
 iure postulandi pauperē excludit, ad extremam
 eum adigit famem. Si ergo iustissimus quisque
 nemini victum, nisi probato vito & confesso
 (veluti sacrosanctum sacramentum Eucha-
 stia) ministrare cogitat, non continuò ius fa-
 cultatemq; misero adimat, quò minus circūire

possit, si quem fortè legibus misericordiæ me-
 lius instructum inueniat, qui panem porrigat.
 ¶ Ad hæc (quod omnium plurimū cauendum
 est) si pauperes (indoctū vulgus) tam acriter ad
 confessionem coërceantur, dubitas ne, optime
 Princeps, quin vsu venire possit, vt falsò fictē-
 q; multi confiteantur, sacramentū, ne fame ex-
 trangulentur, contaminantes? Re vera quando
 sancta synodus sacramentū confessionis (quod
 in iure diuino erat) quotānis edixit, præuide-
 bant sancti patres, si maiores pœnas cumula-
 sent, pauciores fortè fore qui præceptum tran-
 gredierentur, nihilominus tamen veriti ne ti-
 more grauissimæ pœnæ sacrilegus aliquis ef-
 fet in sacramentum fictē confitendo, satis duxe-
 runt transgressorem ingressu ecclesiæ & eccle-
 siastica sepultura interdiceret. Quæ quidē quā-
 uis Christianis pro acerbiori pœna quā extre-
 ma famas habenda esset, tamen non tam homi-
 nes deterret, quàm pœna tēporalis, vt eius me-
 tu fictē quis confiteatur. Vnde illa vna ex sex-
 decim qualitatibus & conditionibus quæ sa-
 cramento confessionis circumstare debet, nem-
 pe q̄ sit libera, intelligere nequeo, quomodo
 stare simul potest cum tanto rigore cogendi
 homines ad confessionem. ¶ Quantum ergo
 ad correptionem pauperum pertinet, sancti-
 smè inter hos art. cuios institutū est (si id modo
 diligenter executioni mandetur) primum, vt
 pauperum paruulū patrum cura emancipati pa-
 tronīs deputentur, aut artibus & opificijs ad-
 dicantur. Pauperes deinde nōnunquam, vt cō-
 ciones publicas audiant, compellantur; vbi re-
 ligionem & virtutē doceri possunt, admoneri-
 que & exhortari. Quibus optimum esset viros
 aliquos probata vitæ præficere, qui eo ū curā
 & rationem haberent. Id quod planè esset cor-
 poralibus spiritualem etiam misericordiā adhi-
 bere. Exemplo Dei, qui quorum corporale vi-
 tam prouidenter sustentat, spiritualem quoque
 legibus, consilijs, & exemplis, insituit, admo-
 net, ad bonumq; & honestum inducit.
 ¶ Hoc præterea hic apprimè admonere neces-
 sarium arbitror de ratione perquirenda explo-
 randaq; vitæ pauperū: eorum vel maxime, qui
 publicè nō sunt medicitatē professi. Quibꝰ, vt
 vidēo, elemosynæ quæ plurimo vendūtur: tan-
 tum abest, vt gratis fiant. Nam primū cum Hi-
 spani, quibus honor, quā vita, pluris est, extre-
 mā malint perpeti famē, quàm de mendicitate
 traduci, nulla tamē in pauperibus conscriben-
 dis habetur ratio secreti. Sed nobiles quibꝰ ne-
 gotium datū est, longo famulatio comitati pu-
 blicè pauperes disquirunt. Quorum profectò
 multi mallēt elemosynis carere, q̄ rati emere.
 Est enim

Correptio pauperum.

Secreta crimina nō prodantur.

Est enim sicubi vnquā gentiū, in Hispania præ-
 cipue obseruandus modus ille euāgelicus ele-
 mosynarum, vt nesciat sinistra quid faciat dex-
 tera. Id quod Ambro. Nicolaus, Chrysoft. & a-
 lij sancti patres obseruantissimè faciebant.
 ¶ At, quod peius multò est, ne dicā magis in-
 iurium, antequā miserimæ elemosynæ impen-
 dantur, occulta nōnunquam crimina præter iu-
 ris ordinē exquiruntur. In relectione quā de ra-
 tione regendi & detegendi secretum addidimꝰ,
 pro virili nostra tractauimus, nullū ius esse per-
 quiriendi persequendiq; crimina, nisi quæ aut
 fama proclamant, aut in dicitia vtunturque prodāt.
 Neque semper diuitum peccata, his etiam præ-
 euntibus, & proclamantibus, vestigantur. Et
 tamen pauperum maiori multo cura ac diligen-
 tia, secreta peccata deteguntur, quàm miseris sub-
 leuantur. Miseranda gentis conditio est, si vt
 obolū tandē suscipiant, tantū subire habent pe-
 riculum famæ. Cū tamen in hac re meditatio-
 ne opus esset, quod calamitosi homines ærum-
 nis & miseris afflicti sapissime leuandi animi
 gratia peccata admittunt, quibus diuites ex de-
 licijs & fortunarum affluentia multò maiora
 cōmittunt. Quod si meditatio hæc nō satis est,
 vt miseris pauperibus venia concedatur, quā-
 nā ex his erratorum pœnas acerbiores in hoc
 sæculo exigamus, quàm suis ipsi calamitatibus
 & rebus aduersis & afflictis luunt? Honoribus
 exclusi, deliciarum expertes, nudi, sine lecto, si-
 ne lecto, perpetuū bellum cum gelu, cum estu,
 cum fame deniq; sustinentes: quod est omniū
 atrocissimū. Nam melius est occisis gladio (ait
 ille propheta) quā interfectis fame. O bi deni-
 que rebus omnibus, quæ homines faciunt in
 hac vita felices. Atque adeo pēnè mundo ex-
 tortes, vitam agunt, morte nihilo magis expe-
 tendam. ¶ Adde quod quamplurimi pauperes
 (quod in hominibus est inhumanissimum) ab
 egestate & mendicitate in huiusmodi crimina
 præcipitantur. Et idcirco ambabus rationibus
 sunt in pauperes crudeles auari diuites: & qđ
 præ auaritia & tenacitate admittendis culpis
 causam dederunt: & quod de admissis rursus
 occasionem accipiunt, vt auaritiam tenacissimi
 nutriant. Cū tamen profectò emē dādis pau-
 perum perditis moribus salubrius prospectum
 esset, meliusque, vt resipiscerent, consultum, si
 collatis beneficijs subsidijsque tēporalibus, eo-
 rū animos leniremus, polliceremur, & reduce-
 remus in viam. Nam cū eis alimenta subtra-
 himus, tunc veluti desperatis & ab omni spe
 derelictis vitia recrudescunt. ¶ Hęc non dix-
 erim vt erratis faueam: sed primū, ne antequam
 opem miseris feramus & misericordiā impar-

Secreta crimina nō prodantur.

Thren. 4.

tiamur, tam iusti esse in pauperes velimus, vt
 etiam efficiamur iniustij. Deinde ne tanta curā
 & solertia in vagabundis extinguendis, repel-
 lendis aduenis, inecolis denique de vita & mori-
 bus exquirendis, eò tandem euadat, vt eleemo-
 synarum cumulus decreseat. Illud enim iterū
 atque iterum admonere nunquā me pigere po-
 terit, quod si his perquisitionibus rariores aut
 minores sunt elemosynæ, multò melius p̄ bo-
 no diuitum fuisset, vt nunquam in mentem ve-
 nirent. Nam etsi multò fierent ampliores, nun-
 quā ad iustum pertingerent. Est enim eleemo-
 syna Christianis in vsu frequentissimos neces-
 saria. Si enim inuadentem vitiorum flammam
 resingere cupis, sicut ignem ardentem (ait sa-
 piens) extinguit aqua, sic elemosyna resistit pec-
 catis. Et si admissa iam peccata redimere con-
 cupiscis, audi Danielē prophetam. Peccata tua
 elemosynis redime: & iniquitates tuas miseri-
 cordijs pauperum. Quod si inimicis etiā pecca-
 torum reliquias eluere prorsus exoptas, quid
 iubeat Christus, ausculta. Date elemosynam
 & ecce omnia munda sunt vobis. Si mundus
 iam factus itinerarium huius vitæ: cibum atque
 penus ordine præparare est animus, sapiens rur-
 sus ait in eclesiastico, quod elemosyna viri
 quasi sacculus est cum ipso: & gratiam hominis
 quasi pupillam conseruabit. Si thesauros tuos
 aues à tinea & ærugine & prædonibus seruares,
 pauperum fidei cōmitte. Nam de elemosynis
 Christus loquebatur, quando aiebat: Nolite
 thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi æru-
 go & tinea demolitur, & vbi fures effodiūt &
 furāt. Thesaurizate autē vobis thesauros in cœ-
 lo: vbi neq; tinea neq; ærugo demolitur, neq;
 fures effodiunt & furāt. Atque diuitibus huius
 seculi quibus (difficultatis explicanda gratia)
 impossibile ait esse intrare in regnum cælorū,
 vt camelum per foramen acus, hoc vnū re-
 medium reliquit, si faceret sibi amicos de mani-
 mona iniquitatis, qui eos recipere in æterna
 tabernacula. Quamobrem Paulus Timotheū
 instruit, vt diuitibus huius seculi præcipiat fa-
 cile tribuere. Nam qui diuites fieri volunt,
 incidunt (inquit) in tentationem & in laqueum
 diaboli. Quid plura? Si non solum in æterna
 tabernacula recipi, sed gloria illius eternæ aui-
 dissimus inter principes illic & perfectissimos
 esse (vt deberemus omnes) affectas, nullam tū-
 bi aliam Christus monstrauit viam, nisi vt ven-
 ditis omnibus, quæ habes, & in vsus pauperum
 distributis, eum ipse sequaris. Et hæc satis su-
 perque de inquisitionibus, discussionibus, &
 perquisitionibus, quæ in pauperes primo,
 tertio, & quarto articulis annotantur, dicta
 sunt.

Elemosynæ fructus.

Ecclef. 3.

Daniel. 4.

Luc. 11.

Ecclef. 17.

Math. 6.

Math. 19.

Luc. 16.

1. Timo. 6.

Int. Nam secundam & quintam in priori parte deliberationis huius expediemus.

De ratione ostiatim postulandi.

Cap. 11.

O tandem instituti nostri peruentu est, ubi eum articulum, in quem ex his, qui circumferuntur propensius incumbitur, pertractemus. Qui est utrum equum, bonumque sit: & (vt Paulinis verbis utamur) expediens atque adificans, pauperes ianuam Christianorum arcere, & hospitibus alere, quam permittere, ut suas ipsi arumnas & calamitates Christianis oculis coram obijciant. Id quod re vera (ni fallor) no tam est extra controuersiam, quam authores horum articulorum existimant. Atqui vt summum ius ab aequitate & misericordia discernamus, prima huius articuli fuerit conclusio. Princeps penes quem potestas est reipublice, ius, auctoritatemque habet prohibendi mendicos, ne postulent ostiatim: dummodo victum eis vestitumque ac reliqua pro suo statu necessaria alia via & ratione congruenter provideat. At non alias neque alio modo. Neque est qui huic possit conclusioni probabiliter reclamare. Sane quae sit euidentior, quam, vt multis testibus indigeat. Princeps naque, cum (vt est. 2. Ethic. apud Aristot.) in hoc naturali lege atque diuina reipublice praefectus sit, vt bonos faciat ciues, eatenus quicquam potest edicto praecipere, quatenus opus virtutis est: eaque subinde inhibere, quae vitia sunt & peccata. At egenis, quaediu egent, nullum peccatum est stipem ostiatim quaerere: quaprimo autem necessaria illis suppeditant, non possunt, citra culpam, praetextu paupertatis aliena petere. Quando ergo illis princeps, aut reipublica necessaria minima strauerit, & inhibere potest ne ostiatim postulentur: vnde minimè. Neque id solum certo crediderim, vt ea sit auctoritas in principe: verum si commodè hoc fieri posset, vt abundè reipublica pauperibus provideat: ostiatim oppida circumire cogentur, hac equidem ratione, & veritas evangelica, & Christi charitas, cuius nos vnius capitis membra sumus, splendidiùs multò in Christiana republica colluceret. Nam quomodo legem qua proximos, vt seipfos diligere iubetur, more illi precor exhibeat, inter quos alij bonorum sunt omnium copijs redundantes, ac superfluentes, alij verò per extremum in summa egestate & mendicitate constituti? Philosophi cuiusdam ex naturalibus celebratur sententia, Qua, cum ditissimus homo pauperrimi se alterius amicissimum pra-

dicaret, respon disse fertur, inter ditissimum hominem & mendicum non esse credibile vllam amicitiam intercedere. Id quod diuinus noster Apostolus, cuius paulò ante memini, illis verbis expressit, quibus ait, Si quis habens substantiam huius mundi &c. Hanc equidem amicitiae legem multò antequàm in euangelio, in mentibus mortalium Deus inscripserat. Quam nimirum solenni illo prouerbio expressit gentilitas. Amicorum omnia sunt communia, & amicos alter ego. Cuius authorem sunt qui Pythagoram faciunt. Vnde Socrates colligebat proborum hominum omnia esse, vt pote quod sint cuncta deorum: quibus sunt viri boni amici. Hanc ipsam legem Apostoli diuinorum interpretes, legisq; euangelicæ (quæ naturalium omnium consummatio est) promulgatores (Hierosolymis saltem & circum adiacenti prouincia Iudææ) veluti baptismatis primitijs, prædicauerunt, atq; persuaserunt: vt in actibus eorum est, videlicet vt quotquot Christo in baptismo dedissent nomina, bona sua vendentes, ante pedes Apostolorum pretia projicerent. Quæ illi singulis, prout vnicuique opus erat, distribuabant. Quamobrem (inquit historia) non erat egens quisquam inter illos. Adeo sub id temporis (quantulum fuit cunq;ue) sancta fuit atque solennis obseruantia hæc, vt neotericus quidam Christianus Ananias nomine: qui conscia uxore pretij, quo substantiam vendidit, celauit, ita fuit acerbe de hac auaritia à Petro reprehensus, vt præ terrore exanimatus corruerit. Atq; adeo instituti huius exëplo cõnobita postmodum religiosorum constructi sunt. Quibus in comuni viuente, charitatem illam Christianorum vtcunq; referunt. Atqui vt in actibus eisdem Apostolorum habetur, negotio huic ministri ad mensis viduarum & orphanorum, aliorumque id genus pauperum prælati sunt septem illi viri probatae vitæ: quorum fuit Stephanus primicerius. Hæc in testimonium huius dixerim, quod si abundè provideat possit pauperibus, ita vt certa lege in tuto haberent necessaria, nihil aliud quam charitas esset Christiana. Secundam nihilominus conclusionem superiori subijcio. Non est possibile, rebus vt nunc habentibus, ita provideat pauperibus, vt lege in vniuersum, ne ostiatim mendicent, inhiberi possint. Possibile id dixerim quod & Theologi morale vocant, & Aristot. primo de celo illud censet, quod bene fieri potest. Ad persuadendam hanc conclusionem duo triaue fundamenta sternere opus est. Primum est, Modus atque terminus elemosynarum non est præcepto, aut lege præscriptus. Quod est dicere,

Amicorum omnia sunt communia.

Actu. 4.

Conclusio.

Primum fundamentum.

re. Neque taxatum est quotam bonorum partem homines teneantur in elemosynas elargiri: vt puta decimam, aut vigesimam. Neque distinctus est numerus pauperum, quos certi homines, aut res publica alere teneretur. Neque præscriptum est quibus necessitatibus debeamus opitulari. Sed solum admoniti sumus, pauperes nos semper habituros. Et vehemētissimè à Christo seruatore nostro & pollicitationibus alleciti sumus, & comminationibus perterriti, vt proximos sicut nos ipsos diligentes, neminem necesse habere præ facultate nostra famamur. Secundum id sit fundamentum, cuius supra meminimus, videlicet, quod præterdotes hospitium, & si qui sunt alij prouentus, aut thesauri pauperibus decerit, qui sint velut eorum præparata bona, non possunt homines lege obligari ad elemosynas præter eam quæ est in euangelio: sed (vt vltimo modo habet) integram libertatemque est cuiusque, quam voluerit elemosynam subscribere. Adijcio homines esse, etiam in Christianismo, tenacissimos, qui nulla quantitate magna, improbitate ad elemosynas flecti possunt. Quia verò rarissimi sunt, qui & pro sua facultate, & pro miserorum inopia iuxta veritatem euangelicam elemosynas faciunt. Tertium subiecerim fundamentum, quod appime vellem eos considerare, quod quot medicos occludere moliantur. Nempe quod quicumque iure postulant mendicos prius uenit, aut quo leuande miseris ac necessitatibus subueniendi: eis saltem, quibus moraliter (vt aiunt) loquendo, verisimile est potuisse illos postulando provideat. Vt si faciamus exempli gratia centum, aut mille in vobis legitimos pauperes esse, quorum necessitatibus provideat satis minoris nequit quã ducentis aureis: quos verisimile est, si ostiatim mendicare permitterentur, posse eos conficere. Intellego sic tunc fundamentum hoc, quod quauis nemo tunc postulare permittit ex iustitia teneretur, sed esset misericordia subuenire, tamen postulare prohibitis tenetur reipublica, aut illo qui postulare prohibuit, ex iustitia ad totos bis centum ducatos. Res certè est cõpertissima. Nam illi tunc habentius petendi, & quicumq; hominè iure suo pellit, tenetur dano, secundum illud. Qui causam dani dat, danum dedisse videtur. His cõfundamentis subiectis, probatur conclusio secunda. Antequàm mendici lege postulare interdicerentur, necessarium est ita omnibus eorum necessitatibus provideat (iuxta tenorem tertij fundamenti) vt de iustitia illis necessaria debeatur, nõ autem pro-

Fundamentum 2.

Fundamentum 3.

uidencia hæc moraliter (quod aiunt) est possibilis: nõ ergo eos fas est, ne postulent, vetare. Quod autem non sit possibile, vt inclusis illis ad iustum provideatur, certè primùm ac secundum fundamentum satis ostendunt. Nam si neque pauperes, neque ea quibus indigent sub certo villo numero, aut modo comprehenduntur (vt tam indigent quàm adueniunt, vt præfati sumus, ius habeant postulandi) & ciues cogi ad elemosynas non possunt, quomodo reipublica debitum (cuius medicationem prohibedo re facta est), solvere que so poterit? Id præsertim, quod inter pauperum necessitates nõ tantum est victus, sed vestitus, lactus, &c. (si pauper familiam habet) venos, eliquum, & suppellectilis domus. Et quædam medicæ q; permittentur, citra extremam aut forte grauè necessitatè, nullus teneatur in misericordiam impacari. Cui verò prohibeantur, id quod erat misericordia, instituta factum est. Nã qui iure suo, vt paulò ante dicebam, pauperem expoliat, debitor vniuersi efficitur, quæ posset pauper mendicando acquirere & conficere. Secunda ratio est, q; demensa seu portio nec illa quæ inclusis pauperibus distribuatur, intelligere nequeo: qua ratione & metura fieri possint commode. Nã sunt inter pauperes, quorum vni pro cõplexione sua, & calore stomachi non sufficit unum aliquo portio: quod si a quales quibus sportula distribuuntur, necesse est illum perpetuam eum fame pugna habere. Qui tamen ius habebat postulandi, quo ad aliquo extingueret posset famè. Quis enim fuerit qui vel mancipij famè pane saltè non expleatur, qui non meruo suo inhumanitatis & feritatis redargueretur? Ratio tertia quauis in hæc deliberatione primùm non habeat locum, nec tamen est in postremo. Postquam ratio huiusmodi elemosynarum in vobis se cepit experientia compertum est, q; ratione & sportula quæ pauperibus distribuuntur, via suppeditant, vt homo qui modo stomacho non sit languenti panis habeat saturitatem, aut si olea aut legumina, vel demus si forte in hebdomada frustulũ carniũ emere possit. Atqui nõ ne satis est, si hoc inter diuites pauperesq; differat, quod diuites habeant vnde, altibus pretiosis ali, lasciu, eq; possint: pauperes vero minime, nisi iniquissima insuper conditione miserandis adiecerimus, quibus libertatem etiam auferamus ne possint vnquã animũ rebus aduersis afflictam, cibis recreare, quos humano generi Deus & natura in dulsit? Pauper in quã quamuis quotidiano victu, parco quidem viliq; utatur, hac saltem libertate recreatur, quod potest aliquando in domum incidere, ubi benignus

Conclusio 1.

Aristot. 2. Ethic.

Ratio 3.

gnus homo ad mentem sedet: qui scutella forte porrigat, fructus, vinum, aut id genus delicatum aliquid: quod solet sepe rapere in dalgere. Taceo frequentissima consuetudo didicisse splendida: quorum reliquias postquam familiam expleverit, mancipijs exponuntur, aut forte proficiuntur canibus. Cur precor, huiusmodi domus pauperibus non pndantur? Na si quibusdam gaudium, nescio quid est, inde verbum, pando, i notio dicitur, quia in geulitate quibus Christi stus electi dicitur, quoniam in praedicatione, per actis conuictis, oportet aperire aures, ut regis, pnis daretur. Aut quia Ceres templum apertum semper regis patebat quibus panis dabatur. Ad hoc iudicium pauperum, quod de eorum agitatur vita, ad paucorum potentiam redigere, non est sane deo iurum. Nam ut sint istudic aut tres, qui negotio pauperum deputantur, & praefertur, homines probi, optimi, & vix istimationis, possunt alij contingere qui aliquid forte de causa odii habent pauperem, aut falsum testimonio decepti (quod, ut supra dicebamus, frequentissima sunt in vicinia pauperum) pronuntiat, pauperem non habere legitimam causam mendicandi, quid ille tunc misereatur? Quod circa in illis consuetudinibus. In primis Flandria hoc est bene tatum, ut propositum mendici in autibus civitatis exponeret, ne qui paucis condempnentur, nisi remedium destinantur. Sed de hoc postea dicitur in his articulis capere non possit. Ad istum posse aduenam & peregrinam non pauperem aduenam, que talia in istudum hospitio donant. Audi, maxime Princeps, quantum ei ista gona successit an requiritur, ut panis accipiat. Fac vrbem intrare, in istum, aut claudum, aut de itinere languere, opus tamen habet perorari, vbi nuprius pauperem, comoretur, domum vicariam oberrando querit. Ut autem inuenierit, forsitan est domus, ut dormit, expectare oportet. Tu autem ubi domus copia facta fuerit, respondere oportet unde veniat, & quid vadat. Et tunc nihil aliud quam vrbem accipit: & tunc ad quaerendum se, ut panem, penes quem reconditur peunia, de illo oportet. Et ita integrum diem absumere, ut quare famem miser sedare & istud rudine non bene liceat. Ita audio in aliquibus istudum, istudum esse: nescio an alibi melius fuerit per se, nisi consultum. Deberet enim Xenodocheium (quod est hospitium domus) exponi tum se per regnum. Ino deberent esse in portis civitatis, qui eos recta in hospitium perderent. Colligere ergo mihi videtur, quod que

Conclusio.

bile talibus legibus abunde providere incolis pauperibus, ut nulla necessitas, atque adeo neque vilius eis reliquum sit ex patria alio mendicatum, exita neque possibile videtur talibus eis legibus congruentem satis prospicere & succurrere, nisi nullum eis ius amplius reliquatur, ostiam mendicandi. Tamen hic nihil aliud forte, quam quod ex lege est, enunciam rem, si assererem, quod potest pauperem, non dicitur, aliqualitatem pecunia, non hinc, quod hinc enim miseriam simulantur, acherim, non reprehenduntur, quod autem velle, non dicitur, celat. Mitto, quod alij istum saeculum alicui copie sit. Mitto quod sine qui pre aliis splendent, vbi pauperes vix, non dicitur, ut alicui, istudum, ag demensio, sub comparatione pane forte & oleo, ibus sustentantur, ut possint pecuniam aliquam referare: sibi in aliqua infirmitate, aut maiorem calamitatem inciderint. Cui ego causam aliam adungere audeo. Nempe quod quod admodum istis alijs artibus & contrahibus ius est, cuius, statum & ordinem, in melius mutare, ita pauperem possit ex elemosinis, tanquam pecunia cumulum congerere, quo aut se honestius in duar & exorner, ut possit alicui ingenuo & nobili seruire, aut quo valeat ferramenta suar artis & officinam apparatus: aut forte in testimonium aliquod tenere, aut negotiationem extruere, unde vivat. Quo tamen iure excluduntur inclusi. Praterquam quod neque hospitalia vbiq; vniuersis recipiendis pauperibus abundant, neque possunt non multo maiori opulente & acedia confici clausum, quam si mendicantem exire dimitterentur. A rationibus huiusmodi tantisper intermissis, ad clauum reuertamur, quem in hac re magnittere nunquam decet. Hoc inquam possimum, admodum dicitur: est operarietium, vtrum hac ratione elemosynarum cumulus augeatur, an vero decreseat. Et quando nullum aliud esset, aut argumentum, aut testimonium, quod necessarium sit decretere & diminui, quam quod auctores huius institutionis in publico consistunt, res manifeste comprobatur. Hoc enim cum primis institutionem hanc commendant, sibi que persuadeant, quod hac ratione (autum) multo minori opus est elemosynarum copia. Id profecto quod experientia ipsa aperit, docet. Audio enim ex alijs civitatibus, in hac vero oculis conspicio, & ore ipsorum qui hoc pauperum negotium gerunt ad me sepe dilatum est, quod totus elemosynarum, alius vix teneat, aut quadrans illius est, qui ante huiusmodi statuta esse consueverat.

Hoc

Mutare statum.

Ratio 1.

Ratio 2.

Hoc verum tamen ipso Achille, quem ab eis pugnare illi putant, qui rem aliter considerant, conuincuntur, ut hanc elemosynarum rationem repellat. Tenem si legitimi pauperes plures forte non essent, neque totum arum, & necessitates, maiores, quam elemosynarum, quod hac ratione constat, taceor homines quantumque diuites amplius non teneri. At cum veri pauperes fictis & simulatis depulsis, eorum que inopia & calamitates multo sint maiores, quam quibus ipsa elemosynarum quae hac ratione conficitur, sufficit: atque adeo diuites (illi maxime, si qui sunt avari & tenaces) ad ampliores elemosynas lege Evangelica compellantur, in damno potius ditium ponendum est, quod validi mendicantes, qui fraude & improbitate elemosynas extorquebant, expellantur, nisi quantum illis adimatur, integri in legitimos pauperes conferatur. Quod autem necessarium sit elemosynas hac ratione, rationes quoque in comperito sunt. Primum, quod mendici pro se postulent, aut pro mendicis alijs, tantum differunt, quam maxime differre potest. Diuites enim quantum sint cum, misericordia, honoris gratia, pro pauperibus postulantes, quia prandium domi apparatus habent, satis se officio fecisse putant, si elemosynas petant: & duos aut tres vicos circumueant: an vero petentes obtineant, non tantum faciunt. Mendicus vero miserum, cui sola mendicatione prandium agitur, non satis habet petere: sed improbitate efflagitare, quoadulq; etiam ex diuissimo corde obolus exprimat. Nec satis habet vna hora discurre, dum totus ei dies ad comparandum victu opus fuerit. Putas ne, Princeps clementissime, non hac etiam de causa (praterquam quod discipulos orare docebat) Christus pauperum prouidentissimus similitudinem illam euangelicam introduxit: vbi homo ille amicum suum media nocte adiuuit, qui tres ei panes accommodaret? Et amicus qui ostium clauserat & cum pueris lecto iacebat, agere & molestie ferebat surgere, ut amico morem gereret. Nihilominus aut magister noster quod ille ostium pulsando perseueras efficere potuit, ut amicus, si non propter amicitiam, saltem propter presentis improbitate, e lecto surgens officium exhiberet. Re vera si alius ad subleuanda necessitatem aliena petitum irer panem, non tam improbe instituta, ut misericordia conseruaret. Mox secunda huius ratio est, quod quemadmodum in malis & turpibus vitandis, ita & in bonis & officijs, visu accidere solet. Nam materiae obiectiq; presentia, aut virtutis, aut virtij

Ratio 1.

prae graue habet, energiam mouendi allicientiq; ad opus. Quam ob rem magis supra modum refert, vbi diues homo, sanus, nitida facie, veste splendida, te adeat misericordia petitum, an pauperem videas, facie pallidam, veste sordida, vulnera se te circulerent, supplicem per Christi matrem, per eius vulnera, obsecrantem. Nemo sane est qui ologo visu fuerit expertus, quod sapissime cum deo exiens nulla in animo haberet elemosyna, cere pauperis, tamen conspectu in meliore fuerit, neque mutatus. Vnde & inter orationis precepta sunt qui comoneat, ut si fieri commode possit, qui iniuriam perpeffus est, oculis iudicis obuietur: qui vulnera ostentans, eius sanum conseruare possit. Fateor non nullas esse horum pauperum fraudes: sed praeterquam quod multo sunt plures veras infirmitates & calamitates, si vlla vnde fraus pietatis nomen mereatur, haec sunt, quae praefraudes merito ceuentur. Hinc inter alias, vbi causa colligitur, cur episcopi presentia ius esse, clefic vultu & necessaria. Nam qui de auditu commouetur, ut elemosynas aliquas pauperibus ius mittat, propriis oculis arum, pauperum resq; auctas intus, longe plures supererogare conuinceretur. Quantum valeat, ut ipse qui indiget subsidium expulcat, profecto in religiosus medicantem, qui (ut antea dicebam) imaginem gerunt illius communis vite uasce, ecclesiae, exempli gratia demonstrari possit. Vbi enim conuentus medicitate viuunt, vix tantum religiosus, cui negotium demandatur, abunde colligit (& quidem iuste & religiose) penus omnino pro frugalitate vel tenuitate religiosorum abundat. Sane qui sui ipse conuentus rem procurat. Quod si decem diligentissimis ac pietissimis cura haec delegaretur, vix posset, vel panem abunde comparare, qui conuentui sufficeret. Quocirca religiosi mendicantes mendicantibus pauperibus suppent, ut tenemur. Auget praeterea huius arguendi vires Hispanorum conditio & ingenium. Sunt enim inter mortales, qui facilius multo prece & supplicum miseria flectuntur, quam lege coereantur. Et ideo ex qua ciuitate medici praecipua & obsecrationibus centum mendicare possent, vix, si ciues ad perpetuas elemosynas conscribantur, quadraginta in album referuntur. Nam perinde ac si tributa essent, formidant in elemosynas nomina dare. Sed quod in alijs locis visu accidere potest, ex hac ciuitate conseruare licet, quae (ut supra notam, alijs cuiusq; dixerim) et in pauperes benignissima, diuidio & eo multo minores elemosyne in albo pauperum consignatae sunt, quam de vna ciuitate.

Religiosa mendicatio.

Hispanorum ingenium.

Hh s te, vbi

te, vbi amplissima allas fiebant, vel suscipi vltis poterat. Atque de illa collecta summa ante tres menses bona pars subdona est. Quanta vero iam nunc restat, nescio. Quod ubi viam iam hinc qua ad obiectiones respondeam committite incipiam, quod in alijs regionibus, vbi homines populares magis mit, atq; diuiles, & qui lege in bonum committite facilius continentur: quod illic (inquam) de hac elemosynarum ratione cogitatum fuerit, nemo adeo potest exemplum Hispanicis ad imitandum proponere. Quod autem peccata in arculis etiam, quae in templis exhibentur, congeritur, quam sit exiguum, omnique summatione, quis illi enim ipsi qui occurrunt, libenter liberaliterq; misericordiam debant, cum obuios pauperes non habent. Solummodo miserere elemosynas ad arcus ostenduntur, sed quando templum intant, modo lapidi aut ligno non ita animantur, quod perenni viuo pauperi portent, modo lapidi aut ligno non ita animantur, quod perenni viuo pauperi portent. Quae de re adeo sine diuinitis sunt araria illa, vt nullum eis vltis nescit, quam Nazophylaci conueniat. Ad haec illi qui albo elemosynarum alciuntur solum sunt patres familias. Dum vero mendici discurrent, si non dat matris, erogat forte vxor, quae est in pauperes propensior. Si non pater, confert tamen filius. Quod si forsitan non tribuit herus, famulus largitur. Atque (quod praecipuum mentis est in hac re argumentum) elemosynas non tantum ex pecunia fieri sunt solita: sed ex omni suppellectili domus. Reperias etiam qui in largienda pecunia sunt paratissimi, boni tamen consolunt, si conuex panem porrigat, aut mentis reliquias, obliuiscam vestem, subuculam linteam, pronitum calceum, lignorum fasciculum, quae omnia profecto si cumulo elemosynarum eximias (vt est hac ratione necessarium) nescio an dimidium excipias. Sed praeter decrementum atq; detrimentum elemosynarum, quae institutum hoc arcendi pauperes manifeste consequuntur, alia via rem aggredi possimus. Misericordiae ratio non in hoc tantum posita est, vt miseris opem & auxilium quibusque ferat: sed in hoc praeterea, quinimo in hoc primum, vt animus intus calamitatis pauperis miseris, compatiatur misero, & quando ad opus facultas non suppetit, affectus hic in meritis ponitur: apud Deum, id quod in Christo contemplari possumus. Qui ante quam turbare illius in eremo, extra fame, lassitudinem recrearet, legitur apud Matth. & Marcu quod miseris est turbare, quae triduo sustinebat illum. Ex quo diuino affectu opus fortis pro-

Arculz araria.

Elemosyna ex omni suppellectili.

Misericordiae ratio.

cessit. Qui ergo pauperes oculis Christianorum eripiunt, pingue (quod aiunt) lactis, optimum inquam: quod est in virtute hac praestantissima misericordiae tollunt. Nam veluti fortes & strenui homines esse non possunt, nisi qui conspectu animarum hostium saepe faciunt irritati, ita neq; misericordes, nisi qui arumnas calamitatesque & res aduersas & afflictas pauperum coram viderint, & contrectauerint. Quam ob rem, vt sunt quibus pauperum aspectus naufragium mouet, & clamor auis obtudit, sunt nihilominus alij (quibus in hac parte mos potius gerendus esset) qui conspectis arumnis pauperum, cor ad misericordiam emolliunt, & quas de sanguinis nobilitate, deq; honoribus & fortibus cristas erigunt, ea tunc ratione summittunt, quod homines sui generis vident tam dissimiles & fortuna abiectos: quibus & in hac vita similes ipsi paresq; esse poterant, & in illa aeterna felicitate longe inferiores esse poterunt. At praecipuis solennitatibus & in sancta potissimum hebdomada, quis ambigat conspectu pauperum & clamore, Christianorum animos ad commiserationem valde combuerit? ad sensumq; passionis Christi percipiendum excitat? Videte profecto videbar anno proxime elapso submissis homines, dicentes, penosam hebdomadam perinde sine pauperum clamore obmutescere, ac si festum esset sine musica celebratum. Et (quod non est in postremis habendum) quanti rogo interest, maxime Princeps, quomodo iuuentus in ipsa statim prima educatione ad misericordiam erudiat illius imitatione sanctissimi Iob, qui has omnium virtutum radices subiecit, quod ab infantia secum creuit miseratio? Aut quomodo potest puer hac sanctissima virtute imbui, qui non sensu calamitates viderit vel audierit? Hi qui modo pauperum elemosynas diligenter procurant, quia pauperum miseris oculis conspexere, misericordes esse & clementes in pauperes possunt. Sed fac instituta haec integrum saeculum durare, vt qui modo nascuntur, nonquam in limine domus mendicos videant, neq; inclusos vident. Quomodo peccatore huiusmodi homines in pauperes esse possunt? Sed neq; hac tantum de causa religio est pauperibus in praesentia auxilia & subsidia ministrare: sed certe in honore & obsequium Christi. Vnde super illud Pauli Tim. 5. vbi nos ad misericordiae opera instruens exhortatur, vt sanctorum pedes lauemus, tribulationem patientibus subministremus adnotat Homilia 14. Chryso. quod opera misericordiae praecipuum studio, & tota animi voluntate, summaque acritate ac deuotione (tanquam reuera ipsi Christo)

Iob. 5.

Tim. 5.

Chryso. Hom. 14.

(to)

sto) pauperibus debemus in suis propriis personis exhibere. Neque enim (inquit) officia in pauperes debemus seruis, aut ancillis imperare: sed per nos ipsi debemus pauperibus impedere, verbum illud Christi auscultantes: Si ego laui pedes vestros Dominus & magister (ac si dixisset, nec cuiquam humile officium permisi) & vos debetis alter alterius lauare pedes. Et addit Chryso. quod quando quis fuerit summa dignitate constitutus, ac praecipui generis gloria fulgeat, non tantum pauperes superat, quantum discipulos Christus. Quado autem pauperum ministras, Christo ministras. Nam qui susceperit (inquit) vnum parvulum nomine meo, me suscipit. Et quadiu fecistis vni de istis minimis, mihi fecistis. Haecenus Chryso. Vnde metuendum nobis esset, ne quando se Christus postrema die apud nos mendicum degisse confitebitur, improperio nobis obiciat, quod pauperes a nostro nos prospectu abiecerimus. Vnde vix legimus, non solum sanctos fuisse praelatos ecclesiae, verum neq; sanctos fuisse illustrissimos homines, de quibus non sit memoriae proditum quod per se ipsi pauperibus cibos ministrauerint: imo & vulnera propriis manibus contrectauerint. Vt alios interim omittam Caesaris filios, Augustam referam. Flacilla illa Augusta Theodosij coniux sanctissima de hoc cum primis lib. 7. tripartita historiae honoribus cumulatur, quod cum esset in regni fastigijs, maximam sub purpura claudorū atq; debiliū curam habebat. Non seruis, non alijs ministris vtens, sed per se ipsa agens, & ad eorum habitacula veniens, vniciq; quod opus haberet, praebat. Sic etiam per Ecclesiam Xenodochia discurrens suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorum tergens, ius gustans, offerens coclearia, panem frangens, cibosq; ministrans, calices abluens, & alia cuncta faciens, quae seruis & ancillis mos est soleniter operari. Erat enim illi Christianorum antiquitati perpetuo in auribus verbū illud extremae diei, quae se Christus nudū & hospitē fuisse affirmavit, & inter nos esurie & sitim perpepsim, vt perinde pauperes, ac si Christus singuli essent, susciperent, obsequijs colerent, eorumq; conspectu obletarent. Haec in gratiam eorum percensuimus, qui animo sunt in pauperes clementi, quorum perinde absentiam non possunt non agere ferre. Sed & propter eos inhumanos homines, qui praeariitia saeua pectora erga pauperes habentes, aures eorum precibus obturauerunt, commodum est etiam eorum conspectui mendicos obicere. Audio nanque quosdam (Christianos quidem ac pios homines) ad causas huius instituti occidendi pauperes hanc etiam

Ioan. 13.

Matth. 18.

Matth. 25.

Flacilla Augusta.

adhibere, quod si ex gentibus quispiam & paganis homines inter nos videret in extrema egestate mendicare, crudelitatis nos & immanitatis redargueret, essetque illi lex nostra improprio. At vero si abditos recordis & exire prohibitos esse conspiceret, neque tamen a nobis lautius alios, ac sumptuosius tractatos, quam hac elemosynarum ratione esse possunt, fortasse prius apud eum audiremus, Sed aliorum proporo. Fieri nequit aliter, quominus in republica, etiam Christianorum, homines sint in clementes & in pauperes erudi verentur ergo in eorum praesentia mendici, qui si non eos ad misericordiam vincere poterint, iniustitia saltem in die iudicij reuincant. Nunquid non hoc Christus edocet in diuinitate illo epulone, qui induebatur purpura & hyssopis, & epulabatur quotidie sedidit. Neque enim de hoc tantum in inferno cruciatur, quod elemosynam absentium mendico non impenderat, sed quod cum Lazarus ad ianuam eius iaceret, viceribus plenus, cupiens saturari de micis, quae cadebant de mensa diuinitis, neutiquam diuitem pauperis miserat. Vide quanta congerit & exaggerat Christus, quibus pudore & ignominia illius diuinitis augeat: sanes quae canes quibus micas diues porrigebat, clementes erant in pauperem lingentes vlcera, quam diues ipse. Medicis ergo ad ianuas crudelium diuinitum iacentibus Christus restibus opus habet in die iudicij, in confusionem & improprium eorum. Contra vero ad ianuas praelatorum, ac magnatum, qui benigni sunt & misericordes in pauperes, quam sit pulcherrima pauperum corona? qui refecti & recreati benedictionibus suos benefactores compler, precationibus apud Deum comendant. Fuerint inter eos forte perdit homines: erunt veruntamen nonnulli iusti, qui nos possint iuxta verbū Domini, in aeterna recipere tabernacula. Si in regibus & gloriosis imperatoribus exemplum adhuc Christi perseuerat, vt semel in anno pauperum pedes lauet, mensisq; ministrent, cur non erit laudabile & honorificū quotidie pauperes ad ianuas principum, aliorumq; procerum pauperum epulari? Reuera si sancti illi patres, & Ecclesiae monarche, Greg. inquam, Amb. & Aug. audirent medicis Christi domus principum & episcoporum non patere, non intus pransum recipi, nihil aliud reputassent, nihil fecerint condemnassent, quam si paternis domibus filios audiret interdictos. De Greg. legimus, nunquam sine pauperibus & peregrinis ad mensam sedere, domum eius mendicis esse frequentissimam. Qui perinde tā fuit de pauperibus bene meritis, vt angeli sub habitu pau-

Luc. 6.

Praelatorum ianua.

Gregor.

tu pau

zu pauperum elemosynis saepe ab eo fuerint donati, & inter conuiuas pauperes ad mensam eius considerant. Sed ut possit summo regem quoq; & sanguine & sanctitate clarissimū ap- ponamus, Gallorū (inquam) regem Ludouicū inter diuos suo iure & merito relaxam Blāchie reginæ Hispanorū regibus genitæ filium: adduci nullo modo possum, ut credā, q̄ hęc ille mēdicantiū claustra aut iussisset vñquam, aut certe probasset. Legitur enim à matre sanctissima ita fuisse educatū, vt pluribus ducētis pauperibus, qui in domo regia quondam ab eō reficiebant, in diebus solēnibus ascēdit, ipse comederet manna propria ferula ministraret: atq; singulis sabbatis eorū pedes propriis manib; ablueret, detergeret, & oscularetur: quōs deinde aucta elemosyna donabat. Quare exogitare nequeo, quomodo institutū hoc quo pauperes medicare veretur (vt eius autores pretendunt) de antiquitate comendari possit. An vero hoc inter præcipua argumēta cogitatur, quod, petinde atq; illud de reuicē diū peregrinis, notum cōmentum est: neq; gētib; neq; p̄ncipis Christianis vnquā cognitū. Quod si in legibus misericordie positū esset, p̄sē rā diū ecclesiæ scriptū nobis dedissent. Hoc autē inter respondēdum ad eas causas & rōnes, quibus eius autores sententiam corroborāt, congruentius tractabitur.

Quo rationes & cause prohibendi pauperes mendicare, perpenduntur. Cap. XII.

Primū fundamētum, quo autores claustræ huius mendicantiū sententiæ stabilire contendunt, est verbum illud diuinū Deut. 15. Omnis indigens & mendicus non erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus in terra quā daturus est tibi in possessionem. Argumentū est quod S. Tho. 2. 2. q. 97. art. 5. diluit, dicens, quod illo præcepto legis nullus prohibetur mendicare: sed prohibetur diuitibus ne tam ieriacēs sint, vt propter hoc aliqui egestatem medicare cogantur. Quod quidem respōsum est mente respondentū ad intelligēda quæcumq; alia, aut Ecclesiæ statuta, aut sanctorum decreta, quæ de hac re loquantur. Nusquā enim gentium pauperibus facta est cohibitio, ne mendicent: sed diuitibus præceptū est, ne sua crudelitate pauperes medicare cogant. Adde quod nōtio huius nominis, mendicus, nō eos præcisē cōprehendit (vt nonnulli existimant) qui ostiatim obambulant: sed quicumq; proprie dicitur mēdicus, qui adeo indiget, vt sipe & elemosyna

quotidiana viuat, tamen si domi eam recipiat. Pauper enim est qui propriū habet vnde agrē & miserē viuat: mendicus autem qui nihil propriū habet, sed ex alieno viuat. Mendicare nā que non solū est petere, sed recipere ea quæ vltro offeruntur. Hoc licet non adeo explicatē insinuet præter S. Tho. loco modo citato Chrysostrōmus, aut quicumq; ille fuit autor imperfecti, super illud Matth. c. 5. Beati pauperes spiritu: Græcē enim inquit non habetur, pauperes, sed mendici. Verbo ergo illo nō solum cōmonebatur populus vt nō essent postulātes mendici, sed neq; essent qui domibus inclusi, quotidianis elemosynis & sportulis indigerēt. Quales modo hisce articulis instituuntur. Quare isti non putent illud se præceptum hac ratione abundē cōmplere. Neq; verō illud præceptum erat, vt sub mortali (vt verba iacent) obligaret. Sed erat exhortatio ad charitatem, quæ in quocūq; populo bene instituto florere deberet. Quam ob rem post exhortationē illam eodem capite subiūgitur, quod pauperes nihilominus semper essent inter eos futuri. Quem ad modum in Euangelio, quantūcūq; nos Christus verbis misericordiā erudiuit, & ad elemosynas animauit, quo nostram nobis tamen peccatoris duritiem prænūtiaret, Pauperes (inquit) semper habebitis vobiscum. ¶ Acciscitur præterea in exēplum instituti huius, quod similes collectas instituit fieri apud Macedoniam & Galatiā. Quarum meminit & in epistola ad Roma. & in prima ad Corinth. At verō collectæ illæ, vt S. Thom. vtrōbique interpretatur, alia longē ratione factæ sunt. Neq; verba Pauli interprete opus habent: adeo res est per se ipsa perspicua. Nō enim collectiones illæ elemosynarū fiebant in subsidiū & suffragium pauperum eiusdem, in qua fiebant, ciuitatis. Sed historia fuit: vt legitur in actis Apostolorum, cap. 11. quod Hierosolymam & circumiacentem Iudæam fames validissima peruaserat: & ideo missi sunt Paulus & Barnabas in Macedoniā & Achaiā, cum ad prædicandum, tum etiam ad auxilia petenda pro Christianis qui erāt Hierosolymis & Iudæa, iis præsertim qui prædicationi & cultui diuino operā dabāt. Et hoc est quod Paulus adūbrat ad Gal. 2. dicens: Iacobus, Cephas & Ioānes manus dederūt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circuncisionem: tantum vt pauperum memores essemus: quod etiā sollicitus fui hoc ipsum facere. Quas quidem collectas Macedones & Galatæ per ipsos Apostolos miserunt Hierosolymam. Id quod attestatur Apostolus Roma. 15. dicens. Hinc igitur profi

Ludouic.

Novum.

Deut. 15.

Mendicant.

Argumē. 1.

Rom. 15. I. Cor. 16.

Actū 11.

Gala. 2.

Roma. 15.

proficiscor in Hierusalem ministrare sanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collectionem aliquam facere in pauperes sanctos, qui sunt in Hierusalem. Placuit enim eis, vt debitores sunt eorum. Nam si spiritualiū eorum participes sunt Gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis. Ecce quomodo collectæ potissimum erāt in subsidiū sanctorum qui discipuli erant Euangelij. Instar deinceps Macedonię persuadet Corinthiis scribens: De collectis autem quæ fiunt in sanctos (eos, scilicet, qui sunt Hierosolymis) sicut ordinavi in Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. Modum autem subdit Paulus, vt per vnā sabbati (scilicet per diem dominicam) vnusquisque vestrum apud se ponat, recondens quod ei bene placuerit, vt non cum venero (scilicet ad importandum Hierosolymam) tunc collectæ fiant. Non ergo elemosynæ illæ, quo inhiberentur pauperes mendicare, colligebantur. Id tamē aliud agens non tacitus præteribo, quod in huius loci interpretatione adnotat Chrysostrō. homilia 43. nempe quod huius instar debet Christianus quicumque arculam domi, eo loco vbi orare solitus est, pauperibus dicere, in quam, perinde atque sacerdos sacrificium oblaturus manus prius lauat, ante orationem elemosynam immitteret, vt sic mundus ad orationem accederet. Nam scriptum est, Date elemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis. ¶ Tertium quod in cōfirmationē huius prætextitur est, quod in primitiua ecclesia nō erant mendici ostiatim postulantes. Hoc autem in latissimum nos campum dicendi transmittit. Vbi multa sunt reputatione digna. Primum omnium (vt iam modo dicebam) nihil, neque in actis Ecclesiæ, neque apud quempiam sanctorum patrum legitur, vnde coniectari possumus, libertatem aliquam pauperibus fuisse ademptam exeundi mendicatum quocumque libuisset. Secundo quod tempore Christi Saluatoris nostri fuerint pauperes mendicantes, ambigere nemo potest: cum quod turbam illam pauperum, claudorum, cæcorum, aliisque morbis & languoribus laborantium, quam frequentissimam curauit: coniectura est ex his plurimum fuisse mendicis, qui vicitim obambulant: tum, quod illud consilium Christi Luca decimo quarto, Cum facis prandium aut cœnam noli vocare amicos tuos, &c. neque vicinos diuites: sed voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris: planē de mendicantibus intelligēdum videtur. Quod ne quis cauilletur, illos in claustris tunc degere, videat quid statim sequitur in parabola illius homi-

1. Cor. 16.

Chrysostrō.

3. Argum.

Luca 14.

August.

Hierony.

Consideratio 3.

Clemens.

hoc

hoc animaduertat. Nō enim eos lege vetabant, prohibebant, arcebant, obstruebant, sed quomodo nō sinebant? Nominatim pauperes scriptos habebant, quibus sportulas copiosē mittebant, ne vlla illis mendicandi necessitas restaret. Hac sanctissima ratione ius illis medicandi auferrebant. Nisi iura huc accersendo vniuersa molestus essem, quā id copiosē patefacere possem. Sed qui titulū interim de religiosis domibus: & in decretalibus & in Clemenis cōsulta uerit, planē intelliget, quāta praelatis cura pauperum fuerit iniuncta, quāta anxie & sollicitē sacerdotes illi, vt veri patres, filiorū pauperum res procurabāt, administrabāt, propriisq; sumptibus fouebāt. Sed prater peculiares cuiusq; eleemosynas, studium erat hospitalia diuersi generis vbicunq; locorū erigere, vt est in C. de sacrosan. eccl. l. sancimus. quod & in iure canonico, 23. quæst. 8. cap. tributū. refertur. Erant eū Xenodochia, id est, hospitum pauperū domus: Orphanotrophia, quod est orphanorū receptacula: Prochorotrophia, vbi inopes & mendicabantur: Brephotrophia, putā aedes, quibus infantes nutrebant: Gerōtocomia, scilicet vbi senes & debiles sustentabantur. Adeo tunc recentis sanguinis Christi vi ore Ecclesia rigata benignitate & clementia in pauperes effluebat, vt nulla potius alia ratione animos hominum cōciliaret, cōtraheretq; ad fidem Christi. Vnde vt li. 6. Ecclesiastica historia scriptū est, Iulianus ille apostata, qui Ecclesie apertū bellum indixit, hoc paganos summopere exhortabatur, vt Xenodochia & pauperum hospitia extruerent, dotarent, ditarentq; vt hac clementia Christianis excellētes, paganos in Christianismum properantes possent in paganismo retinere. Sed quid demū exēplo illius Ecclesie pauperibus opitulari cōtendimus, ne postulare indigeant? Quarta tunc pars omnium fructuum & reddituum Ecclesie decreta erat & destinata alēdis pauperibus: vt est in decreto Gelasij can. quatuor. 12. q. 2. & in decreto Simplicij, can. de redditibus. & in cōcilio Toletano can. sancimus. ibidem. Et tamen quantūcunq; tūc erat optime pauperibus succursus, nusquā legimus interdicitū eis fuisse postulare. Qua ergo ratione in hoc modo sæculo, quando dari nobis optamus charitatē illius gentis, praelatos illius aetatis, sanctiones illius Ecclesie, prouentus deniq; annuos pauperibus constitutos, qua (inquam) ratione adduci possumus, medicos hac facultate libertateq; postulandi cohibere? Colonieses, ad quorum prouincialem conuētum (quia nec Papæ autoritate pollet, nec quicquā prater iura communia de hac re proprie sancit)

Diuerſa hospitaliū genera.

Libr. 6. Ecclesiasticæ historiæ, cap. 29.

nihil respondeo, aut Hiprenses, aut Germani vlli neuiquam Hispanis in hac re exēplo esse possunt. Nā praterquā, qd (vt antea dicebam) multo sunt magis politici, araria publica habēt amplissima, vnde iusta subsidia pauperibus decernunt, vt in Coloniensibus atq; Hiprensis statutis habetur. Id quod de Venetis, Genuensibus, multisq; Italis fama est. Nos autem, sola mendicata pecunia, nescio quo possumus modo auxilia mendicis sufficere, vt eos iure mendicare cohibeamus: quantūcunq; sint eleemosynarum leges consultiſſimæ. Et, quod omnium hic ego plurimum animo reputo, qui legum huiusmodi atq; ordinationum legitimi sunt latores, promulgatores, & exequutores, non equidem sæculares, sed Ecclesie praelati sunt, & sacerdotes. Vbi nā rogo paginæ sacræ, quōve forte sacrorū canonum sæculares huic pauperū muneris patroni designantur: aut vbi non Ecclesie sacerdotes & episcopi huic negotio, velut pauperū patres, destinētur? Quid ita quia sacerdotes voluit Christus (vt eius ait discipulus Paulus) ab sæculari sollicitudine vacare. Nā qui sine vxore (inquit) est, sollicitus est quæ dñi sunt, quomodo placeat Deo. Qui autē cū vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. Quorū hæc? Certe vt cōnieam, negotium hoc & pauperum curā diu non posse in manibus sæculariū, quāta sint cunq; probitate & prudētia præditi, perdurare. Non ita Deus & Ecclesia institutum esse duxit. Sed structuræ huius, quia spiritalis est, episcopi architecti essent oporteret, populi munus est vt materiam sylvamque subministraret. Quoniā sæculares, vxores duxerunt, familiam habēt, curis alijs, negociationibusq; & sollicitudinibus complicantur. Vix se ab illis extricare possunt, vt huiusmodi misericordie officiis libere vacare possint. Nisi ex pauperum eleemosynis stipendia ministris statuantur, raros inuenias qui in officio perseuerent. Atque ita vsu contingere videmus, vt bona eleemosynarum parte, quæ ministris obuenit, defraudentur pauperes. Sed ais, praelati nō perinde atq; prædecessores, curam pauperum gerunt. Fateor equidem: sed sperare non possum vt sæculares, episcoporum vices fungentes, resarciant damna, satis (inquam) negotio faciant, vt pauperes in claustris perpetuò possint sustineri. Qui modo negotium susceperunt, quia proceres sunt & præcipui homines, Christianissimè instituti, rem poterunt in tempus continuare: cū tamen deinceps alij atque alij, in hac sint prouincia successuri: prolabi subinde ac sensim cadere necessarium est.

¶ At

Peroratio. ¶ Ad vero, quo iam ad portum applicans, vela contraham, id quod in vniuersis, quæ homines tentantes adoriuntur, maximum habet pondus, experientiam (inquam) in testimonium appello. Trienium ferme iam hæc eleemosynarum ratio vsu & more seruatur. Quis nam inde in effectu fructus prouenerit, hoc tu prouidentissime Princeps, fac certò scias. De hoc (quia non in iure, sed quod aiunt in facto positum est) nullam mihi volo haberi fidem. Tametsi quod ego hic & audiendo & videndo experior: ac proinde de alijs locis conijcio, multū huic negotio refragatur. Sed tu hoc, vt es oculatissimus, da operam vt fraude procul intelligas. Primum an in turbis validorū mendicantium quæ vrbibus magnæ depulsæ sunt, aliqui forsan legitimi pauperes promiscue excesserint. Alterum quando nullum vicatim obambulantem mendicum conspicimus, vtrum numerus pauperum in antiquis hospitalibus succreuerit, an vero aucta fuerint alia, quibus illi qui discurrebant recepti fuerint. Mox an sint Christiani homines qui querimonias spargant, quod non sint iam mendici qui ad eleemosynas extorquendas vim inferant. Nam in hac etiam re solitum erat regnum cœlorum vim pati. Deinde an eleemosynæ, quæ exactis vagabundis ademptæ sunt, incolis postulareque verecundantibus (is qui præcipuus in hac re habendus fuerat finis) integræ obuenant. An verò forsan nihilo illi, aut forte paululo melius habeant: sed eleemosynarum summa quæ esse consueuerat, fuerit extenuata. Quod si rem prosperè succedere cognoueris: nempe si eleemosynas nihilo minores, sed maiores multo fieri, si incolarum pauperum miseras, ærumnas, & calamitates, quibus grauiter comprimuntur, auctis eleemosynis subleuari, curam adhibe, tuamque, Princeps, auctoritatem interpone, vt horum institutorum ratio procedat. Tunc vero quò Principis animum propendere conspexerimus, inclinabimus omnes. Illi parti applaudemus, suffragabimur, fauebimus. Id vniuersi tutabimur, prædicabimus, adiutabimus. Sin vero rem deteriorari senseris, tunc satis fuerit, si studia illa & instituta eleemosynas conscribendi in auxilium & subsidiū pauperum incolarum, qui egestatem domi sustinent, retineamus, commendemus, & vt

prosperentur, summa openitauer. Nam illa Deo esse non possunt nisi probatissima & acceptissima. Cæteris vero mendicis ius relinquatur postulandi. Nam quod aliquis vere pauper publicas, quod mendicauerit, poenas luat, absit vt in Christianorum regno sub Christianissimo Principe audiamus. Illius enim prodigiosa statua, cuius Daniel mysterium interpretatus est, licet caput aureum esset, & pectus argenteum, pedes verò abiectissimi (nempe partim ferrei, partim fictiles) tandem comminutis pedibus, corpus subinde ipsum ex pretiosis metallis corruit. Quid si ordo hic abiectissimus pauperum eleemosynarum meritis sublimiores reipublicæ ordines sustentat. Quod de medio sublato, totum periclitetur corpus. At vereor, ne te iam proluxa orationis tædere incipiat. Nam nescio quò impetus me longius quam institueram, surripuerit. Tametsi quando nihil aliud qualequale obsequiū hoc meum præstiterit, sunt tamen hic nonnulla, quæ te legisse non poenitebit ad præstantissimam hæc præclarissimamque misericordie virtutem cōparandam. Etenim qui in tantam regnorum spem diuino numine & misericordia hac luce donatus es, quanta neminem secundum patrem, aut forte per quàm rarissimos, vnquam natura produxit, quibus nam alijs quam misericordie potes officijs amplissima beneficia rependere? Nam & si velut in throno Dei, ita & in principis solio ambas confedere deceat, iustitiam & misericordiam: hæc tamen, perinde atq; in Deo, maiori in rege splendore fulget. Sed vtraque faxit Deus, efficias, vt qualē te inter mortales merito tenere gaudemus, talē etiā esse loco inter diuos perpetuò vidētes gratulemur.

Vale.

SALMANTICAE.

Apud Ioannem Baptistam à Terranova

M. D. LXXVI.

